

Ilustrata copertei: *Damian Petreàcu*

julien green

leviathan

ROMAN

TRADUCERE ŞI PREFAŢĂ DE MODEST MORARIU

1968

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

PREFAŢĂ

Evocând într-una din scrierile sale autobiografice momente din copilărie, Julien Green consemnează pasiunea cu care desena *„nişte. personaje goale, bărbaţi şi femei, pe care un calau le gonea din urmă cu lovituri de bici.” „Mi se pare,* continuă el, *că mă aruncam, pe de-a întregul în desenul meu, şi, prin efectul unui soi de halucinaţii, deveneam eu însumi ceea ce desenam, deveneam cu o bucurie sălbatică ce mă făcea să-mi muşc limba”*. Această amintire şi comentariul care o însoţeşte este o cheie pentru întreaga sa creaţie. Imaginea metaforică a operei se întregeşte cu precizarea implicaţiei creatorului, căci între om şi operă relaţia este atât de intimă încât nu numai că nu poate fi ignorată, ci determină sensul exegezei. În ciuda personajelor care trăiesc în paginile sale, literatura lui Julien Green nu este o literatură de observaţie obiectiv-realistă, ci proiecţia unei conştiinţe

omeneşti aflate într-o permanentă luptă interioară – o luptă cu profunde semnificaţii morale, ce reia eternul conflict între bine şi rău, nuanţat, desigur, de reacţiile unei sensibilităţi intelectuale moderne, cum şi de convingerile proprii unui scriitor profund credincios. Pentru că, alături de Bemonos, Mauriac, Jouhandeau – în Franţa – Julien Green se numără printre reprezentanţii marcanţi ai romanului creştin, roman care *„după trei secole de* neputinţă şi prostie, redevine între 1927 şi 1940 un roman al timpului său, anunţat cu 80 de ani în urmă de Dostoievski. Arta sa este atunci o artă romanescă nouă, care transformă psihologia obişnuită, creează un «tragic» propriu romanului creştin, şi deschide o nouă dimensiune în sensibilitatea romanescă.*”*[1]

Integrarea sa în curentul unei epoci comportă însă unele particularităţi ce-l singularizează şi-l izolează oarecum. Nu vom afla în opera lui nici atitudinea militantă, aristocratic-cavalerească a unui Bernanos, nici intenţia de critică socială întemeiată pe o constatare balzaciană a realităţii, ca în cazul lui Mauriac, sau moralizantă – în sensul elevat – ca în cazul lui Marcel Jouhandeau.

Privind tehnica sa, trebuie să notăm de asemeni o trăsătură ce-l distinge. Neinteresat de inovaţii, Julien Green foloseşte formele tradiţionale aler romanului, ceea ce, la un prim contact, îi dă un aer oarecum vetust. Originalitatea şi modernitatea lui se dezvăluie însă treptat, din conţinutul operelor, fapt care îl clasează de altfel printre promotorii romanului numit al condiţiei umane, xezervându-i totodată im loc important în rândul marilor scriitori contemporani

Identificându-se cu însăşi substanţa operei sale,

---

1 R. M. Alberes : Histoire du Roman Modeme, pp. 274—275, Albin-Michel, 1963.

Julien Green 4 participă direct, intim, autobiografic (în sensul spiritual), fără detaşare obiectivă, la dramele eroilor săi. În existenţa acestora simţim reflexele unei existenţe arhetip, care-i aceea a creatorului însuşi. Scriitorul. devine astfel propriul sau erou multiplicat în ipostazele posibile ale personalităţii sale; eroii reprezintă figuraţia unui univers individual: al scriitorului; misiunea lor este să ilustreze fiinţa sa interioară. Repetatele, insistentele notaţii din *Jurnalul* ce însoţeşte şi întregeşte creaţia sa românească, argumentează fără echivoc posibil consonanţa dintre om şi operă. *„Cine ar bănui, de exemplu*, notează el în 1933 *că de fiece dată când descriu în romanele mele un om nehotânt şi sfâşiat, cu mine însumi mă răfuiesc*?... Anum*ite pagini din opere*le *mel*e *sun*t *o punere sub acuzare a propriei mel*e *fiinţe „Un* i*nterval de* d*ouă decenii nu* m*odifică aceastâ relaţie. În* l*egătură cu* pi*es*a *„VEnnemi” (D*uşm*anul), Green afirmă: Aceastâ piesă este experienţa une*i *mar*i *părţi din viaţa mea şi* m*ă* a*fl*u *într-însa pe de-*a-*ntregul, dar asta-i adevărat în tot ce* s*criu eu* (*15* a*ugust 195*3*)*. *Ş*i, *câteva zil*e *mai târziu: „Trebuie să-mi scriu romanele şi* pi*es*e*le pentru a descoperi cee*a *ce* se *petrece în* m*ine” (2*4 a*ugust). Dintr-altă notaţie, desprindem: „Un* r*oman pe* c*are-l începi, aventura ce-*o *reprezintă această* nouă *experienţă a lumii exterioare; această călătorie în* n*oi înşine de* a*semeni” (2*9 m*artie 1957). Mărturisiri asemănătoare apar şi* în r*omane, puse pe* s*eama unor personaje menite, în* m*od evident, să exprime propriile sal*e *gânduri; Jeanne, romanciera din Varouna, notează în* j*urnalul (I)* e*i*: *„Jşă scrii un* r*oman, ce aventură! El* (*romancierul, n*.n.*) povesteşte propria sa istorie şi-şi joacă lui însuşi farsa obiectivităţii, dovedindu-se ori foarte novice, ori foarte prost, căci niciodată nu izbutim să* i*eşim din noi înşine”.*

Juxtapunerea notaţiilor de ordin personal din *Jurnalul* lui Green la replicile, atitudinile, gândurile eroilor săi fictivi aduce la rându-i o abundentă argumentare.

„Marele meu păcat va fi fost acela de-a nu fi vrut să accept condiţia umană”, notează Julien Green în Jurnal (16 februarie 1949).

Pe acest refuz se întemeiază întreaga sa creaţie; el îi determină viziunea, constituie mobilul tuturor conflictelor, orientează reacţiile eroilor săi şi-l încorporează pe el însuşi în acea mare familie der scriitori contemporani anunţaţi de gândirea lui Kierkegaard, Berdiaef, Unamuno, Chestov, şi pentru care existenţa este o experienţă esenţiâlmente tragică.

Între scriitor şi lume există un divorţ declarat şi sentimentul tragic al operei sale rezultă din acest divorţ. Realitatea lumii şi realitatea propriei noastre fiinţe sunt termenii unui antagonism ireductibil. Conştiinţa acestui antagonism se transmite de la un roman la altul, ca o temă reluată în variaţiuni multiple, neschimbată în esenţă: „Mă regăsesc în prezenţa aceloraşi probleme care mă zbuciumau la vârsta de opt ani. Valul se umflă, se rostogoleşte şi se sparge, apoi se formează din nou şi se năpusteşte pentru a se sparge iar pe prundişul ţărmului, în acelaşi loc** (29 ianuarie 1939). Iar cu doisprezece ani mai târziu: „Mă plictiseştek faptul că mă învârt în cerc, chiar dacă cercul se lărgeşte” (1 ianuarie 1951).

Pe acest sentiment tragic al existenţei se organizează toate motivele operei lui Julien Green, printr-o dialectică firească ce le înlănţuie între ele în raporturi de cauzalitate reciprocă.

Romanul *Levint* hanreprezintă una dintre-creaţiile de bază ale scriitorului şi ilustrează motivele specific greenieno, pe care vom încerca să le enunţăm prin referiri

la ansamblul operei romaneşti şi autobiografice.

Clasificându-i pe eroii lui Green, Gaëtan Picon[2] îi împarte în două grupuri distincte şi opuse: „sufletele moarte” şi „sufletele vii. O exemplificare ne oferă chiar romanul *Leviathan* pe de o parte doamna Londe, domnul Grosgeorge, toţi clienţii restaurantului Londe – structuri comune, îndeplinind funcţia unor catalizatori; dincolo, Guéret, Angèle, doamna Crosgeorge – protagoniştii care declanşează conflictul, îl susţin şi-i suportă deznodământul. Clasificarea poate fi urmărită în toate celelalte romane, la fel de net delimitată.

„... *nişte personaje goale, bărbaţi şi femei, pe care un călău le gonea din urmă cu lovituri de bici...”* Această imagine se impune ca un laitmotiv figurat în întreaga operă greeniană. Imaginea care obseda copilul de altă dată exprimă exact condiţia tuturor eroilor săi de mai târziu şi. relaţia lor de atroce subordonare faţă de forţa necruţătoare ce-i mână din urmă – întruchipare barbară şi intransigentă a însăşi divinităţii, văzută prin optica înfricoşată a puritanismului. Guéret, Angèle, doamna Grosgorge din Leviatan, *Adrien*ne Mesurât din romanul cu acelaşi nume, Emily din Mont-Cin*ère, Elizab*eth din Mânuit (*Miezul nopţii*), *Danie*l O’Donovan din Le voyag*eu*r *sur la* t*err*e (*Călătorul pe pământ*), *Manue*l din Le Visio*nn*a*ire* (*Vizionarul*), *Phili*ppe din Epaves (*Epave*), *Josen* Day din Moara, W*ilfre*d din Şi fétais v*ous* (*Dacă aş fi tu*), *locot*enentul Wicziewsid din piesa Sud şi a*şa* mai departe, se identifică acestor personaje vulnerabile, dezarmate, mânate din urmă de voinţa unui destin inexorabil, zvârcolindu-se în ele însele şi în afara lor, pentru a se pierde în cele din urmă în neantul morţii, al nebuniei. Totu-i parcă dinainte calculat şi voinţa lor omenească este

2 Gaëtan Picon : Panorama de la ^Nouvelle Littérature

aniliilată de aceea a destinului pe care îl poartă în ei odată veniţi pe lume, şi-i marchează: „... acest chip c*are n*u *era al un*ui *cop*il ş*i care pur*t*a* c*a pri*ntr-o an*ticipaţie semnele unei vieţi* d*ifici*le şi chinuite*” (E*mily*).

Destinul, este primul dintre motivele greeniene. El constituie ceea ce numeşte R.M. Albérès[3], referindu-se la romanul creştin, „sensul secund”, introdus de Dostoievski, şi modifică actele umane conform unei logici diferite de logica curentă, şi incomprehensibilă. „*Am înţeles*, constată Jeanne (*Varouna*) *că suntem orbi şi sutzi, că venim din noapte pentru a ne întoarce în noapte fără să înţelegem ceva din destinul nostru*”. Destinul dictează impulsul tuturor eroilor lui Green. Niciun act nu rezultă dintr-o alegere; toate se produc spontan, dictate din umbrele misteriosului lor suflet şi nesupuse unui prealabil examen critic. Voinţa se dovedeşte neputincioasă şi eventualele ei rebeliuni sunt imediat reprimate. Pe corabia surprinsă de furtună, copilul IToêl (*Varouna*) striga izbind din picior: „*Tată*... de c*e* n*u* n*e* s*a*l*vezi, pe*nt*ru că* s*tă în* p*ut*e*rea ta? V*alu*rile sunt ale tal*e, *vâ*nt*ul e a*l t*ău*. *Po*ru*nceşte-le să tac*ă / În a*ceea*ş*i cli*p*ă un* v*al îl* p*ăl*m*ui şi* e*l* c*ăz*u *pe* sp*at*e”. G*estul funest al Adriennei Mesurât pare impus: „... fără să *ştie în ce f*el, *ca şi* cu*m* a*r* f*i f*o*st ar*u*ncat*ă *îţi bez*n*ă d*e *o forţă ir*ezistibilă, ea se năpusti spre scară; cu toată greutatea ei izbi „umerii tatălui său care pierdu echilibrul şi se prăbuşi înainte...”. Uciderea Moarei de către Joseph Day este imprevizibilă până în clipa când se produce. Dar şi atunci când îşi presimt actele fatale, «eroii lui Green nu şi le pot reprima, devenind pionii neputincioşi ai puterii care îi domină. Stăpânit de gândul crimei, povestitorul din Les clefs de la mort (Cheile morţii) constată: „Sunt străin

3 Gaëtan Picon : Panorama de la Nouvelle Littérature Française, p. 273, Gallimard, 1960.

de această furie care face ca mâinile mele să tremure, care-mi înfierbântă obrajii... Ea este aici, din ce în ce mai impetioasă, urlă ca un demon; ca trebui să mă supun şi s-o ascult, să lovesc dacă îmi va cere să lovesc, să-i îngădui să se elibereze... Sunt carnea unei fiinţe nevăzute care nu îngăduie să-i rezist; ea strigă „Adeseori, intenţia de-a opune o voinţă propriului lor destin nici nu există, fapt care se motivează printr-o vocaţie structurala a aservirii: „Mergeam docil oriunde mă trimitea domnişoara Berthe, spune Manuel, fericit ca totdeauna să ascult de-o voinţă mai puternică decât a mea după ce faptele se consumă, primii nedumeriţi sunt cei care le-au comis. Reamintindu-şi crima, Guéret nu izbuteşte să stabilească relaţia dintre el şi asasin: „I se părea că dacă ar fi fost prins ar fi ispăşit crima altuia. Era ca şi cum şi-ar fi comis nelegiuirea într-o criză de somnambulism... Din această cauză nu simţea nicio remuşcare... Poate fi sufletul tras la răspundere pentru ceea ce făptuieşte braţul, pentru ceea cejosteşte gura? De ce n-ar exista şi momente când se produce un divorţ între actele omului şi voinţa sa? Poate că uneori slujim unor forţe necunoscute nouă, care profită de faptul că suntem orbiţi de furie şi ni se substituie şi ne dictează gândurile”.

Aparenţa voluntară a doamnei Grosgeorge se dovedeşte tot atât de şubredă, trădând în cele din urmă acelaşi suflet dezarmat şi zvârcolindu-se zadarnic: „Desigur, ea înţelegea prea bine că nimic nu mai poate, îl modificat... Ceva fatal ordona toate gesturile sale, aproape toate gândurile. – Această senzaţie de a fi prada unei forţe capricioase ce n-o slăbea o clipă: era o jucărie a voinţei care stăpâneşte lumeat şi libertatea ei nu era decât o bătoie de joc „În faţa neputinţei constatate, ea se întreabă, expunând indirect convingerea scriitorului: „care-*i ajutorul*

adus vreodată de raţiune în momentele de răscruce ale vieţii? ** Conştiinţa laşităţii sale funciare în cazul lui Philippe rămâne ineficientă, şi el fiind „ca *toată lumea*”, „*un sclav al hazardului*” * Singura lui speranţă este de-a regăsi acelaşi stigmat în fiul său – speranţă de sclav care, neputând să-şi modifice condiţia, vrea totul dimensionat pe măsurile sale morale* Angelei „viaţ*a îi apărea în* m*od obscur ca* u*n* f*el de* s*orţi, ce*va *bun sau râu*, *du*pă *cum ţi-*e *noro*c*ul, da*r *ori*c*um ire*v*ocabil*” *

E firesc, aşadar, ca această constrângere a destinului să se lege de ideea de captivitate; viaţa ca închisoare este un alt motiv din registrul greenian.

Nicăieri aservirea individului la destinul sau nu pare mai inexorabilă, mai copleşitoare ca în oraşele de provincie, unde viaţa are puţine secrete şi pulsul ei este uşor perceptibil, unde totul urmează ritualul silnic al unor acte prestabilite. De aceea, poate, acesta-i şi cadrul preferat, aproape exclusiv al romanelor lui Green. Intensitatea dramatică cu care îl descrie în lumini palide şi tenebroase, fără sclipiri solare, cu multă noapte, depăşeşte o simplă preferinţă de romancier care şi-a ales o anume zonă de observaţie (recuzita lui fiind în genere destul de restrânsă), pentru a deveni o metaforă a lumii ca închisoare: „*Există ceva cumplit în aceste existenţe de provincie unde nimic nu pare să se schimbe, unde totul păstrează aceeaşi înfăţişare, oricare ar fi modificările profunde ale sufletului. Nimic nu se observa în afară de angoasă, de speranţă şi iubire, şi inima bate misterios până la moarte, fără ca cineva să fi îndrăznit o singură dată să culeâgă muşcatele vineri în loc de sâmbătă, sau să facă înconjurul oraşului la ora unsprezece dimineaţa mai degrabă decât la cinci după amiază,* m (*Adriennb Mesurat*).

Şi eroii lui Julien Green au conştiinţa acestei

claustrări forţate: „*Într-adevăr, viaţa ei se petrecea ca în interiorul unei cutiuţe*”, constată Elizabeth (*Mânuit*); după convorbirile sale cu doamna Legras (din familia tipologică a doamnei Londe), Adrienne Mesurât pleca întotdeauna cu „*un fel de nostalgie a libertăţii ce-i era foarte penibilă*

Spaţiul în care se mişcă toţi aceşti oameni este un spaţiu închis, drumurile pe care rătăcesc nu duc nicăieri. În reveria sa dureroasă, doamna Grosgeorge are impresia că toate lucrurile din jurul ei „alcătuiesc o lume pe care fusese gata s-o părăsească şi care o ţinea captivă”. Şi meditează amar: „Până la moarte, va trebui să se trezească dimineaţa şi să-şi reia viaţa de unde o lăsase; nu i se va ierta nici o singură zi”. Zadarnic va aspira la rându-i Angèle să afle „un loc care să-i îngăduie să se lipsească de toţi aceşti oameni.” (clienţii restaurantului Londe). În salonul casei Grosgeorge, unde-l meditează pe micul André, Guéret gândeşte: „O foaie subţire de sticlă îl desparte de aerul rece şi aspru, de strigătele vântului printre copaci; un simplu geam, dar şi atât e de ajuns ca să se simtă prizonier”.

Soseşte însă un moment când această captivitate, într-o soartă şi un cadru dat, devine insuportabilă, când ieşirea se impune imperioasă şi irezistibilă, când zidurile trebuie dărâmate, căci divorţul între realitate şi aspiraţiile profunde alo omului nu se mai poate soluţiona dècât printr-un act de revoltă – revoltă care, vai I este şi ea înscrisă în ordinea destinului chiar dacă oamenii nu-şi dau seama.

Înainte ca Germaine, sora Adriennéi Mesurât, să abandoneze casa părintească, Julien Greed comentează: „Aşa-i făcută inima omenească. Ea lasă să sé scurgă ani în şir şi nu se gândeşte o clipă să se răscoale împotriva sorţii sale, apoi vine un moment când simte dintr-odată că nu

mai poate şi trebuie să schimbe totul pe loc şi se teme să nu piardă totul dacă amână cu o singură zi această hotărâre de care nici habar nu avea în ajun „Dar faptul că Germaine izbuteşte să iasă e un caz izolat, personajul fiind de altfel episodic.

Nofând impulsul către revoltă al personajelor lui Green trebuie să constatăm că aceasta nu-i lipseşte nici Angelei, nici doamnei Grosgeorge, că apare de asemeni la Manuel, la Emily şi la alţii, dar, repet, el intră în ordinea destinului; în unele cazuri e doar zvârcolirea victimei neputincioase; alteori, epilogat printr-un act violent, nu face decât să împlinească pe deplin destinul.

„Nu-i oare ciudat faptul că sunt cu însumi Pu se întreabă Hélène Lombard (*Varouna*); *„De ce nu sunt ca toată lumea Pu se* întreabă O'Donovan; *„De ce are parte de atâtea dificultăţi în timp ce alţii duc o existenţă atât de calmă în aparenţă*? * se întreabă Emily şi-şi răspunde singură: *„Pentru că nu-i ca ceilalţi*”; „... De ce s*oar*t*a o* a*lesese toc*m*ai pe* e*a* c*a s-o fac*ă *să suf*e*re... De c*e to*cm*a*i* p*e ea? u se în*t*r*eabă Elizabeth... ş.a.m.d. Perplexitatea în faţa propriei lor existenţe şi totodată conştiinţa că aparţin unei categorii umane deosebite produc o înstrăinare a eroului greenian de lumea exterioară. Închisoarea vieţii îl desolidarizează de „ceilalţi” închizându-l şi mai mult în el însuşi şi-n destinul său.

Izolaţi de restul lumii, aceşti oameni călătoresc în propriul lor deşert, inaccesibili pentru ceilalţi, străini. Alcătuirea lor structurală nu le îngăduie nici iubirea, la care aspira de altfel. Profund egocentrici, ei reduc brice relaţie cu cei din jur la o luare în posesie. De aici permanenta lor neîmplinire, izolarea lor iremediabilă. Lipsiţi de darul comunicării, nu ajung niciodată la acel climat de reciprocitate afectuoasă care face iubirea

posibilă. S-ar părea că fiinţa spre care ţinteşte fervoarea lot nu-i interesează în entitatea ei obiectivă ci numai ca un mediu propice, graţie căruia să-şi poată descărca energia pasională. Imposibilitatea de a stabili contacte cu „ceilalţi” şi cu lumea înconjurătoare naşte imensa lor singurătate morală, *„izolarea în care se află cu toţii”*, după cum constată Jeannb (*Varouna*). *„Nimic n-avea priză asupră-i*; *nu se temea de nimic şi nimic n-o atrăgea”* pe Adrienne; Hélène Lombard este *„uimită în sinea ei de lucrurile ce păreau fireşti în ochii tuturor”*; *Philippe se caută fără încetare „altundeva decât în prezent”*; *despre Guéret, doamna Grosgeorge constata că „locul lui nu e nicăieri”*; *iar ea însăşi trăieşte clipe când „ideea că-i străină de lume l se impunea cu atâta putere încât, timp de câteva clipe lucrurile pământeşti pierdeau brusc orice importanţă*

Motivul „înstrăinării” este obsedant de altfel în toată literatura secolului nostru şi îşi găseşte în eroul lui Camus – Meursault – cea mai strălucită întrupare. Îl cităm intenţionat, căci oferă exemplul cel mai opus. Spirit declarat ireligios, Camus demonstra că prin luciditate înstrăinarea nu duce neapărat la refuzul existenţei şi al valorilor ei posibile, ci doar la acela al convenţiilor. În pragul executării, Meursault e gata să retrăiască totul, să accepte *„tandra indiferenţă a lumii”* ca şi strigătele spectatorilor, cu condiţia să fie cât mai mulţi. Pentru că, păgân, străinul camusian nu acceptă transcendenţa, în timp ce străinul greenian, conştient. sau nu, aspiră la ea, vede într-însa suprema eliberare.

Singurătatea în această lume străină generează în consecinţă refuzul realului. *„Urăsc lumea”*, afirma Joseph Day; *„La ce bun să trăieşti* se întreabă Emily. Adrienne, ca şi doamna Grosgeorge ajunge să urască până şi x camera şi obiectele înconjurătoare, iar Jeanne meditează: *„Dacă*

am fi rezonabili, ne-am închide în ora prezentă, ca într-o odaie cu două ieşiri ale căror uşi ne-am păzi să le deschidem, cea care duce spre trecut, ca şi cea care priveşte viitorul".

De vreme ce evadarea în afara lor nu-i posibilă, eroii lui Green vor încerca o evadare înăuntrul lor folosind acea migraţie interioară care-i visul, reveria, imaginea lumii cum ar trebui să fie, – singurul refugiu din această viaţă care-i „*o serie de obişnuinţe, de gesturi îndeplinite în momente fixe*". Desigur că propensiunea spre visare caracteristică eroului greenian este în acelaşi timp şi o formă de revoltă. Strânsa reciprocitate care există în dialectica motivelor greeniene face imposibilă însă tratarea lor în limite exacte; ele se înlănţuie răspunzându-şi unul altuia, se suprapun, se contopesc.

Refuzul realului prin vis se nuanţează desigur în raport cu posibilităţile emotive şi intelectuale ale personajului, de la aspiraţia spre o realitate: imediată dar modificată, până la contemplaţia spirituală pe care o preconizează domnul Edmo (*Mânuit*) în straniul conac Fontfroide. Există aşadar o gradaţie, o ierarhie a reveriei. Emily, pe care o „*înclinaţie naturală o purta spre reverie*" *g* se visează proprietara independentă a domeniului Mont-Cinère; pentru Angèle visul înseamnă toţi cei pe care îi privea de pe marginea drumului sau prin crăpătura oblonului, soldaţii care se întorc de la manevre, pavagiul care îşi îndeplineşte umila meserie ca un zeu; Guéret îşi închipuie un paradis pe măsura poftelor sale senzuale, intangibil însă, ca fructele lui Tantal, prin vrerea ostilă a destinului care i-a rezervat alt drum, al suferinţei: „*Există desigur pe lumea asta livezi înverzite, păduri în care poţi să te ascunzi, femei tinere şi frumoase care l-ar fi iubit poate...*" Exasperat între idealul visat şi realul silnic, el va

divorţa de această lume înşelătoare ce stârneşte doar poftele noastre şi refuză să le împlinească. Comparaţia dintre posibil şi real „dă un gust de paradis şi de infern acestei existenţe care-i ca o oază cu ape amare sub îmbietoarele lor sclipiri.

Tendinţa spre reverie, pe măsură ce devine mai acuzată, produce un straniu fenomen de pierdere a realităţii şi personajele lui Green ajung la un moment dat să se mişte în realitate într-o stare de semisomnambulie: „Adrienne nu răspunse. I se părea că în această încăpere pe care o cunoştea atât de bine, se strecura ceva necunoscut o schimbare de nedefinit avea loc; era o impresie analogă celei pe care o ai în vis, când locuri pe care nu le-ai văzut niciodată par familiare… Nu aspectul cunoscut al lucrurilor o izbea ci caracterul lor straniu şi depărtat”. Realul îşi pierde astfel semnificaţiile obiective, îndreptându-l pe eroul din VAutre sommeil (Celălalt somn) să presupună că: „… toată această viaţă care se agită în jurul nostru nu-i decât un vis, un alt somn care nu ne închide ochii, ci ne face să visăm cu ei deschişi Răsfrântă asupra subiectului, această confuzie produce stranii fenomene de dezintegrare a personalităţii: „În noaptea aceea şi în noaptea următoare, povesteşte O'Donovan, am avut de mai multe ori acelaşi vis. Dormeam adânc, dar vedeam lucrurile din jurul meu tot atât de bine ca şi cum aş fi fost treaz… Auzeam respiraţia egală a unui om care doarme: era propria-mi respiraţie, şi mă vedeam în patul meu, printr-o inexplicabilă dedublare”.

Reconstituind imaginar viaţa din Castelul Negreterre şi integrându-se în ficţiunea sa, Manuel îşi creează o suprarealitate ce-l absoarbe total, răscumpără lungi zile de suferinţă, menţine iluziile copilăriei: „Era un joc pueril la care mă dedam pe vremuri împreună cu Marie Thérèse…

de atunci ea a crescut şi îl ad cu spaimă cum devine rezonabilă în timp ce eu rămân copil şi caut să înşel odioasa încetineală a vieţii visând ceea ce ar putea fi”. Marie Thérèse, struôtoră opusă, terestră, „suflet mort” în fond, este termenul ce situează vizionarul în raport cu „ceilalţi”, uneori contaminându-i chiar şi făcându-i să se întrebe dacă într-adevăr nu-i acesta sensul existenţei, „dacă «vizionarul», la urma urmei, nu aruncă asupra acestui pământ o privire mai ascuţită decât a noastră şi dacă, în această lume ce se scaldă în invizibil, nălucirile dorinţei şi ale morţii n-au tot atâta sens ca şi realităţile noastre iluzorii”. Astfel, în progresia ierarhică a reveriei, visul dobândeşte semnificaţii extraterestre, devine apel metafizic: „Visurile noastre, într-adevăr nu-s decât fragmentele unui mare mesaj care nu ne parvine în întregime niciodată” (Varouna).

În Mânuit se afirmă chiar soluţia utopică a unei „morale universale” bazate pe contemplarea spirituală prin meditaţie şi somn a „tănmurilor veşnic calme ale fericirii supranaturale”. Conacul Fontfroide e decretat de domnul Edme „adevăratul refugiu împotriva spaimelor acestei vieţi, fortăreaţa sufletului, unde ura nu pătrunde de loc, unde orice teamă se risipeşte, unde spiritul aruncă istovitoarea povară a minciunii şi iluziilor”.

Refuzul lealului, reacţie atât de comună eroilor lui Green no e totuşi aprioric şi nici total atâta vreme cât destinul nu le-a demonstrat pe deplin incompatibilitatea ce trebuie să rezulte din confruntarea dorinţelor lor cu realitatea şi încă mai pot avea iluzia unei alegeri posibile. Strigând unei lumi care în cele din urmă nu le va răspunde, ei măi păstrează, până în clipa când vor nega definitiv aceasta lume, dorinţa de-a i se integra. „*Oh*! *să fii fericit 1*”, exclamă Guéret şi această aspiraţie la fericire

este generală. „*De ce nu-i fericită* se întreabă Adrienne – şi atâta vreme cât cineva poate să-şi pună această întrebare înseamnă că mai crede într-o fericire posibilă. Reamintindu-şi de soldaţii care treceau pe drum, Angèle se gândeşte că unul singur dintre ei ar fi putut s-o facă fericită pe toată viaţa. Aparent frigida doamnă Grosgeorge rătăceşte şi ea în aşteptarea nemărturisită, a lui Guéret, „*transportată la gândul unei fericiri posibile*" Manuel mărturiseşte în însemnările sale dorinţa arzătoare de-a fi fericit şi chiar puritanul intransigent Joseph Day are momente de euforie şi de împăcare, când ai spune că destinul lui violent se odihneşte, îngăduindu-i să se bucure pur şi simplu de faptul că există: „*David, strigă el, nu simţi câteodată că eşti fericit, fericit fără să ştii de ce. Pe mine mă cuprinde atunci pofta să râd> cum rid copiii, fără un motiv anume*". Jeanne scrie la rându-i: „*O fericire profundă şi supranaturală însufleţea universul şi-mi simţ*eam *fiinţa contopindu-se în plenitudinea acestei bucurii.*"»

Cerând din nou mărturia scriitorului, desprindem din Jurnal: „Cum să exprim frumuseţea lumii? Sunt zile când sunt copleşit ca de-o uriaşă povară. Ea mă farmecă sub toate aspectele" (26 mai-1943).

Asemenea fervoare vădeşte o vocaţie a fericirii, dorinţa unei împăcări cu lumea. Şi totuşi convieţuirea se dovedeşte cu neputinţă. Refuzul nu vine însă din partea lumii din afară, care, indiferentă de sine, poate accepta toate semnele ce i se pun, ci din partea eroilor. Pentru că nu pot realiza în primul rând o convieţuire cu ei înşişi. Refuzul lumii se întemeiază pe refuzul progresiv al propriului lor eu. În esenţă, destinul lor advers – închisoarea lor – este în ei înşişi, rezultând din incompatibilitatea dintre trupul tiranizat de pofte lumeşti şi sufletul obsedat de puritate absolută.

Structurile rudimentare, încă mai pot suprapune vocaţia purităţii unei împliniri imediate. Terestră, Angèle nu visează decât să scape din condiţia umilitoare pe care trebuie s-o suporte la restaurantul Londe; Moara, îi scrie prietenei sale Célina: „Dar *eu nu sunt târfa pe care o credeţi cu toţii. M-am săturat să fiu o maşină de* plăcerilubirea, în cazul lor, ar fi un mijloc de ieşire din mizeria morală, de împăcare cu lumea. La o calitate intelectuală superioară şi complexă, la o sensibilitate mai elevată, intransigenţele sporesc. Carnea devine o lamentabilă povară, pe cât de greu de suportat, pe atât de obsedantă. Privirea introspectivă este de-o asprime jansenistă; „*De vreme ce fac o confesiune,* notează Manuel, *prefer să mărturisesc adevărul în amănuntele sale cele mai umilitoarcem*. Într-o convorbire cu David, puritanul Joseph Day îşi constată cu groază impuritatea: „*Sunt pierdut. Astă-noapte, adineaori, am dobândit această incertitudine. Habar n-ai de tot ce-i păcătos în mine, impur. Nici eu însumi nu, ştiam. Mi-am dat seama brusc*. A *fost ca o revelaţie şi m-a apucat frica*»? Şi altundeva: „*De ce trebuie ca în iubirea dintre fiinţe să existe păcatul*?” Chinuit de obsesia păcatului el are conştiinţa dualităţii care sfâşie propria sa fiinţă: „Am *câteodată impresia că sunt separat de carnea mea, ca şi cum ar exista în mine două persoane, una care ar suferi şi cealaltă care ar privi-o* suferind în fiinţa Moarei, el vrea să ucidă poftele chinuitoare ale propriului său trup. Oricât de paradoxal ar părea, crima lui e în acelaşi timp o sinucidere – fizică – necesară unităţii sale morale, căci suprema lui aspiraţie este sfinţenia: „*Aş fi vrut să fiu un sfânt precum sfinţii primelor timpuri*”.

Scriitorul, ale cărui mărturisiri personale le vom invoca din nou, explică reacţiile eroilor săi. Le vom

transcrie ca atare, comentariile fiind inutile:

1938 (23 iunie): „Ceea ce constituie fondul tristeţii mele, cred, că nimeni nu bănuieşte. Cum să spun?. E imposibil de spus şi pare ridicol, Am s-o spun totuşi, Aş fi vrut să fiu un Sfânt. Asta-i tot Nu pot să adaug nimic acestui cuvânt o mare parte din viaţa mea nu-mi seamănă. Simt cu acuitate că trec alături de cel care aş fi vrut să fiu, şi, într-un fel oarecare, el există, e aici undeva, şi-i trist, şi tristeţea lui este a mea**.

1942 (4 aprilie): „Sufletul este împotmolit în carne**.

1943 (16 ianuarie): „Toată tinereţea mea am fost obsedat de ideea unei lumi ideale în care preocupările de ordin sexual să nu existe...”

1949 (26 februarie): Adevărul la care ajung după ani şi ani de luptă şi meditaţie, este că urăsc instinctul sexual**.

1949 (19 noiembrie): Adineaori mă gândeam că dacă n-ar fi existat în viaţa nxea dificultăţi, dacă n-aş fi dominat de această foame carnală de nestăpânit, aş fi făcut o operă cu totul diferită. Mai bună? Nu ştiu. Cărţile mele sunt nişte cărţi de prizonier care visează libertatea”. Romanul pe care-l scriu e un prelung strigăt de mânie împotriva instinctului,**

1963: „Eram furios descoperind că nu sunt sfânt. Prea multe fierbeau în mine, prea multe dorinţe ale căror violenţe mă alarmau** (Cuvânt înainte la Pamfletul împotriva catolicilor din Franţa).

Dualitatea dramatică a personajelor ilustrează dualitatea scriitorului. Ca şi eroii săi-Julien Greente obsedat de ideea păcatului carnal. În ciuda admiraţiei sale adesea mărturisită pentru frumuseţea trupului omenesc, el nu-l poate disocia de ideea păcatului şi din acest motiv pacea interioară a personajelor sale, împăcarea lor cu

lumea este imposibilă.

Conştiinţa acestei dualităţi, opoziţia maniheistă între materie şi aspiraţiile metafizice ale spiritului este mecanismul ce declanşează tragedia eroilor lui Julien Green, ilustrând totodată fondul profund creştin al gândirii sale. La început „*omul şi nevasta lui erau goi şi nu le era* ruşinese spune în *Geneză*; apoi, după ce şarpele i-a ispitit, „*li s-au deschis ochii la amândoi, au cunoscut că erau goi, au cusut laolaltă frunze de smochini şi şi-au făcut şorţuri din ele*”. Aceste două momente biblice rezumă în esenţă concepţia creştină a păcatului care, de două milenii, sfâşie conştiinţa omenească, distruge* unitatea armonioasă a idealului antic. Toată existenţa dramatică a eroilor lui Green se constituie pe disocierea materiei de spirit.

Dar există şi în viaţa lor o epocă de puritate edenică: a copilăriei. Şi la Green, ca şi la foarte mulţi scriitori contemporani, găsim acelaşi ochi deschis-către copilărie. Paradisul ei pierdut, a cărui imagine persistă în adâncul fiinţei omeneşti este lui termen de raportare în conştiinţa maturului.

„Toată copilăriei mea renaşte într-un fel de nimb de fericire” notează cu nostalgie scriitorul (Jurnal, 19 mai 1934) şi această nostalgie împrăştie ample rezonanţe în paginile sale de ficţiune romanescă. Despre Angèle se spune că „dădea impresiei ciudată a unei făpturi pe care viaţa ars fi maturizat-o prea degrabă şi care mai păstrează în adâncul sufletului, ca pe o comoară tainică şi de ea însăşi neştiută, pâcla şi incertitudinile copilăriei”.

Manuel, după cum citam mai sus, constată cu spaimă că Marie Thérèse devine rezonabilă, cu alte cuvinte acceptă viaţa, în timp ce el rămâno copil povestitorul din VAutre sommeil (Somnul celălalt) declara la rându-i: „. „Aud chemările copilăriei melc”; din Epave desprindem

următorul paragraf cu privire la Henriette, soţia lui Philippe: „… realitatea se pierdea în mirajul în care se mişcă şi respira imensa fericire a primilor ani… Nu trebuia decât să închidă ochii şi regăsea, pornind pe drumul misterios deschis în faţa ci, tot ce-i luase viaţa, jucăriile cu care nu mai ştia ce s-a întâmplat, casa dărâmată…”

Voinţa de posesie, care-i atributul esenţial, şi fatal, al maturităţii îl împiedică. pe eroul greenian să mai accepte viaţa ca un miracol de care să se bucure cu inocenţă şi, în acelaşi timp, nu-i suficientă pentru a neutraliza amintirea inocenţei pierdute.

Singura şansă de-a o regăsi, singura eliberare posibilă, ultimul, supremul refugiu spre care se va năpusti cu frenezie este moartea.

Referinţele de jurnal se impun din nou: „… dincolo de toate ideile pe care mi le-am făcut despre moarte, e aceasta, care-i o rămăşiţă de copilărie, şi-anume că, în definiţie, moartea e cea mai frumoasă, dintre toate ţările depărtate” (13 februarie 1934); sau: „… Trebuie să ne gândim cu speranţă şi tărie la moarte, la marea ţară luminoasă ce se întinde dincolo de poarta cea neagră (8 decembrie 1937).

Şi iarăşi corul eroilor săi care răspunde: „… Viaţa, declara castelana imaginată din Manuel, este o iluzie, şi marca realitate e moartea”; „Sunt momente, spune la rându-i Joseph Day, când aş vrea să mor imediat tea să merg în cer”; „Ideea morţii străbătu spiritul ei (e vorba de Adrienne Mesurat), dat n-o emoţionă” ş.a.m.d., Gueret însuşi, atât de robit fiinţei sale de came, e fascinat de chemarea neantului: „Firmamentul îi apăru deodată, ca şi cum ar fi pătruns în odaie şi-ar fi umplut-o cu stelele şi noaptea sa… Brusc, ceva îi înteţi bătăile inimii, un elan confuz spre nesfârşirea tăcută ce-l chema la ea… După

zgomotul de cuvinte omeneşti, cită pace în adâncimea acestui cer negrul”.

Spirit profund religios, Julien Green exprimă un punct de vedere creştin asupra condiţiei umane. A-l constata, nu înseamnă a adera. J3 ar cunoaşterea lui este obligatorie, cu atât mai mult cu cât se exprimă într-o creaţie cu puternice contingenţe în literatura epocii noastre, de la un Kafka la Camus. Ceea ce vedem în ansamblul operei sale este o amplă autobiografie morala contemporanăceea. ce reţinem este aspiraţia nobilă şi patetică către o unitate morală a unui suflet torturat de obsesia spiritualităţii absolute.

MODEST MORARIU

TABEL CRONOLOGIC

Urmărind viaţa şi opera lui Julien Green, consemnăm, paralel, câteva din apariţiile mai importante ale literaturii moderne şi contemporane pentru a sugera climatul în care evoluează scriitorul şi a puncta cu nume familiare cititorului unele direcţii dominante: apariţia şi dezvoltarea sentimentului tragic (Dostoievski, F. Nietzsche, H. Ibsen, K. Hamsun, G. D’Annunzio, M. de Unamuno, G. Papini, G.K. Chesterton); literatura de acţiune şi de exaltaie a instinctului vital (E. Psichari, A. Malraux, A. de Saint-Exupéry, H. de Montherlant, G. Sorel, E. Jünger, D.H. Lawrence, G. Giono, A. Gide); literatul a de analiză a vieţii interioare şi a personalităţii umane (J. Joyce, R. Musil, M. Proust, A. Gide, L. Pirandello, G. Duhamel); literatura tragicului creştin (G. Bernanos, P. Claudel, Fr. Mauriac, G. Greene, Pär Lagerkvist); literatuia de observaţie realistă (R. M. du Gaid, L. Rebreanu, J. Galsworthy); literatura filosofică şi eseul (H. Bergson, Qrtega y Gasset, O. Spengler, M. de Unamuno, E* M. Cioran); literatura absurdului (F. Kafka, A. Camus, D. Buzzati, E. Ionescu, S.

Beckett); noile tendinţe (M. Butor).

18S0 Dostoievsid: Fraţii Karamazov.

1881 H. Ibsen: Strigoii.

1SS5 F. Nietzsche: Aşa vorbit-a. Zarathustra.

1S94 G. D'Annunzio! Triumful morţii.

1900 La 6 septembrie se naşte la Paris Julien Hartridge Green. Părinţii săi, – Mr. şi Mss. Edward Moon Green – sunt americani de origine scoţiană şi irlandeză, stabiliţi în Franţa în 1895. Scriitorul este al şaptelea copil rămas în viaţă (un frate, Charles, apoi cinci surori).

1900 S. Freud: Interpretarea viselor.

1902 A. Gide: Imoralistul.

1905 Miguel de Unamuno: Viaţa lui Don Quijote.

1906 Giovanni Papini: Tragicul cotidian.

Georges Sorel: Reflecţii despre violenţă.

John Galsworthy: *Forsyte Saga*.

1911 Henri Bergson: Intuiţia filosofică.

1913 Miguel de Unamuno: Sentimentul tragic al vieţii. Marcel Proust: Swan.

Ernest Psichari: *Apelul armelor*.

1914 Moartea subită a doamnei Green, mama scriitorului (27 decembrie).

1916 John Green se converteşte la catolicism (30 aprilie). Cu puţin timp în urmă, tatăl lui abjurase de asemeni protestantismul, dar fără a-l pune la curent pe fiul său. Surorile sale Mary şi Eleonore trecuseră şi ele la catolicism.

Piii Legerkvist: *Angoasă*.

1917 – 1919 Voluntar în armata franceză, începând din primăvara anului 1917, Julien Green participă, întâi ca soldat de ambulanţă, la operaţiunile militare din timpul primului război mondial.

1918 Oswald Spengler: Declinul Occidentului.

1919 Julien Green pleacă în S.U.A. (17 septembrie).

1919 – 1921 Julien Green student la Universitatea din Virginia.

1920 Georges Duhamel: Aventurile lui S ăla vin.

Henri Bergson: Energia spirituală.

Jean Giono: Să-mi rămână bucuria.

Liviu Rebreanu: *Ion*.

1922 Julien Green se întoarce la Paris unde se stabileşte. În decursul anilor ce urmează întreprinde o serie de călătorii, în special în S.U.A.

1922 James Joyce; *Ulisse*.

Roger Martin du Gard: *Familia Thibauld*.

Henri de Montherlant: *Visul*.

Ernest Jünger: Lupta cu viaţa interioară.

1924 Pamphlet contre les catholiques de France (*Pamflet împotriva catolicilor din Franţa*), apărut în *Revue dés Pamphlétaires* din Dijon (număr unic din 15 octombrie) sub pseudonimul Théophile Delaporte. Acelaşi text este reeditat în 1963, cu o prefaţă de Jacques Maritain şi un cuvânt înainte de Julien Green.

1925 Franz Kafka: *Procesul*.

Miguel de Unamuno: Agonia creştinismului.

Ortega y Gasset: *Dezumanizarea artei*.

1926 Alont-Cinère, roman.

François Mauriac: *Deşertul iubirii*.

André Malraux: Tentaţiunea Occidentului.

Georges Bernanos t *Sub soarele satanei*.

Luigi Pirandello: Unul, niciunul, o sută de mii

1927 Adrienne Mesurât, roman.

Georges Bernanos: *Impostura*.

Henri de Montherlant: *La fântânile dorinţei*.

1928 Léviathan, roman.

André Malraux: *Cuceritorii*.

D. H. I.awrence: Amantul doamnei Chatlerleij.

1929 Antoine de Saint-Esupéry: *Curier sud*.

Georges Bernanos: *Bucuria*.

Graham Greene: Omul şi el însuşi.

1930 Le voyageur sur la terre (Călătorul pe pământ), Les clefs de la mort (Cheile morţii), Christine, Léviathan, nuvele.

1930 André Malraux-Calea regală.

Robert Muşii: Omul fără calităţi.

1931 VAutre sommeil (Somnul celălalt), roman.

1932 Epaves (Epave), roman.

Antoine de Saint-Exupéry: *Zbor de noapte*.

L. F. Céline: Călătorie la capătul nopţii.

François Mauriac: *Cuibul de vipere*.

1933 André Malraux: Condiţia umană.

Pär Lagerkvist: *Călăul*.

1934 Le Visionnaire (Vizionarul), roman.

1935 Henri de Montherlant: *Serviciu inutil*.

1936 Mânuit (Miezul nopţii), roman.

Georges Bernanos: Jurnalul unui preot de ţară. François Mauriac: Îngerii morţii.

Ernst Jünger: Jocuri africane.

1937 Journal 1, cuprinzând perioada 1928 – 1934, iar în continuare textul *Les Pays Lointains* (*Ţările îndepărtate*), roman neterminat.

Jean Paul Sartre: *Greaţa*.

Georges Bernanos: Marile cimitire sub lună.

Graham Greene: Stânca din Brighton.

1939 În urma unei crize religioase, Julien Green revine la catolicism, de care se depărtase începând din anul 1924. *Journal 11*, cuprinzând perioada 1935 – 1939.

Antoine de Saint-Exupéry! *Pământul oamenilor*.

1940 Începând din luna iulie, Julien Green se află în

S.U.A., înrolat în armata americană (până în 1942, când începe să lucreze la Serviciul militar de informaţii).

Varouna, roman.

Dino Buzzati: Desertul tătarilor.

1942 Mentor ies of happy days (Amintiri din zile fericite).

Albert Camus: Mitul lui Sisif.

Albert Camus: *Străinul*.

1945 Începând din luna septembrie, Julien Green se stabileşte din nou la Paris.

Jean Paul Sartre: Drumurile libertăţii.

1946 Journal III, cuprinzând perioada 1940 – 1943.

1947 Şi fêtais vous (Dacă aş fi tu…), roman.

Albert Camus: *Ciuma*.

Samuel Becket: *Murphy*.

1949 Journal IV, cuprinzând perioada 1943 – 1945.

E. M. Cioran: Manual de descompunere.

1950 Moïra, roman.

Eugen Ionescu: Cântăreaţa cheală.

1951 Journal V, cuprinzând perioada 1946 – 1950.

A

Camillo José Cela: *Stupul*.

1952 Eugen Ionescu: *Scaunele*.

1953 Sud, piesă în trei acte.

1954 UEnnemi (*Duşmanul*), piesă în trei acte şi patru tablouri.

1955 Journal VI, cuprinzând perioada 195. O-1954.

1956 Le Malfaiteur (Răufăcătorul), roman.

1956 VOmbre (Umbra), piesă în trei acte.

E. M. Cioran: Tentaţiunea de-a exista.

1957 Michel Butor: Modificarea.

L. Dunei: *Justine*.

1958 Le bel aujourd’hui (Frumosul azi) – Journal VII,

cuprinzând perioada 1954 – 1958.

1960 Chaque homme dans să nuit (Fiecare om în noaptea lui), roman.

1961 Journal (1928 – 1958).

1963 Partir avant le jour (Plecare în zori), autobiografie.

1964 Mille chemins ouverts (O mie de drumuri deschise), autobiografie.

1966 I se acordă marele premiu naţional pentru literatură (*Grand Prix national des Le lires*).

1967 Journal II Vers Vlinvisïble (Spre invizibil)

cuprinzând linii 1958 – 1967.

M.M.

PARTEA ÎNTÂI

I

Ajuns la pasarela căii ferate, se opri şi chibzui. „Ce atâta grabă? gândi el. Oricum ajung prea devreme. Va fi doar cinci şi jumătate. Şi ce fac? Mă duc la cafenea, mai aştept o jumătate de oră. Şi după aia?”

Ultimele cuvinte le spuse cu voce tare, dădu din cap în semn de împotrivire, ca şi cum n-ar fi ţinut câtuşi de puţin să afle răspunsul la întrebarea pe care şi-o punea. O clipă rămase nemişcat, adus de spate, cu mâna pe rampa de fier, apoi urcă fără grabă şi se sprijini în coate pe balustradă. Din locul unde se afla, la vreo trei sute de metri în faţă, zărea gara, o clădire mică şi banală de cărămidă, apoi un lung bulevard străjuit de platani, care ducea de la gară spre oraş. Câteva vile răzleţe scoteau la iveală, ici-colo, acoperişul lor de ardezie din fundul unor grădini împodobite cu peluze şi tufişuri. Două rânduri nesfârşite de tei se înălţau de-a dreapta şi de-a stânga căii ferate, peste care păreau că veghează.

Cuprinse cu privirea întregul peisaj, după care

scoase ceaşul şi-l examină îndelung, cu aerul concentrat al unui om care săvârşeşte un lucru cu gândul aiurea. Era tânăr încă, dar avea în înfăţişare acel ceva amar şi veşted, care se observă de obicei la oamenii măcinaţi de griji prea de timpuriu. Faţa-i era plină, palidă, iar moliciunea cărnii prevestea nişte obraji bugezi şi ridurile adânci care desenează, pe la patruzeci de ani, un soi de râs tăcut în jurul gurii. Ochii, de un cenuşiu deschis, se lipeau stăruitor de lucrurile pe bare le examinau. Nasul lătăreţ şi cărnos, buzele groase trădau un om lipsit de voinţă, dar îndrăgindu-şi confortul şi tabieturile şi capabil de oarecare tărie în cazul că ar fi fost nevoit să şi le apere. Era ras cu multă grijă, foarte curat îmbrăcat într-un costum gri închis, cu cravată neagră şi, naivă cochetărie, o batistă de mătase mov ieşind pe jumătate din buzunarul de la piept al hainei.

Timp de câteva minute, rămase nemişcat, atent să nu tulbure tăcerea adâncă ce domnea în jur. După-amiaza scurtă de toamnă era pe sfârşite şi cerul începea să prindă un colorit trandafiriu.

Se îndreptă în cele din urmă, izbi cu pumnul în balustradă cu aerul unui om care încheie o meditaţie, şi, pornind iar, coborî scara ce-l duse până la drum, de cealaltă parte a căii ferate. Înalt, cu o înfăţişare viguroasă, ai fi spus că se ruşinează de statura şi de forţa sa, căci umbla cu capul plecat şi niţel adus de spate. îşi freca într-una mâinile şi mergea, cu pasul acela măsurat şi grăbit care trădează uneori desfăşurarea unui gând obsedant, ca şi cum ceva din frământările sufletului ar molipsi trupul şi i-ar imprima un ritm anume. Urmându-şi astfel drumul, ajunse la grilajul unei mari proprietăţi împresurate de arbori falnici. O vastă pajişte ovală se întindea, printre aleile şerpuite, în faţa unui mic castel clădit în stilul foarte

la modă acum patruzeci de ani. Fântâni arteziene, peşteri în miniatură, straturi de flori în forme de blazon desăvârşeau impresia de mare bogăţie pusă în slujba unor mari ambiţii. Pe o plăcuţă de email, prinsă de grilaj, erau înscrise de-a curmezişul, cu majuscule, cuvintele: *Mon Idee*.

Înfăţişarea acestei locuinţe reţinu o clipă atenţia bărbatului care se plimba şi-i smulse un oftat. Se depărtă cu greu de ea şi-o luă înapoi pe acelaşi drum, îndreptându-se din nou spre pasarelă. Se mai uită o dată la ceas şi, brusc înfricoşat de gândul că va întârzia după ce nu ştiuse cum să-şi omoare timpul, o rupse la fugă.

Felinarele se aprindeau unul câte unul în timp ce el o apuca pe strada principală a oraşului. Gâfâia puţin* pentru că alergase, şi, în ciuda vântului destul de răcoros, îşi ţinea pălăria în mână. Ajuns în dreptul bisericii, o apucă pe-o străduţă la dreapta şi intră într-o cafenea din care se revărsa o lumină galbenă pe pavajul şoselei. îşi roti privirile prin salon şi constată mulţumit că e singur; chiar şi chelnerul lipsea. Fără să mai stea pe gânduri, se aşeză la o masă ce ocupa jumătatea unei ferestre; intrarea lui fusese atât de discretă, încât nu-l observase nimeni şi trebui să ciocănească cu degetul în marmora albă ca să vină cineva care să-l servească.

Acum se afla în faţa unui pahar de cafea al cărei miros şi gust se amestecau, împreună cu multe alte lucruri mărunte, în aventura banală şi tristă în care era prins de vreo câteva săptămâni. Din când în când îşi apropia faţa de geam cu o nelinişte încă nepotolită de obişnuinţă. Privirea sa cuprindea astfel două prăvălii situate chiar în faţa cafenelei, de cealaltă parte a străzii. Una din ele nu i se părea demnă de interes, aşa că nici nu se uita la ea decât întâmplător: era o brutărie în vitrina căreia puteau fi

văzute două pâini lungi, cântărind fiecare cam patru livre şi sprijinite de-o bară de aramă în aşa fel încât să atragă atenţia asupra lor, dar pesemne că era prea târziu ca să mai vină vreun client, căci becul un gaz co nitrna din tavan abia mai licărea cu o luminii ulbâutilo, Cealaltă prăvălie» zugrăvită înti mi verile de migdală» proiecta în noapte o lumină crudă şi puternică ce părea să pună stăpânire pn toată strada. O firmă cu litere de-o şchioapă se întindea po toată lăţimea uşii de sticlă, informând trecătorii că doamna văduvă Ernest Brod, spălătorească (rufărie şi lenjerie fină), este proprietara acestui local; şi, într-adevăr, vreo cinci-şase cămăşi bărbăteşti, rânduite în vitrină, ademeneau privirea cu suprafeţele lor sclipitoare de rufărie proaspăt scro* bâtă. O perdea groasă, prinsă într-o vergea metalică îngrădea vitrina cu pliurile sale albe ascunzând astfel interiorul prăvăliei, dar un murmur continuu trăda însufleţirea ce domnea acolo. Din când în când, un cap se ivea pe neaşteptate deasupra perdelei şi arunca o privire în stradă, după care dispărea imediat. Atunci bărbatul tresărea de parcă l-ar. fi strigat cineva pe nume. La un moment dat, uşa spălătoriei se deschise brusc şi auzi o voce ascuţită care striga ceva, apoi nişte hohote de râs în chip de răspuns. Acest zgomot, care-i lovi auzul, îl tulbură; un val de sânge îi aprinsobrajii şi-şi lipi fruntea de geam, dar atât de lacom să vadă ce se petrece în interiorul prăvăliei, încât totul i se înceţoşă în faţa ochilor. Apucă să vadă numai un cearşaf atârnat pe-o frânghie şi fu izbit de albeaţa lui, apoi un braţ de femeie, gol până-n cot* ce se ivise aproape auto, – mat ca să închidă uşa.

Renunţă să mai pândească prăvălia şi puse capul la piept Toată încordarea zugrăvită pe faţa lui lăsa acum locul unei amărăciuni care-l îmbătrânea. Cu un suspin de oboseală ciocăni în masă, puse câteva monede lângă

paharul golit pe jumătate doar şi se ridică. Pendula neagră de pe perete bătu orele şaşev.

În clipa aceea apăru şi chelnerul. Era un tânăr spelb* cu privirea piezişă. Se uită la pendulă şi zâmbi cu subînţeles, văzând clientul care se plimba nervos prin cafenea.

— Încă puţin, spuse el vârând monedele în buzunar. După şase, şase şi zece nu-i chip să le mai ţii acolo.

Bărbatul se răsuci spre chelner şi se sprijini de o masă.

— Eşti sigur? făcu el”.

Şi adăugă cu o voce cam răguşită şi forţată t

— Le cunoşti cumva?

— Ba bine că nu, răspunse chelnerul şi zâmbi ridicând din umeri. Se vede că sunteţi venit de curând în oraşul nostru.

— Ce te face să crezi? întrebă bărbatul cu un aer nemulţumit.

— Pentru că aici toată lumea e convinsă că până şi cea mai răsărită dintre ele nu merită nici măcar un brânci în gârlă.

Chicoti batjocoritor, dar, când constată că gluma lui nu se bucură de prea mult succes, se opri şi con* ţină pe un ton confidenţial şi grav, ştergând între timp masa cu o cârpă:

— Păcat că sunteţi aşa grăbit. V-aş mai fi putut da unele amănunte.

Bărbatul făcu un vădit efort pentru a se stăpâni şi se apropie puţin de chelner.

— Şi, mă rog, ce fel de amănunte ai putea să-mi dai?

Chelnerul se aşează pe marginea mesei.

— Dacă vă interesează cumva cea mai mare din.

tre’ ele, începu el rânjind, aia care duce rufele în

oraş, vă sfătuiesc să fiţi cu ochii-n patru; e-o parşivă şi-o hoaţă ce nu s-a mai văzut.

Rostind aceste cuvinte, se uită cu coada ochiului pe fereastră şi prezentă astfel interlocutorului său un profil prelung, viclean şi iscoditor

Dar celelalte? făcu bărbatul cu nerăbdare.

— Celelalte? Făi nu mai e decât una. În afară de patroană şi de fetiţa care ajută la căratul rufelor. Vă interesează fetiţa? întrebă chelnerul, gata să izbucnească în râs.

— Ce fetiţă? Cine vorbeşte de fetiţă? Ce ştiu eu câte sunt acolo?

Tonul pe care spusese aceste cuvinte trebuie să-l fi surprins pe chelner, căci făcu ochi mari şi rămase mut o clipă.

— Dacă-i ailaltă, reluă el, atunci e vorba de Angèle. Maică-sa a murit anul trecut.

Fu întrerupt de un gest al bărbatului, care tocmai observase pe cineva ieşind din spălătorie.

II

Din nou se afla pe drumul ce ducea spre pasarelă. Luna încă nu răsărise şi era întuneric beznă, dar privirea lui desluşea pata pală pe care o făcea în noapte bluza albă a fetei. Grăbi pasul şi cnrând ajunse atât de aproape de ea încât îi desluşi braţele şi gând. goale. Ea îl simţi şi se opri din mers; se opt şi el.

— Mergi prea repede. îi spuse ea pe un ton iritat. Dacă se nimereşte cineva pe-aici. mâine toată lumea o să ştie că m-ai urmărit. Lasă-mă s-o iau înainte.

Rămase o clipă locului, aşteptând desigur un răspuns, dar el tăcea descumpănit între dorinţa de-a alerga spre dânsa şi teama de-a n-o indispune. O auzi continuându-şi drumul, dar n-o urmă imediat, lăsând, cu

fiecare secundă, să crească distanţa dintre ei.

Îi venea greu să dea această dovadă de supunere. Se hotărî să numere până la treizeci înainte de-a porni iar, apoi zgomotul paşilor ei descrescu atât de neaşteptat încât, cuprins de o subită nelinişte, se întrebă dacă n-are cumva de gând să fugă sau să se ascundă ca să-şi bată joc de el. Totuşi nu se unii din loc şi; în amărăciunea acestui minut, gustă dintr-odată plăcerea stranie pe care o descoperi câteodată când îţi înăbuşi un elan.

Îi veni un gând ciudat. Cine-l oprea să urce iar spre oraş, să se întoarcă acasă? Printr-un capriciu caracteristic firilor melancolice se şi văzu făcându-şi în ciudă, întorcând spatele acestei fete tinere ai cărei paşi se pierdeau acum în tăcere, şi îşi închipui că se întoarce în odaia din care tristeţea şi dorinţa îl izgoniseră de dimineaţă. În succesiunea acestor imagini exista ceva atât de imperios încât se simţi tulburat. Ar avea într-adevăr tăria să renunţe la aventură, dacă ar vrea? Dar de unde mai răsărise această idee absurdă? Era şi momentul să-şi pună astfel de întrebări, tocmai acuma când fata se miră probabil că nu-l mai aude în urma ei I Avu impresia că i se întunecaseră o clipă minţile şi că brusc şi le-a recăpătat, şi. porni în goană, cu inima strânsă de teama că a aşteptat prea mult, că nu va mai găsi po nimeni pe drum.

Bocănitul propriilor săi paşi îi răsuna în cap ca nişte pumni în tânplă. Alergă mai repede şi-o ajunse în câteva secunde. Ea păru supărată.

T

— Ai merita să plec, îi spuse. Ţi-am spus doar, la pasarelă.

— Cu faţa foarte aproape de obrazul fetei, el gâfâia. Privirea sa lacomă îi desluşi în umbră obrajii albi şi ochii. Râse uşurat.

— Credeam că ai fugit, explică el cu vocea gâfâită. Am alergat.

Ea ridică din umeri.

— Ţineai chiar atât de mult la întâlnirea asta?

— Cum, dumneata nu crezi? spuse apucându-i degetele; va să zică n-o să mă crezi niciodată?

Ea îşi eliberă mâna cu o smucitură şi înaintă câţiva paşi.

— Să nu stăm aci, îi spuse. Ţi-am explicat doar că-i periculos.

O urmă grăbit; mergeau tăcuţi. În preajma pasarelei, o apucă iar de mână, autoritar, şi-i spuse:

— Ce trebuie să fac ca să fiu pe placul dumitale, ca să fii drăguţă cu mine?

Răspunzându-l, vocea ei se îmblânzi:

— Nu ştiu. Asta trebuie s-o afli dumneata singur.

Bărbatul rămase tăcut. La un moment dat, îi strânse puţin încheietura mâinii.

— Spune-mi, de ce ţi-e frică să nu te vadă cineva?

— Asta-i bună, n-am niciun chef să afle lumea că-mi dau întâlniri, răspunse ea pe nerăsuflate.

— Întâlniri cu mine? făcu el înfuriat.

— Da, cu dumneata.

— Cu alţii nu contează, nu-i aşa? Cu mine ţi-e ruşine, sigur.

Fata ridică spre el nişte ochi plini de uimire şi de mâine. Ajunseseră în faţa unui felinar şi se opriră brusc, ca şi cum pata aceea mare de lumină i-ar fi reţinut

— Cu alţii? Ce vrei să spui?

Privirea cu care îl fulgeră, îl descumpăni; se făcu roşu.

— Vreau să spun că nu vrei să se ştie că ai întâlniri cu mine.

— Păi de ce?

— Nu eu trebuie să-ţi răspund. Ştii dumneata mai bine.

— Ce ştiu eu ce-i în capul dumitale? Spune-mi ce rost au toate întrebările astea, altfel plec numaidecât. N-am venit să mă cert cu dumneata.

El oftă, copleşit de propria-i stângăcie;

— Nu pleca. Am greşit.

— Tot ce se poate, făcu ea cu dispreţ. Dacă m-ai adus aici ca să-mi faci o scenă, îţi garantez că altă dată n-am să-ţi mai dau ocazia.

El puse capul în piept şi rosti cu blândeţe:

— Dacă vrei să nu ne vadă cineva, hai să plecăm de aici. Să traversăm pasarela.

— Şi unde ai vrea să mergem? întrebă ea fără să facă un pas.

Bărbatul o privi înainte de a-i răspunde, încercând să ghicească în ce fel vor fi primite cuvintele sale un surâs temător i se ivi pe buze.

— Voiam să te invit să cinezi cu mine.

Ea râse.

— Să cinez cu dumneata? Şi unde, mă rog?

— La Lorges.

— Nici nuv mă gândesc. E prea departe.

— Am lua trenul. E unul care trece peste cinci minute.

Dar ea scutură din cap.

— Dacă-ţi spun că n-am de gând să cinez cu dumneata!

— De ce?

— Asta mă priveşte.

— Eşti grăbită să te întorci în oraş? Deseară nu ieşi?

— N-am să-ţi răspund, spuse, ea acrii. Adineauri

aveai de gând să-mi vorbeşti. Spune ce ai de spus şi lasă-mă să plec acasă.

— Nu pot ş-aţi vorbesc aici, în lumina asta. Hai să mergem de cealaltă parte a pasarelei, nu vrei? imploră el.

Ea acceptă s-o ia de mină, nu fără să arate, printr-un oftat, că-i face o favoare pe care va trebui s-o ţină minte. Niciunul nu scoase o vorbă cât traversară pasarela.

— Sper, cel puţin, că nu. Ţi-e frică de mine, spuse el cu voioşie prefăcută.

— Aş, de unde. Pui nişte întrebări foarte caraghioase 1

— De vreme ce nu ţi-e frică, înseamnă că te simţi bine cu mine, aşa-i?

Într-o licărire de bun-simţ, îşi dădu seama că vorbeşte aşa numai pentru că nu ştie ce să spună, şi că prin asemenea cuvinte stupide pierde toată simpatia fetei. De ce o silea să-i răspundă: „Nu. nu mă simt bine cu dumneata”? continuă eu însufleţire

— Dar asta nu contează. Singura mea dorinţă e ca dumneata să fii mulţumită; fericită, înţelegi?

Ea nu răspunse.

— Uite, continuă el, scotocind într-unul din buzunarele vestei, ţi-am adus un cadou. Mă gândeam să ţi-l dau mai târziu, dar dacă eşti atât de grăbita… Un inel. Poftim.

— Un inel, repetă ea curioasă. Oh! e drăguţ.

Vru să-l ia, dar el prevăzuse gestul şi păstră bijuteria între degetul mare şi arătător. Era un inel subţire de argint, împodobit cu un mic safir.

Măcar lasă-mă să ţi-l pun, eu în deget.

Ea se încruntă de nerăbdare.

— Dacă ţii neapărat.

Se apropie atunci şi-i luă mina, dar tremura atât de

tare că nu reuşi să-i vâre inelul în deget.

„Ar trebui s-o apuc de braţ, s-o strâng la piept, îşi spuse înspăimântat de propria stângăcie. Acum, poate că ar accepta. Mai târziu n-o să mai vrea”.

Şi brusc, deznădăjduit, izbucni:

— Ia inelul şi puneţi-l singură în deget.

Mirată de tonul său, ea ridică ochii. Desigur că fu cuprinsă de o oarecare înduioşare văzând toată durerea întipărită pe-o faţă din care pierise până şi lumina dorinţei şi care nu mai vădea în clipa aceea decât o nesfârşită oboseală.

— Eşti un om ciudat, spuse trecându-şi inelul pe degetul mic. S-ar zice că te supără faptul că eşti cu mine.

El ridică descurajat din umeri.

— Văd eu bine că niciodată n-ai să mă iubeşti, spuse în cele din urmă.

Fata nu răspunse şi el îi fu recunoscător pentru această tăcere, crudă, fără îndoială, dar nu atât de sfâşietoare că vorbele ei. Traversară din nou pasarela, ajungând la marginea oraşului fără să fi schimbat o vorbă. Totuşi, în clipa când trebui să-l părăsească, ea îi aruncă un surâs. şi-i spuse! „Pe mâine”.

O emoţie violentă, în care se amestecau şi bucuria şi tristeţe, îl împiedică să-i mulţumească/ dar o urmări cu privirea până ce dispăru.

III

La o distanţă de vreo şase sute de metri, şi chiar în clipa când avea loc această convorbire, doamna Georges Londe medita în faţa oglinzii, aşteptând să se facă ora când intra de obicei în sufragerie. Această intrare comporta un întreg ceremonial, ce nu se săvârşea fără oarecari pregătiri, căci, deşi nu mai era tânără, doamna Londe nu renunţase la cochetăria tinereţii şi-n ruptul

capului n-ar fi acceptat să apară în faţa clienţilor înainte de-a fi acordat frumuseţii sale, de mult ofilite, generoase încurajări cu pudră şi ruj.

Stătea pe scaun, într-o odăiţă improvizată între două uşi, ce părea să servească în acelaşi timp şi drept oficiu şi drept budoar. Într-adevăr, puteai vedea acolo, lipită de perete, o servantă albă, iar sub becul de gaz care cobora din tavan, o măsuţă de toaletă vopsită într-un roz ţipător şi împodobită cu o oglindă ovală ce reflecta de vreo trei, patru minute o faţă imobilă, cu ochii scrutători.

Ce gânduri însufleţeau această femeie? Nu părea nici fericită, nici nefericită. Niţel aplecată în faţă, cu mâinile proptite molatec în şolduri, stătea în atitudinea unei persoane, care urmăreşte un spectacol. Privirea încordată cobora de pe fruntea îngustă* încadrată de bucle brune, la gura autoritară, cu colţurile căzute (un zâmbet bine studiat corecta în public acest defect). După care, înconjurul feţei odată încheiat, ochii se aţintiră asupra ochilor oglindiţi; după insistenţa şi chiar răutatea pe care o puneau în acest examen, ai fi spus că vor să străpungă pupilele negre în care lumina arunca două puncte galbene. Din când în când pleoapele clipeau, nişte pleoape grele, încercănate de insomnii, care dezvăluiau întotdeauna aceeaşi privire sumbră şi dezaprobatoare.

Era îmbrăcată în tafta neagră, cu bustul strâns într-o bluză care îi fereca, gâtuhpână sub bărbie, dar lăsa libere, sub nişte volănaşe de dantelă, încheieturile rotunde şi grăsulii ale mâinilor. Un ametist pe inelarul drept, o broşa la gât vădeau o oarecare preocupare pentru eleganţă, dar cele patru sau cinci cârpituri grosolane ale stofei în jurul taliei trădau vremuri grele şi o strâmtorare prost ascunsă. Rozul măsuţei de toaletă oferea un strident contrast cu sărăcia jalnică a boarfelor de pe dânsa, cu duritatea feţei;

era ca o notă veselă într-un tablou ursuz, aruncată în batjocură parcă, sau cu intenţia de-a accentua aciditatea coloritului şi energia cruda a desenului.

Bătaia ceasului o trezi pe doamna Londe din propria-i contemplare. Se îndreptă din şale, dar nu se ridică până când, în tăcerea odăiţei, nu răsunară toate cele şapte lovituri. Un surâs îi lumină trăsăturile şi-i aprinse în ochi o neaşteptată însufleţire. Ca şi cum, destrămându-se o vrajă, s-ar fi trezit dintr-un somn magic şi ar fi început să trăiască iar. îşi netezi conciul cu un gest grăbiţ şi, după o ultimă privire în oglindă, se îndreptă spre uşa ce da în sufragerie.

Totuşi, înainte de-a intra se aplecă în faţa unui paravan aşezat chiar lângă uşă, lipind un ochi pe locul unde catifeaua roşie fusese ruptă. Putea vedea astfel cine-i în restaurant, exact ca un regizor care studiază componenţa sălii prin gaura din cortină. Rămase aşa o bucată de vreme, arcuită din şale, cu genunchii uşor îndoiţi, nemişcată ca o fiară gata să se năpustească. Din când în când, înăbuşind un suspin, răsucea puţin capul, apoi, nemulţumită de cele văzute cu ochiul stâng, încredinţa ochiului drept o anchetă suplimentară şi-l plasa la înălţimea spărturii pe care o mai lărgea cu vârful degetului.

Îşi părăsi în cele din urmă postul de pândă şi intră în sală. N-o despărţeau decât trei paşi de un soi de pupitru cocoţat pe-o estradă, în spatele căruia se aşeza în fiecare seară. De la această înălţime, domina o încăpere vastă, îngustă şi lungă în care se aliniau două rânduri de câte şase măsuţe trase ia pe rete. În mijlocul unei alei astfel formate, se afla o masă ovală, destul de mare pentru ca în jurul ei să poată sta comod o duzină de clienţi. Atunci când doamna Londe scotocea cu privirea mai departe, dincolo

de imensul buchet de plante de iarnă ce trona pe masa comună, zărea strada prin uşa de sticlă pe care propriul său nume se înscria de-a-ndoaselea.

Îşi încrucişă mâinile pe marmora pupitrului. Abia bătuse ora şapte, aşa că sala era goală deocamdată, dar doamna Londe se afla la post pentru a da, într-un fel, un exemplu de punctualitate clienţilor. Ştiau prea bine că, după ora şapte şi un sfert, friptura în sânge se usucă, legumele se răsfierb. Nu lipsea desigur nici inscripţia de pe – perete, care anunţa orele de masă, ceea ce nu împiedica însă pe nimeni să întârzie. De nerăbdare, doamna Londe scoase. un oftat zgomotos şi murmură:

— De ce n-or fi sosind odată? cu vocea obosita a spectatorului care se văicăreşte: „De ce nu începe odată?” în faţa cortinei lăsate.

Ştia prea bine, totuşi, că aşa se întâmplă seară de seară. În fiecare zi, orele şapte şi ceva o prindeau la pândă în spatele paravanului, un „obicei superstiţios dobândit din ziua când doi clienţi sosiseră pe nepusă masă, înainte ca tea să-şi fi făcut obişnuita intrare. Trebuia apoi să se perpelească aşa un sfert de ceas, timp în care, neavând ce face, mâinile sale mutau de douăzeci de ori la rând bucheţelul de flori ce împodobea pupitrul şi voluminosul registru negru pe care îl tot închidea şi deschidea cu un gest din ce în ce mai repezit. Nu ştia să aştepte. Niciodată nu ştiuse ce înseamnă să-ţi pui răbdarea la încercare. Dar, de vreme ce clienţii întârzie totdeauna un sfert de ceas, de ce nu schimbă în definitiv ora cinei?

Pesemne că tocmai asta era şi întrebarea la care îşi răspundea în sinea ei, bufnind cu registrul în placa de marmură. Era cazul să mai lungească oare cu cincisprezece minute o zi şi-aşa îngrozitor de lungă? Nu. De vreme ce-a spus o dată că restaurantul se deschide la

amiază şi ia ora şapte, amiaza şi ora şapte o gă Seau acolo, sus, la pupitrul ei.

Îţi cele din urmă, exasperată, se aplecă în direcţia odăiţei în care cu câteva minute în urmă îşi pusese toaleta la punct, şi strigă: „Grégoire!” O voce depărtată răspunse: „Aici sunt T şi se auzi o uşă deschizându-se.

— Adu supa 1 porunci doamna Londe, fără să mai aştepte ca persoana chemată să intre în salon.

Acest ordin era ultima ei resursă, metoda pe care o folosea când simţea că o cuprinde deznădejdea. I se părea că astfel, „aduce clientul4, cum spunea ea. Pentru că remarcase deseori că apariţia chelnerului coincide cu aceea a domnului Goncelin, negustorul de cereale, care mânca zilnic la ea şi care, de obicei, îşi făcea intrarea în restaurant primul. Dar tremura la gândul că într-o bună zi această vrăjitorie va rămâne fără efect, că şi negustorul de cereale va întârzia ca toţi ceilalţi, iar ea îşi va pierde astfel credinţa. De aceea n-o aplica decât atunci când ajungea, într-adevăr; Ja capătul răbdării.

Îşi cuprinse faţa în palme şi, cu coatele pe pupitru, ascultă zgomotul paşilor ce se auzea din fundul bucătăriei. Ai fi spus că oferă astfel drept jertfă cerului chinul acestui ultim şi crud minut de aşteptare. Era de prisos să mai îndemne chelnerul să se grăbească; singura lui dorinţă era să scape cât mai degrabă şi s-o şteargă în oraş. Pe de altă parte, faptul că domnul Goncelin va sosi ori nu va sosi la timp, nu depindea de voinţa ei. Nu-i rămânea, prin urmare, decât să lase lucrurile să se desfăşoare de la sine.

La un moment dat, doamna Londe îşi depărtă mâinile şi privi drept înainte. Uşa tocmai se deschisese şi cineva intrase în restaurant-Dar nu era negustorul de cereale, era un bărbat pe care nu-l văzuse niciodată în viaţa ei şi care se şză la o masă, după ce îşi scosese pălăria. Nici nu-i

venea să-şi creadă ochilor, într-atât era de sigură că domnul Goncelin vă fi primul care va trece pragul restaurantului, şi, foarte emoţionată de surpriză, îl examină pe necunoscut cu atâta insistenţă încât acesta, la rândul său, ridică privirea şi se uită ia doamna Londe, ca şi cum ar fi aşteptat să-i spună ceva; apoi, la tăcerea şi la îmbujorarea ei subită, puse capul în piept şi-şi – despături şervetul.

Doamna Londe se simţi cam ruşinată, de uimirea ce i se zugrăvise pe ţaţă şi-şi spuse că domnul acela trebuie să-şi fi închipuit că-i o proastă, dar tulburarea sa nu fusese chiar atât de mare încât să nu poată înregistra pe loc o sumedenie de amănunte din ţinuta şi fizionomia străinului, iar ochiul ei exersat, de provincială, văzuse destule ca să aibă din ce broda tot soiul de reflecţii. Pentru a-şi răscumpăra stângăcia de adineaori, afectă un aer nepăsător şi mai mută o dată din loc registrul de conturi, vaza cu florir Necunoscutul era destul de bine îmbrăcat. De unde o fi venind? Voiajor comercial nu putea fi: ştia prea bine cum trebuie să arate persoanele care se îndeletnicesc cu această profesiune; nu se putea înşela. Şi-apoi, bărbatul care intrase n-avea nici pardesiu, nici valiză, dai nici localnic nu părea să fie, dacă nu cumva – şi la acest gând inima ei zvâcni –, nu-i vorba de vreun nou sosit la Lorges sau la Chanteilles. Tot aşa, cu patru ani în urmă, doi domni din Orléans se stabiliseră la Chanteilles şi ea îşi reaminti că atunci când i-a văzut pentru prima oară în restaurant a încercat exact aceeaşi emoţie, căci, printr-o ciudăţenie a întâmplării, nu aflase de sosirea lor, tocmai ea care de obicei era la curent cu tot ce se întâmplă şi înaintea tuturor. Pentru femeile din categoria doamnei Londe, roabe ale curio ezităţii, e tot atât de umilitor să se lase depăşite de evenimente ca şi pentru un paznic de far

faptul că nu observă trecerea unui vapor.

În cele din urmă, după câteva minute de proastă dispoziţie, ce. se trăda prin repetatele mutări în stânga şi-ii dreapta a micului vas cu flori, îşi reveni treptat din indignarea pe care o încerca împotriva propriei persoane şi, încrucişând iar mâinile pe marginea pupitrului, înălţă capul şi aţinti asupra străinului o privire stăruitoare. Era îmbrăcat într-un costum gri; o batistă mov îi atârna din buzunarul de la piept Din când în când pleca ochii, ducând cu un aer distrat bucăţele de pâine la gură. Dar, în mintea doamnei Londe, străinul care intrase nu era un banal voiajor comercial venit să-şi omoare o jumătate de ceas la masa unui restaurant, ci o persoană despre care nu ştia absolut nimic şi care, tocmai din acest motiv, prezenta un interes excepţional. Nu lipsea mult ca să-l considere un inamic, pentru simplul fapt că ştia despre sine mii de lucruri de care ea habar n-avea. Numele, profesiunea, viaţa lui, erau tot atâtea secrete pe care ar fi vrut să i le smulgă. Înfăţişarea morocănoasă, pe care i-o remarcase de altfel, tăcerea dispreţuitoare nu erau cumva o sfidare la adresa curiozităţii ei? Sigur că da, văzuse destui clienţi care s-au aşezat la masa de acolo dar toţi, da, aproape toţi au salutat-o intrând, i-au adresat un surâs, un cuvânt amabil, chiar şi cei care n-o cunoşteau. În acest fel îi venea mai la îndemână să strecoare tot soiul de întrebări în cursul convorbirii ce se putea înfiripa când se prezentau la casă, pentru a-şi plăti consumaţia.

Pentru că ăsta era obiceiul la restaurantul Londe. La sfârşitul mesei, chelnerul distribuia notele de plată, aşa cum se procedează în general, dar numai doamna Londe personal încasa costul consumaţiei. Procedeul prezenta nenumărate avantaje. Stând cocoţată pe tronul ei, doamnei Londe îi venea mai la îndemână să surâdă, să descoase, şi,

dacă era cu putinţă, să seducă. Manierele sale erau mieroase şi voit nobile, împărţea vorbe goale ca o regină şi dădea restul cu un aer de mare generozitate. Toate aceste liberalităţi făţarnice nu dădeau greş aproape niciodată, instinctul călăuzind-o admirabil pe această femeie mistuită de dorinţa de-a fi pe placul tuturor numai pentru ca să afle cât mai multe.

Fără să fie înzestrată cu fineţea ce se atribuie îndeobşte sexului său, ştia în schimb de minune să aleagă vorba cea mai potrivită, să facă totul pentru a obţine bunăvoinţa clientului, smulgându-i în acelaşi timp promisiunea unei reveniri. Acesta era scopul spre care năzuiau toate eforturile ei în ziua când îşi făcea apariţia un nou-sosit. Pentru a-şi desăvârşi investigaţiile, se bizuia pe preţurile moderate cât şi pe anumite înlesniri înşelătoare de plată. Altă diferenţă, e drept, între localul său şi cele din Paris: aici, de exemplu, puteai să-ţi deschizi un cont, ca la băcan sau ca la farmacie; şi, după o experienţă de doisprezece ani, doamna Londe ştia că cineva care îi datorează zece, cinci, sau numai trei mese e un om pierdut, cu alte cuvinte, un client definitiv câştigat.

Dar cum să ispiteşti un om care nici nu se uită la tine şi pentru care, zău aşa, s-ar zice că nici nu exişti. Şi ce l-o fi apucat pe imbecilul ăsta să-şi mănânce plinea fără să aştepte supa? La ce dracu' s-o fi gândind? Pentru dânsa n-are ochi? Sau se preface că n-o vede? Oare nu simte pe-frunte, pe umeri privirea dură ce nu-l slăbeşte o clipă? Cum în cele din urmă îşi regăsise prezenţa de spifât, vru să-şi întipărească pe faţă, în ochi, toată autoritatea de care se simţea capabilă. Ce folos? Se vedea limpede că bărbatul e foarte, departe de restaurantul Londe şi se gândeşte la lucruri cu totul deosebite. Strânse pumnul pe registru. Oare o să vorbească până la urmă, sau nu? După ce-o să

termine pâinea, o să mai ceară alta?

Între timp, străinul părea că habar n-are de iritarea ce strângea inima patroanei. În amărăciunea acestui eşec, doamna Londe fu cât pe ce să nu observe intrarea negustorului de cereale, care îi adresă un salut cum nu se mai obişnuieşte decât în provincie, scoţându-şi pălăria cu un gest larg, în doi timpi. Ea dădu din cap şi spuse cu o voce niţel tremurată de ciudă:

— Bună seara, domnule Goncelin.

Şi chelnerului care intra, aducând supa, îi porunci tăios:

— Serveşte pe domnul din fund!

Ce n-ar fi dat să-i ştie numele, să poată spune:

— Du supa la domnu' Cutare! Are tren la ora cutare.

În locul acestor cuvinte, adăugă spumegând de furie, exasperată de propria-i ignoranţă şi de faţa uluită a chelnerului:

— Dar du-te odată, fir-ar să fie! Nu vezi că-şi mănâncă toată pâinea?

Între timp clienţii începuseră să sosească aproape unul după altul şi uşa se închidea numai cât să se deschidă iar în secunda următoare. Toţi cei care intrau o salutau pe patroană cu o jovialitate amestecată cu respect, iar ea la rându-i împărţea saluturile în stânga şi-n dreapta, ca o regină din fundul caleştii, măgulită de atenţiile de care se bucură, din ce în ce mai împăcată şi mai consolată.

În zgomotul scaunelor mutate din loc, cei zece sau doisprezece clienţi care intraseră se aşezau la masă. Cu toţir judecând după promptitudinea cu câte îşi ocupau locurile, erau nişte obişnuiţi ai restaurantului şi conversaţiile înfiripate umpleau salonul cu un zumzet profund şi îndărătnic, de stup. Doi chelneri cu şorţuri albe se învârteau în jurul mesei şi serveau supa.

În mijlocul zarvei de voci şi de veselă, doamna Londe simţea că-i creşte inima la loc. În aşteptar ea acestui minut trăia. Toate spinările încovoiate şi capetele aplecate în faţa şa, şi, oarecum, la picioarele sale, îi ofereau un spectacol în care s-ar fi spus că vede un semn de supunere. îşi numără clienţii în surdină: zece la masa comună şi unul, singur cuc, la măsuţa de lângă uşă. Ah! dar ce mai contează asta acum I Adineaori o scotea din sărite fiindcă prezenţa lui, în salonul pustiu, părea o sfidare dar, de vreme ce la masa comună toate locurile sunt ocupate, el dispare acolo, în cotlonul lui.

Doamna Londe închise pe jumătate ochii pentru a savura mai bine rumoarea ce urca spre dânsa. În hărmălaia veselă a cinei desluşea intonaţiile profunde ale domnului Goncelin, care se lăuda că a făcut o afacere bună, vocea piţigăiată a pipernicitului domn Pariset, care trăncănea despre politică, precum şi vocea gângavă a domnului Léon, care-i răspundea. Domnul Morestel se certa ca de obicei cu Blondeau-fiul, iar domnul Trept, foarte apreciat pentru darul său de povestitor, istorisea o nesfârşită întâmplare a cărei eroină era domnişoara Clarafond, proprietăreasa lui. Ascultându-i, doamna Londe clătină din cap cu multă îngăduinţă: îi cunoştea bine pe toţi, cunoştea ocupaţiile, micile aventuri, necazurile, datoriile şi averea fiecăruia. Niciun moment din viaţa lor nu putea să-i scape, căci ştia cum să-i descoase atunci când se prezentau la casă, în aşa fel încât unii îi furnizau amănunte despre ceilalţi. Într-adevăr, o bună parte din prestigiul ei depindea de informaţiile pe care le obţinea. Nimeni ca doamna Londe nu-şi putea aminti mai multe scandaluri, mai multe ticăloşii. Memoria ei înregistra totul şi nimic nu i se părea lipsit de importanţă printre zecile de amănunte pe care le spicuia zilnic din stânga şi din

dreapta; totul putea folosi la ceva.

Redeschise ochii după un timp şi se îndreptă de spate. Îi venise o idee. îşi aminti că, dimineaţă chiar, aflase despre voiajul unuia dintre clienţi într-un oraş vecin, şi ca să se arate la curent cu tot ce se întâmplă, ca să arate că ea *ştia*, izbucni pe neaşteptate, cu 6 voce sonoră, acoperind murmurul celor de la masă:

— Pariez că, ieri dimineaţă, domnul Trept a fost la Champicourt, unde şi-a cumpărat o pălărie nouă.

Urmă un moment de tăcere; toate capetele se răsuciră în direcţia ei, apoi mătăhălosul domn Trept exclamă, revenindu-şi din uimire:

— Chiar aşa-i, doamnă Londe. Să vrea omul să vă ascundă ceva, şi nu ştiu, zău, dac-ar reuşi.

Domnii din jurul mesei izbucniră în râs îndreptându-şi privirile spre cuierul în care atârna, printre mg-*Ioanele* obosite şi decolorate, un *melon* de culoare mai închisă, ce părea că se ruşinează de fraţii săi. Timp de un minut, doamna Londe se simţi mai fericită ca oricând şi, la auzul acestei măgulitoare explozii de râs, înflori ca o plantă la lumina soarelui. Întredeschise reg. strul regru, prefăcându-se că citeşte ceva, cu o înfăţişare indiferentă, dar în piept inima îi tresălta de bucurie. De astă dată a văzut-o, a auzit-o şi cabotinul ăla din fundul salonului 1 înregistrase privirea lui intrigată. Afla şi el acum, probabil, cu ce patroană are de-a tace; o femeie dintr-o bucată, care ştie să strunească oamenii şi care, pe deasupra, are nişte ochi de şoim… Şi, mulţumită, împinse niţel mai spre dreapta vaza de flori, cu gestul triumfător al jucătorului de şah care, mutând o piesă, a izbutit să compromită victoria adversarului.

Desigur că nu se putea încă mândri că a câştigat partida, dar era evident că vorbele ei şi-au atins ţinta.

Necunoscutul părea să-şi revină brusc în fire şi ridică spre doamna Londe privirea buimacă şi neliniştită a omului trezit din somn pe neaşteptate. Ea nu-şi mai încăpea în piele de bucurie constatând această stupoare ce-o răzbuna pentru propria-i înfăţişare jalnică de adineaori. Venise momentul să atace; nu trebuia să-i lase inamicului răgazul de-a-şi recâştiga poziţia. Cum unul din chelneri tocmai trecea prin dreptul ei, doamna Londe se aplecă un pic într-o parte şi-i spuse repede:

— Lasă castronul ăla şi du-te de-l întreabă pe domnii din fund dacă nu vrea să-i rezervăm locul şi tacâmul. Ai grijă să fii amabil; e clar?

Nici n-apucă bine chelnerul s-o pornească într-acolo, că ea avu sentimentul că a comis o gafă şi fu pe punctul de a-l chema înapoi. Cum naiba o să se descurce un bădăran ca Grégoire? Poate că ar fi fost mai bine dacă ar fi aşteptat ca necunoscutul să vină să-şi achite nota la casă. Dar individul o deruta. Totuşi, era ceva care o împiedică să intervină: voia să vadă ce-o să se întâmple, voia să ştie numaidecât. O curiozitate nestăpânită, furioasă, o mâna spre acest om şi, de câteva secunde, nu-l vedea decât pe el, retras acolo într-un ungher parcă anume ca să se deosebească de restul clienţilor şi să-i atragă atenţia. În definitiv, de ce se aşezase departe de ceilalţi, dacă nu anume ca să se amuze pe socoteala ei?

I se părea că şi chelnerul vrea să-i facă în ciudă abia trăgându-şi picioarele şi ocolind alene masa comună. Întinse gâtul ca să urmărească această călătorie care nu se mai sfârşea odată şi se îndreptă un pic, incapabilă să-şi stăpânească nerăbdarea. Când, în sfârşit, Grégoire ajunse la masa de lângă uşă, ciuli urechile ca să prindă cuvintele rostite, dar degeaba; totuşi, nu presimţi nimic bun văzând expresia uluită ce se zugrăvise pe faţa necunoscutului şi

murmură de câteva ori, cu voce furioasă: „Idiotul I Idiotul!” fără a lăsa să se înţeleagă limpede căruia din cei doi i se cuvenea epitetul. Înţelese că străinul cere să i se repete întrebarea, şi-l văzu apoi înălţând din umeri în semn de ignoranţă. De ruşine, închise ochii şi nu-i redeschise decât în clipa când Grégoire se aflã din nou în faţa ei.

— Ei bine, ce ţi-a spus?

— A spus că aşteaptă să termine masa, şi spune el după aia.

— Cred şi eu, drăguţă, exclamă doamna Xonde, anume ca să fie auzită, domnu’ are perfectă dreptate că nu vrea să-şi dea părerea despre mâncare, înainte de-a fi gustat dintr-însa. Te-am trimis eu să-l plictiseşti acuma cu întrebările tale?

Şi adăugă printre dinţi, pe un ton ameninţător:

— Lasă vorba 1 Hai, cară-te la bucătărie, imbecilule 1

Apucând să audă finalul acestei scene, clienţii amuţiseră şi se uitau înmărmuriţi la patroană. Ea îi fulgeră cu privirea.

— Doriţi ceva, domnilor? îi întrebă răstit; pâine, apă?

Ca să-şi verse furia pe cineva, se adresă la întâmplare unuia dintre ei, întocmai ca o învăţătoare care se repede la un şcolar leneş, şi izbucni: /

— Ce nu vă convine, domnule Pinsot? Nu vă place supa? Ştiţi dumneavoastră alte restaurante unde se găteşte mai gustos?

Îşi încrucişă braţele şi afectă o înfăţişare calmă, dar nu se mai putea stăpâni şi vocea îi tremura.

— Da, da, alte restaurante, continuă ea, unde se poate mânça mai ieftin şi cu înlesniri de plată mai avantajoase, nu-i aşa? Aflaţi, domnule Pinsot, că-mi datoraţi până acum şase mese. V-am spus eu, o dată măcar,

să lichidaţi contul?

Domnul Pinsot, un tânăr gălbejit şi sărăcăcios îmbrăcat, îşi trecu degetul peste lentilele aburite, de căldură şi de supă, ale lornionului; apoi dădu să se ridice de pe scaun, se răzgândi şi rămase aşezat.

— Nu, îngăimă.

— Nul repetă doamna Londe. Păi sigur, domnule Pinsot, eu nu obişnuiesc să-mi sâcâi clienţii.

Cuvintele ei căzură într-o tăcele de biserică; niciun murmur nu se auzi de la masa comună peste care plutea privirea dominatoare a patroanei. Prin ce minune izbutea să-i ţină la respect – pe cei unsprezece meseni care, în faţa ei, coborau privirile ca nişte şcolari vinovaţi? Ce fel de joc subtil juca ea cu dânşii pentru ca niciunul să nu se încumete să crâcnească atunci când îi muştruluia? Multe conturi restante cumpărau fără îndoială supunerea lor.

Doamna Londe savură un timp consternarea pe care o provocase; nările i se umflară. Observase că necunoscutul o privea şi-şi dădu seama că reflectează la cele auzite. Strânse pleoapele, vrând parcă să închidă în ea spectacolul acestui triumf şi să-l contemple în voie.

După câteva secunde de ezitare, mesenii se examinară pe furiş, plecând capul cu un aer vinovat, apoi, o bună bucată de vreme, nu se mai auzi decât zgomotul cu care îşi sorbeau ultimele linguri de supă.

Cina se sfârşi într-o atmosferă funebră. Îngrijorarea îi împiedica pe domnii aflaţi în jurul mesei să-şi reia conversaţia pe tonul obişnuit, iar cuvintele schimbate cu voce scăzută aveau acum ceva timid şi forţat. Era o seară pierdută. Ghiceai cum, printr-o înţelegere mută, se străduiesc să scurteze o masă care nu le mai făcea de loc plăcere.

Cocoţată pe estrada sa, patroana îşi plimba privirile

pe mutrele lor dezamăgite, înregistrând între timp felurile de mâncare aduse în tăcere. Cu faţa împietrită, părea un tiran care meditează la opera lui pustiitoare. Totuşi, privirea i se întuneca. Era sigură că va câştiga partida; instinctul a sfătuit-o bine; intuise în necunoscutul care cina în fundul salonului o fiinţă slabă şi nefericită, hăituită de cineva sau de ceva, şi puterea autorităţii sale va fi destul pentru a-l sili să vină spre dânsa. Poate că el nu ştia încă, dar era sigură că aşa se va întâmpla. Era sigură că aşa se va întâmpla şi, în clipa aceea, personajul o lăsa indiferentă; de altfel acest simplu fapt era un semn de biruinţă căci, printr-un straniu capriciu al firii sale, de îndată ce se simţea stăpână pe pradă, prada înceta s-o mai ispitească un timp. Pentru a-şi reînnoi plăcerea, trebuia ca liniştea să-i fie din nou ameninţată şi să poată savura astfel, prin luptă, gustul triumfului; într-un cuvânt, era necesar ca prada să se zvârcolească şi să încerce să-i scape. De aici şi dispreţul doamnei Londe pentru clienţii săi. N-avea ce face cu supunerea lor, nu le gusta ascultarea decât în măsura în care lupta s-o obţină şi s-o păstreze.

De ani de zile aceşti oameni veneau să mănânce la picioarele ei şi îi strunea ca pe nişte copii, îi muştruluia întruna, dar, cu toate că nu se putea lipsi de spectacolul sclaviei lor morale, sufletul ei, nesatisfăcut, redescoperea neantul în însăşi victoria obţinută. Era, într-adevăr, înzestrată cu ceea ce la fiinţele instinctive ţine loc de inteligenţă: o profundă intuiţie a oamenilor şi a lucrurilor, ce-i otrăvea fericirea, fără a-i da în schimb puterea de a renunţa la ea, şi asta îi provoca nişte crize de melancolie care-i măcinau lent întreaga existenţă.

Oare necunoscutul, care zăbovea acuma cojind un fruct, merita osteneala pe care şi-o dăduse pentru a-l supune? Asta-i viaţa ce i-a fost hărăzită? Să pândească

oamenii care intră în restaurant şi să-i împiedice să meargă altundeva?” Şi-o voce pe care ar fi vrut s-o înăbuşe, răspundea dinlăuntrul ei: „Da, asta-i viaţa ta: să porunceşti unor oameni prea slabi pentru a ţi se împotrivi, să le vorbeşti aspru, ca un ofiţer cu soldaţii. Moartea, întâmplările vieţii o să-ţi mai răpească unul sau doi dintre ei, până ce, într-o bună zi, te va lua şi pe tine. Şi-atunci restaurantul va fi închis, lucrurile tale vor fi risipite; lumea va mai pomeni din când în când numele doamnei Londe, aceea la care se mânca atât de ieftin, apoi amintirea ta va pieri din toate memoriile, şi faptul că ai existat nu va însemna nimic”.

Oftă adânc. De ce oare se simţea brusc atât de tristă? Nu se bucura de consideraţia tuturor localnicilor, nu era respectată, temută chiar? Ce-şi mai dorea? Clienţii care se ridicau unul câte unul şi se îndreptau spre casă fie pentru a-şi achita nota, fie pentru a cere o nouă păsuire, o abătură de la gândurile astea. îşi reveni în fire şi trăsăturile i se înăspriră iar; meseria o acapară din nou cu trup şi suflet. Domnul Goncelin nu plăteşte nici astăzi? Va să zică, ţine cu tot dinadinsul să-şi sporească datoriile? O uşoară încruntare din sprâncene pentru a indica gravitatea situaţiei; o clipă doar, cât să-l treacă la catastif pe domnul Goncelin. Nici domnul Blondeau nu plăteşte? în regulă, domnu’ Blondeau, dar fiţi atent! o clipă şi pentru domnul Blondeau. Urma domnul Leon care plătea. Un zâmbet pentru domnul Leon. Şi domnul Gordiie? Să fie într-un ceas bun I Patru mese în total, fără vin, nu-i aşa? (Fără vin din cauza binecunoscutei infirmităţi a domnului Gorche. Doamna Londe era la curent.) Zâmbet pentru domnul Gorche.

Domnul? Era noul client. îi întindea nota. Cu o imperceptibilă riiişcare a mâiuii, apucă hârtia şi clătina din

cap fără să ridice ochii.

— V-a explicat chelnerul, nu-i aşa? îl întrebă blând.

— Da; doamnă, vreau să plătesc.

— Păi tot o să mai veniţi la noi, aşa că pun nota deoparte.

— Dar nu ştiu dacă am să mai vin.

Cuvintele lui străpunseră ca un cuţit inima doamnei Londe. Ridică ochii şi-l examină fără să poată scoate o vorbă. E oare cu putinţă să se fi înşelat? Individul ăsta are să-i scape totuşi? Dar avea un aer atât de sfios, şi adineaori se simţea atât de sigură de el! Şi totul din vina imbecilului de Grégoire, care fără îndoială că n-a fost destul de amabil. Ar fi trebuit a-i explice chiar ea acestui domn care-s. obiceiurile Casei (necunoscutul redevenea domn-prin faptul că îi rézista). Şi ruşinea de-a suferi un refuz în faţa întregii sale clientele ridică tot sângele în obrajii doamnei Londe. Dacă necunoscutul ar fi avut măcar o valiză, toată lumea ar fi priceput, ce dracu'\ că-i un simplu călător în trecere prin Lorges, dar era limpede că locuieşte prin apropiere, de vreme ce-i fără pardesiu.

Vanitatea rănită îi provoca acestei femei o cumplită suferinţă şi, timp de o secundă, crezu că nu-şi va putea stăpâni ciuda şi va izbucni, când o inspiraţie neaşteptată îi reînvie curajul. îşi plimbă încet privirile asupra clienţilor care urmăreau scena şi, încurajată de laşitatea ce se citea pe feţele lor, luă nota înmânată de necunoscut şi-o rupse în patru. Apoi, proclamă tare şi răspicat:

— Aici, regula generală, prima masă a unui obişnuit e gratis.

Îşi privi din nou clienţii, vrând parcă. să stârnească protestele lor. Niciunul nu crâcni, deşi toţi erau cât se poate de convinşi că îşi plătiseră prima consumaţie la doamna Londe. Uluiţi, înfricoşaţi de gândul că i-ar putea

displace, amuţiseră. Minaţi de un impuls instinctiv, se apropiară ceva mai mult unii de alţii, înghesuindu-l pe necunoscutul care tăcea. Atenţia patroanei se îndreptă asupra acestuia.

— Sper, urmă pe un ton ferm, că domnul n-o să-mi refuze plăcerea de a-i oferi prima cină aici.

Profitând apoi de surpriza străinului şi de consimţământul tacit pe care i-l citea în adâncul ochilor, îşi stăpâni emoţia (cum ar proceda dacă, după toate astea, i-ar refuza darul?) şi deschizând brusc registrul, i-l prezentă, apăsând cu degetul în capul unei pagini albe. În felul acesta nu trebuia să-l întrebe cum îl cheamă, dovedind public o ignoranţă pentru care suferea oricum destul.

— Dacă domnul binevoieşte să semneze aici, făcu ea fără să poată ascunde un tremur tâşor al vocii.

Gâtlejul îi era uscat. Necunoscutul luă creionul. De ce n-o fi semnând odată? Nu cumva are de gând s-o facă iar de râs în prezenţa întregii clientele? în definitiv, individul ăsta care îi ţine piept începuse s-o plictisească. Dacă nu semnează, îl pălmuieşte.

După o clipă de ezitare, necunoscutul declară.

— Da, dar nu ştiu când am să pot reveni.

Apoi ridică ochii şi păru să caute în privirea patroanei soluţia acestei dificultăţi. Timp de câteva secunde se examinară în tăcere. Pe faţa bărbatului era întipărită o expresie plină de tristeţe şi de oboseală. În definitiv, ce voiau toţi aceşti oameni adunaţi în jurul său, şi femeia asta care părea să-l mănânce din ochi? Avu impresia că este un inculpat la tribunal, şi-o gloată de martori depun în faţa judecătorului împotriva lui.

— E destul să ştiu că domnul ya reveni într-o bună zi, răspunse doamna Londe printre dinţi.

Intimidat probabil de tonul pe care fuseseră spuse aceste cuvinte, necunoscutul lăsă nasul în jos şi semnă. Patroana întoarse numaidecât registrul şi aruncă o privire lacomă pe semnătură:

— Pe. curândr domnule Guéret, spuse cu une semn din cap.

Şi, redobândindu-şi toată forţa şi insolenţa, rosti cu vece tăioasă, atât pentru plăcerea de a-şi bruftui supuşii cât şi pentru a-i da noului client o idee despre puterea sa:

— Hai, domnii mei, gata cu vorba. Încinci minute să văd salonul gol. N-am timp de pierdut. Următorul!

Se cuibări plină de ifos pe taburet şi, cu un gest biruitor, împinse mica vază de cositor spre stânga. Câştigase partida.

IV

În timp ce închidea în urma sa uşa restaurantului, Guéret îşi reaminti un gând ce-l obseda de ani de zile, în clipele de mare zbucium: „Ăsta-i destinul, destinul meu”. Şi constatarea îl liniştea. Reacţiona la fel ca orice fiinţă slabă, care se linişteşte când îşi dă seama că soarta ei se află în mâinile unei forţe superioare, chiar dacă trebuie să sufere din această cauză, chiar dacă trebuie să-şi piardă viaţa. De acum înainte nu va mai fi silit să hotărască nimic; bune sau rele, evenimentele se vor produce de la sine. Se va întoarce, de vreme ce această femeie stăruie să se întoarcă la ea. Vedea aici un semn, dovada unei voinţe misterioase care îi călăuzeşte existenţa.

În aceeaşi dimineaţă, strângând în buzunar inelul pe care-l păstra pentru Angèle, simţise cum îl cuprinde brusc o bucurie prostească. Şi dacă ar reuşi, la urma urmei? Până atunci nu crezuse că ar fi cu putinţă; într-adevăr, când dorea cu prea multă ardoare un lucru, era sigur că nu-l va obţine niciodată; aşa îl învăţase viaţa dar, o clipă,

fără să aibă vreun motiv, crezuse într-un succes posibil, îşi spusese: „Chiar dacă nu mă va iubi îşi va da seama că sufăr prea mult”. Şi astfel, nesfârşitele sale ceasuri de nelinişte se răscumpărară în clipa când fericirea părea să-i surâdă.

Acuma, odată cu căderea nopţii, pomenindu-se iar singur şi descurajat îşi aminti iluzia de dimineaţă şi scutură din cap. La sfârşitul unei zile ca asta, avea sentimentul că ani în şir se scurseseră în câteva ceasuri şi că îmbătrânise fără veste. În asemenea clipe lacrimile îl podideau brusc şi se gândea la tinereţea pe care timpul i-o fura. Toate jalnicele-i aventuri de până atunci dobândeau în ochii lui aceeaşi înfăţişare plină de tristeţe şi monotonie. Printr-un impuls firesc, se revedea aşa cum fusese altă dată, cu zece, cincisprezece ani în urmă, cu inima grea de dorinţe, beat de promisiunile unei lumi ce i se dezvăluia puţin câte puţin. Dar ce era de fapt această lume întrezărită într-un vis fermecător? Ce-i mai rămânea din încântarea din adolescenţă? în amintirile ce reînviau, nu mai afla decât amărăciunea primelor înfrângeri, mizeriile unei realităţi avare, scârba pentru vorbele, gesturile, banii daţi şi primiţi în tăcere; apoi căsătoria, rănile şi ranchiunele acumulate, răbdarea cheltuită pentru a trăi zi de zi cu o fiinţă de care, de multe ori, era sătul până peste cap, otrăvirea treptată a întregii vieţi.

Se opri şi se rezemă de zidul unei case. De vreme ce trecutul îi dădea asemenea chezăşii de nenoroc, ce lucru bun mai spera de la viitor? Ce rost avea să-şi spună că peste un an, peste doi> va fi, poate, fericit? Oare nu era la fel de nătâng ca pe vremea când în[2], ţ aştepta un destin generos şi plin de bucurii? Şi pes zece ani, cincisprezece ani, bătrân şi dezamăgit, n-o să se vaite cum se vaită astăzi pentru naivitatea lui de altă dată?

Pe strada pustie", cu ferestrele stinse, vântul sufla trist, cu un murmur ce aducea a voce omenească, se oprea fără veste, ca cineva care, tot povestind, a pierdut şirul întâmplărilor. Nu putea fi mai mult de ora nouă, dar în orăşelele pierdute ca Lorges, noaptea nu-i supusă profanării la care o condamnă marile capitale, orbind-o cu luminile lor, aşa că Paul Guéret ajunse pe întuneric la şoseaua ce ducea spre Chanteilles.

Cum traversa pasarela căii ferate nu-şi putu stăpâni un oftat. Se stabilise aici doar de-o lună şi iată-l covârşit de toate cele văzute. Chiar şi în acest peisaj nou, unde crezuse că îşi va uita plictisul, măcar o bucată de vreme, câteva zile i-au fost de ajuns pentru a se regăsi cel dintotdeauna. Şi puse mâna pe rampă, chiar pe locul unde îşi amintea că o pusese şi Angèle. Atâta suferinţă din cauza unei fiinţe pe care într-o zi are s-o uite aşa cum a uitat multe altele şi are s-o părăsească pentru a-şi purta aiurea povara dorinţelor, veşnic aceleaşi dorinţe, – ce destin respingător I încerca să-şi amintească exact faţa ei; chiar astă-seară o examinase cu o curiozitate arzătoare, vrând să compenseze parcă timiditatea gurii şi-a[4] mâinilor prin îndrăzneala privirii; şi totuşi nu izbutea s-o vadă; zadarnic închidea ochii, trăsăturile Angèlei şi scăpau, şi dacă nu trăsăturile, cel puţin ceea ce le însufleţea, acel ceva care te face să recunoşti un om de la prima vedere. Căci, gândindu-se bine, îşi amintea conturul nasului, al buzelor, ba chiar şi expresia ochilor, dar viaţa lipsea din portretul pe care îl schiţa din memorie şi, cu toate că rămânea în preajma lui, obrazul ei °Tgea de el, ca un nume ce-ţi sună în minte şi nu uşeşti să-l recompui în silabe.

„Nici n-o cunosc bine, va să zică, îşi mărturisi el.

---

4 31
«ii

Atunci cum pot spune că o iubesc atât de mult?” Dacă mâine ar fi s-o revadă, cu greu ar putea s-o recunoască din prima clipă, şi ea şi-ar redobândi treptat adevărata sa înfăţişare în ochii lui. Printr-o îndelungată obişnuinţă a inimii, Guéret îşi descoperea în aceste capricii ale amintirii, în joaca asta a unui chip care se arată şi piere rând pe rând, toată profunzimea dorinţei.

Când ajunse pe strada unde locuia, înălţă capul şi se încruntă văzând lumină la fereastra camerei lui. Sperase că va putea merge imediat la culcare şi va dormi, când colo îl aştepta o femeie pe care n-o iubea şi care avea să-i pună tot soiul de întrebări plicticoase, întrebări pe care se credea îndreptăţită să i le pună pentru faptul că-i nevasta lui. O clipă se gândi să rămână afară, să se plimbe pe câmp până când lumina ce-l pândea ca un ochi deschis se va stinge; dar nevoia de somn, nevoia de a-şi uita chinul îl făcu să se răzgândească repede. Intră în casă şi urcă scara.

Ea tocmai făcea curăţenie prin cameră şi împingea scaunele la perete. Era o femeie înaltă şi încă tânără, destul de urâtă în ciuda unei aparenţe robuste şi sănătoase ce putea să placă. Privind-o, te gândeai la o ţărancă pe care oraşul, a învăţat-o să-şi dispreţuiască broboada, basmaua şi fusta de catifea, şi care, vrând să se îmbrace ca o cucoană, nu reuşeşte să se dezbare de preferinţa ei pentru veşmintele negre. Faţa îi era umbrită de pălăria pe care încă nu şi-o scosese. Forma viguroasă a sânilor se accentua sub ţesătura lucioasă a bluzei, iar fusta de serj îi strângea şoldurile şi se lărgea abia la genunchi.

— Ai sosit, spuse ea întorcându-se.

El îşi agăţă pălăria în cuier şi să aşezaţi la masa rotundă din mijlocul camerei.

— Da, răspunse Guéret, fără s-o privească, şi

despături un ziar aflat la îndemână, dar privirile îi lunecau de la un paragraf la altul şi nu zăboveau la niciuna din ştirile de *ultimă oră*. Cât îl apăsa acest minut, cum îl ura 1 Ceva îl silea să observe toate gesturile soţiei şi, fără voia lui, încerca să ghicească ce are de gând să-i spună. O văzu ezitând un moment, cu mâna pe speteaza unui scaun, gata, fără îndoială, să-l întrebe ceva; într-un târziu îşi scoasè pălăria.

— Nu mă întrebi ce-am făcut, pe unde am umblat? spuse apoi, aşezându-se în faţa lui.

El luă înfăţişarea unui om pe care îl întrerupi din lectură.

— Bun, şi ce-i cu asta?

— Pe tine nu te interesează faptul că am fost la magazin?

— Ţi-au dat banii? întrebă el.

Ea încuviinţă din cap. Trăsăturile greoaie şi prea înghesuite – îi dădeau un aer cam nătâng, corectat oarecum de tristeţea întipărită pe toafă faţa. Guéret nu se putu abţine să nu compare în gând această faţă cu cea a Angèlei şi se întrebă ce forţă, ce prejudecată îl împiedică să se ridice numaidecât şi să-i spună adevărul, să-i explice că, în timp ce stă cu ea de vorbă, toate gândurile sale zboară la alta, că inima şi sufletul lui o ocolesc şi fug de ea.

— Mai bine mai târziu decât niciodată, spuse maşinal.

— Şi tu?

Ochii ei albaştri îl fixau cu o insistenţă supărătoare şi i se părea că încearcă să-l silească astfel la un răspuns. Pe vremuri, ochii ei îi plăceau, le admira culoarea azurie, forma migdalată şi flăcăruia jucăuşă pe care o vedea aprinzându-se în fiece clipă, dar acum, privirea încă tânără pe-o faţă îmbătrânită i se părea o bătaie de joc. „Chiar şi

ce-i frumos într-însa nu face decât să-i accentueze urâţenia”, gândi. Şi răspunse răstit:

— Am primit banii pentru lecţii „ca de obicei.

— Când ai de gând să ceri o majorare?

— O majorare? repetă el lăsând ziarul pe genunchi. Asta-i tot ce ştii tu să spui. Cum îţi închipui că am să cer o majorare după trei săptămâni?

— Sunt mai mult de trei săptămâni, Paul. Noi am sosit aici în august.

El ridică din umeri.

— Eşti un copil, asta-i. Până în aprilie sau mai, nu cer nimic.

— N-o să ne putem descurca la iarnă. Te-ai gândit cât ne-a costat mutarea?

El o privi drept în faţă şi întrebă:

— De fapt, ce vrei tu, Marie? E vina mea că nu suntem bogaţi? Ai poate impresia că nu muncesc destul?

— Dimpotrivă, cred că munceşti destul, dar că oamenii. aceia, care-s bogaţi, nu te plătesc aşa cum ar trebui.

— Tu nu pricepi când îţi explic că o majorare nu se cere după câteva săptămâni? O majorare nu înseamnă un cadou. Trebuie să aştepţi cel puţin şase luni.

— Ar fi trebuit să ceri mai mult de la bun început.

— Să admitem că n-am procedat bine. Eşti mulţumită? Oricum e prea târziu să cer mai mult. Prea târziu şi prea devreme.

— Faci cum vrei, răspunse ea.

Îşi luă pălăria, se ridică şi ieşi din cameră. Trecură câteva minute. Guéret binecuvântă acest răgaz de singurătate ce-i îngăduia să reia firul reveriei şi să-şi imagineze o sumedenie de lucruri imposibile, altă viaţă, toată fericirea refuzată. N-a fost destul de energic cu

Angèle, ar fi trebuit să-i ofere bani, imediat, în loc să se lase târât de impulsul inimii şi să n-aibă nici măcar curajul să-i vorbească, s-o atingă. Probabil că l-ar fi refuzat, dar, atunci, ar fi ştiut cum să procedeze. Incertitudinea îl exaspera. Ce poate fi mai ridicol decât să-i faci curte, o curte de îndrăgostit, unei fete care nu râvnea, probabil, decât la bani. Probabil? Sigur 1 Brusc, în convins că Angèle ar fi primit bani. Care fată săracă n-ar face la fel? Aşa se explica faptul că a acceptat o întâlnire pe stradă, că nu i-a acordat nimic altceva. Aştepta să-i ofere bani, s-o cumpere. Iar el i-a dăruit un inel, un inel caraghios de fetiţă, furat de la nevastă-sa. Era tot ce găsise drept cadou. Avusese şi scrupule de delicateţe, imbecilul, când ar fi trebuit să scoată portofelul şi să numere bancnote. Şi ea a luat inelul mai mult în silă şi a plecat aproape imediat, plină de dispreţ, fără îndoială. Bine a făcut.

— Nu vreau să te chinuieşti din cauza asta, spuse Marie, care tocmai intra în cameră. O scoatem noi la capăt, chiar dacă ar trebui să facem un împrumut.

Guéret se întoarse brusc la sunetul vocii ei şi-şi privi soţia cu un aer sumbru. Simplitatea acestei fiinţe îl uimi. De ani de zile trăia în preajma lui fără să-i bănuiască, măcar gândurile. Nu văzuse nimic, nu ghicise nimic; nimeni nu-i spusese nimic. Cosea de dimineaţă până seara şi o dată pe săptămână pleca la Paris, la magazin, de unde îşi încasa banii pentru munca făcută. La asta se reducea toată viaţa ei şi el ştia. Nicio dorinţă, nicio nelinişte nu-i tulburase vreodată inima calmă, seninătatea ceasurilor de trudă. Din când în când, e drept, se căznea să afle cum se vor rezolva anumite probleme băneşti, dar placiditatea firească învingea repede.

Fericirea ei se justifica prin sărăcia în care fusese crescută, dar era o fericire monotonă şi fără elanuri, al

cărei spectacol îl irita pe Guéret, pentru că ştia că se bazează doar pe naivitate. Uneori avea impresia că în locul eternei blândeţi ar fi preferat acreala unei femei geloase şi detesta umilinţa cu care îi accepta furiile, purtarea supusă, bunătatea ei, până şi bunătatea pe care îşi închipuia că o desluşeşte în fiecare gest.[5]

35

— Nu mă chinuiesc, spuse obosit. O să-ţi închipui acum cine ştie ce» Ai închis obloanele?

O clipă ea îl privi atent, sprijinindu-se cu mâinile de masă, ca şi cum s-ar fi căznit să înţeleagă ceea ce nu vrea să-i spună rel nu putu să-i susţină privirea.

— Lasă-mă, ce-ai cu mine, reluă cu un gest plictisit. Azi am muncit mult, vreau să mă odihnesc. Nu mă mai întreba atâta. Du-te şi închide obloanele.

Ea se ridica fără. O vorbă şi ducându-se la Fereastră, o deschise larg. Boltă cerului apăru dintr-odată, ca şi cum ar fi năvălit în cameră şi-ar fi umplut-o cu stelele şi cu noaptea. În ciuda tristeţii care-l stăpânea, bărbatul întoarse capul şi privi; brusc, ceva îi înteţi bătăile inimii, un «Ian confuz spre nesfârşirea mută, ce părea să-l cheme. Cita pace în adâncul cerului negru, 7 după toată zarva cuvintelor omeneşti!

„Ah t să fii fericit r, gândi ca şi cum niciodată, până atunci, n-ar fi simţit puterea acestor cuvinte.

Unul după altul, obloanele se închiseră la loc.

V

Avea impresia că ştie de când lumea această încăpere somptuoasă, cu perdele de catifea, cu covoare groase, căci anumite ceasuri de plictiseală par lungi cât O-viaţă; întreagă şi-aici se plictisea mai cumplit ca nicăieri. Câteodată, când nu mai putea rezista, privirea lui evada

5 — Léviathan

din manual, pentru a rătăci de-a lungul pereţilor încărcaţi cu tablouri. Leoxamina cu atenţie, înregistra toate detaliile pe care le ştia pe dinafară, dar se căznea să descopere ceva nou. Vocea copilului îi ajungea la urechi nedesluşită şi depărtată, ca prin vis;

O toropeală îi apăsa blând pleoapele ce se închideau, capul ce se înclina spre piept, apoi se dezmeticea înspăimântat de gândul că pe neaşteptate l-ar putea auzi pe elevul său exclamând: „Uite că doarme I Domnul Guéret a adormit 1” Şi-atunci, dacă s-ar întâmpla una ca asta, doamna Grosgeorge, care se alia întotdeauna prin apropiere, care îl spionaera convins de acest lucru →, ar da buzna, aşa cum are obiceiul, şi l-ar izgoni.

În dimineaţa aceea ploua cu găleata şi rafale de vânt despuiau grădina dimprejurul vilei cu un fel de bucurie sălbatică, scuturând tufişurile, secerând florile, odioasele begonii ce desenau în colţul peluzelor monograma proprietarilor. Şuvoaie de apă brăzdau nisipul. Peste tot acest prăpăd, teii zbuciumau braţe neputincioase. Guéret arunca priviri furişe pe fereastră. Vijelia. naturii oferea un contrast atât de izbitor cu mediocritatea greoaie din încăperea în care se afla închis I O placă subţire, de sticlă îl despărţea de aerul rece şi aspru de afară, de vuietul vântului printre: copaci; un simplu geam era de ajuns ca să se simtă prizonier. Dar admiţând că şi-ar redobândi pe jieaşteptate libèrtatea, ce-ar face? Răspunsul la întrebare nu întârzie; ar alerga pe strada Boiangiilor, unde lucrează la ora asta Angèle. Bineînţeles. Şi-acolo ce-ar face ca s-o vadă, să-i vorbească? se gândi o bucată, de vreme, dar nu găsi niciun răspuns. Din cafeneaua unde se instala câteodată, vizavi de spălătorie, n-o putea zări decât în clipa dud ieşea; era exact momentul când îşi pierdea capul, nu mai ştia pe ce lume se află, teama că n-o va vedea pe

Angèle îl făcea să n-o mai recunoască printre tovarăşele sale. Vedea ca prin ceaţă trei fete tinere care treceau râzând prin faţa cafenelei şi, două secunde mai târziu, totul pierea* Ce legi cumplite guvernează universul I Cu siguranţă că există pe lume livezi înverzite, păduri unde te poţi ascunde fără urmă, femei tinere şi frumoase care poate că l-ar fi iubit dar o lege haina izola fiinţele, închidea uşile, se amuza împingând pe-o stradă pe cei care pe strada învecinată şi-ar fi găsit fericirea, făcea ca unii să se fi născut cu câţiva ani prea devreme, iar alţii prea târziu. Gândul că fericirea, fericirea lui există undeva şi el nu ştie unde, îl înnebunea făcându-l să alerge după fiecare fată ivită în cale. Parcă era un idiot cu ochii legaţi, care se joacă de-a baba-oarba şi aude strigându-i-se la ureche: Aici! acolo 1 mai departe 1 Şi dă ocol, o ia ba la stânga, ba la dreapta, caraghios şi buimac, pe zi ce trece mai bătrân şi mai dezamăgit. În schimb, alţii au parte de toate noroacele, care le pică din cer, pentru simplul motiv, pare-se, că nu le caută. Poate că şi copilul care-şi băb băie acum lecţia de istorie va ajunge unul dintr-ăştia, într-o bună zi. În primul rând era bogat.

Acest gând stârni în sufletul lui Guéret un val de ură. Se apecă spre capul blond al băieţaşului, adulmecând mirosul de came şi de păr tuns scurt ca un gazon. îl apucă o poftă nebună să-l pălmuiască pentru a se desfăta apoi cu surpriza şi cu spaima lui. Copilul era bogat, iar el sărac şi, pentru că era sărac, trebuia să-i asculte vocea gângavă, s-o corecteze cu blândeţe la fiecare greşeală, în loc să alerge la Angèle, să-i dea bani şi să-şi astâmpere patima ce-i frigea inima. Ce Dumnezeu feroce îngrămădise deoparte aurul şi de cealaltă poftele? E un joc, o glumă proastă?

În timp ce reflecta la toate acestea, uşa se deschise brusc, şi doamna Grosgeorge îşi făcu apariţia. Intră cu paşi

tiptil şi repezi şi se îndreptă spre masa la care învăţa copilul. Faţa impasibilă a acestei femei te împiedica să-i dai o vârstă pentru că, deşi n-avea niciun rid, te mira totuşi faptul că n-are. Asta se datora, fără îndoială, privirii sale de-o extraordinară duritate; ochii negri, bănuitori, cu o sclipire aproape metalică erau, într-adevăr, nişte ochi de bătrână, dar avea un nas fin şi drept, gura mică şi frumoasă, deşi cam cărnoasă, pomeţii înalţi şi, întinsă pe aceste trăsături delicate, o piele albă ce-şi păstra aparenţa catifelată, putând să deruteze chiar şi ochiul pătrunzător al unei duşmance. Era lesne să-ţi dai seama că-i înzeştrată cu o putere de rezistenţă deosebită care nu se trăda numai în cuvinte şi gesturi, ci prin întreaga sa atitudine, chiar şi prin felul reţinut de-a respira; s-ar fi spus că-şi urăşte plămânii pentru faptul că o constrâng să facă acest lucru. Era înaltă, zveltă dar bine legată, îmbrăcată cu o bluză de dantelă galbenă şi-o fustă de stofă maron. Părul negru încărunţea la tâmple fără ca ea să-şi fi dat osteneala să-l vopsească, dar, în schimb, era foarte îngrijit coafat.

— Mai e puţin până se termină ora, domnule Guéret. Un bun prilej pentru a-mi face o idee despre metoda dumitale pedagogică. Fireşte, veţi proceda amândoi ca şi cum nici n-aş fi de faţă.

Se instală într-un jilţ din fundul salonului, picior peste picior, cu mâinile împreunate pe una din rezemătorile scaunului în atitudinea unei persoane care aşteaptă. Copilul aruncă o privire înfricoşată spre profesor; acesta se uită întâi la elevul său, apoi la doamna Grosgeorge, după care luă iar loc.

— Ce trebuie să fac? şuşoti copilul; o cunoştea destul de bine pe mama sa, pentru a-şi da seama că vizita ei nu prevesteşte nimic bun.

— Păi, dragul meu, rosti Guéret cu o voce în care se

căznea să imprime şi autoritate şi blândeţe, citeşte până la capăt lecţia de istorie.

— Mai sunt numai trei rânduri, domnule.

— Citeşte când îţi spun.

Copilul se aplecă asupra cărţii şi bâigui o frază din care nu se înţelegea o iotă.

— Acum închide cartea, ordonă-Guéret, şi – spune-mi ce-ai reţinut din această lectură.

— …reţinut din această lectură, repetă copilul.

Era un băieţaş blond şi firav, iar faţa sa palidă pălise şi mai mult de groaza unei eventuale palme; o puzderie de pistrui îi constelau nasul minuscul. Timp de o clipă, băiatul rămase cu gura căscată; zăpăceala îl molipsi şi pe profesor.: Roşind, Guéret începu să-i vorbească pe un ton răbdător şi totodată agasat care, de obicei, bagă copiii în sperieţi.

— Te întreb ce-ai reţinut din lectura de adineaori, cu ce impresie ai rămas, ce părere ai despre…

Tăcere. Guéret se uită pe furiş la doamna Grosgeorge, dar ea parcă împietrise. Imobilitatea acestei femei i se păru mai cumplită decât o izbucnire de furie şi broboane de sudoare începură să i se prelingă pe frunte.

— Hai, spune-mi, dragul meu, relua el cu o voce forţată al cărei timbru i se; păru hidos, despre cine-i vorba în această povestire?

— Poftim?… Despre rege.

— Bine 1 Foarte bine! Despre care rege? Ludovic al XI-lea, Ludovic al XI-lea?

— Ludovic al XI-lea.

Fără a-l slăbi din ochi pe Guéret, băiatul întinse braţul sub masă şi-şi scărpină pulpa.

— Aşa, excelent! Şi… ce i-au făcut ei? întrebă prosteşte profesorul.

— L-au închis într-o cuşcă.

Urmă, o secundă de consternare în timpul căreia Guéret nu mai ştiu ce să spună. Sigur că nici el nu pusese bine întrebarea, dar cum se făcea oare că de îndată ce apărea doamna Grosgeorge totul începea să meargă anapoda? De la începutul acestei scene canti schiţase nici cea mai mică mişcare, asculta doar cu un fel de ferocitate politicoasă, aşteptând urmarea.

— Gândeşte-te la ceea ce spui, făcu Guéret cu o voce aspriţă de frică. Doar ştii că Ludovic al, XI-lea n-a fost niciodată închis într-o cuşcă. Dimpotrivă el este regele care… hai; spune mai departe. Ludovic al XWea este regele care…

— Nu ştiu! izbucni copilul înspăimântat.

Şi începu să scâncească privind spre maică-sa. peste speteaza scaunului. Doamna vGrosgeorge tresări. Guéret schiţă un gest vag în direcţia copilului, după care se ridică în picioare. Pentru a spori parcă dinadins zăpăceala pendula bătu de unsprezece.

André, făcu doamna Grosgeorge, te previn că ai putea primi o palmă pentru toată gălăgia, asta; E interesul dumitale să încetezi imediat, altfel ai să te convingi că nu glumesc.

Copilul îşi vârî pumnii în gură ca sæ înăbuşe ţipetele pe care nu şi le mai putea stapâui şi imploră din ochi ajutorul profesorului, dar Guéret amuţise, neştiind ce să spună pentru a atenua – această scenă penibilă. Stătea în picioare, cu spatele spre fereastră şi, timp de câteva secunde; înlemni, cu palma desfăcută pe piept, cu aerul unui om care vrea să se dezvinovăţească, apoi îşi dădu brusc, seama cât de ridicol o gestul său şi, roşind, lăsă mâna jos.

— Sunt dezolat, doamnă, bâigui el.

— Domnule Guéret, începu doamna Grosgeorge, fără să lase impresia că ar fi auzit cuvintele lui, mi-am propus ca anul viitor să-l înscriu pe fiul meu la un colegiu. Crezi că va fi capabil să se prezinte la examenul de admitere pentru clasa a şasea? Gândeşte-te. Nu spune da numai ca să-mi faci plăcere. Gândeşte-te bine.

Vocea ei avea o blândeţe stranie, din care răzbătea ceva ameninţător şi Guéret trebui să lungească puţin gâtul ca să prindă, sensul cuvintelor, căci buzele doamnei Grosgeorge abia se mişcau rostindu-le. Era imposibil să citeşti ceva în trăsăturile ce păreau incapabile să exprime o emoţie omenească; cu toate acestea, ochii fixau oamenii şi obiectele cu o forţă şi-o concentrare ce aprindea un fel de văpaie în priviri. Îl cerceta pe profesor fără să-i ocolească faţa în care tulburarea şi ruşinea pompau valuri de sânge; ai fi spus că încearcă să ghicească răspunsul la întrebarea sa chiar în creierul acestui om umilit, sub fruntea pe care vedea sclipind sudoarea. Savură un moment plăcerea spectacolului, ţinându-şi răsuflarea în nări, ca un animal în călduri, apoi se îndreptă puţin şi fără zgomot, îşi frecă palmele.

— Doamnă, răspunse Guéret, care luase gestul ei drept un semn de nerăbdare, cred că după – câteva luni de eforturi susţinute, fiul dumneavoastră se va putea prezenta la examenele de clasa a şasea.

— Asta-i şi părerea noastră, domnule Guéret, răspunse ea răsucind uşor capul cu oarecare cochetărie. Vă gândiţi, desigur, la patru sau cinci luni de muncă susţinută Mt

— Întocmai, doamnă, patru sau cinci luni sunt de-ajuns.

1Patru sau cinci luni de muncă susţinută, reluă ea, sub îndrumarea unui profesor priceput, cu tragere de

inimă... Suntem şi-acum de aceeaşi părere, domnule Guéret...

— Dar... evident, doamnă.

— Un profesor care se preocupă de elevul său, ştie să-l facă să înţeleagă ceea ce învaţă... gândim în continuare la fel, nu-i aşa? x

— Dar desigur, doamnă.

— Aşadar, un profesor care nu-şi zăpăceşte elevul cu întrebări absurde, ci pregăteşte cu grijă, acasă, lecţia pe care o va preda a doua zi; pe scurt, domnule Guéret, ceea ce numesc eu un om conştiincios, care-şi înţelege datoria şi-o respectă. Doriţi să-mi spuneţi ceva?

El sputură din cap. Chiar dacă ar fi vrut să vorbească n-ar fi putut de ruşine.

— Bun, continuă te-a aşteptaţi-vă la vizite frecvente din partea mea, domnule Guéret. André!

Copilul se răsuci spre maică-sa.

— Vino aici când te chem, făcu doamna Grosgeorge cu vocea ei egală. N-ai să înveţi niciodată să asculţi imediat?

André făcu un efort violent pentru a se stăpâni şi, coborând de pe scaun, se îndreptă spre colţul salonului unde doamna Grosgeorge aştepta neclintită ca o statuie. Era un băiat pipernicit, îmbrăcat într-un jerseu bleumarin care-i strângea pieptul îngust şi braţele plăpânde. Picioarele goale ieşeau dinh>un pantalon de serj mult prea larg. Umbla tirşind picioarele, ca şi cum ar fi ţinut cu tot dinadinsul să zbârlească perii roşii şi violeţi ai covorului.

— De câte ori ţi-am spus să nu mai târăşti picioarele? îl întrebă doamna Grosgeorge când André ajunse în faţa ei. Vino mai aproape.

Pusese ambele mâini pe braţele jilţului şi examina atent copilul care îi ocolea privirea şi-şi muşca buzele.

— Înainte de a te pedepsi, spuse blând, e drept să-ţi explic de ce sunt nevoită s-o fac. În primul rând, ai citit îngrozitor lecţia de istorie. Nu articulezi cuvintele. Apoi, nu-ţi dai silinţa să pricepi şi să reţii ceea ce citeşti. Rezultatul: şi după lecţie eşti la fel de ignorant ca şi înainte, pierzi vremea de pomană şi iroseşti banii tatălui tău. În al doilea rând, nu vrei să te dezbari de obiceiul de a zbirii covorul când umbli. Nu plânge, n-are rost. Capul sus şi uită-te la mine.

Rostind aceste cuvinte strânse puţin din dinţi şi-şi pironi privirile în ochii băiatului. Apoi, cu coatele lipite, înălţă antebraţul drept aruncându-l cât mai în urmă cu put iuţit. Rămase aşa timp de-o secundă fără să-i tresară-vieun muşchi şi, pe neaşteptate, după ce se răsucise imperceptibil spre dreapta, ca şi cum ar fi VRUT să-şi ia puţin a vânt, îl izbi drept în faţă cu forţa şi brutalitatea junei maşini: André se cutremură, gtflând de groază, şi începu să urle. Cu toate acestea maică-sa nu-l slăbea din ochii păfea că n-aude – ţipetele lui şi cerceta obrazul pe care urma trandafirie a mâinii pălea treptat. Un licăr straniu i se aprinsese în pupile, o expresie hulpavă şi voluptuoasă ce-i transfigura faţa bătrână şi frumoasă, reîntinerind-o pardiln clipa aceea spiritul ei era atât de absorbit de ceea Ce vedea încât nimic nu-i mai putea abate atenţia de la urma întipărită de degetele sale. Probabil că n-ar fi întors dapu! chiar dacă ar fi strigat cineva: „Foc *V* în spatele ei.

Guéret urmări scena paralizat de groază. Simţea dorinţa de-a lua copilul la braţe, dar numai gândul unei asemenea îndrăzneli i se părea o enormitate. Toată fiinţa doamnei Grosgcorge iradia atâta forţă şi voinţă, vidul îi dădea ta clipa aceea o autoritate atât de neînduplecată, tacit Guéret nu se încumetă s-o înfrunte deschis, aşa cum,

n-ar fi îndrăznit să smulgă prada unei fiare, şi rămase mut, contemplând fără voie copilul care plecase capul şi dădea îndărăt împleticindu-se sub privirea cumplită cu care îl urmărea mama sa.

Urmară câteva secunde de tăcere tulburată numai de setacetele băieţaşului după care, brusc, ca şi cum s-ar fi destrămat un farmec ce-i reda libertatea, doamna Grosgeorge tresări şi ridică ochii spre profesor.

— *R* Ei bine, spuse ea tăios, e trecut de unsprezece, domnule Guéret, nu văd ce vă mai poate reţine aici;

Se ridică rostind aceste cuvinte şi se îndreptă spre uşă. Guéret, care încremenise în loc, putu să remarce, în clipa când trecea prin fata lui delicateţea profilului ferm şi graţios; numai obrazul uşor îmbujorat trăda o oarecare emoţie; după ureche, dedesubtul unei şuviţe de păr cărunt, una din balenele ce-i susţineau gulerul înaţi pătrundea uşor în carnea albă a cefei, scobind a gropiţă. El încercă dintr-odată un sentiment confuz, în care se amestecau deopotrivă admiraţia cu scârba şi, luându-şi cartea şi hârtiile, o urmă pe doamna Crosgeorge în anticameră.

Ajuns în grădină, o clipă mai târziu, îşi dădu seama că fusese atât de tulburat încât a uitat să-i spună la revedere.

VI

Camera cu tavanul scund şi-o fereastră îngustă, restaurantul doamnei Londe, cafeneaua mică şi pustie, vila familiei Crosgeorge, iată cele patru puncte cardinale ale noii sale existenţe. Mai erau de asemenea străzile şi drumurile, străzile de-a lungul cărora o urmărea temător pe femeia aceea, drumurile nocturne unde îi vorbea, unde o implora. Ele îi îngăduiau să umble din colţ în colţ prin închisoarea sa.

Mai erau şi cele două râuri ce cuprindeau într-o

singură îmbrăţişare orăşelele învecinate cu Lorges şi Chanteilles. Purtau nişte nume aşa cum ştie să născocească uneori spiritul popular. Unul se tira lânced printre trestii, zăbovind pe sub vechile ziduri ce împrejmuiau Lorges şi trebuia să priveşti apele Somnorosului cu multă atenţie pentru a le percepe scurgerea. Celălalt, venind mai din sus, sirăbătea oraşul Clianteilles rostogolind un şuvoi zglobiu şi clocotitor; se numea Sprintenul şi boleza cu numele său un bulevard nu prea lung ce-i străjuia cursul de la o înălţime de vreo cinci, şase metri. Plimbarea pe acest bulevard era ocupaţia de căpetenie a locuitorilor din Chanteilles în timpul după-amiezilor duminicale şi trebuia să fie foarte urât afară ca să renunţe la distracţia lor. Chiar şi cei din Lorges veneau să se amestece din când în când în grupurile care se plimbau cu pasul acela domol, prielnic discuţiilor, şi, geloşi, se aplecau peste parapet cu o nepăsare prefăcută* Dar, în timpul săptămânii, această parte a oraşului era destul de puţin umblată, întreaga activitate din Chanteilles concentrându-se în jurul Pieţei-Târgului. De aceea, în după-amiezile senine de octombrie când vântul bătea mai molcom, era o plăcere să te aşezi pe sub teii promenadei şi să visezi ascultând vuietul neîntrerupt al râului atât de grăbit să sosească şi să fugă apoi mai departe.

Guéret se trânti pe-o bancă nu departe de parapet. O briză uşoară adia murmurând printre ramuri, deasupra capului, şi el simţea pe mâini mângâierea blândă a soarelui tomnalec. Pe cerul palid păsările scoteau ţipete care sunau ca un rămas-bun. Văzduhul era stră* veziu, privirile răzbăteau lesne până departe şi desluşeau, dincolo de casele de pe celălalt mal, un, drum mărginit de câmpuri negre şi livezi despuiate, apoi acoperişurile albastre şi cenuşii din Lorges, îngrămădite pe /străduţele dimprejurul

zidurilor dărăpănate ale bisericii Saint-Jude. Somnorosul nu se vedea, se ascundea în dosül meterezelor, dar un şir de sălcii trăda şerpuirea lenevoasă a cursului său. Mai departe, peste alte câmpuri şi întinse fânaţuri jilave, un şir de coline bondoace cu fruntea însorită surâdeau în lumină, albe ca nişte faleze.

Timp de câteva minute, contemplă acest peisaj fericit şi senin, atât de nepotrivit cu tristeţea şi neliniştea ce-i sfâşiau sufletul. Era prea bătrân pentru a-şi domoli suferinţa cu speranţe deşarte, şi se simţea de altfel şi prea obosit. După ani şi ani de aventuri, de dezamăgiri, de nemulţumiri, vine clipa când sufletul nu mai rezistă şi refuză să dea ascultare trupului, să-l urmeze în ruşinea sa. Desigur fata îi scrisese, îi fixase o întâlnire în acest loc, dar el nu venise decât din laşitate, dintr-o slăbiciune, şi pentru a nu-şi reproşa mai târziu cu regret faptul că a pierdut ocazia ce i se oferea; era convins că Angèle nu-l vrea şi se dispreţuia pentru faptul că se află totuşi acolo, pe banca indicată de ea. Cu toate astea, acum ar fi fost incapabil să plece; ştia şi asta.

Despături încă o dată biletul pe care-l păstra în căuşul palmei, şi-l citi.

„Nu mai ai chef să mă vezi? întreba ea. Dar ce ţi-am făcut? Mâine când voi duce lenjeria la vila Mon Idée, am să fac un ocol prin bulevard. Aşteaptă-mă acolo pe prima bancă la ora două. Angèle.*

Obraznica! Cum porunceşte! *„Aşteaptă-mă acolo...”* Şi uite c-o aştepta pe locul indicat. Duse biletul la gură şi-l umezi cu buzele. „Măcar braţele să i le-apuc”, gândi Guéret turbând de furii. Braţele ei rotunde şi pietroase, braţele ei prea albe, ce-i. Îngăduiau, îi porunceau să-şi închipuie trupul. Un val de căldură îi năvăli în obraji şi, cuprins de un fel de ameţeală, închise ochii. Vuietul apei se

amesteca laolaltă cu zbârnâitul ce-i răsuna în cap. „Veşnic, părea să-i şoptească râul, toată viaţa la fel, toată viaţa”.

De trei zile n-o văzuse, din seara când a vorbit cu ea pe drum. Cum de-a rezistat? Habar n-avea. Parcă poţi şti cum trece timpul când suferi astfel?

Apăru, Un sfert de oră mai târziu, ducând un coş imens, pe care îl purta însă cu multă uşurinţă. Frumuseţea are în mod firesc un aer triumfător. E gravă şi maiestuoasă în orice gest. La apropierea ei, ceva amuţeşte în inima bărbaţilor. Văzând-o pe Angèle venind spre dânsul, Guéret nu mai, găsi cuvintele pe care şi le pregătise dinainte. Chipul desăvârşit, trupul acela, înaintând cu nobleţe, striveau tot universul din jur. O sorbeadin ochI Era îmbrăcată cu o bluză ce i lăsa la vedere gâtul şi braţele. Peste fustă purta un şorţ alb. Jocul miraculos al cutelor cu umbra desena sub pânză contururile torsului, ale membrelor. Şi, dintr-odată, inima îi fu năpădită, de-o bucurie mai învor burată şi mai năvalnică derâtrâul ce se rostogolea spre ocean. Uită totul, suferinţele, ranchiunele; parcă o vedea pentru prima oară, albă, învăluită în lumini şi se cutremură la gândul că ar fi putut să nu vină.

Ea surâdea.

— Nu mai sta aşa de ţeapăn, îi spuse venind spre dânsul. Ai să atragi atenţia asupra noastră. Hai să mergem pe chei.

Porniră împreună spre scara îngustă de piatră co cobora spre tiu. Ajunşi pe chei, Angèle aruncă o privire în jur vrând să se încredinţeze că sunt singuri.

Guéret o privi în tăcere.

— Eşti un om foarte sucit! constată ea înăbuşirr du şi râsul. Îmi închipuiam că-ţi face plăcere să te în tâlueşti cu mine;

v Vuietul apei acoperea aproape cuvintele rostite cu

jumătate voce. Întrebă mai taré:

— Nu-mi spui nimic?

Stătea în faţa lui, mai tânără şi mai fragedă decât îndrăznise el să şi-o închipuie vreodată în nălucirile impure ale singurătăţii. O dată sau de două ori, ea îşi trecu mâna pe frunte îndreptând o şuviţă de păr castaniu, pe care vântul îndărătnic i-o zbârlea mereu. Guéret ar fi dorit să râdă fi s-o ia de mină, dar firea lui bănuitoare îi reteză pe loc orice elan. Uitase oare indiferenţa acestei fete, cruzimea ei? Poate că n-a venit la întâlnire decât ca să-şi bată joc de înfăţişarea sa mohorâtă, de fraüele de amorez pe care avea să-i le îndruge.

— De ce-ai venit?

Fără să răspundă, Angèle îi examina o clipă faţa împietrită de gânduri şi neîncredere. Strălucirea luminii îl silea să plece capul, dar n-o slăbea de loc din privire. Fu izbită de trăsăturile lui schimbate şi de amărăciunea pe care o descoperea în ele.

— Ce întrebare 1 exclamă în cele din urmă Angèle cu reproş în voce. Vrei să plec?

Guéret fu pe punctul de-a spune: „Da”. Realizase dintr-odată inutilitatea acestei întâlniri, inutilitatea întregii sale existenţe; şi desperarea ce-l invada îi smulse un suspin. Ridică braţele şi le lăsă apoi să cadă de-a lungul trupului.

— Voi fi atât de nefericit, după ce vei pleca, spuse; el. Şi totuşi ce-aş avea de regretat? Nimic, dumneata nu-mi dai nimic.

— Ai spus o dată că ţi-e destul să mă vezi, spuse ea cu cochetărie naivă.

Guéret întoarse capul.

— Am devenit mai pretenţios, desigur, făcu el fără s-o privească.

Nici nu rostise bine aceste vorbe că le găsi imprudente şi ridicole şi se temu ca Angèle să nu le fi auzit, dar ea îi luă mâna şi-i spuse cu voioşie prefăcută:

— Nu eşti de loc rezonabil, zău.

Atingerea ei îl stingheri, aproape că-i stârni repulsie. Faptul că fata îi dădea astfel mina i se părea prea deosebit de ceea ce-şi imaginase, prea simplu. Şi-apoi, carnea ei n-avea căldura la care se aştepta, ceea ce-l dezamăgi şi-l încântă în acelaşi timp. Se gândea că mai mult decât atâta nu va obţine, desigur, niciodată.

— Mai bine să nu dai mâna cu mine dacă asta nu înseamnă nimic pentru dumneata, spuse, fără să vrea, cu voce aspră.

— Cum, exclamă ea, lăsându-i mina, eu sunt bună şi-ţi dau o întâlnire, iar dumneata vorbeşti aşa cu mine!

Guéret căzu brusc în prada unei furii nestăpânite.

— Întâlnire, repetă el, asta numeşti dumneata o întâlnire: un sfert de ceas de conversaţie în mijlocul drumului sau pe malul apei? Şi celorlalţi? Lor ce le dai? Nu cumva se mulţumesc şi ei doar cu atât?

Ea păli.

— Ceilalţi, şopti. Care ceilalţi?

Güéret n-o auzi, dar văzu mişcarea buzelor. De ruşine că a jignit o roşi, dar încercă să ia o atitudine sigură pe el, înfundându-şi pumnii în buzunarele hainei. Se simţea atât de urât în lumina care-i pălmuia obrajii, încât ar fi vrut s-o rupă la fugă, să urce iar scara de piatră Totuşi, ceva îl reţinu.

— Ceilalţi… bâigui fără să ştie bine ce spune, mai bogaţi decât în/ne.

În fundul buzunarului degetele mototoleau bancnota pe care o pusese acolo cu puţin în urmă, stăpânit de ideea fixă că e mai bine să-i ofere bani în loc s-o plictisească cu

rugăminţi prea insistente. Ceva îl împingea să facă acest gest, în niciun caz voinţa de-a cumpăra amabilitatea fetei, ci numai dorinţa josnică de-a insulta o făptură de la care pierduse speranţa de-a mai obţine vreo favoare. Vrând parcă să-i demonstreze cât de puţin se sinchiseşte de el, Angèle părea şi mai frumoasă, în picioare pe malul râului care umplea tăcerea cu vuiet. El privi cu ură chipul pe care memoria îl reţinea atât de greu; îi scăpa, i se refuza până şi acel reflex al frumuseţii pe care îl păstrează amintirea.

Ea vorbi înainte ca el să fi apucat să scoată mâna din buzunar.

— De vreme ce gândeşti aşa, spuse cu ochi sclipitori de mânie, nu-mi rămâne decât să plec.

— Unde te duci? întrebă Guéret făcând un gest în direcţia ei.

Dar Angèle nu răspunse. Săltă puţin coşul pe braţ şi, întorcându-i spatele, se depărtă. Nu făcu nimic pentru ca s-o reţină şi-o urmări cu privirea de-a lungul cheiului, pe sub zidul bulevardului, până la scara unui pod aflat la vreo două sute de metri. I se părea că fiecare pas ce măreşte distanţa dintre ei îi uşurează inima. îşi redobândi calmul, era aproape bucuros. Se îndreptă spre scara pe care o coborâseră împreună şi se aşeză pe-o treaptă.

— Aşa-i mai bine, rosti cu voce tare.

Pronunţând aceste cuvinte, duse ambele mâini la piept, ca şi cum ar fi vrut să-şi smulgă vesta, cămaşa de pe el. Cunoştea semnele prevestitoare ale durerii asemenea marinarului care presimte furtuna ascunsă în văzduh. Apăsarea neaşteptată ce-l frângea în două, neputinţa de-a respira liber – ştia ce înţeles trebuie să dea acestor prevestiri. Cum de-şi putuse închipui o singură clipă că va fi eliberat de suferinţele sale, de el însuşi? Şi brusc se ridică şi alergă spre locul unde se aflase la plecarea

Apgèlei. Privirea lui urmări malul pălia la pod. Nu mai era acolo, apucasasă traverseze râul şi să dispară în timp ce el, aşezat pel treptele scării, se bucura că n-o mai are în faţa ochilor. E nebun? Ce folos că-şi sfâşie pieptul acuma şi-ij căută urmele, gemând numele ei? Probabil că nu există pe lumea asta un singur bărbat care să se fi comportat cu atâta lipsă de sânge rece şi atât de prosteşte, într-o împrejurare asemănătoare. La neajunsurile, fireşti ale vârstei mai adăuga şi comportarea ridicolă a tinereţii. Cu minte, de copil şi. faţa zbârcită voia să cucerească o fată în floarea frumuseţii. Şi, în ciuda lacrimilor de ftirie şi de tristeţe ce i se prelingeau pe obraji, izbucni în râs gândindu-se la toată deşertăciunea aventurii sale.

vu

— Bolnavă. Da. Dar, dragul meu, n-ai să-mi spui acum că eşti trist din cauza asta. Lasă politeţurile cu mine. Ştiu că soţia mea are un caracter dificil, cusurgiu/Cred că prezenţa ei te scoate din sărite. E rea, ia spune?. Haide, ce atâtea mofturi I Doar nu-ţi închipui că am să-i raportez convorbirea noastră?

Guéret zâmbi în silă. Se simţea cam stingherit de comportarea zeflemistă a acestui personaj rotofei, dar şi ce uşurare să afle că în acea zi mama micului André nu va asista la lecţie I Stătea în picioare, cu cartea în mină, în faţa domnului Grosgeorge care se instalase într-un jilţ. Proprietarul vilei *Mon Idée* îşi purta cei şaizeci de ani ai săi cu bonomia ce apare odată cu vârsta, atunci când sănătatea nu se împotriveşte peste măsură; părul alb îi mai acoperea capul deasupra urechilor şi-a cefei, dar lăsa dezgolită o frunte roză, abia ridată, şi tot creştetul „ţestei. Trăsăturile feţei erau greoaie, gura mare şi cu buze groase, falca puternică. Nasul cărnos şi coroiat imprima profilului ceva voluntar şi sălbatic, ce se dezminţea însă în

privirea ochilor căpâni. Era îmbrăcat într-un costum de vânătoare dintr-un postav cenuşiu dar un papion cu picăţele, demn de o ţinută ceva mai îngrijită, trăgea o linie groasă şi neagră dedesubtul bărbiei sale duble vrând să marcheze paRCĂ o limită.

— Dar ia loc, spuse el. Doar ai şi dumneata dreptul să mai răsufli un pic, ce naiba I Fii sigur că André n-o să refuze o mică pauză.

André „care stătea aşezat la masă, întoarse către tatăl său o faţă de copil viclean. şi râse cu palma la gură. Clipindu-i complice profesorului său, lunecă dope scaun şi se instală la fereastră. Totul trăda la această făptură firavă şi pipernicită un copil din părinţi prea bătrâni: umerii căzuţi, încheieturile plăpânde ale mâinilor şi liniştea lui de om mare, grijuliu să nu facă prea mult zgomot.

Domnul Grosgeorge arăta cu bărbia spre fitil său şi spuse cu jumătate voce:

— Sărăcuţul I l-ar prinde foarte bine să stea în aer liber, să facă sporturi violenţe, dar maică-sa nici nu vrea să audă. Eh. l maică-sa!... Dar ia loc, dragă.

Guéret puse cartea pe masă şi se instală pe un scaun, în faţa domnului Grosgeorge.

— Ai să zici că sunt prea curios, continuă plecând capul pè umăr, dar de cât timp eşti aici? Mi s-a spus că ai locuit la Paris înainte de-a veni la Chanteilles. Păr pr-ar să fie, să laşi Parisul pentru un oraş de provincie! Ai avut œva încurcături băneşti care te-au silit să pleci?”

Întreba cu aeiul sigur de sine al omului bogat căruia banul îi dă dreptul să interogheze fără jenă un oarecare sărăntoc.

— Da, domnule, nişte încurcături financiare.

— 7Şi ai vrea să-ţi faci un rost aici, ca preceptor?

De ce nu, la urma urmei? Ia spune, domnule Guéret,

eşti însuraţ?

— Însurat, da’ domn ide.

— Şi soţia dumitale te mai ajută şi ea, se vede asta. Foarte bine, foarte onorabil. Dar cu ce se ocupă?

— E angajata unui magazin de lenjerie din Paris. Lucrează aici şi, o dată pe săptămână, merge la Paris unde livrează comenzile.

— O însoţeşti şi dumneata?

— Eu, domnule? Niciodată.

— Văd că nu eşti un gelos, dragă Guéret. Haide! nu te speria „zic şi eu aşa, înglumă. Parcă eu nu ştiu ce înseamnă căsnicia?

Un hohot scurt de râs îi scutură umerii. Aşteptă un moment* ca şi cum ar fi vrut sad îngăduie lui Guéret să strecoare şi el o vorbă; apoi, constatând că profesorul n-are nimic de spus, continuă cu vocea lui graseiată şi puţin repezită:

— Bine, bine. Dar, ia spune, aşa-i că te plictiseşti aici, după ce ai trăit la Paris?

— Da, se-ntâmplă să mă şi plictisesc, răspunse Guéret după o uşoară ezitare.

Domnul Grosgeorge întinse picioarele şi le încrucişă.

— Ai vreun necaz, cumva?

— Eu, domnule? Dar… nu, n-aş putea spune…

— Ei, scumpule, făcu bătrânul printre dinţi, dac-aş avea eu anii dumitale…

Schimbă poziţia picioarelor, rămânând cu privirea aţintită în ochii fugari ai profesorului. Câteva secunde se scurseră într-o tăcere pe care Guéret nu îndrăznea s-o rupă.

— Ei, drace 1 exclamă în cele din urmă domnul Grosgeorge, ca şi cum ar fi încheiat o cugetare. Nu vreau să-ţi dau sfaturi, dar totuşi, gândul ca dumneata te

plictiseşti aici mă lasă cam visător. Cât despre mine, slavă Domnului, eu am ştiut să mă bucur de tinereţe. Îţi garantez că la anii dumitale nu mă plictiseam de loc. În fine, să lăsăm asta.

Şi, ridicându-se în picioare, se îndreptă spre fundul încăperii.

— Vrei să vii un pic? Ce zici de tablouaşul ăsta?

Când Guéret fu lângă dânsul, domnul Grosgeorge îl apuca de braţ.

— Aşază-te aici, ceva mai dintr-o parte. Şi-acum, o părere sinceră, da? Trebuie să-ţi spun că m-a costat vreo şapte sutare, săptămâna trecută la Paris. Nu-i cine ştie cât... azi dimineaţă mi l-au trimis.

— Şapte sute de franci I

— Dragul meu, dar nu te lăsa orbit de o cifră. Spune-mi părerea dumitale despre tablou. N-are importanţă cât a costat, în fond. Frumuseţea n-are preţ.

Şi-apoi, ce naiba I Un Chacornac?!...

În jurul unui gheridon, ce dispărea sub o dantelă somptuoasă, trei prelaţi înveşmântaţi în satin stacojiu încheiau un dineu cu mâncăruri alese al căror contur putea fi văzut pe nişte platouri de aur. Pe covorul roşu, într-o frapieră de argint, se răcea o butelie de şampanie în timp ce unul dintre convivi, cel mai gras din tot grupul, ridica o cupă de cristal întorcându-se către tovarăşii săi de zaiafet. Altul se pregătea să răspundă la urarea ce i se făcea, fără îndoială, căci îi zâmbea celui care toastaturnându-şi el însuşi de băut. Gestul apărea imprudent în ochii celui de al treilea ecleziast care, temându-se probabil de o clipă de neatenţie din partea vecinului său, îi atingea braţul cu vârful degetelor, şi, cu o înfăţişare speriată, părea să-i spună că ar trebui să bage de seamă să nu verse vinul din Culpă. În fine, un ultim detaliu ce desăvârşea acea –, sta

compoziţie plină de bonomie şi preţiozitate, o pisică albă care se răsfăţa cu graţie la picioarele prelaţilor, jucândii-se cu o stridie. Acesta era subiectul tabloului pe care domnul Grosgeorge îl supunea admiraţiei profesorului. Guéret încruntă sprâncenele o clipă şi-şi plimbă privirile de sus în jos asupra operei de artă.

— Foarte drăguţ, spuse el în cele din urmă.

— Drăguţ 1 repetă iritat domnul Grosgeorge. Asta-i tot ce poţi să-mi spui? Iubitule, dar uită-te puţin cu un ochi de artist. Culorile astea calde, vii şi totuşi armonioase, nu-ţi spun nimic? Vermionul sutanelor răspunzând albului din faţa de masă, albul care cheamă la rândul său roşul întunecat al covorului, ce zici, cântă, nu-i aşa? Şi pisica, acest adorabil animal aruncat acolo în josul tabloului, ca o semnătură R Şi-apoi, ah, drae! ia examinează detaliul dantelei. Îţi vine s-o iei îamână. Uite aici, şi aici…

Degetul lui scurt şi ascuţit urmărea-drăgăstos rozetele. de fir reproduse de artist cu o scrupuloasă fidelitate; Guéret se aplecă, subit interesat Este oare cu putinţa să existe pe lume oameni care găsesc o plăcere pictând feţe de masă de dantelă şi cardinali la chef „în timp ce pentru el toate astea aveau atât de puţină importanţă? I se părea că dorinţa violentă ce-l hărţuieşte fără să-i lase o clipă de răgaz trebuie să fie unirais ăla şi să frământe zi şi noapte întreaga omenire. Tôt ce. nu era legat de Angèle îl lăsa buimac. Mai lesne şi-ar fi închipuit întreg oraşul înamorat de această femeie, decât trei persoane indiferente de soarta ei. Visând astfel „nici nu bănuia că domnul Grosgeorge îl examinează de câteva clipe, cu ochii mijiţi, cu buzele umede.

— Dragul meu, făcu bătrânul cu o voce blinda, la care profesorul tresări: totuşr n-ai să pretinzi că nu te gândeşti acum la ceva. anume. Dumneata eşti un melancolic, se

vede dt de colo...

Îi puse mina pè braţ.

— Îţi pasă. de Chacornaeul meu cum îi pasă lui Chacomac de dumneata. Nu. te speria; să ştii că nu-ţi port pică. Adineaori, când mi-ai spus că te plictiseşti la Clianteilâes, am făcut câteva mici reflecţii în sinea mea. „Dumnezeule mare, îmi spuneam, la vârsta lui plictiseala nu poate avea decât o singură cauză...”

Tonul pe care pronunţă aceste cuvinte îl lămuri pe Guéret ce înţeles trebuie să le dea.

— ...o singură cauză, reluă bătrânul cu insistenţă. Da, sigur, dragul meu, nu te scandaliza. La asta se rezumă toată viaţa. Este eterna-preocupare a tuturor a*

Vocea” lui căpătă un accent teatral:

— Ascultă natura, dragul meu, buna, exigenta natură. Îţi închipui că n-am ajuns să te cunosc niţel? Scumpule; am să-ţi spun ceva care s-ar putea să te şocheze; cu-atât mai rău, e spre binele dumitale* Află că deunăzi, în timp ce mă plimbam pe lângă gară, zăresc o femeie îmbrăcata în negru, destul de înaltă. „În fine, n-am să m-apuc să ţi-o descriu acum: persoana care era cu mine mi-a spus că-i soţia du*rait ale* Ei bine, dragul meu, excelentul meu prieten, ascultă-mă bine. Am şaizeci şi doi de ani şi-o oarecare experienţă de viaţă, „n-o spun verde, nu-i femeia care ţi trebuie dumitale 1

— Domnule! exclamă Guéret uluit.

— Stop! făcu Grosgeorge autoritar. Lasă-mă să termin. Când spun că nu-i femeia care-ţi trebuie dumitale, înţeleg printr-asta femeia pe care ţi-o hărăzea natura. Fără îndoială că doamna Guéret are. suflet bun, e muncitoare, dornică să-ţi facă pe plac. Se vede numaidecât, ce naiba I Dar asta-i tot ce ceri dumneata de la ea? Seara, când te întorci acasă, după o zi de muncă şi de plictiseli, o găseşti

pe doamna Guéret frumoasă, ispititoare? Asta-i foarte important, dragul meu. Gândeşte-te că anü zboară. Nu-ţi pregăti de pe acum o bătrâneţe plină de regrete.

— Dar, domnule, făcu Guéret cu efort, de ce-mi vorbiţi astfel?

— De ce? Mai bine întreabă, dragul meu, de ce mă înfurii când văd cum, îţi iroseşti tinereţea. Eşti îngrozitor de nefericit, asta sare-n ochi. Şi-ţi închipui că nu te înţeleg, că sunt prea bătrân ca să te înţeleg? Dragul meu, vrei să-ţi fac o mărturisire? Ai văzut-o pe soţia mea, Scade-i douăzeci de ani, imaginează-ţi chipul cel mai delicat, cel mai nostim cu putinţă… După o lună. de zile, mi se zbârlea părul numai când o vedeam. Şi era totuşi frumoasă dar, asta-i viaţa, ce vrei, natura nu mi-o hărăzise mie şi eu am înţeles prea târziu. Oh 1 fii sigur că după aia mi-am scos pârleala, şi nu regret de loc, îţi garantez, dar în sfârşit, ce naiba! Trebuie să fim cinstiţi cu noi înşine şi să ştim să ne luăm partea ce ni se cuvine; într-un cuvânt: să ştim ce vrem; asta-i totul, să ştim ce vrem. Am sau nu un pic de dreptate? Ia spune dacă am pus degetul pe rană I Scumpule, hai, spune ceva! Eşti aici…

— Ei bine, da, şopti Guéret plecând capul. Nu v-aţi înşelat.

Rostind aceste cuvinte se simţi uşurat şi totodată furios, dar nu îndrăzni să ridice privirile spre domnul Grosgeorge. Bătrânul aşteptă să treacă vreo câteva secunde, apoi reluă cu o voce mai caldă, pe care bucuria triumfului o făcea să tremure puţin.

— Sărman prieten nefericit! Bănuiam de mult.

Când te-am văzut prima oară, mi-am şi spus: „Iată un flăcău la mare ananghie”. îmi făceai impresia unui om care strigă după ajutor, numai că nu strigai, asta-i tot. Pricepi? Dragul meu, dragul meu!

Cuprins de un subit acces de voioşie, ridică mâinile spre cer. Plăcerea de-a fi smuls un secret, o mărturisire, îl năuci o clipă şi nu găsi imediat cuvintele pe care le căuta pentru a-şi exprima gândurile.

— Viaţa te aşteaptă cu braţe larg deschise, reluă coborând tonul ca şi cum ar fi vrut să-i împărtăşească o taină. Ah! să am eu anii dumitale I Mii de draci, doar n-ai să-mi spui că-n tot acest Chanteilles nu există o femeie care să nu te intereseze. Poate-ţi închipui că în provincie bărbaţii n-au aventuri.

Faţa i se încreţi. Îl privi pe profesor drept în ochi.

Dacă n-ar fi vorba decât de mine, dragă Guéret, eu, care-ţi vorbesc. îţi imaginezi cumva că, dacă-s bătrân, n-am şi eu… viaţa mea sentimentală? Dă-mi voie să râd! Totul a început chiar aici, în vila *Mon Idée*, aproape sub ochii nevesti-mii. Persoana despre care-ţi vorbesc are optsprezece anişori. Optsprezece anişori I şi ce ten, ce păr! Şi fată buft – pe deasupra! Bineînţeles, un bănuţ din când în când uşurează relaţiile dar, cum spuneam şi adineaori, frumuseţea n-are preţ, nu-i aşa? O văd de două, trei ori pe săptămâna, asta de mai bine de-o luna… Să nu-ţi închipui, dragul meu, că-i o târfă. Nici vorbă. îi fac mici cadouri, ca unei persoane căreia îi port de grijă pentru că se află la strâmtoare, iar ea îmi dovedeşte, în schimb, recunoştinţa. O mai invit să cineze uneori cu mine. Tot ce-mi cere e să fiu discret. Oh! cât despre asta…

— Discret…

— Păi sigur că da, dragul meu. Ce cap ai făcut 1 Nu te simţi bine?

— Ba, da.

— Ia hai şi-ascultă scrisorica pe care mi-a trimis-o azi dimineaţă.

Scoase din buzunar un bilet pe care îl despături cu

grijă şi-l ţinu foarte aproape de faţă, ca şi cum ar fi vrut să-l atingă cu buzele.

— *„Dacă aţi avea plăcere să mă vedeţi mâine seară*, începu domnul Grosgeorge, şi se întrerupse pentru a explica: mâine, adică azi... la o*ra* nouă *şi* j*um*ă*tate... la o*ra nouă *şi jumă*t*a*t*e lângă". Ah 1* văd că n-am s-o scot la capăt fără ochelari.

Şi punând hârtia pe masă, începu să scotocească prin buzunarele hainei. Guéret contempla o clipă această faţă de bătrân însufleţită de poftă. Avea impresia că simţurile sale slăbesc rând pe rând. De vreo câteva secunde, un zbârnâit îi umplea urechile împiedicându-l să audă tot ce-i spunea domnul Grosgeorge. Nu prinsese decât începutul scrisorii, dar cele câteva cuvinte îl izbiseră, şi-un fel de ecou misterios i le repeta neobosit, undeva în fundul creierului. *„Dacă aţi avea plăcere să mă vedeţi mâine seară la ora* nouă *şi jumătate*". Brusc avu impresia că în încăpere s-a făcut întuneric, aşa cum se întâmplă când un nour acoperă faţa soarelui. Domnul Grosgeorge tot nu reuşea să-şi găsească lornionul. Nerăbdarea îi scobea colţurile gurii, buzele sale pofticioase se subţiau şi duceau. Era lot ce mai putea desluşi Guéret în noaptea ce se înălţa în jurul său; gura acee-l care se strângea şi se umila rând pe rând, nerăbdătoare şi crudă, chinuită de-o foame pe care viaţa nu va reuşi s-o astâmpere niciodată. Şi, brusc, ochii îi căzură pe scrisoare. îşi redobândi subit toată luciditatea; în rândurile scrise cu creionul, grăbite şi stângace, recunoscu scrisul Angelei.

VIII

Se instalase ca de obicei lângă fereastră, şi-şi arunca adeseori privirile asupra pieţei triunghiulare pe care o mătura vântul Casa ei era ultima din oraş. Dincolo de şirul de copaci gazonul năpârlit cobora până pe malul

Somnorosului şi-aceasta era priveliştea pe care o vedea zilnic. Pavajul rotunjit al şoselei, cei doisprezece tei în aşa, fel plantaţi încât să formeze un unghi, apoi apa aproape nemişcată a râului şi, în sfârşit, tăcerea adâncă de după-amiază, totul sfârşea prin a da acestui peisaj caracterul puţin visător şi îngândurat al locurilor unde călătorul nu poposeşte niciodată. Acolo natura are ceva imposibil de definiţ; copacii nu sunt ca ceilalţi copaci şi cerul, dincolo de nouri, parcă ascunde un gând tăinuit ce molipseşte cu misterul său zidurile caselor, apa fluviului, şi le învăluie într-o atmosferă de complicitate sinistră.

— La ora asta rar să mai zăreşti vreun plimbăreţ, glăsui o fetiţă aşezată la picioarele doamnei Londe; un taburet scund pe care şi-l pusese lângă fereastră.

Să fi avut vreo doisprezece ani; îmbrăcată în tr-un şorţ de alpapa, îşi lipea de geam fruntea îndărătnica, ţinând cu mâna mică şi murdara perdeaiia de tul pe care timpul şi praful o îngălbeniseră. Patroana examină un moment profilul încordat ol fetiţei, uitătura ei maliţioasa de şcolăriţă căreia nimic nu-l scapă.

— Plimbăreţii, repetă ea alene, îţi place să te uiţi ki ei, fetiţo?

— Sigur că-mi place, răspunse copilul fără să ridice capiii. *e*.

— Îţi place să vezi feţe noi, aşa-i? o interogă doamna Londe.

— Îmi place chiar şi-atunci când îi recunosc pe aceia pe care i-am mai văzut.

— Mare şmecheră mi-eşti! întotdeauna cu răspunsul pe buze, spuse doamna Londe.

Ofta o dată, se uită şi ea pe fereistră ca şi cum ar fi vrut să se încredinţeze că fiecare copac se află pe locul ştiut, şi scoase din poală un ciorap vechi în care îşi înfundă

mâna.

— O gaură, constată cu jumătate voce. Cum dracu' reuşesc să rup aşa de repede ciorapii, tocmai eu, care umblu atât de puţin?

Şi, înarmându-se cu un ac şi-o ciupercă de lemn violet, începu să cârpească gaura descoperită. Minute lungi se scurseră într-o tăcere deplină. Fetiţa arunca priviri iscoditoare când într-o parte când într-a lta, a totul absorbită de rolul ei de pândar, şi-i vedeai cozile scurte şi ţepene fluturând, ca şi cum o mină invizibilă ar fi tras de ele pentru a-i suci capul spre dreapta şi spre stânga. Cu fruntea aplecată pe ciorapul găurit, doamna Londe se cufundase într-o meditaţie ce se vădea din ce în ce mai cdncentrată, deşi activitatea degetelor sale nu se resimţea câtuşi de puţin; ridica t cobora acul în acelaşi ritm răbdător şi uniform. Încăperea în care se petrecea aceasta1 scenă era lungă şi scundă. Un pat uriaş de mahon ocupa un colţ întreg între o uşă galbenă şi-un gigantic dulap de nuc. Pe pereţi» tapetul de hârtie ponosită scotea la iveală, pe alocuri: – acolo unde nu-l jegoşise urne* zeala – suprafeţe mari de-o culoare dubioasă, nici roşu, nici violet, brăzdate cu dungi gălbui. Câteva mici preşuri rotunde sau dreptunghiulare acopereau ici-colo lespezile pardoselii ce emanau un frig glacial. Un foc anemic mai îndulcea puţin temperatura camerei, în preajma şemineului, aproape de locul unde era aşezată doamna Londe; de aceea, femeia ţinea picioarele pe un încălzitor şi-şi trăsese pe mâini nişte mitene negre. Câteva perniţe de ere ton, strecurate în fundul berjerei, îi sprijineau mijlocul şi-o ajutau să se ţină drept. Era îmbrăcată în serj negru, căci rochia de tafta o păstra numai pentru ora cinei, iar pe umerii înfriguraţi îşi aruncase o pelerină scurtă de lână cenuşie.

— Nu ţi-e frig? întrebă ea trezindu-se brusc din reverie şi examinând picioarele goale ale fetiţei.

— Nu, doamnă Londe, răspunse aceasta zglobiu.

— Tu nu trebuie să-mi zici doamna Londe, fetiţo. Ţi-am spus doar. N-a mai trecut nimeni?

— Nimeni. Dar dumneavoastră nu vă uitaţi pe fereastră?

— Gândeam şi eu la ale mele, fetiţo, murmură patroană. O clipă de neatenţie şi-i destul ca cineva să străbată piaţa fără s-apuc să-l mai zăresc.

— Dar cum aţi vrea să vă zic?

Păi… ţi-am spus doar: tanti, de exemplu.

— De ce: de exemplu?

Urmă o tăcere. Doamna Londe părea să nu fi auzit. Brusc, porunci:

— Zi-mi tanti I şi cu asta, basta J

Copilul îşi încrucişă mâinile pe piciorul stâng şi începu să se legene înainte şi înapoi cu un aei nemulţumit. Era o fetiţă drăgălaşă în ciuda palorii excesive ce-i sporea strălucirea ochilor negri. Tonul aspru pe care îi vorbise adineaori doamna Londe o cam. jignise, dar mâhnirea ei se risipi repede. Zărind un ghem de lână ce se rostogolise sub berjeră, îl ridică de jos şi-l întinse patroanei, ca şi cum ar fi dorit să încheie mica lor ceartă printr-un act de politeţe.

— Oh! mulţumesc, făcu doamna Londe pe un ton binevoitor. Eşti o fetiţă bună, adăugă mângâind-o pe obraz cu vârful degetelor. Ia spune-mi, ce-i răspunzi tu maică-tii când te întreabă ce faci aici la mine?

— De obicei nu întreabă nimic.

— De obicei? Va să zică tot te-a întrebat din când în când? Ce i-ai spus?

— I-am spus că mă trimiteţi să vă fac diferite comisioane…

— Asta-i adevărat. Ai fost după cafea, alaltăieri.*

— ...că vă ajut la cârpitul rufăriei...

— Bun. Maică-ta e o femeie de ispravă, fetiţo. Să-i spui că-ţi port de grijă şi am de gând să te folosesc şi-n restaurant, când ai să fii mai mare. E mulţumită cu simbria pe care ţi-o dau?

— A zis, într-o zi, că-n altă parte precis n-aş câştiga mai mult.

— Ca să nu mai vorbim că în altă parte te-ai speti muncind. Sigur nu ţi-e frig, fetiţo? Nu vreau să te îmbolnăveşti aici. Cred că dacă aş umbla cu pulpele goale ca tine... În sfârşit, eşti tânără şi voinică. Te-ai îmbrăcat bine, măcar fi Ţi-ai pus ceva pe piept, ceva mai călduros?

— Flanela.

— Flanela. Sunt flanele şi flanele, micuţo. Ia să edem.

Şi, aplecându-se în faţă, strecură două degete prin despicătura şorţului negru. Fetiţachicoti şi dădu să se depărteze, dar expresia gravă a doamnei Londe o convinse să stea cuminte. Fruntea patroanei se poso – morî brusc; strânse buzele.

— Eram sigură, spuse, după câteva secunde de cercetare minuţioasă. O cămăşuică de aţică subţire ca lrârtia, cu alte cuvinte nimic. Ce te-a apucat să te Îâţâi aşa?

— Mă gâdilaţi, făcu fetiţă, izbucnind în râs.

Doamna. Londe scoase brusc mina şi se trase îndărăt; o roşeaţa subita îi coloră obrajii.

— Va să zică eu te gâdil! repeta cu indignare. Obrăznicătură mică! Acum-eşti în stare să spui poate că te gâdil, nu?

— „Nu.

— Slavă Domnului I Ştii de ce am vârât mina sub şorţul tău? Ca să văd dacă n-ar trebui să pui pe tine ceva

călduros, ceva de lină, mai ca lumea. Ţi-aş fi dat eu, scumpo. Şi dacă nu eşti mulţumită la mine, poţi să te cari de aici, ştii? Dacă vreau, pot să găsesc regimente de puştance ca tine, chiar aici, în Lorges. N-are rost să boceşti „domnişoară!

— N-am spus că nu sunt mulţumită la dumneavoastră, răspunse copilul printre lacrimi.

— Dar păreai să gândeşti aşa. Şi-ţi interzic să mă contrazici. Hai şterge-o! Pe ziua de azi şi, – am văzut destul mutra.

Ultiinele cuvinte le rosti; cu asprime, dar cu o voce forţată, ce tremura puţin.

— Ce mai aştepţi? întreba văzând *ca* fetiţa se uită la ea cu o înfăţişare mâlinită şi nu se clinteşte. Ţi*111 spus s-o ştergi.

— Dar ce v-am făcut ou, tanti? întrebă copilul.

— Mucoasă îndărătnică, strigă doamna Londe „cu o privire crâncenă. Tot nu vrei. să m-asculţi?

Pe neaşteptate, fu cuprinsă de o mânie violentă. De ruşine că i-a fost frică de un copil, tot sângele îi năvăli în obraji, ca şi cum ar fi pălmuit-o cineva. Se ridică pe jumătate din fotoliu împingând cu piciorul încălzitorul ce lunecă pe lespezi cu un hârşâit a» citit. Pe faţa ei congestionată, pupilele negre scânteiau su sprintenele stufoase. Abia apucase să pună jos u – picior, că fetiţa înspăimântată o, şi zbughi din cameră. Victorioasă, doamna Londe se aşeză din nou.

— Ei poftim, murmură întărâtsvtă la culme. Ce pui de năpârcă! Asta ar fi în stare să mă sugrume pentru doi gologani.

Întinse un picior şi trase încălzitorul, ÎI aşeză pe locul obişnuit, după care îşi văzu iar de ciorap; degetele ezitară puţin căutând acul rătăcit printre firele de lârtă; în fine,

după ce mai pufni o dată sau ele două ori, se simţi mai liniştită. Aruncă. O privire prin cameră şa se apucă din nou de treabă.

Cineva ciocăni în uşă.

— Iar ai apărut, Fernande? întrebă doamna Londe.

— Nu-i Fernande, spuse Angèle intrând.

Puse coşul pe masă şi continuă imediat:

— Nu te aşteptai să mă vezi la ora asta, tanti.

— Tu eşti oricând binevenită, scumpa mea, făcu patroana punând ciorapul deoparte. Te-ai gândit în legătură cu domnul Blondeau?

— Mâine îţi dau răspunsul, spuse Angèle neţezind şuviţele de păr ce-i cădeau pe frunte.

— Mâine I De trei zile mă tot bate la cap, draga mea. Şi azi e joi. Fii sigură că deseară iar o să mă întrebe ce-ai hotărât, şi pe unde scot cămaşa? Nu uita că aşteaptă cam de multişor. Azi e ultimul termen.

— Ştiu.

Se aşeză în faţa doamnei Lande şi-şi înclină capul brun. Pe obrajii îmbujoraţi de vânt şi, fără îndoială, de-o emoţie prost stăpânită, genele coborî te desenau două lungi àTCirri negre, adăugând feţei sale tinere farmecul unei expresii gânditoare şi melancolice. Niciodată nu păruse mai frumoasă ca în lumina aceea blândă de după-amiază de toamnă. linia gâtului păstra încă gingăşia copilăreascăx o anumită stângăcie în gesturi dădea impresia ciudată a unei făpturi de care viaţa a maturizat-o prea repede şi care mai păstrează în adâncul sufletului, ca pe-o comoară tainică şi de ea însăşi neştiută, pâcla şi incertitudinile copilăriei. Dar gura era fermă şi gravă iar ochii, atunci când se ridicau* descopereau o privire inteligentă care nu şovăie şi înţelege imediat. îşi împreună mâinile pe genunchi.

— Ştii! reluă doamna Londe. Nu-i destul să ştii, trebuie să şi răspunzi. Nu pricep de ce-mi faci atâtea greutăţi. Domnul Blondeau e un client bun. Ultima dată când a ieşit cu tine a fost foarte drăguţ, aşa mi-ai spus. Apropo, trebuie să-ţi vorbesc despre noul meu client.

— Noul tău client?

— Da. Ce-ai păţit?

— Nimic, tanti. Ce să păţesc?

— Ei bine, acest domn a venit joia trecută, cum ştii, şi deseară trebuie să vină iar. Fireşte că m-am gândit la tine.

— La mine?

— Sigur că da, la tine. Zău, astăzi parcă ţi-aş spune numai lucruri neobişnuite. Ce nu merge?

— Dar nu-i nimic, nimic, te-asigur.

— E un domn foarte bine, foarte corect, niţel cam rezervat. M-am gândit că deseară chiar aş putea aranja ceva pentru duminică, pe data de opt. La începutul cinei vii să-mi spui ceva, cât să te faci văzută. Când vei ieşi cu dânsul, va trebui să-l descoşi un pic. Vreau să ştiu mai multe despre el. Întâi şi întâi ce caută aici. Degeaba am tot întrebat în stânga şi-n dreapta, diavolul ăsta nu se spovedeşte nimănui. Tot ce-am putut descoperi este că-i însurat.

Doamna Londe nu observa că fata păleşte şi continuă, ca o palavragioaică ce se îmbată cu sunetul propriilor sale cuvinte.

— Trebuie să recunoşti şi tu că-i într-adevăr ciudat să te îngropi la Chanteilles, după ce ai trăit la Paris.

Dar, ca să revenim la domnul Blondeau, vreau să te întreb ceva. Ce-i cu verişoara aia bătrână din Lot-et-Garonne? E-adevărată toată povestea asta?

— Nici eu nu ştiu mai mult ca tine. Într-adevăr, mi-a spus el într-o zi ceva despre această domnişoară

Bourgeron.

— Bourgeron, făcu doamna Londe, ca şi cum era pe punctul de-a rosti şi ea acest nume, odată cu Angèle. Ştiam că o cheamă aşa. O fi bogată, femeia asta?

— Crede-mă că habar n-am.

— Va trebui să afli, draga mea. Îţi spun asta pentru că domnul Blondeau şi-a cumpărat de curând un pardesiu nou. Încă nu l-ai văzut. Culoarea e îngrozitoare, dar stofa-i bună, precis că nu şi-a făcut el din leafă asemenea pardesiu. Îţi dai şi tu seama că banii pe care-i primeşte domnul Blondeau de la agenţia Walter abia i-ajung-să-şi ducă zilele. Pe de altă parte, ţi-a făcut cadou zece franci, în septembrie. De unde bani? M-am gândit atunci la rubedenia aia din Lot-et-Garonne, dar vorba-i de ce i-o fi trimiţând? Un împrumut? un dar? Oricum, cred că nu-ţi închipui că i-aş fi promis domnului Blondeau că vei ieşi cu el duminică, dacă pardesiul n-ar fi oferit o serioasă garanţie.

— Ai promis fără să mă întrebi şi pe mine?

— Asta-i acum 1 Păi dacă aş sta să te tot întreb ori de câte ori se prezintă o ocazie, n-am mai hotărî niciodată. Îţi spun doar, sunt sigură că a primit nişte bani.

— Nu mă priveşte. Nu ies cu el duminică.

— Ce face? Ieşi cu altcineva?

— Nu, nu ies cu nimeni.

— Cu nimeni? Eşti nebună, sau ce?

— Nu, nu-s de loc nebună. Spun că n-am chef să ies duminică.

— Dar ce ai cu domnul Blondeau? E foarte drăguţ.[6]

67

— N-are decât să fie foarte drăguţ, dar mie-mi face greaţă.

6 — Léviathan

— Mă rog 1 Dacă domnul Blondeau îţi face greaţă, atunci ia-l pe domnul Guéret.

— Domnul Gué… Nu. Nici Blondeau şi nici oricare altul, îţi repet că nu ies cu nimeni.

Se ridicase în picioare pentru a rosti ultimele cuvinte şi făcu vreo câţiva paşi prin cameră, cu un aer hotărât, ceea ce o împiedică pe patroană să-i răspundă pe loc.

— Ia té uită I spuse în fine doamna Londe. Ce te-a apucat? Asta ai venit să-mi spui?

— Şi asta, făcu Angèle întorcându-se spre dânsa.

— Felicitările mele, reluă doamnă Londe stăpânindu-se. Dacă şi urmarea-i la fel, o să petrecem de minune. Nu că aş fi curioasă, dar pot – să ştiu şi eu cu ce bani te-ai gândit să trăieşti? O să-ţiplătească văduva Brod chiria?

— Chiria, repetă Angèle sprijinindu-se de masă. Dar am odaia…

Tăcu şi se uită la doamna Londe.

— Aşa, scumpo, făcu aceasta, zi-nainte. Ôdaia pe care doamna Londe mi-o… mi-o ce? mi-o împrumută. Dar dacă doamna Londe îmi spune să-mi iau tălpăşiţa chiar astă-seară…

— Tanti, doar n-ai de gând…

— Ce ştii tu ce-am eu de gând?

— Totuşi, n-ai să mă arunci în stradă, pentru că n-am chef să ies duminică?

— Şi ce m-ar împiedica? Te-ai gândit la paguba pe care mi-o faci refuzând să ieşi cu clienţii mei

— Tanti, vreau să-ţi spun ceva. Poate că ar fi trebuit să-ţi mărturisesc mai de mult proiectele mele. Da, caut altă meserie. Ce vrei? Asta de acuma mă oboseşte şi nu câştig mai nimic. În spălătoria aia te sufoci, şi-apoi, veşnic să apeşi pe maşina de călcat… Scurt, caut altceva.

— Altceva? Ce anume?

— O slujbă mai uşoară şi din care să câştig mai mult. Uite, mă gândeam să intru fată în casă.

— Fată în casă la Grosgeorge, de exemplu.

— De ce râzi de mine, tanti? Cu domnul Grosgeorge ar fi imposibil, doar ştii şi tu.

— Asta nu mă lămureşte de „ce nu poţi ieşi duminică.

— Păi. tocmai, vreau să găsesc o slujbă ca să mă pot lipsi de toţi aceşti oameni, de domnul Grosgeorge ca şi de imbecilul ăla, de Blondeau…

7-” Tu… ce? strigă doamna Londe sărind în picioare. Eşti nebună? Să mă laşi cu clientela în braţe?

Albă ca varul, se apropie de Angèle care o aştepta fără să se clintească.

— Uiţi că eu te-am crescut, făcu ea.

— Crescut ca şi pe micuţa Fémande, răspunse fata, ceva mai dârz.

— Acum zici că o cresc pe Férnande?

— Păi sigur. O înveţi să-ţi spună „tanti”, ca pe mine la vârsta ei.

— Şi ce-i cu asta?

— Este, pentru că va termina şi ea ca mine: o vei servi într-o zi clienţilor tăi.

— Eu te servesc clienţilor mei? Eu? Ai înnebunit că vorbeşti aşa? Nu mai pricep nimic din tot ce-mi îndrugi, fetiţo.

— Aha! Şi seara când mă-ntorc şi intri la mine în odaie ca să mă-ntrebi cât am primit de la domnul Blondeau, cât am primit de la domnul Goncelin, poate nici atunci nu pricepi de ce-mi dau bani?

— Nu-i treaba mea să te supraveghez. Ceea ce se petrece între tine şi aceşti domni nu mă priveşte.

— Zău! Tot ce te interesează, nu-i aşa, e să-mi storci informaţii despre ei ca să-ţi dai apoi ifose, jos, în

restaurant…

— Asta-i nemaipomenit… Dacă-ţi pun din când în când o întrebare o fac doar ca să ştiu cine-mi intră în casă. Pricepi? Eu nu ofer aici ospitalitate oricui. Trebuie să fiu la curent…

— Şi puţin îţi pasă cât mă costă pe mine, aşa-i? Poate că nu ştii ce fac cu mine? şi pe unde mă duc? pe unde mă duc?

Doamna Londe păli.

— Ţi-am spus că nu-i treaba mea să tejnai supraveghez. Eşti destul de mare… Asemenea lucruri nu mă privesc.

— Ei bine, prefer să plec cu orice preţ, spuse fata. Nu vreau să mai rămân în casa asta mârşavă.

— Taci 1 Taci, n-auzi?

— Dacă te apropii de mine, ţip! Da, chiar astă-seară îmi fac geamantanul. Ah I nu mai mi-e frică de tine, ştii? O să vedem noi ce-ai să faci când nu vei mai avea pe nimeni care să-ţi spioneze clienţii, hoaşcă ticăloasă!

Făcu o mişcare spre uşă, dar doamna Londe se înfipse în faţa ei şi-o măsură cu mâinile în şold:

— Nu-ţi face iluzii, fetiţo, spuse ea cu voce dură şi calmă, am pe cineva care te va înlocui de minune, cineva care a şi început să aibă căutare.

— Cine? întrebă fără să vrea Angèle.

Doamna Londe nu răspunse imediat; privirile sale rămâneau pironite în ochii fetei.

— Fémande, spuse ea în cele din urmă.

— Fémande 1 îndrăzneşti să dai pe mâna acestor bărbaţi un copil de treisprezece ani?

— Auzi vorbă! Să le-o dau pe mână! Aceşti domni au amabilitatea s-o ia pe Fémande cu ei la plimbare. Le-o dau în grijă, asta-i tot. Părinţii sunt la curent.

Eu n-am nimic de ascuns, iar micuţa e foarte mulţumită.

— Şi cât primeşti, ai? Cât câştigi de pe urma Férnandei?

— Cât câştig? Dar drept cine mă iei, nexuşinato? Află că mama Fèmander-este încântată de tot ce fac pentru fata ei. De altfel dacă s-ar afla aci de faţă, de mult ţi-ar fi cârpit o palmă, ca să te-nveţi minte să fii respectuoasă cu mine.

Angèle roşi brusc, ca şi cum ar fi primit într-adevăr pomenita palmă, şi-o clipă fu gata să răspundă dar se abţinu şi spuse doar:

— Mă duc, lasă-mă să trec.

— Ei bine, nu, strigă doamna Londe cu toată hotărârea de care era în stare. Şi, rostind aceste cuvinte, degetele ei se încleştară pe mâna Angèlei. N-am să-ţi dau voie să mergi pe calea pierzaniei I Şi-n primul rând unde ai să te duci?

Angèle se zbătea.

— Lasă-mă. Vreau să plec.

— Să pleci, unde? Poftim, îţi dau drumul. Vrei să-ţi faci geamantanul? Geamantanul e al meu. îţi închipui cumva c-o să te primească la hotel cu bocceluţa în mână? Căci îţi interzic să te-atingi de geamantanul meu I Măi fetiţo, tu mi-ascunzi ceva. Nu zi nu.

— Nu-i adevărat.

— Tu mi-ascunzi ceva. De mult ar fi trebuit să-mi dau eu seama. Când te-am văzut intrând cu aerul tău buimac şi râzând nervos, imediat am avut oareşcari bănuieli. În viaţa ta s-a petrecut ceva. Ce anume?

Din desperare, din oboseală, fata fu cât pe ce să ko predea şi să răspundă, când, dintr-odată avu sentimentul confuz că o ameninţă o primejdie şi, înşfăcând coşul de rufe, se trase îndărăt spre uşă. De spaimă IÂ5I redobândi

energia.

!

— Lasă-mă-n pact», izbucni ea enervată. Dacă ai să te amesteci în treburi care nu te privesc, plec imediat. Degeaba vorbeşti, din ziua când voi pleca, ai să-ţi pierzi toţi clienţii.

— Ce! strigă doamna Londe repezindu-se la Angèle. Îndrăzneşti să ameninţi, mucoasă neobrăzată!

Angèle însă deschisese deja uşa şi plecase.

Prima pornire a patroanei fu să alerge după Angèle şi s-o lovească, dar în afară de faptul că picioarele sale greoaie nu i-ar fi îngăduit o urmărire pe scări şi-apoi pe stradă, chibzui că-i mai bine ca această mică ceartă de familie să n-ajiingă în gura lumii. Se mulţumi aşadar să deschidă, fereastra şi s-o urmărească cu o privire furioasă pe tânăra fata, care traversa piaţa în fugă. „Secătură, gândi ea închizând fereastra la loc, secătură”.

Împinse brutal fotoliul şi taburetul ce-i statèau în cale şi făcu vreo câţiva paşi spre pat. Fără îndoială că fata avea dreptate; clienţii nu vor consimţi niciodată să se lipsească de suplimentul oferit de doamna Londe, acum, după ce-i prinseseră gustul. Şi nici nu-i adevărat că ar fi cerut-o pe Fernande. Ei la Angèle râvneau, Angèle cu chipul ei drăgălaş; cu aerul acela de fată bună. Secătura. De trei luniâncoace i s-a urcat la cap de atâtea complimente.

Patroana se aşeză pe marginea patului şi gemu, gândindu-se ia vremurile nu prea depărtate, când Angèle se arăta atât de ascultătoare, atât de supusă. În serile de duminică, şi uneori în cursul săptămânii chiar, venea să-i raporteze tot. ce aflase despre unii şi alţii, cu: o fidelitate naivă, ce nu deosebea întotdeauna fleacurile de lucrurile esenţtale; Aşa îşi astâmpăra doamna Londe setea neîndurătoare a curiozităţii ce-o devora veşnic. N-ar fi

putut concepe să trăiască printre nişte necunoscuţi. La început vedea în fiecare nou-venit un duşman care trebuia răpus şi stăpâniţi.

fapt ce-i provoca o emoţie chinuitoare şi voluptuoasă în acelaşi timp, comparabilă doar cu nerăbdarea dragostei. Îşi domina clienţii printr-o cunoaştere amănunţită a vieţii lor mărunte de zi cu zi. Pasiunea ei amplifica totul. Acolo unde o curiozitate mai anemică ar fi descoperit numai oase, ea se înfrupta ca la un ospăţ regesc. Nimic nu i se părea mediocru. Arzând să afle totul, orice devenea în ochii ei o pradă bună şi provenienţa unei cravate o interesa în aceeaşi măsură ca şi originea unei averi, căci lăcomia nu alege.

Dar, printr-un soi de joc feroce, natura refuzase acestei femei facultăţile divinatorii pe care părea cât le datorează, mărginindu-se s-o dea pradă unuia dintre cele mai imperioase instincte din lume, fără a-i pune la dispoziţie şi mijloace pentru a-l potoli. Singura însuşire: ce fusese acordată doamnei Londe era aceea de a ghici nu un secret, ci prezenţa unui secret. Presimţea întotdeauna misterul pe care singură n-ar fi izbutit să: l dezlege niciodată. Asta părea o ironie a sorţii căci, într-o obscuritate deplină, ar fi avut parte, dacă nu de fericire, cel puţin de liniştea ignoranţei. Dar pasiunii sale nu-i era niciodat –: îngăduit să aţipească. O voce suna veşnic în urechile acestei nenorocite: Acolo, îi striga vocea, e ce vă, Ce-o fi? Oare de ce-i trist acest om bogat? Dar ăstălalt, de ce nu s-o fi îmbrăcând decât în haine de aceeaşi culoare? Domnul Cutare soseşte întotdeauna la restaurant cu trei minute mai târziu decât ceilalţi, de ce? De ce?” *

Astfel de întrebări se năşteau în mintea ei îţ fiece minut şi-o torturau. Începea să creadă că lui pea se ascunde de ea. O cuprindea atunci o ură generală

împotriva tuturor oamenilor, şi, ca să-şi redobândească o clipă liniştea, era nevoie ca Angèle să-i aducă un răspuns la multiplele enigme presărate în calea sa de dimineaţa până seara. Dar răspunsurile 6 dezamăgeau întotdeauna, fără îndoială pentru că nu exista nicio proporţie între pasiunea cu care dorea să le cunoască şi plăcerea pe care i-o aduceau. „Atâta tot?” gândea ea. Şi, în taină, îi purta pică Angèlei pentru că nu i-a încredinţat magnifica recoltă de secrete la care încă mai spera. La cincizeci şi ceva de ani, şi având o îndelungată experienţă a curiozităţii, încă nu pricepuse că ţelul patimii sale nu-i să transforme necunoscutul în cunoscut, ci să caute necunoscutul în sine, să trăiască în preajma lui. Poate că, privând-o de intuiţia acordată îndeobşte femeilor, natura încerca să-i dea de înţeles tocmai acest lucru.

Şi, totuşi, cârtiţa asta voia să vadă şi nu se putea lipsi de ajutorul Angèlei, căci tânăra, mai puţin profundă decât persoana pe care o numea „tanti”, avea toate calităţile necesare pentru a predispune bărbaţii la confidenţe... Doamna Londe o crescuse la fel cum o creştea şi pe micuţa Fémande, dar Angèle greşea atribuindu-i dorinţe lucrative, căci patroana nu era de loc avară. O singură pasiune de persoană e destul. Fără îndoială, se întâmpla să-i ceară Angèlei o parte din câştig, dar asta rareori şi numai atunci când nu izbutea s-o scoată la capăt până la sfârşitul lunii. În schimb, îi oferea fetei o odaie, destul de sărăcăcioasă – e drept – şi aproape toate mesele; aşa se face că dispunea de argumente convingătoare de îndată ce Angèle aducea vorba de plecare. Unde va găsi mâncaro pe gratis? Pat pe gratis?

Asemenea certuri între doamna Londe şi Angèle izbucniseră de multe ori până atunci, deoarece fata devenea pe zi ce trece mai nevricoasă; totuşi, niciodată

încă nu se încumetase să-şi înfrunte patroana cu o sinceritate atât de brutală şi să-i reproşeze monstruosul ei cusur. De altfel, când i-a vorbit doamnei Londe despre curiozitatea sa, nu numai că a contra nat-o, dar a uluit-o chiar. „Curioasă, gândea pau jana cu un amestec de uimire şi indignare, scârba asta mică mă face curioasă! Dar eu sunt obligată să cunosc oamenii care-mi intră în restaurant. Şi adăugă în sinea ei, cu acea artă a mistificării pe care o deţine şi omul cel mai umil de îndată ce-i vorba să se mintă pe el însuşi: Dacă aş fi într-adevăr curioasă, aş căuta să aflu şi ce face dumneaei cu clienţii/4

— Dar asta nu mă priveşte, rosti tare, cu un fel de emfază în glas, ca şi cum ar fi depus mărturie în faţa unui tribunal.

Ştia foarte bine, căci frecventase şi ea la tinereţe locuri de felul celor unde o duceau clienţii săi pe Angèle; imaginaţia sa era liniştită şi instinctul o avertiza că-i mai prudent să nu intre în amănuntele acestor relaţii din, care ştia esenţialul. Atâta vreme cât se făcea că habar n-are nu putea, aşa credea ea, s-o tragă nimeni la răspundere. Totuşi, duminica, ziua când aveau loc ceea ce numea cu o expresie castă, ieşirile Angèlei, era nervoasă şi agitată până la întoarcerea fetei. Se gândea, cu un inexplicabil sentiment de apăsare, la familiarităţile pe care desigur că trebuie să le îndure nepoata sa. Zadarnic îşi répéta: „În fond, ce mă interesează pe mine toate astea? a îşi regăsea liniştea abia în clipa când o auzea pe Angèle urcând spre odaia ei.

Şi-acum, la rându-i, Angèle îi tăinuia ceva; singura persoană pe care îşi închipuia că o cunoaşte bine îi scăpa printre degete, ca toate celelalte. Faptul i se păru atât de nedrept încât fii ispitită să nici nu-i dea crezare.

„Vrea să-mi facă doar în ciudă, îşi spuse ea. Tocmai

mie să-mi facă în ciudă I Dar cu ce i-am greşit eu? Am crescut-o. S-a înfruptat din pâinea mea şi-a dormit în casa mea ani de zile.4*

Un râs tăcut o scutură o clipă şi-şi promise în gând să-i cârpească Angèlei o straşnică pereche de palme, dar îşi aminti brusc privirea şi vocea fetei, şi-o cuprinse deznădejdea.

— De ce n-am supravegheat-o mai îndeaproape? gemu cu voce tare. E sigur, s-a întâmplat ceva în viaţa ei. Iar acuma, uite că-mi scapa. Şi numai eu sunt vinovată; numai. eu.

Violenţa supărării îi schimonosi trăsăturile şi-o sili să se ridice şi s-o pornească prin cameră, de parcă n-ar fi ştiut ce să facă cu propriul său trup. Câteva lacrimi îi tremurau în ochii negri dându-le o strălucire de smalţ. Avu dintr-odată viziunea înfricoşătoare a unei vieţi însingurate, a nesfârşitelor seri de nelinişte ce-o aşteaptă. Cum putuse vorbi cu atâta uşurinţă de plecarea Angèlei? Nu şi-ar dat seama ce spune? Mai bine moartea. Da, mai bine să dispară decât să vadă cum clienţii o părăsesc unul câte unul, ducând cu ei secretele pe care le desluşea pecetluite pe chipurile lor, în gesturile lor, parcă şi-n veşminte. Cine îi va reţine de acum încolo? se gândi la Fémande. Aş, nici pomeneală I Niciodată nu. vor face confidenţe altcuiva decât unei persoane mai mature, şi-apoi, oricum, Fémande e încă prea crudă. Va să zică, s-a terminat cu restaurantul Londe. Va ajunge să asiste la dezamăgirea, apoi, la nemulţumirea generală a clienţilor. Dorinţa stranie de-a pune vârf umilirii sale, de a-şi sfâşia inima, o sili să-şi imagineze figura domnului Blondeau când îl va anunţa Că Angèle nu se mai întoarce, figura domnului Goncelin şi cele ale domnilor Parisetrşi Trépt. Şi-apoi, glasurile lor, le şi auzea glasurile plângăreţe, furioase, rugătoare. Capul îi

vâjâia. Se şi vedea sus la pupitru, cu degetele încleştate pe mica vază de cositor, palidă, în picioare, explicând, expllcând întruna.

Îşi cuprinse în palme faţa înfierbântată de emoţie şi ruşine. Trebuia să împiedice cru orice preţ plecarea

Aiigèlei. Dacă ar reuşi să descopere măcar de ce vrea s-o părăsească!

— În orice caz, aici va rămâne, rosti doamna Londe cu voce tunătoare, făcând un gest poruncitor. Dar ce mi-o fi ascunzând?

Se aşeză, apoi, imediat, se sculă iar în picioare.

— Totuşi trebuie să ştiu, gemu, reluându-şi cursa neobosită prin cameră. Nu-i drept să nu-mi spună nimic. Oare ce este? Ce-o fi?

Deasupra patului, se afla un Hristos de metal, răstignit pe-o cruce de pluş. Doamna Londe se opri brusc în faţa lui şi-l contemplă cu privirea absorbită de gândurile ce-i rătăceau aiurea. Şi, dintr-odată, îl văzu. Cu capul căzut pe umăr, cu ochii închişi, părea obosit de spectacolul pe care i-l oferea această femeie, de tot zbuciumul ei.

— Ce-o fi? repetă ca şi cum s-ar fi adresat divinităţii. Ce-mi ascunde fetiţa asta?

Trecură câteva minute fără ca doamna Londe să facă vreo mişcare; propria-i nefericire o cufundase într-o meditaţie plină de fervoare, graţie căreia redobândi mr oarecare calm, cel puţin aparent. Judecând după ridurile adânc scobite pe faţă ghiceai că gândurile o târâseră în hăuri adânci de tristeţe prin care se pierdea. În spatele ei cerul pălea treptat şi-o dira trandafirie deasupra acoperişurilor anunţa vreme Inimoasă penfra ziua următoare. frazele asfinţitului năvăleau pe fereastră, scăpărau pe lespezi şi defilau agale pe pereţi. Această explozie de lumină o readuse pe doamna Londe la

realitate. Oftă o dată şi, cu inima plină de jale, îşi împreună mâinile. Lacrinp pe care nu le mai putea – stăpâni se prelingeau de-o parte şi de alta a nasului ei cărnos şi solemn.

— Dacă pleacă Angèle… murmură.

Dar vocea i se frânse, şi nu mai izbuti să încheie fraza. Cu capul plecat făcu cei câţiva paşi de la pat la fotoliu şi de la fotoliu spre mijlocul camerei, având aerul unui drumeţ rătăcit într-o pădure.

— Dumnezeule, s-a făcut târziu! exclamă la un moment dat, auzind paşii chelnerului care cobora scara spre bucătănă. Peste trei sferturi de oră se serveşte cina.

Cu mâinile răsucite la spate îşi dezbumbă fusta ce lunecă uşor de-a lungul şoldurilor vânjoase. Era timpul să-şi facă toaleta de seară şi să-şi pună rochia de tafta rezervată pentru cină. Dar numai se rupea de atâta amărăciune şi plângea cu lacrimi fierbinţi, în picioare sub lumina fastuoasă a amurgului, îmbrăcată numai cu o bluză de serj ofilit şi juponul de bumbac cenuşiu ce-i lăsa la vedere gleznele hidoase de femeie bătrână.

IX

După ce traversă piaţa, Angèle o apucă pe-un drum ce ocolea oraşul Lorges urmând cursul fluviului, pentru a se îndrepta apoi spre Chanteilles. De obicei, când se întâmpla să apuce câteva minute de răgaz la sfârşitul zilei, profita de ocazie şi trăgea o raită prin oraş pentru a da bună seara unora şi altora, căci nu-i plăcea singurătatea, şi cele câteva cuvinte banale de prietenie schimbate cu vecinii o mai înviorau. Ca toate fiinţele care, datorită înfăţişării lor atrăgătoare, s-au obişnuit cu bunăvoinţa şi complimentele celor din jur, Angèle simţise de timpuriu nevoia de-a se şti anturată, de-a vedea feţe surâzătoare şi mâini întinse, la apropierea ei. Fără îndoială, nu ignora

faptul că-i judecată aspru şi că multe persoane care i se adresau cu bunăvoinţă atunci când le întâlnea n-a cruţau de loc în convorbirile lor, dar asta o lăsa oarecum indiferentă. Se mulţumea cu o aparenţă de cordialitate. Liniştea ei depindea de buna dispoziţie exterioară a celor pe care îi vedea zilnic. Un cuvânt răstit, o faţă îmbufnată *o* dureau şi-i provocau o adâncă întristare. Aşa se explica probabil faptul că cedase atât de uşor bărbaţilor care o urmăriseră şi o curtaseră încă pe vremea când avea şaisprezece ani. Tacit aprobată de doamna Londe şi, pe de altă parte, împinsă de dorinţa de a fi drăguţă şi fată bună, acceptase placidă când pe unul, când pe altul, fericită de atenţiile şi de linguşirile cu care era răsfăţată. Faima astfel dobândită n-o incomoda, căci asemenea tuturor firilor slabe, nici nu-şi imagina că s-ar putea şi altfel. Viaţa i se înfăţişa în mod obscur ca un fel de *sorţ*, ceva bun sau rău, după cum ţi-e norocul, însă oricum irevocabil. Nici nu-i trecea prin cap ideea că s-ar fi putut înşela.

În seara aceea, primul ei impuls era – să fugă cât mai departe de Lorges, evitând astfel prezenţa doamnei Londe; totuşi, cum trecea prin faţa bisericii Saint-Jude, nu rezistă ispitei de-a intra. Pe jumătate gotică, pe jumătate romanică şi reîntinerită în secolul al şaptesprezecelea, Saint-Jude era una din acele biserici care mor trist în uitare, aproape totdeauna pustii, dar unde generaţii de credincioşi au lăsat parcă amintirea fervoarei lor. Când pătrunse în pronaos umbrele năpădiseră deja corul şi coloanele corinthice alternând cu ogivele abia se mai desluşeau. Se aşeză chiar lângă intrare şi răsuflă puţin, privind în jur.

Fără să fie evlavioasă, îi plăcea să se odihnească în această biserică. Toată credinţa ei se mărginea la recitarea unei scurte rugăciuni, din când în când, cu *seni* timentul confuz că în acest fel nu se angajează la cine ştie ce şi nici

rău nu prinde. De asemeni, nu-i plăcea să-i audă pe clienţii mătuşii sale făcând glume pe socoteala preotului; asta era tot, ceremoniile o plictiseau.

După cearta cu doamna Londe încerca nevoia să stea nemişcată, să cugete la ceea ce spusese *şi* auzise. În cap îi vfjâia încă vocea furioasă a patroanei. Era pentru prima oară în existenţa ei monotonă când îi fusese dat (să vadă atâta murie dezlănţuită scăpărând în ochii unor fiinţe omeneşti. Spectacolul o răvăşise. Ca şi cum o mină puternică şi imperioasă ar fi scuturat-o din senin şi-ar fi trezit-o dintr-un somn îndelungat. Ani de-a rându! crezuse în complimentele, bărbaţilor şi în alintările miorlăite ale doamnei Londe, nu-şi îngăduise să pună la îndoială sinceritatea vorbelor bune şi-a zâmbetelor ce i se adresau şi iată că, pe neaşteptate; constata un adevăr, vedea o femeie care de frică îşi pierduse capul, care se ridica în picioare, pufnea, se zbătea şi-o apuca de mâini, încercând s-o împiedice să plece. Ea însăşi era atât de înfricoşată încât, la un sfert de oră după această scenă, inima îi mai zvâcnea cu violenţă şi nu-şi putea relua ritmul obişnuii.

Încercând să-şi revină în fire, recită un *Ave Maria*, dar glodurile ce-o hărţuiau se dovedeau mai puternice decât vorbele rugăciunii şi buzele se mişcau fără ca sufletul să-şi fi recăpătat liniştea. Prima întâlnire cu Guéret avusese loc pe-o stradă din Chanteilles, către sfârşitul după-amiezii o urmărise o bucată de vreme, după care a acostat-o şi i-a voririt, dar atât de repezit, încât la început credea că-i furios. Avea impresia că se grăbeşte să-i spună ceva şi să plece. Nu pomenise de bani, o întrebase doar când ar putea s-o* revadă şi ea îi acordase o întâlnire, dar călcându-şi pe inimă, căci individul avea un fel ciudat de-a articula cuvintele, ca şi cum l-ar fi strâns cineva de gât, şi-i ocolea privirile ori de câte ori se uită la el. Totuşi, o

anumită curiozitate o împingea spre dânsul. Fără

Îndoială, fusese decepţionată că *mi* i-a oferit nimic, decepţionată dar surprinsă, şi-n cele din urmă curiozitatea s-a dovedit mai puternică decât decepţia. Venise oare la întâlnire numai pentru faptul că o intriga? Nu-l găsea de loc frumos cu faţa lui zbuciumată, cu trăsăturile supte şi ofilite, iar umerii săi largi dar încovoiaţi o înspăimântau fără să-şi poată explica da ce; avea înfăţişarea unui hamal sau a unui răufăcător care vrea să se ascundă. Nu-şi scosese nici o singură dată măcar mâinile din buzunarele pardesiului gri ce-i cădea mult peste genunchi şi, cu toate acestea, Angèle avea impresia că în tot timpul convorbirii lor o ţinuse de braţe, de încheieturile mâinilor; probabil pentru că le privise atât de stăruitor, căci niciodată nu ridica ochii.

Oricum, ea venise la întâlnire. Dar de vreme ce o înfricoşa, de ce-i indicase un loc dosnic, pe înserat? Cine s-ar aventura vreodată în preajma pasarelei după apusul soarelui? îşi aminti că Guéret propusese drumul spre pasarelă, iar ea a spus da, fără să stea mult pe gânduri, numai să scape de el. Când sosi, Guéret se afla deja acolo şi se porni să-i vorbească, iar ea, înfricoşată, grăbise pasul chipurile să nu fie văzută cu un bărbat. Voia să câştige timp, deşi fiecare pas îi depărta tot mai mult de oraş şi de casele locuite. O clipă se gândi s-o rupă la fugă şi să se ascundă într-un desiş. Dar dacă o găseşte? Citise o sumedenie de poveşti cu femei asasinate în pădure 1 Auzea cum alerga în urma ei. Cu inima zvâcnind, se opri şi i se adresă cu o voce fermă, aşa cum vorbeşti cu un animal furios pe care vrei să-l intimidezi.

În preajma pasarelei o ajunsese din urmă şi-i vorbise spumegând de furie, cum se şi aştepta de altfel, dar l-a înfruntat ascunzându-şi spaima sub masca unii iei, şi, spre

marea-i surpriză el şi-a cerut iertare. Au traversat apoi pasarela, iar pe drum, dincolo de calea ferată, ha oferit un inel şi-n clipa aceea şi-a spus că-i nebună de vreme ce i-a fost frică de un asemenea bicisnic. Plină de dispreţ pentru acest bărbat cu privirile îngenuncheate, i-a acceptat darul, inelul pe care se căznea să i-l treacă pe deget. Căci o apucase de braţ, asta nu mai era o nălucire, vedea pe braţul ei rotund, atât de rotund şi-atât de alb, o mână imensă şi noduroasă ce tremura; dar, oricât de puternică şi urâtă era această mână, ea nu mai simţea decât milă pentru gesturile lui stângace şi, enervată, i-a luat inelul, un obiect fără valoare, se vedea cât de colo, şi l-a trecut ea însăşi pe deget.

„Ce deosebire, gândea Angèle, faţă de clienţii lui tanti!” Ăştia nu pierdeau vremea cu temeri caraghioase; ştiau exact momentul când trebuie să-i plătească pentru farmecele obţinute. E adevărat că, astăzi, are de-a face cu un străin, dar cum poate fi cineva atât de naiv, atât de bleg? Timiditatea acestui bărbat o molipsea şi-o stânjenea; nu era obişnuită cu această tăcere, cu o atitudine atât de prevenitoare şi de supusă. Fără îndoială că nu-şi făcea nicio iluzie în ce priveşte scopul urmărit de el, dar, printr-un monstruos capriciu al firii, simţea „că e o hotărâtă să-i refuze totul numai r pentru că n-o dispreţuia.

S-au mai întâlnit o dată. Chiar ea îi scrisese, căci avea impresia că Guéret întârzie dinadins să-i mai ceară o întâlnire, căutând probabil s-o uite şi să se vindece de patima lui. Acum, când n-o mai înfricoşa, voia să se joace cu dânsul, să audă cam ce-ar fi în stare să spună unei femei un tip de genul lui, să vadă ce mutre face. Nerăbdarea, tristeţea, furia bărbatului îi făceau plăcere. Era o adevărată desfătare să-ţi păstrezi calmul în prezenţa unei fiinţe atât de adânc tulburate; într-adevăr, suferinţa

lui nu putea fi pusă la îndoială, şi-această suferinţă-n-o lăsa nepă sătoare, ba dimpotrivă, o emoţiona; uneori chiar, cuprinsă de un neaşteptat elan de milă, simţea dorinţa să-i ia mâinile într-ale ei, să-l mângâie pe frunte, numai să vadă cum îi vindecă rana şi îi apare bucuria în priviri. Ciudat era însă faptul că întotdeauna îşi reprima acest elan; poate că se temea de toate plictiselile ce s-ar fi iscat apoi din impulsul ei generos. O favoare ar determina altă favoare, şi-aşa mai de-I) arte, pentru ca în cele din urmă să cedeze dorinţei ui Guéret, dar ea n-avea de loc poftă să-i cedeze. Şi-apoi risca să fie zărită. De exemplu, în ziua când s-au întâlnit a treia oară, în josul bulevardului, ar fi fost de ajuns să treacă cineva în clipa când ea îi întindea mâinile, şi un ceas mai târziu tot oraşul ar fi vuit. Nu-i convenea de loc ca lumea să afle de mica ei aventură: îi era ruşine de acest bărbat.

Îi era ruşine şi tocmai de aceea fixa întâlniri după apusul soarelui, sau, ca ultima oară, într-un loc neumblat de pe malul fluviului. Părea atât de mare şi de lălâu în pardesiul acela prea larg şi faţa lui prelungă şi tristă ai şi stârnit desigur râsetele glumeţilor. Sigur că lumea s-ar fi putut mira că o fată ca Angèle mai face atâtea nazuri; destul să arunci o privire în restaurantul Londe, într-o seară când clienţii se aflau în păr acolo, ca să vezi că domnii cărora le acorda favorurile nu sunt nici mai arătoşi, nici mai bine făcuţi decât bărbatul faţă de care se arăta atât de neînduplecată. Dar trupurile lor jalnice, feţele pe care era pecetluită prostia o „lăsau indiferentă. Clienţii doamnei Londe arătau aşa de când lumea, găsea Angèle, şi nici nu şi-i putea închipui altcum, făceau parte din viaţa ei ca şi zidurile caselor văzute zilnic, ca şi malurile Somnorosului şi platanii chirciţi de pe marginea promenadei. Cu Guéret era altceva; el reprezenta,

presupunând că ea şi-ar fi dat seama, elementul hazardului. Tocmai de aceea îi purta pică în taină pentru că nu-i frumos; o umilea faptul că nu-i mai tânăr, mai bogat, că are nnânile mari, manşetele cam soioase şi un aer veşnic temător. Va să zică, asta-i tot ce merită ea? Cu câtă bucurie s-ar fi avântat într-o aventură romantică împreună cu un băiat de vârsta ei, dezgheţat, cu o înfăţişare simpatică 1 Şi-n schimb… * Hotărât, soarta îşi bate joc de dânsa.

Şi totuşi se simţea obligată să-l revadă pe acest bărbat, oricât de mică i-ar fi fost satisfacţia; era ca jucătorul care refuză să abandoneze partida începută şi-o continuă, chiar dacă se alege doar cu plictiseala, dornic să afle cum se va încheia. Şi-apoi, n-a mers prea departe pentru a mai dă acum îndărăt? Nu-i poate spune că nu mai vrea să stea de vorbă cu el după ce ea însăşi îi dăduse întâlnire, în acest fel, amestec de logică falsă şi de capriciu, îşi inventa tot soiul de motive pentru a-l reîntâlni. Guéret apărea într-un moment când aproape totul începea să-i inspire numai dezgust; obişnuinţa nu izbutea s-o convingă să accepte cu dragă inimă ordinea impusă ăxistenţei sale: munca la spălătorie, ieşirile cu clienţii doamnei Londe şi vizitele clandestine pe la diverşi bărbaţi din oraş. În anumite ceasuri de singurătate, noaptea – când era prea cald şi nu putea dormi – lua – când era prea obosită ca să iasă la plimbare –, Angèle îşi întrezărea viitorul ca un lanţ nesfârşit de săptămâni asemănătoare, sau deosebindu-sè între ele doar prin diferite boli şi. nefericiri. Şi, cum era cam prăpăstioasă şi vedea totul în negru, îşi punea o groază de întrebări ce rămâneau întotdeauna fără de răspuns. Unde s-ar duce dacă „tanti** Londe ar muri sau clientela restaurantului, mârşavă sursă de venituri, s-ar risipi? Ce s-ar face dacă – aşa cum a păţit

doamna Pellatane, măcelăreasa – ar ramârie desfigurată de pe urma unui erizipel? Pentru măcelăreasa, faptul n-avea cine ştie ce însemnătate, dar pentru dânsa, Dumnezeule mare I Era în joc însăşi pâinea ei cea de toate zilele.

Or, iată că un bărbat, un necunoscut, venea spre dânsa. Nu era ca ceilalţi, ca bădăranii de la restaurantul Londe care o râvneau, *o* plăteau şi după aceea nici nu se mai gândeau la ea, ci un îndrăgostit, da, un bărbat care o respectă, imbecilul, care-i oferă şi-un biet inel, ca unei logodnice, şi nici nu pomeneşte de bani. Tot cugetând astfel, un sentiment straniu se furişă în inima ei. Nu-l iubea pe bietul Guéret, pentru că nu era nici frumos, nici tânăr, nici bogat. Totuşi voia să-l vadă. De exemplu, acum, în biserică, simţea lipsa lui Ar fi vrut să fie împreună, undeva pe un drum oarecare, să-i audă vocea gravă şi niţel surdă, *6* voce din care razbătea uneori ceva sălbatic. În faţa lui se simţea frumoasă, puternică şi fericită, ea, atât de mică pe lângă acest bărbat înalt şi vânjos care, cu toate astea, pleca capul sub privirea ei.

Dar pentru r a se purta astfel cu dânsa nu trebuia să ştie care-i adevărul şi s-o ia drept o persoană mai puţin uşuratică, decât era în realitate. Noroc ca ea nu se afişa ca femeile alea cu părul prea galben, pe care le vedeai dând târcoale pe bulevardul Sprintenului, noaptea între unsprezece şi douăsprezece; nici nu se farda, nici nu se ţinea după bărbaţi; şi-apoi, ce poate fi comun între dânsa şi creaturile al ea hidoase? Nici cele mai otrăvite limbi din Chanteilles n-ar fi confundat-o cu nenorocitele alea. Are doar un aer atât de rezervat, atât de feciorelnic. Aşa se înşelase şi Guéret, e limpede. Dar dacă ar afla într-o zi că şi ea are un tarif, ca toate danielele din Chanteilles, ce-ai spune? Cu siguranţă că purtarea lui ar fi alta. Cine îşi face probleme cu o târfă pe care poate s-o cum r pere primul

venit?

Angèle oftă şi-şi împreună mâinile. Dar ea nu-i p târfă pe care poate s-o cumpere primul venit Do vadă că a refuzat să iasă cu domnul Blondeau. Numai că uneori fusese prea slabă de înger, cedase multora pentru că „tanti-sa” o tot îmboldise din urmă, pentru că doar aşa putea cumpăra bunăvoinţa celor dur jur. Dar ce bucurie aflase vreodată în aceste triste consimţiri? Niciuna. Ieşirile cu domnii din restaurant o copleşeau de plictiseală şi, deseori, de scârbă căci nu erau nici frumoşi, nici tineri clienţii doamnei Londe. Şi totuşi existau desigur pe lumea asta mulţi tineri frumoşi dar parcă era un făcut: în restaurantul Londe nu-şi dădeau întâlnire decât nişte sărăntoci şi pocitanii. Într-o zi, cu vreun an în urmă, văzuse un Tegiment de infanterie care se întorcea de la manevre spre cantonamente Sute de soldaţi tineri defilaseră prin faţa ei. Stătea la un colţ de stradă, niţel speriată văzându-i de-atât de aproape, stânjenită de ceea ce îi spuneau mulţi dintre ei, dar neîndrăznind şi nevrând să fugă. Ce minute stranii trăise 1 Erau unii care i se păreau atât de chipeşi şi de veseli, cu chipiele lor roşii trase pe ochi şi mantalele pline de praf, încât simpla amintire a acestui spectacol îi înfierbânta obrajii. Scena asta i se înfăţişa ca o imagine şi-un rezumat al propriei sale vieţi: se afla la marginea unui drum, nemişcată, în timp ce coloanele de bărbaţi puternici şi voioşi se perindau prin faţa ei, iar ea, printr-o misterioasă orânduire a lucrurilor, nu putea face niciun gest ca să-i reţină. Trebuia să vadă cum dispare toată această mulţime de flăcăi din care unul singur, poate, ar fi făcut-o fericită pe toată viaţa. Ca şi cum cineva i-ar fi spus: „Uită-te după ei. Drumul lor duce spre alte oraşe, unde îi aşteaptă iubitele Jor – pentru că trebuie să ştii că băieţii ăştia nu se dau îndărăt de la dragoste şi femeile nu li se

prea împotrivesc – dar uite, ei trec şi nici unul nu-i al tău”.

Şi, de atunci, ori de câte ori vreunul din clienţii restaurantului îi propunea să iasă împreună, amintirea acestor clipe crude îi revenea în minte, parcă anume ca să-şi bată joc de dorinţele ei. Erau totuşi la Chanteilles o mulţime de băieţi tineri pe care biata fată îi sorbea din ochi când îi vedea pe drum. Dar îi lipsea, fără îndoială, curajul, căci instinctul o îndemna să se ascundă când o priveau ceva mai stăruitor, dându-le astfel impresia că se ţine mândră şi nu catadicseşte să stea cu ei de vorbă. Şi-apoi, nici ei nu păreau să-i dea prea multă atenţie pentru că niciodată n-o urmăreau. Ajungea să creadă că nu-i chiar atât de frumoasă pe cât îşi închipuie, sau cel puţin că frumuseţea nu-i destul dacă nu-şi întregeşte farmecul cu anttme insolenţă şi trufie în privire şi-n umblet. Desigur, nu-i lipsea insolenţa când era vorba de domnul Blondeau, de exemplu, care uneori se zgârcea la consumaţii, sau de domnul Grosgeorge, când îşi închipuia că are dreptul să i se adreseze ca unei slujnice numai pentru că-i bogat. Dar, primul un slăbănog şi celălalt sexagenar, nu reprezentau ei oare tot ce se poate închipui mai jalnic şi mai demn de dispreţ? Ăştia erau bărbaţii care o complimentau de obicei pentru chipul, pentru înfăţişarea ei. La naiba! Oricare slută nu prea năzuroasă ar fi cules aceleaşi omagii. Ce încredere să ai atunci în linguşirile unor asemenea amărâţi? În ziua când cineva de vârsta ei, un bărbat voinic ţi chipeş îi va vorbi, o va implora, în ziua aceea, poate, se va convinge că-i într-adevăr drăguţă. Dar cât de urâtă şi de umilă se simţea deocamdată sub privirile celor pe care ar fi vrut să-i Iubească 1 îşi amintea de o după-amiază de vară, o după-amiază cumplită pe care şi-o petrecuse la fereastra odăii, în dosul obloanelor, fiindcă pe piaţeta li (unghiulară din faţa casei, nişte lucrători reparau ţoscaua şi privindu-l pe

unul din ei, un băiat cu gâtul şi braţele goale, înmărmurise de admiraţie ca în faţa unei minuni. Parcă şi ceilalţi îi recunoşteau superioritatea, rezervându-i misiunea cea mai nobilă într-un fel, căci el stătea în genunchi şi nu făcea decât să aşeze cuburile de piatră pe care – i le înmânau; din când în când, se muta din Joc printr-o uşoară zvâcnifcură din şolduri, xămânând aşezat însă pe călcâie, cu pieptul bombat, şi părea un prinţ căruia vasalii i-aduc daruri.

Şi anii zburau fără s-o vindece de – asemenea amintiri şi fără să aline rana dureroasă pe care s-o lăsau în suflet. Era o fiinţă de care nimeni n-are nevoie; frumoşii săi ochi limpezi, obrajii fragezi erau o momeală bună să ademenească doar nişte căzături bă*, trâne sau bărbaţii trecuţi şi nevolnici care nu cutezau să se adreseze Altundeva. Ea întruchipa dezmăţul stă* biţnogilor, păcatul bicisnicilor. Ah! ce bocet ar fi răcnit spre ceruri, dacă ar fi fost credincioasă 1 Dar putea oare să-şi îngăduie să facă mofturi? Şi iată că un bărbat vine astăzi la ea, nu chiar atât de hidos ca ceilalţi, pentru că o iubeşte şi pentru că îi vorbeşte cu respectul sfielnic pe care ea însăşi îl poartă în adâncul inimii tuturor acelora pe care îi priveşte de pe marginea drumului sau printr-o crăpătură de oblon. Cât de bine înţelegea acum tremurul ce agita mâna lui atunci când îi atinsese braţul I Putea respinge un om de care aceeaşi suferinţă o lega prin atâtea fire?

Şi, cu sufletul tulburat de astfel de gânduri, se ridică. Oare nu-i asta fericirea, la urma urmei, iubirea, de oriunde ar fi venit? Şi chiar dacă această iubire nu-i chiar ceea ce visase în singurătatea ei zbuciumată, are dreptul să dispreţuiască darul misterios care i se oferea? Refuzul iubirii nu-i va aduce oare ghinion, ei care nu se gândea decât la iubire? Cu o mână-pe scăunelul de rugăciune privi

în jur, înfricoşată de gândul surprizelor pe care viaţa i le rezervă, poate. Oare nu exista niciun mijloc de-a îndupleca tristeţile viitoare? Doar ăsta-i şi rostul rugăciunilor, nu? făcu la repezeală o cruce, fără multă convingere. I se părea că înţelege dintr-odată că viaţa nu face de două ori acelaşi dar, că puţinul pe care ţi-l dă trebuie apucat cu lăcomie. Şi imaginaţia ei întunecată de asemenea gânduri îi înfăţişa viaţa ca pe-o făptură capricioasă şi cumplită, un tiran cu care nu-i cumintesă te târguieşti. Noaptea cădea acum din ce în ce mai repede. În vechea biserică năpădită de umbre hârşâitul unui scaun împins, pasul unui trecător pe stradă, sunetele cele mai obişnuite dobândeau un timbru nefiresc. Liniştea creştea luând în stăpânire bolta adâncă, corul, capelele în care atâtfca femei nefericite intraseră să afle un pic de odihnă şi să-şi aline durerile povestindu-le cerului.

Înaintă câţiva paşi în pronaos, întorcându-se cu spatele la altar. O urmă. de tămâie mai plutea prin aer şi ea îi sorbi mireasma cu o voluptate melancolică; parfumul încărcat cu amintiri din copilărie îi stârni brusc regretul pentru o seamă de lucruri de care nu avusese parte. Pe vremuri, când era mică, îşi închipuia paradisul ca o livadă nesfârşită sub un cer primăvăratic boschete înflorite spărgeau monotonia acestei imense prinderi abia vălurite; şi, ici-colo, hore de copii, cântând. Aşa îşi imagina veşnica bucurie a sufletului unit întru Domnul; şi-acuma încă, deşi dorinţele ce-i chinuiau tinereţea erau foarte departe de aspiraţiile ei de fetiţă, încă o mai bântuia amintirea acestei naive plăsmuiri. Se întreba confuz clacă fericirea nu înseamnă tocmai iluziile copilăriei, când sufletul pluteşte molcom, furat de dulceaţa reveriilor, fără ca raţiunea, încă plăpândă, să poată umbri desfătătoarele cărări pe care rătăceşte închipuirea.

Comând spre ieşire, Angèle se gândi brusc la Guéret, la vocea lui când aspră, când umilă. Dacă ar afla vreodată că ea se vându-se altora, multora, cum i-ar vorbi în ziua aceea? Era cu putinţă ca aici, la Chanteilles, unde lumea trăncăneşte vrute şi nevrute, nimeni să nu-l fi pus încă la curent? Şi dacă, scârbit, o va părăsi i ori va refuza s-o mai vadă? Roşi la gândul acestei umilinţe şi împinse uşa. Zău, mai are vreun rost să pierzi un sfert de ceas într-o biserică „pentru a ieşi apoi în halul ăsta, cu inima plină de mânie şi deznădejde?

X

De astă dată nu trebui să-şi aleagă singur locul: în timp ce-şi agăţa pălăria în cuier, un chelner veni să-l anunţe că are un tacâmla masa comună, aşa că se aşeză acolo, între domnul Morestel şi tânărul Blondeau, întrerupând astfel, o discuţie foarte aprinsă, deşi în surdină, pe teme politice. Toate locurile erau ocupate. Din timiditate, Guéret afectă o oarecare dezinvoltură, şi, despăturind şervetul, tuşi o dată sau de două ori. Dar, dacă toţi domnii din jurul mesei ar fi avut ocazia să-l vadă, cu cinci minute mai devreme, în umbra micii pieţe, nehotărât, înspăimântat ca un răufăcător, răzgândindu-se de douăzeci de ori înaini de a intra, nu s-ar fi amuzat oare de aerele lui, cum şi de privirile sfidătoare pe care le arunca vecinilor? Ei da, părea să spună el, am întârziat. Nu vă place? îmi pare rău. Într-adevăr, Guéret bănuia ce prestigi t îi conferă cele două minute de întârziere. Dobândea astfel gloria primejdioasă de-a o fi bravat pe doanu. i

Londe, care nu ştia de glumă când era vorba de punctualitate. Dar doamna Londe nu părea mânioasă. Dimpotrivă, îi zâmbea şi înclina capul în direcţia lui cu un aer de condescendenţă regală.

— Drace, exclamă Blondeau cu jumătate voce,

domnul se bucură de bunăvoinţa patroanei 1

— Asta voiam să zic şi eu, interveni Morestel, plin de admiraţie; încă nu s-a pomenit dă întârzie cineva şi ea să nu spună nimic.

— În fond, remarcă un client pe care Guéret nu-l putea vedea pentru că se afla în dosul unei imense plante de iarnă, de vreme ce domnul nu-i de pe aici, nici nu e de mirare că nu cunoaşte obiceiurile casei.

— Prânzul la douăsprezece, cina la şapte, spuse domnul Morestel aplecându-se către Guéret, ca şi cum i-ar fi împărtăşit o taină.

— Mulţumesc, domnule.

— Cu plăcere.

Urmă p scurtă pauză în timpul căreia ultimele urmai de supă dispărură din farfurii într-un sorbit zgomotos, după care mesenii îşi reluară discuţiile, nici prea tare nici prea. Încet, pe tonul obişnuit şi respectat cu străşnicie în restaurantul Londe.

— Văd, spuse Morestel, ştergându-şi buzele, şi cu privirea întoarsă către Guéret, că nu sunteţi, cum s-ar spune, un obişnuit cotidian.

— Într-adevăr, răspunse Guéret, ştiţi, nu pot veni decât o dată pe săptămână.

Vorbea în silă cu acest personaj a cărui înfăţişare îi displăcea, dar pe de altă parte ţinea să afle anumite lucruri şi ocazia era prielnică. îşi examină ve* cinul cu o uitătură furişă. Era un tânăr cu umeri înguşti, îmbrăcat într-un costum de serj albastru, atâtea de purtat încât prinsese lustru. Ai fi spus că pe faţa lui gălbejită de blond subalimentat, zbârciturile premature găsesc o adevărată plăcere să brăzdeze în lung şi-n lat carnea fleaşcă. Gura, mult prea mică şi încoronată cu tuleie galbene, aproape că n-avea buze, din care cauză, ori de câte ori se deschidea

pentru a vorbi, urmau o serie de schimonoseli fioroase. Lentilele groase ale ochelarilor ascundeau privirea obraznică şi totodată sfioasă a ochilor albaştri, dar toată urâciunea morală a individului părea că se rezumă într-un nas pe tare natura îl ascuţise în chip de plisc, un nas ciudat, umil, gata să se plece sub lovituri, singura porţiune din această figură jalnică prin care sângele părea să circule totuşi.

— Dacă-mi permiteţi să vă pun şi eu o întrebare, veniţi zilnic aici?

— Zilnic de doi ani şi jumătate. Ga sa zic aşa, sunt unul din cei mai buni şi mai vechi clienţi ai doamnei Londe.

— Umil din cei mai vechi? îi luă vorba un personaj care părea că nici nu ascultă. Suntem doi aici care vă întrdeem cu câte şase şi opt luni, domnule Morestel.

— Dacă-i vorba de vechime, nu mi-e frică de nimeni, interveni vecinul din dreapta domnului Blondeau. Întrebaţi-o pe doamna Londe dacă nu mI-a servit chiar ea în persoană prima cină. Şi când zic că servea chiar doamna Londe în persoană, asta înseamnă vreo trei ani şi mai bine.

Aceste cuvinte fuseseră rostite cu o voce ursuză şi tărăgănată, având un puternic accent provincial, de un bărbat ai cărui umeri puternici şi pântec voluminos1 aproape cădispăreau sub şervetul înnodat după ceafă. Părul negru şi cârlionţat îi cădea pe frunte şi se prelungea într-o pereche de favoriţi de-a lungul obrajilor brăzdaţi de vinişoare roşii. Vorbea măsurând cu priviri duşmănoase pe mesenii aşezaţi în faţa lui:

— Bineînţeles, domnule Borges, răspunse domnul din spatele plantei, nu fără oarecare acreală în voce.

La dumneata mă şi gândeam când îi explicam domnului Morestel că, la drept vorbind, nu-i chiar unul din cei mai vechi clienţi ai doamnei Londe. Totuşi, să fim exacţi

şi să mai scădem vreo patru luni din cei trei ani ai dumitale.

Şi depărtă mâinile cu un gest de orator, rotind o privire plină de siguranţă, ca şi cum ar fi vrut să-şi încurajeze vecinii să-l susţină.

Guéret întrezări un profil ascuţit şi răutăcios, la care bucuria triumfului aprindea un soi de inteligenţă.

— Patru luni? repetă domnul Trept, un tânăr gras şi foarte palid care se afla la celălalt capăt al mesei.

Avea o voce piţigăiată şi toată lumea se răsuci spre dânsul cu o expresie curioasă şi indignată, căci vor? bise prea tare. Totuşi, întrebarea lui fusese aşteptată şi pricinui o mare uşurare; niciunul dintre vecinii domnului Borges nu s-ar fi încumetat să indispună un personaj atât de violent ca negustorul de păsări, dar acest mucos era nou venit; cât priveşte pe domnul Palisson, cel care-l apostrofase pe domnul Borges din spatele plantei, el îşi dobândise o asemenea faimă pentru tupeul său, încât însuşi domnul Borges admitea că poate spune tot ce-i trece prin cap. Se povestea pe seama lui că fusese actor, cândva, în nu se ştie ce trupă. Era elementul extremist în acest parlament de imbecili.

— Zic patru luni, domnule Morestel, reluă el. Dar dumneata eşti nou aici şi n-ai de unde şti, dacă nu ţi s-a spus între timp, că domnul Borges a lipsit anul trecut patru luni încheiate, ceea ce reduce lunile sale de prezenţă la treizeci şi două, adică doi ani şi opt luni.

— Mă plictiseşti cu socotelile astea, izbucni furios domnul Borges. Ce-i vina mea că am avut congestia alţi pulmonară care m-a trântit la pat şase săptămână, plus alte şase de convalescenţă, şi asta în dauna afacerilor mele, domnule dat-dracului?

— Congestie pulmonară? Zi mai bine scurt, dam

blaua aia, i-o întoarse Palisson cu voce glacială. Ar fi mai aproape de adevăr.]

— Care, ce dambla?! tună Borges ridicându-se pe jumătate, vânăt la faţă. Niciodată n-am avut aşa ceva, şi cine zice, ăla minte cu neruşinare.

Aici vocea îndepărtată a doamnei Londe se înălţă din fundul încăperii:

— Mai încet, domnii mei, mai încet. Aţi uitat unde vă aflaţi?

Toate privirile se îndreptară spre patroană. Din cauza înălţimii pupitrului nu i se vedeau decât capiii imobil şi umerii vânjoşi, dar, printr-un gest nevăzut al mâinilor sale, bucheţelul de gălbenele se mută brusc de la dreapta la stânga.

— E de rău când mută florile, murmură Morestel la urechea lui Guéret.

Tăcerea mai domni vreo câteva secunde. Chelnerul făcea înconjurul mesei cu paşi de lup şi servea friptura. Domnul Borges se aşezase la loc. Câteva broboane de sudoare îi călătoreau agale prin cutele frunţii şi se uneau de-a lungul nasului mic şi scurt, lustruindu-l. Furia reţinută îi înnegrea pupilele, dându-i o expresie sălbatică şi deznădăjduită ce-ar fi stârnit mila unor inimi ceva mai simţitoare decât ale vecinilor săi. Când i se prezentă tava cu friptură înfipse furculiţa într-un antricot, cu o ferocitate care stârni zâmbete, şi asta risipi neliniştea pricinuită de cuvintele doamnei Londe.

— Eram de faţă când a avut faimoasa lui congestie, suflă Morestel. Curios. Întotdeauna a susţinut că a fost ceva la plămâni, cică l-ar fi tras un curent şi d-aia, dar domnul Palisson e farmacist şi-ţi dai seama şi dumneata că nu-l îmbrobodeşti aşa uşor. Din când în când îi mai aminteşte domnului Borges de congestia lui. Vrea să se

răzbune că n-a cumpărat de la el medicamentele. Mare minune dacă n-o să-i mai provoace una, grăsanului ăsta.

— Bietul om, făcu Guéret scârbit de atâta răutate.

Morestel holbă nişte ochi miraţi.

— Crezi? Nu-l cunoşti pe moş Borges. Dacă nu i-ar fi frică de jandarmi, de mult îi făcea el de petrecanie lui Palisson.

Domnul Blondeau prinsese ultimele cuvinte, deşi fuseseră rostite cu voce scăzută, şi-şi schimonosi gura spre Guéret spunând, în aşa fel încât să nu fie auzit de domnul Borges, vecinul din dreapta:

— Dacă vrei să crape de necaz, întreabă-l numai câte păsări a vândut anul trecut la târgul de la Pont-Emiliard. N-ai idee ce amuzant el

Duse numaidecât paharul la gură, vrând parcă să înşele atenţia domnului Borges care devenise brusc bănuitor, şi bău vreo patru, cinci înghiţituri de apă cujun aer nevinovat.

— Hai, mişcă mai iute! strigă deodată doamna Londe spre chelner. Vezi doar că toată lumea aşteaptă salata. Lasă şniţelele alea şi adu fuga salata. Mai repede, scumpule, mai repede 1

— Aha, făcu Morestel, ţi-am spus eu bine că iese cu scandal.

Ceea ce o irita atât de mult pe patroană era faptul că se simţea izolată. îşi dădea seama că la masa comună se petrece o dramă, dar nu izbutea să prindă niciun cuvânt care s-o lămurească despre ce-i vorba. Ar fi vrut să se arunce ea însăşi în prăpastia de ură pe care o domina de la înălţimea pupitrului, să-i exploreze adâncurile, cavernele, să ştie, ah I să ştie! „Ce tot sporovăiesc acolo? gândea. De ce-o fi având domnul Borges faţa atât de răvăşită? Şi ce le tot spune domnul Guéret vecinilor săi? încrucişă braţele pe

piept şi închise cu durere ochii. O să afle Angèle duminică despre ce-i vorba, îşi spuse, în chip de consolare. Da, dar o să-mi povestească oare?” Şi suferinţa doamnei Londe reîncepu.

— Nicio grijă, continuă Morestel tăindu-şi bucata de friptură, află ea despre ce-i vorba de la aia mică.

Guéret auzi aceste cuvinte „dar ezită o *c*lipă înainte de-a pune întrebarea ce-l frământa încă de la începutul cinei. Simţea un nod în gât Adineaori, plimbându-se pe lângă biserica Saint-Jude, o zărise pe Angèle; alerga şi el o urmărise-A văzut-o intrând apoi în restaurant, traversând salonul şi dispărând după Nparavanul din fund. De ce nu i-a spus niciodată că o cunoaşte pe doamna Londe?

— Cine, aia mică? întrebă el după o clipă de tă* cere.

Angèle, ce naiba, răspunse Morestel cu gura plină.

Urmă o nouă tăcere.

— Dumneata nu-ţi termini cotletul? întrebă pe neaşteptate Morestel.

Guéret făcu semn că nu.

— Poate că mi-l cedezi mie, atunci? Mulţumesc, mulţumesc frumos. Şi-apoi, reluă el mai binevoitor, ca şi cum bucata de friptură dăruită merita ceva în schimb, nici n-ar fi de mirare să n-o cunoşti pe aia mică. Aşa-i spunem noi nepoatei doamnei Londe.

— Poftim?

— Da, mi se pare nostim că nu eşti la curent, ştii? Noi o cunoaştem aici de când lumea, casă zic aşa. De altfel, eu cu ea ne şi tutuim.

— După câte văd, am impresia că vecinul dumitale îţi îndrugă tot soiul de gogoşi, interveni Blondeau. Auzindu-l, ai zice că-i cine ştie ce… mare crai.

— Un Don Juan, strecură domnul Palisson.

Morestel lăsă nasul în Jos. Blondeau zâmbi. Borges,

care nu prinsese nimic din această convorbire, dar vedea înfăţişarea descumpănită a lui Morestel, îşi înăbuşi râsul în şervet.

— Ce-i drept, *e* drept, însă, explică Blondeau cu gestul cuiva care ţine o floare între degetul mare şi arătător, într-adevăr, Angèle nu-i de loc sălbatică.

Blondeau avea o faţă rotundă şi zâmbăreaţă, cu pielea strălucitoare şi bine întinsă pe un strat de grăsime. Gura, întotdeauna iliţel căscată, era mică şi cărnoasă şi, după cum îi jucau ochii în cap, se vedea limpede că-i foarte mândru de focul lor întunecat şi de genele stufoase. Parul uns cu briantină răspândea un miros greţos de violete şi de usuc. Toată mica lui făptură dolofană umfla hainele de serj negru şi era alcătuită numai din rotunjimi.

— Totu-i, continuă dându-şi ifose, să găseşti cuvântul potrivit.

— Ia mai slăbeşte-mă, dom’le, îl întrerupse Palisson cu dispreţ în glas. La una ca asta orice cuvânt se potriveşte, dacă ai câţiva, franci în palmă.

— Cu excepţia zilelor când trimite farmaciştii la plimbare, răspunse Blondeau, furios de rectificarea lui Palisson.

— Dacă de mine-i vorba, replică acesta, am onoarea să-ţi spun că minţi, scumpe Blondeau. Chiar ea mi-a propus să ieşim duminica, trecută, şi află matale că am refuzat eu.

În clipa-aceea Borges sari cu gura.

— Nu-i adevărat, spuse el într-o răbufnire de bucurie sălbatică, ea – a refuzat, ea, nu dumneata, şi pe bună dreptate, zău ca da; e destul să te vadă omul şi pricepe numaidecât.

Un murmur de voci străbătu masa. Cu faţa brusc îngălbenită de un val de furie, Palisson se ridică pe

jumătate şi întinse degetul pe deasupra plantei.

— Şi-am refuzat, continuă el, pentru că o femeie de care te-ai atins dumneata îmi taie orice poftă, domnule Borges, orice poftă 1 Şi dacă-mi dai voie să-ţi dau un sfat, un sfat prietenesc, domnule Borges, e să fii atent cu femeile. Cu tenul dumitale, cu gâtul dumitale…

— Domnilor, vorbiţi nepermis de tare, strigă doamna Londe după ce trăsese zadarnic cu urechea.

Era exasperată că nu-şi poate da seama nici măcar de ce se-ceartă şi, la un moment dat, fu gată să întrebe de-a dreptul motivul zarvei ale cărei ecouri le auzea stins, ca un vuiet de furtună depărtată. Vocea ei potoli. murmurele, dar se dovedi neputincioasă pentru a-l domoli pe Palisson, care nici nu întoarse capul şi continuă cu degetul aţintit spre Borges.

— Cu gâtu'} dumitale, domnule Borges, dacă aş fi în locul dumitale, mi-ar fi frică.

Şi se aşeză din nou. O linişte îngrozită fu singurul comentariu la cuvintele sale, ca şi cum, dintr-odată, însăşi moartea s-ar fi aşezat la masa comună. Borges rămase cu gura căscată, bolovănindu-şi ochii fără să poată articula o silabă şi căutând o încurajare în privirile vecinilor săi, dar ei întorceau capul şi păreau jenaţi de spectacolul deznădejdii sale.

— În sfârşit! exclamă doamna Loride cu aerul cuiva care a dobândit o grea victorie.

Şi-ar fi tăiat un deget numai să afle ce-a spus Palisson, dar îşi stăpâni cu tristeţe pornirea neaşteptată ce-o îmboldea să-şi interogheze clienţii, vărsându-şi tot necazul pe chelner:

— Hai, adu fuga compotul, băiete! De câteva zile te-ai lăsat pe tânjeală. Fii atent l-ştii că mie asta nu-mi place.

Tăcerea se prelungi timp de câteva secunde; nu se

auzea decât hârşâitul cuţitelor ce râcâiau ultimele fisaricele de came de pe osul cotletelor, apoi linul din meseni suspină şi vecinul său îndrăzni o remarcă la care cineva răspunse numaidecât; conversaţia îşi reluă firul.

— În orice caz, fata asta se poate lăuda că a stârnit destulă zâzanie la masa noastră, îi şopti Morestel lui Guéret. Femeile sunt de-o perfidie nemaipomenită.

Era încă plouat din cauza afrontului pe care a trebuit să-l înghită cu puţin înainte, şi se consola trecând la generalizări, dar Guéret nu-i răspunse imediat încrucişase mâinile, vrând parcă să-şi stăpânească emoţia violentă care-l făcea să tremure. În sfârşit, îşi descleştă buzele aplecându-se către Morestel, dar fără să-l privească:

— Spune-mi, fata asta a fost cu toată lumea?

— Cu toată lumea de aici? Sigur că da, şopti Morestel. Începând cu Palisson, de care nu mai vrea s-audă şi până la Blondeau, cu care urmează să iasă duminică. Dar să nu discutăm prea tare chestia asta. Destul s-aduci vorba despre capitolul priorităţilor că imediat sar să-şi scoată ochil şi-aşa se uită doamna Londe destul de chiorâş la noi.

— Şi ce-i de făcut ca să ieşi cu ea, cum zici dumneata, domnule Morestel?

— Simplu. Te duci la doamna Londe şi-o rogi să te înscrie pe listă pentru o duminică oarecare. Fireşte că-i dai un acont, dar n-o să-ţi pară rău, fii sigur. La prima vedere zici că-i prea crudă. Are un fel al ei de-a fi care te poate înşela, în fond, e mai dată dracului decât oricare damă din Chanteilleş. Nişte ochi de înger, ştii, şi când colo… S-ar zice că nu prea eşti încântat de ce-ţi spun. Dar eu vreau să-ţi fac doar un serviciu.

— Mulţumesc, domnule Morestel. Zici că iese cu

domnul Blondeau? Cine-i domnu' Blondeau?[7]

99

— Mai încet Vecinul dumitale din stânga.

— Şi dacă n-am chef să aştept până trece rândul domnului Blondeau, ce crezi? Tot doamna Londe poate să aranjeze?

— Păi nu ştiu. Aşa ceva nu s-a mai întâmplat până acum. Du-te şi întreab-o chiar dumneata pe patroană. Şi dă-mi drumul I Mă doare când mă. strângi aşa.

— Scuză-mă, domnule Morestel, nici nu ştiu la ce mă gândeam. Vrei cumva porţia mea de compot? Ia-o. Şi uite, hai să terminăm împreună carafa mea de vin, că dumneata văd că nu mai ai. Ştii, nu mi-e foame în seara asta, dar ţin foarte mult să ciocnesc un pahar cu dumneata, domnule Morestel.

*

Să aştepte. N-avea încotro, deşi simţea cum toată fiinţa lui clocoteşte parcă de nerăbdare. De câteva săptămâni încoace, sufletul său nu mai afla o clipă de odihnă; nu se mai oprea, nu se mai abătea de la căile sterpe pe care îl mâna dorinţa. O foame veşnică îl mistuia, dar, în ciuda tuturor suferinţelor îndurate, oriqe ar fi putut să-i astâmpere această foame îi făcea silă. Ce însemnătate puteau să mai aibă măruntele nelinişti ale vieţii pe lângă crunta realitate a chinului său?

N-avea de gând să doarmă, dar se făcuse noapte şi era mai bine să profite de răcoare, de tăcere. Putea cel puţin să se lase în voia durerii, căci simţea nevoia de a-şi scormoni rana, de-a se chinui, de-a se otrăvi cu propriile sale unghii, de vreme ce tot nu se putea vindeca. La ce bun să fugi de un rău ce stăpâneşte deopotrivă şi trupul şi sufletul, E mai uşor să nu i te împotriveşti şi să laşi

7 — Léviathan

dezastrul să se împlinească pe de-a-ntregul.

Mai bine de o oră, rămăsese culcat, cu pleoapele fierbinţi, cu capul atât de greu şi de obosit încât de vreo câteva ori avusese impresia că-i gata să se prăbuşească în somn, dar undeva, în străfundul creierului, un gând veghea, ca o flacără pe care nicio suflare n-o poate stinge. Pe întuneric, desluşea în faţa lui o suprafaţă lungă şi albă ce părea că tremură uşor, peretele, apoi o pată neagră, uşa. Într-o zi va trece pragul acestei uşi şi râu se va mai întoarce în această cameră unde a suferit atât de mult. Va fi mort, atunci, sau viu? Şi dacă va fi viu, încotro va pleca? Ce i s-ar putea întâmpla mai bun sau mai rău decât ceea ce aflase până acum? Nu-i oare cumplit să fii astfel exilat în cunoaşterea prezentului doar, să nu ştii dacă viitorul îţi va agrava sau alina durerile? Stranie parcimonie a timpului care drămuieşte suferinţele noastre pe ore şi zile, pentru a ni le administra apoi, puţin câte puţin, şi cum n-ar vrea să ne ucidă prea repede.

Cuverturile îl ardeau, deşi simţea aerul *xece* pe faţă şi pe umeri. Se ridică şi bâjbâi pe masa rotundă din mijlocul camerei după cana cu apă, pe care nevastă-sa i-o lăsa acolo în fiecare seară, dar mâinile lui nerăbdătoare n-o găsiră numaidecât şi fu nevoit să întredeschidă obloanele ca să vadă. Afară era senin; înlumina aspră şi rece care se furişa prin crăpătura obloanelor, camera dobândea un aspect ciudat Ai fi spus că cele trei scaune din jurul mesei, servanta, duşumeaua, totul zace într-un somn de nedescris, într-atât de adâncă era nemişcarea nopţii. Era ceasul când marile dureri amorţesc, când grijile adorm, când bolnavul cade într-un fel de toropeală dulce şi-şi reîmprospătează puterile pentru noi suferinţe. Aerul tăcea. Probabil că nici în Lorges şi nici în Chanteilles nu exista om care să nu guste acest minut de pace, iar el sta acolo în

picioare, cu trupul jilav de febră, ca un blestemat care n-are dreptul la odihnă. Şi îşi închipuia sute de oameni adormiţi, bătrâiâi ghemotociţi în fundul patului, bărbaţi pe spate, cu mâinile de-a lungul trupului, ca nişte morţi, şi fete tinere cu carnea fragedă şi albă, cu răsuflarea voluptuoasă, o întreagă lume inertă gravitând spre luminile zilei.

Şi pe ea o vedea: era întinsă puţin de-a curmezişul patului, cu capul pe spate, oferindu-şi pieptul spre crimă sau iubire, în timp ce braţele, ridicate ca nişte aripi, dispăreau în talazul negru al părului greu. Dormea ca o moartă. În vine sângele-şi domolise goana şi nu-i mai îmbujora obrajii. Dacă, într-o noapte, cineva ar ucide-o, aşa ar fi găsit apoi, dar despuiată, şi braţele, părul, i-ar atârna la pământ; dacă cineva ar strânge-o, până ar izgoni pentru vecie tot aerul din plămânii ei, ar avea aceeaşi faţă palidă, aceeaşi gură întredeschisă care n-ar mai putea striga.

Cum o ura! Alaltăseară încă, gândindu-se la mâinile, la urechile ei de fetiţă, căzuse pradă unei subite înduioşări; amintirile ce-l năpădeau în singurătate aveau ceva prietenos şi consolator; era ca şi cum ea însăşi ar fi venit să-l întrebe în şoaptă: „De ce suferi atât?” Dar acuma, când adevărul ieşise la lumină, acuma când ştia că a fost a tuturor şi nu i se refuza decât lui, avea impresia că inima lui e neîncăpătoare pentru toată, ura vărsată acolo de această femeie. Şi-o ura cu atât mai mult cu cât simţea că nimic pe lume nu-l va putea izbăvi vreodată de dragostea sa. Când iubeşti pe cineva renunţi pentru totdeauna la orice libertate; dorinţa se poate stinge, pasiunea poate muri cu desăvârşire, dar în kdâncul inimii rămâne ceva inalienabil, ceva ce poate fi dat, dar niciodată luat înapoi. Cel care iubeşte şi-a vândut sufletul şi zadarnic încearcă ura să ia loc iubirii; aparţinem până la moarte celor pe

care i-am iubit. Guéret înţelegea acest lucru. Presimţea instinctiv înfăţişarea ciudată pe care o va dobândi în ochii săi Angèle peste zece, peste douăzeci de ani şi veşnica sa dependenţă viitoare, şi sclavia amintirii. Toată viaţa, de-acum înainte, spiritul, inima, poate chiar şi simţurile sale vor rămâne subjugate unei femei în faţa căreia apăruse drept un caraghios şi care desigur că-şi bate joc de el şi de tot respectul lui.

Dar odată cu această revoltă împotriva iubirii, dorinţa crescuse. Uneori, în zvârcolirile furiei, i se impunea brusc gândul suferinţelor pe care trebuie să le îndure, şi-atunci îl sfâşia nevoia de-a supune, de-a face rău la rându-i. Ce bună e violenţa I Cu câtă bucurie ar fi îngenuncheat-o pe femeia care-l umilise! I se părea că o vigoare proaspătă îi furnică braţele până-n buricele degetelor; şi mâinile, ca două făpturi însufleţite de o viaţă proprie, se închideau, se deschideau, se încrucişau necontenit, fericite şi dornice să acţioneze.

Pe măsură ce se gândea la ea se petrecea un fenomen ciudat. Ore întregi uita cum arată la faţă. Sigur, îşi amintea forma nasului, buzele strălucitoare, despicate ca un fruct, dar nu izbutea-să-i reconstituie faţa ca pe-o faţă vie pe care s-o poată recunoaşte; şi-apoi, dintr-odată, îi apărea dinaintea ochilor cu o claritate năucitoare, era acolo cu părul ce-i mângâia fruntea, cu expresia aceea misterioasă din adâncul ochilor negri în dare se desluşea parcă o sfidare şi, totodată, o rugă. Suspina, dădea din cap, şi fiecare mişcare părea să-i adauge podoaba unui farmec miraculos, ca şi cum, lucrând spre propria-i desăvârşire, frumuseţea ei creştea clipă de clipă până ce-l îmbăta. Şi el strângea pleoapele ca să închidă mai bine în adâncul lui cumplita şi dulcea imagine; neînduplecată şi vicleană* ea şovăia o clipă şi-apoi, brusc, pierea. N-o mai

vedea, zadarnic îi repeta numele, îşi strângea capul în mâini pentru a reînvia această nălucire, totul se sfârşise. Nu mai era acolo.

Chinuit de nelinişte, Guéret ocoli masa de câteva ori şi căzu în genunchi. Poate că dacă l-ar vedea aşa i s-ar face milă de el. De ce să sufere atâta vreme? Devenea mai bun astfel? Mai bun! Toată fiinţa lui era numai violenţă şi lăcomie. Copleşit de tristeţe căzu pe duşumea cât era de lung, între pat şi masă. De ce nu moare? Cât trebuie să sufere un om ca să moară odată, să-i crape inima? Cu câteva ceasuri mai devreme, urmând sfatul primit, vorbise cu doamna Londe. Ea a luat cele două piese de cinci franci pe care i le oferea şi i-a promis că *va aranja* cu Angèle, îl cuprinsese o mare bucurie, o bucurie hidoasă, care l-a purtat din stradă în stradă, până la râu, şi-şi amintea cum, pradă delirului, s-a trântit pe mal, cu faţa în iarbă, ascultându-şi în liniştea nopţii respiraţia gâfâită.

A rămas aşa o jumătate de ceas, poate mai mult. Dar bum de i se preschimbase bucuria în desperare? Se vedea în drum spre casă, mai trist şi mai copleşit ca înainte. Oare de ce, aşa din senin, soarta lui fusese legată de cea a unei femei întâlnite întâmplător pe stradă? Ce fel de legi smintite orânduiesc viaţa oamenilor? Şi de vreme ce-o urăşte, de ce nu fuge de ea? Iar dacă nu-l leagă decât dorinţa, de ce nu se bucură că viaţa *aranjează* lucrurile atât de uşor?

Se ridică de jos şi bău un pahar cu apă. Camera soţiei sale era larg deschisă. Prin uşa, înţepenită cu un scaun, adia un curent uşor de aer în care simţeai parcă trecerea unei făpturi nevăzute. Mânat dero subită curiozitate se apropie de uşă şi-şi privi soţia dormind. Zdrobită de oboseală, nenorocita zăcea ţeapănă ca un mort; întinsă pe-o dungă, cu un braţ sub trup, celălalt atârnând în afara

patului, avea înfăţişarea unui om căzut parcă în fundul unei prăpăstii Lumina slabă trăda o faţă din care pierise orice urmă de tinereţe. Pe frunte, pe obrajii bugezi, anii se încrustaseră pentru totdeauna; zbârcituri biruitoare scoteau şi mai mult la iveală defectele trăsăturilor, amărăciunea buzelor, oboseala pleoapelor. Se uita la ea şi gândea: „Niciodată n-am iubit-o”. Simţind parcă apăsarea privirii sale aspre şi nedrepte, ea făcu prin somn un gest cu mâna şi respiră mai adânc.

Guéret nu clinti. O plăcere cmdată îl ţintuia locului, plăcerea de-a examina aceasta femeie şi de-a constata distanţa, din an în an mai mare, ce-l despărţea de ea. Nimic nu-i plăcea, nici chipul, nici trupul, nici dragostea ei. Era umilă în prezenţa lui dar el prefera, în locul acestei smerenii, dispreţul şi cruzimea Angèlei; îl iubea fără să-i bănuiască trădările şi totuşi ignoranţa şi naivitatea ei nu-i stârneau decât dispreţ. Şi, de fiecare dată, se întreba, cu aceeaşi uimire, cum de-a putut s-o ia de nevastă. Viaţa îi jucase o festă şi cu acest prilej. Fără îndoială, pe vremuri, fusese drăguţă; îşi amintea încă faţa ei pură, acum răvăşită de griji, trupul alb şi proaspăt, istovit acum de muncă. Ar fi trebuit totuşi să prevadă că-şi va pierde repede orice farmec, că şase ani vor fi mult prea destul ca să facă dintr-însa o femeie urâtă şi plicticoasă. Părul de pe tâmplă era cărunt. Chiar şi-n lumina tulbure a lunii strălucea ca o bucată de metal. Privind această jalnică perucă se gândi la pletele ce curgeau pe perna Angèlei, ca nişte prelungi văpăi negre şi-l cuprinse atâta groază de existenţa lui, atâta scârbă de el însuşi şi de lume, încât se întoarse în camera sa, ascunzându-şi faţa în palme. I se părea că în clipa aceea a atins extrema limită a tristeţii: sigur, mai putea suferi şi-n viitor, dar mai mult decât atât i se părea cu neputinţă.

După ce chibzui un moment, se îmbrăcă şi ieşi în stradă. Tocmai bătuse ora două. Ce-l apucase? Oare în ajun ar fi putut bănui că în zorii zilei următoare va alerga astfel razna pe străzi? De unde atâta linişte în inima lui, aşa din senin? Mişcarea, aerul rece pe care îl simţea în obraji îl făceaţi să se simtă aproape fericit. Odată cu hotărârea luată, prindea iar gust de viaţă. Suferă din cauza acestei femei? Atunci se va duce la dânsa. Doar ea nu-i vrea moartea, nu? O să-i explice că, dacă nu-l va iubi, se va arunca – în apă, în valurile Somnorosului care curge chiar în preajma restaurantului, căci acolo are s-o vadă, chiar în camera ei. O să sune, o să-i deschidă. Totul era cât se poate de firesc, şi el a trebuit să se perpelească trei zile ca să priceapă atâta lucru. Să i se adreseze Angfelei în mijlocul drumului, să-i ofere bani, să-i ceară o întâlnire nu era destul de simplu, nu era ceea ce prevăzuse şi-i rezervase această divinitate ascunsă care se numeşte viaţă. Acum ştia ce-o să se întâmple: o să pătrundă în odaia Angelei, chiar noaptea asta, peste cinci minute, şi-o să-i vorbească, o s-o apuce de braţe, o s-o silească să-l asculte.

Alerga repede şi fără zgomot. O stradă, apoi alta îl purtau tot mai jos, spre mica piaţă de lângă râu. I se părea că şi străzile aleargă odată cu dânsul, că-l poartă, că şi-l pasează una alteia, cum fac jucătorii cu mingea. Asta pe care coboară acum e mai povârnită decât celelalte. Cu cinci ore mai devreme, urcase pe aici, cu spinarea încovoiată sub o cumplită povară. Acum, i se părea că fiecare pas îl împinge înainte, aproape fără voie. În cele din urmă se pomeni în mica piaţă, ca şi cum l-ar fi aruncat acolo cineva.

La început nu recunoscu nimic, nici platanii, nici banca de piatră pe care se aşeză, nici casa ce-l aştepta. În lumina stranie a lunii totul îşi pierduse culoarea; frunza

copacului era pală ca şi tencuiala zidului; ardezia acoperişului părea tot atât de albă ca şi pavajul. Acolo unde domnea umbra, aceasta era atât de adâncă şi de neagră de parcă nimicise tot ce ascundea privirilor. Ai fi spus că ţipenie de om nu s-a oprit vreodată în piaţa aceea, că tăcerea şi nemişcarea lucrurilor vin din veşnicie.

Examină casa cu luare-aminte. Avea două etajè şi prezenta cea mai banală faţadă cu putinţă: la parter ferestrele lungi ale restaurantului, ascunse în dosul unui oblon metalic, apoi alte şase ferestre egal distribuite la ambele etaje; toate obloanele închise. În spatele, uneia din ferestrele acelea exista Angèle. Aflase că doarme la primul etaj, în colţul dinspre nord al casei. Întinsă în pat, respira acolo şi nici nu bănuia că însăşi răsuflarea ei poate pricinui atâta su –, ferinţă unei fiinţe omeneşti. Se răsuceşte desigur prin somn, eliberându-şi braţul de sub povara trupului, cu capul greu de vise, iar noaptea avară tăinuieşte toate aceste mişcări ce l-ar fi făcut fericit pe bietul Guéret. Degeaba are trupul frumos şi gâtul rotund şi alb, şi umerii strălucitori. La ora aceea când lumina nu-i scălda obrajii, putea fi şi urâtă, putea chiar să nici nu existe pe lume.

Guéret traversă piaţa în fugă. Propriile sale gânduri îl înnebuneau. îl apucă o furie năprasnică împotriva întunericului şi-a zidurilor, împotriva tuturor obstacolelor care-i ascundeau iubirea. La un moment dat fu gata să sune, dar se răzgândi numaidecât Primul etaj nu era prea înalt. Oblonul metalic ce proteja fereastra restaurantului avea o margine lată de vreo câţiva centimetri. Puse acolo piciorul, şi lipi o mână pe suprafaţa lui, încercând să apuce cu cealaltă colţul uşii, dar îşi pierdu echilibrul şi trebui să sară îndărăt, căci altminteri ar fi căzut.

De nerăbdare, de emoţie gâfâia puţin. Examină

faţada casei, peretele neted, fără vreo ieşitură de care să se agaţe. Din nou se gândi să sune, şi din nou se răzgândi ca şi prima dată. După ce chibzui câteva clipe, culese o piatră şi-o zvârli în oblon; îşi dădu numaidecât seama că a comis un gest nesăbuit. Nu trebuia să atragă atenţia Angèlei; trebuia s-o ia prin surprindere. De asta nici nu sunase adineaori; instinctul îl prevenise. Şi, înspăimântat că a pierdut astfel orice sorţi de izbândă, se ascunse sub copaci, hotărât să nu clintească în caz că cineva ardeschide fereastra.

Totuşi, zgomotul. pietrei în oblon fusese prea slab, desigur, pentru ca s-o trezească pe Angèle, şi câteva minute se scurseră fără ca fereastra să se deschidă. Între timp se gândi ce-ar trebui să facă. Din locul unde se afla, primul etaj părea foarte aproape de sol. Şi-un copil s-ar fi putut căţăra până sus; totul era să găseşti o metodă cât mai simplă. Nici nu era nevoie de forţă, ci numai de răbdare. Forţă avea destulă, şi-o va folosi când va trebui să deschidă obloanele de lemn din exterior.

Se întoarse la oblonul metalic şi ridică braţele ca să măsoare distanţa ce-l separa de ţintă. Cu mâinile întinse, cu degetele cât mai alungite cu putinţă, aproape că atingea partea de sus a ferestrei de la parter. O diferenţă de vreo trei sau patru centimetri îl împiedica să ocupe o poziţie mai bună, căci, dacă sărea să apuce marginea superioară a ferestrei, pierdea în schimb forţa necesară pentru a se menţine acolo, avântul săriturii descleştându-i degetelè. Totuşi încercă, dar nici a doua oară nu izbuti.

Simţi atunci cum îl muşcă ceva de inimă, o mânie neaşteptată, fără gesturi şi fără strigăte, ce-l aoborî la pământ. Ar fi preferat să moară decât să nu ajungă la fereastra aceea; mai bine să-şi sfanne ţeasta de caldarâm şi să lase să i se scurgă acolo, odată cu sângele, şi viaţa lui

nenorocită. Dar un fel de zvâcnet îl puse brusc pe picioare. Să fii acolo, doar la câţiva metri de Angèle şi să nu izbuteşti să escaladezi un zid, să deschizi nişte obloane, şi să pui astfel mina „pe ea, s-o răpeşti. Simţi cum un şuvoi de turbare şi de violenţă îi inunda parcă trupul, şi alergă iar spre platani. Se ascunse în umbra lor ca o jivină rănită şi întărâtată, şi ţinu sfat cu el însuşi.

O clipă mai târziu ieşi iar la lumină, năpustindu-se asupra casei ca asupra unui duşman. Trei salturi erau destul ca să-şi atingă ţelul, şi fu cât pe ce să reuşească. Puterea care ne vine, nu se ştie de unde, când a noastră nu-i de ajuns, această putere păru să-l înalţe de pe sol şi să-l agaţe de oblonul metalic, în aşa fel încât depăşi cu pieptul marginea pe care adineori n-o putuse apuca. Dacă ar fi fost cu braţele ridicate, mâinile lui s-ar fi prins chiar de obloanele pe care voia să le deschidă, dar n-avusese destulă prezenţă de spirit. Timp de două sau trei secunde rămase acolo, cu braţele şi picioarele desfăcute, cu palmele lipite de piatră, ţintuit locului doar prin puterea voinţei, asemenea marilor păsări de noapte care, fascinate de un zid prea alb şi atrase fără voia lor, se lipesc de el, ca şi cum ar vrea să se îmbete cu hâda lui strălucire. Apoi se desprinse brusc şi căzu iar.

Orbit de furie, începu să sară fără să-şi mai ia avânt, cramponându-se cu orice preţ de suprafaţa ingrată ce nu-i oferea nimic de care să se agaţe decât fie prea sus, fie prea jos, zgâriind cu unghiile piatra şi fierul De câteva ori izbuti să se ţină în picioare pe muchia de jos a ferestrei de la parter, dar la asta se mărginea tot succesul său; întindea zadarnic braţele în dreapta şi-n stânga pentru a găsi o asperitate, o scobitură, ceva de care să se poată ţine; totul părea anume calculat de un arhitect prevăzător, în aşa fel încât să zădărnicească asemenea încercări.

Se aşeză pe caldarâm şi se odihni puţin. Şi totuşi nu-i cine ştie ce să te caţeri până la primul etaj al unei case; e posibil oare ca toată puterea mâinilor sale să nu-i ajute la nimic? se gândi atunci să caute ceva ce i-ar putea folosi drept treaptă. Un cub mare de piatră ca cele văzute chiar de dimineaţă pe marginea unei străzi în reparaţie. Dar nu voia să părăsească mica piaţă; i se părea că doar acolo se va. decide soarta sa şi că, îndepărtându-se de restaurant, pierde orice sorţi de izbândă. Va pătrunde în odaia de la etajul întâi până-n zorii zilei sau niciodată, căci niciodată nu va mai simţi voinţa frenetică ce-l arunca asupra perdelei de fier; odată cu ziua vor reveni şi scrupulele, şi ezitările. Trebuia să profite de starea de halucinaţie în care trăia de câteva ceasuri, să folosească faptul cu totul neobişnuit că se afla acolo, încercând să pătrundă tâlhăreşte într-o casă. Ce-i păsa ce va spune lumea despre el? Avea impresia că toată existenţa sa e concentrată în minutele acelea care treceau atât de repede. Cu ce bucurie s-ar năpusti în odaia în care doarme Angèle! Ar mai îndrăzni ea oare să-i reziste, să-l mintă, să-l amăgească cu vorbe cum făcuse pe drum?

După ce se odihni puţin se ridică şi încleştându-şi mâinile pe pervazul uşii, ca şi cum ar fi vrut să tragă spre el toată casa, puse piciorul stâng în colţul de jos, la câţiva centimetri de sol. La început crezu că nu se va putea menţine; senzaţia că zidul îl respinge şi că trebuie să lupte împotriva lui aproape că-l făcu să dea drumul; sângele îi năvălea sub unghii şi-i ardea carnea, dar încet-încet coatele i se înălţau. Toată forţa trupului său voinic se concentra în încheieturile mâinilor ce tremurau din pricina efortului. Acum, nu mai putea da îndărăt, însăşi viaţa sa era în joc; o căzătură pe spate însemna moarte sigură. Ridică piciorul stâng şi puse dreptul într-o poziţie

simetrică. Capul îi vuia; toate vinele gâtului zvâcneau şi se umflau. Când ajunse cu coatele la înălţimea feţei, îşi propti bine picioarele de pervaz, înălţând bustul cât mai sus cu putinţă.

Fruntea, apoi nasul şi gura depăşeau partea superioară a uşii. Dădu capul pe spate şi puse bărbia pe muchia subţire de piatră, un nou punct de sprijin ce-i îngăduia să dispună de mâna stângă timp de o secundă, cât s-apuce colţul de sus al pervazului. Asta îl sili să se arunce cu tot trupul în lături, ca să nu piardă echilibrul, şi să se aşeze în diagonală cu ambele picioare proptite în uşă şi atingându-se. Capul reveni la înălţimea la care fusese înainte de a-şi fi cucerit noua poziţie. Simţi că îl cuprinde disperarea şi fu gata să abandoneze orice metodă; era ceva care i se împotrivea. îşi dădu totuşi seama că îndrăznind n-are decât de câştigat şi, smucindu-se brusc, duse mâna dreaptă lângă mâna stângă. Picioarele părăsiră brusc pervazul, şi-o clipă se legănă, spânzurat de degete mai aproape de sol ca niciodată de la începutul acestei ascensiuni.

Ameţelile şi oboseala îi învăluiau capul într-un fel de pâclă. Puţin câte puţin, puterea i se scurgea din mâinile ce tremurau de cumplita lor povară; peste zece sau cincisprezece secunde vor slobozi prada, buza subţire de piatră de Gare încă mai erau încleştate. Gândi: „Dacă dau drumul, n-o voi vedea”. Printr-un fel de salt fără avânt, ridică genunchii izbându-i de canatul uşii. Inima îi bătea din ce în ce mai tare, cu un zgomot ce părea să fie pasul unei fiinţe nevăzute, călcând pe pieptul său. Tot trupul i se încordă. Îndoi coatele şi puse iar picioarele de-o parte şi de alta a pervazului. Oboseala îi întindea muşchii, gata parcă să-i sfârtece. Torsul, ridicat prin mişcarea braţelor, se înălţa iar. Deodată, scoase un strigăt şi, proptindu-se cu

toate puterile în vârful picioarelor, aruncă mâinile în sus, le lipi de ridul de deasupra uşii, şi se înălţă. Palmele îi sângerau, zdrelite de piatră; simţi lemnul trosnind sub apăsarea ghetelor şi-şi dădu seama că va luneca. Totuşi, mai făcu un efort şi îndoi în aşa III fel picioarele încât să se sprijine doar în vârful degetelor mari; avu senzaţia că un cuţit îi străpunge carnea, durerea era atât de ascuţită încât îi smulse un geamăt; aproape imediat picioarele izbiră uşa, părăsindu-şi poziţia; dar nu căzu: degetele sale apucaseră barele ferestrei.

Timp de câteva clipe se legănă, stâlcit, cu mâinile năclăite de sângele. ce se prelingea jle-a lungul încheieturilor. Oricum, această inactivitate era un fel de odihnă care-i îngădui să se dezmeticească. Acum, că atinsese fereastra iar mâinile sale se încleştaseră cu nădejde de vergele, putea folosi picioarele după plac fără teamă că-şi va pierde echilibrul. Un minut mai târziu, căţărându-se pe uşă cu tălpile şi genunchii, izbuti să stea în picioare pe marginea ei, cu mâinile pe bara de sprijin a ferestrei. Dar nu era fereastra Angelei. Răsuflă un pic şi, eliberându-şi doar mâna stângă, o porni pe muchia superioară a ferestrei mari ce ocupa tot parterul. Până la ferestrele de la etajul întâi erau vreo doi metri. Întinse cât putu braţele, ţinând în continuare cu mâna dreaptă bara de sprijin a ferestrei pe care o părăsise, iar cu stânga pipăind zidul. Muchia pe care pusese tălpile era ceva mai îngustă decât latul pingelei; destul pentru a-l susţine. Înaintă astfel, pe nesimţite, cu trupul lipit de piatră, fără să respire, fără să gândească. În sfârşit, simţi sub degete bara de sprijin a ferestrei şi-o apucă. Apoi desfăcu mâna dreaptă, aducând-o lângă cea stângă.

Acum, împingând cu umărul în crăpătura dintre obloane se căznea să învingă această ultimă rezistenţă şi

să forţeze micul ivăr de fier. Dar cedă lemnul. După două sau trei apăsări, din ce în ce mai violente, unul din obloane se sfărâmă cu un trosnet ce răsună în tăcere ca o rafală de împuşcături.

Căzu în interiorul casei şi se rostogoli pe duşumea. Sângele îi vâjâia în cap; răsuflă o clipă şi se îi d: lă în picioare, uluit de reuşita sa. abia îndrăznind să-şi îndrepte ochii asupra odăii şi-a mobilelor pe care şi le imaginase de atâtea ori. Odată cu el se strecurau în încăpere şi primele licăriri ale zorilor, luminând pereţii murdari şi preşurile uzate. Văzu atunci că odaia e pustie şi patul nedesfăcut.

Minutul decisiv trecuse. O clipă destinul a şovăit, nemaiştiind cum să se poarte cu el, abandonându-l voinţei sale oarbe, apoi drumul s-a căscat din nou în faţa acestui om; o mână hotărâtă îl împingea iar înainte şi halucinaţia nopţii lua sfârşit.

Întins în pat, Guéret se înecase parcă în mireasma trupului absent, recunoştea locul unde trebuie să-şi fi pus ea capul şi-şi afunda obrazul, buzele, ochii, mângâind cu palmele însângerate aşternutul şi perna pline, de viaţă graţie parfumului care-l îmbăta.

Pe coridor se auzeau paşi apropiindu-se şi depărtându-se. O uşă se deschise şi se închise la loc. O voce întrebă: „Ce s-a-ntâmplat? Cine-i?” Şi încurajată de tăcere, începu să strige: „Ajutor 1”.

O ascultă fără să înţeleagă, aşa cum asculţi o voce care te trezeşte dintr-un somn adânc. În cele din urmă vocea se apropie şi se auzi foarte aproape de uşă. Era doamna Lande care striga; spaima îi pusese un nod în gât, totuşi striga din ce în ce mai tare; la un moment dat o chemă pe Angèle.

O clipă mai târziu, Guéret se ridică în capul oaselor, smulse faţa de pernă şi-o îndesă în buzunarul hainei. Apoi

sări în picioare şi făcu vreo câţiva paşi prin odaie. Privirile sale rătăceau de la un obiect la altul, de la patul de fier ce trosnise sub povara sa, la oglinjoara ce-i răsfrângea faţa răvăşită. Văzu pereţii pătaţi de igrasie, cele două scaune de paie de lângă uşă, masa ce nu mai avea sertar. O să ia cu el şi amintirea acestei odăi în care viaţa l-a adus pentru ca să-l trădeze aşa cum luase şi rufa pe care se răsfiraseră pletele Angèlei.

În timp ce încăleca bara de sprijin a ferestrei, cineva izbi în uşă de câteva ori; apoi uşa s-a deschis dar, între timp el îşi dăduse drumul căzând ca o ghiulea la piciorul zidului. De unde se afla auzi exclamaţiile doamnei Londe, care intra în odaia goală şi descoperea patul însângerat. Era destul să se aplece pe fereastră ca să-l vadă. Se ridică în ciuda unui junghi în coaste, cu oare se alesese din cădere, şi-o porni de-a lungul casei, până la colţul străzii. Acolo se opri să-şi tragă răsuflarea. De spaimă şi pentru a înăbuşi parcă horcăitul respiraţiei îşi înfundă obrajii în faţa de pernă furată. Parfumul ei îl năucea; închise ochii şi un noian de amintiri îl năpădi. Atâtea lucruri se adunaseră în viaţa sa din clipa când o întâlnise pe Angèle, lucruri mărunte, dar care prin plenitudinea lor i-ar fi umplut, pare-se, ani îndelungi de suferinţă.

Deodată, se trezi la realitate şi redeschise ochii. De sus de la fereastră, doamna Londe striga şi, din locul unde se afla, Guéret putea vedea lumina galbenă răspândită de lampa din mâna ei. Vârî iar faţa de pernă în buzunar şi-şi încheie haina, ca cineva care se pregăteşte s-o rupă la fugă. Vocea doamnei Londe, pe care groaza o umfla şi-o contracta rând pe rând, arunca în noapte cuvinte cumplite: „Angèle a dispărut! A fost asasinată 1 Totu-i lac de sânge I Am auzit un om aici. Ucigaşul!”

Guéret se uita în dreapta şi-n stânga, şovăind. În

dreapta avea oraşul, care la aceste strigăte se va trezi. În stânga fluviul şi câmpia, dar dacă o apuca spre stânga risca să fie Zărit şi recunoscut de doamna Londe. Pomi spre dreapta, urcând strada în goană. La o fereastră se şi aprinsese lumina, câteva voci se chemau de la o casă la alta, dar nimeni nu ieşea afară încă; aveau să mai treacă vreo câteva minute până să se încumete careva. Se strecură de-a lungul zidurilor, cu genunchii moi, cu coşul pieptului strivit într-o strânsoare ce nu-l slăbea o clipă. Inima i se zbătea ca o fiinţă înnebunită de groază care se izbeşte de zidurile unei temniţe şi încearcă să scapef Niciodată nu i-a fost atât de frică. Şi dacă asasinatul de care este acuzat, adică uciderea Angèlei, s-a făptuit aievea? În fond ce-ar fi făcut dacă ar fi găsit-o pe tânăra femeie în pat? Probabil că i-ar fi retezat beregata ca să se răzbune, s-o silească să tacă, şi mâinile lui ar fi ca şi acum, fierbinţi şi grele, mânjite de sânge.

Traversă şi se năpusti spre stânga, într-o străduţă dosnică unde strigătele doamnei Londe nu-l mai ajungeau, dar nu îndrăzni să se oprească. Se mai târî vreo douăzeci de metri pomenindu-se în cele din urmă pe o stradă ce ducèa spre fluviu şi pe care o ştia bine pentru că pe acolo o urmărise pe Angèle. În plină zi, doamna Londe l-ar fi văzut, dar noaptea era încă destul de întunecoasă pentru a putea risca şi, adunându-şi-puterile, o rupse iar la fugă. Pe o parte a străzii se aunia un şir de căsuţe seunde, pe cealaltă se înălţa zidul antrepozitului de cărbuni. îşi urmă drumul pe lângă zid, dar, odată ajuns în capul străzii, şovăi. Strigătele se auzeau din nou, desluşit. Se uită în stânga, nu văzu nimic şi-o apucă brusc spre dreapta.

Strada era largă şi pavată cu pietre sonore ce răsunau sub paşi. Ajunse la taluzul ce-o despărţea de râu şi alergă prin iarbă, pe sub platanii ce însoţeau Somnorosul

în lenevoasa lui călătorie prin oraş. Odată ajuns la ultimul din şirul acela de arbori chirciţi, va fi salvat. Într-adevăr, de acolo începea o pădure stufoasă în care se putea ascunde.

Cerul se limpezea treptat, o licărire mohorâtă şi palidă scotea din umbră ultimele case din oraş, ce mărgineau partea dreaptă a drumului, apoi începu să picure roua. Să fi fost ora patru. Fără a se opri din mers, Guéret întinse mâinile fierbinţi spre picurii de răcoare ce sticleau în aerul cenuşiu. Carnea lui vlăguită nu mai simţea oboseala. După un anume grad de epuizare picioarele devin insensibile şi acţionează automat căci voinţa nu mai are puterea să le comande. Dacă ar fi trebuit să mărşăluiască aşa încă o oră, chiar mai mult, ar fi făcut-o.

La marginea pădurii se poticni de-o ramură uscată şi, trântindu-se pe pământul acoperit de frunze, adormi aproape numaidecât.

XII

Pe la ora zece se trezi şi ieşi din ascunzătoare. Din nou se afla pe străzile oraşului, îndreptându-se de astă dată chiar spre casele pe care noaptea trecută le evitase. Vântul care sufla îi uscă hainele; umbla năuc, cu pumnii strânşi de frică să nu-şi redeschidă rănile, cu părul vâlvoi, cu trupul ars de-o febră ce-i congestiona obrajii. Un singur gând îl obseda: s-o găsească pe Angèle. O dată ce intrase în această aventură, trebuia s-o ducă până la capăt. Nu se putea ca noaptea cumplită – în care îndurase atâtea – să fie doar un coşmar fără sens. Soarta îi datora o recompensă; undeva, în timp, trebuie să existe un ceas, un minut care s-o răscumpere.

Nişte oameni trecură pe lângă el. Nu-i văzu şi nu le răspunse la salut. Se va duce chiar la restaurant să afle unde-i Angèle. Puţin îi păsa ce-o să-şi închipuie lumea

despre ţinuta sa, despre mâinile sale negre de sânge; nici nu se sinchisea de bănuielile pe cărei le va stârni. N-au dreptul să-l aresteze numai pentru că umblă cu părul vâlvoi şi are mâinile stâlcite. Dar dacă Angèle a păţit într-adevăr ceva, dacă a fost asasinată noaptea trecută? Dacă a murit?

Dacă a murit? La acest gând se opri locului, ca şi cum, pe neaşteptate, o mină invizibilă i-ar fi tras un pumn în piept. îşi repeta întrebarea cu glas tare, fără groază, fără emoţie, uimit doar că rosteşte nişte cuvinte stranii al căror înţeles e greu de prins; şi pomi iar, grăbind pasul. N-are dreptul să moară înainte ca el s-o fi strâns în braţe; era a lui; Viaţa i-o dăduse, voinţa misterioasă care orânduieşte destinele noastre, acea forţă care stăpâneşte lumea i-o dăduse pe această femeie. Era a lui pentru că o iubea şi suferise pentru dânsa.

Ajuns pe bulevardul Somnorosului, grăbi pasul pentru a trece neobservat pe lângă un grup de cinci sau şase femei care sporovăiau sub platani. Zări piaţa şi înfăţişarea ei îi dădu bătăi de inimă. În faţa lui o femeie mergea în aceeaşi direcţie. O depăşi, dar ea alergă după el şi-i puse mâna pe braţ.

— Ce-i cu dumneata? îl întrebă.

Era Angèle.

Ea repetă *y*

— Ce-i cu dumneata? Unde mergi?

Cu dosul palmei, Angèle îndepărtă o şuviţă de păr căzută pe frunte. Ochii i se măriseră şi străluceau. Guéret se uită o secundă la ea, apoi o apucă de braţ cu un gest convulsiv.

— Unde ai fost astă-noapte?

— Am găsit o cameră la spălătorie, răspunse ea* Va să zică dumneata ai intrat la noi, aseară? În cazul ăsta nu

trebuie să umbli pe străzi. Întoarce-te repede acasă. Dă-mi drumul.

— Nu.

— Hai să plecăm de aici. Vezi doar că trece lume.

— Nu te las să pleci. Vino cu mine.

— Măcar dă-mi drumul. De vreme ce eu însumi vreau să vorbesc cu dumneata... Altfel ai fi trecut pe lângă mine fără să mă vezi.

— Spune-mi de ce vrei să vorbeşti cu mine.

— Nu pot să-ţi spun dacă nu-mi dai drumul. Uite că vin nişte oameni şi se uită la noi. Hai să plecăm decalci.

— Merg oriunde vrei, dar nu-ţi dau drumul.

Ea se întoarse cu spatele la restaurant şi-o porni spre pădurice. Braţul captiv îi atârna de-a lungul trupului.

— Nu ţi-e teamă că strig după ajutor? îl întrebă.

— Nu, nu mi-e teamă.

— Ascultă, spuse ea o clipă mai târziu, trebuie să te întorci acasă şi să te schimbi. Hainele-ţi sunt complet sfâşiate. Vom trezi bănuieli dacă ne vede lumea aşa.

— Şi-atunci ai să vii cu mine?

— Nu, nu pot ieşi în oraş cu dumneata.

— De ce nu?

— Dă-mi drumul, imploră ea, dă-mi drumul, odată. Am să-ţi povestesc totul mai târziu.

— Unde ai fost astă-noapte?!

— Ţi-am spus doar’s la spălătorie.

— Nu-i adevărat. Cu cine ai fost?

— Nu striga aşa, uite că trece lume pe stradă.

Tăcură o clipă, apoi el reluă ceva mai încet, fără s-o privească:

— Spune-mi doar cu cine ai fost.

— Cu nimeni.

— Ştiu că te-ai vândut tuturor de aici. Cu cine ai fost?

Cu domnul Blondeau?

Ea izbucni în lacrimi şi încercă să se elibereze, dar Guéret o ţinea strâns.

— Ai fost cu cineva, continuă el. Cu cine? Nu cumva cu domnul Grosgeorge?

Întrebarea rămase fără răspuns, vlâtva timp îşi continuară drumul în tăcere, apoi el întrebă iar, seu turându-i mâna:

— Spune. I Cu el ai fost?

— Nici cu el, nici cu altul. Am fost singură. Nu voiam să dorm la doamna Londe, Eram sigură că va veni să-mi vorbească despre domnul Blondeau.

— Ai promis că ieşi cu el duminică?

— N-am promis nimic. Dimpotrivă, am spus că nu.

— Minţi. Chiar el mi-a spus că aşa v-aţi înţeles.

— Nu-i adevărat. Şi dă-mi drumul odată; şi aşa sunt destul de nefericită. Lasă-mă când îţi spun. Mă doare.

El trăgea de ea din răsputeri, silind-o să iasă din drum şi să urce taluzul.

— Dacă tot ţi-e frică să nu ne vadă cineva, o s-o luăm pe malul apei.

— Tonul pe care rostise aceste cuvinte şi privirea ce le însoţea o înspăimântară pe Angèle; avu dintr-odată impresia că taluzul pe care era silită să urce o desparte de viaţă. Din nou se gândi să strige: *Ajutor*! dar Guéret părea să fi citit această intenţie în ochii ei, căci ţintuind-o cu privirea spuse:

— Aici, eu sunt cel mai tare. Dacă. strigi mă arunc în apă cu dumneata în braţe şi ne înecăm amândoi.

— Vai, spuse Angèle, stăpânindu-şi emoţia, nici nu mă gândesc să strig.

— De ce spui: vai?!

— Pentru că te văd într-un hal… Parcă ai fi bolnav.

Pentru prima oară de când îl cunoştea, îl văzu râzând. Dar nunţiaidecât, deveni iar serios.

— Pun pariu că eşti tristă din cauza asta.

— Da.

— Ei bine, nu, spuse el scuturându-i mina. Nu eşti tristă din cauza asta, dar ţi-e frică de mine. Zadarnic te amăgeşti cu gândul că dintr-o clipă într-alta va trece poate cineva pe drum; ştii, dacă vreau să ne înecăm împreună, am de patru ori mai mult timp décât e nevoie. Şi-atunci îmi spui că eşti tristă. N-am nevoie de tristeţea dumitale; păstreaz-o pentru alţii!

Îngèlè simţi răsuflarea lui-fierbinte şi întoarse puţin capul.

— Spune-mi că ţi-e scârbă de mine, spuse el pe neaşteptate.

— Nu, nu, izbucni ea tremurând. Dimpotrivă, dacă am plecat de la doamna Londe, din cauza dumitale am făcut-o. Voiam să-ţi explic.

— Spune-mi că ţi-e scârbă de mine, repetă el apă. sat. Îţi ordon.

— Dar îţi spun că nu-i adevărat.

Guéret o îmbrânci, fără să-i dea drumul, şi-o făcu să cadă în genunchi.

— Spune aşa, dacă ţii la viaţă.

— Da, da, gemu ea înspăimântată.

— Spune: mi-e scârbă de dumneata.

— Da, îngăimă ea cu voce gâfâită, ei bine, mi-e… scârbă de dumneata. Dă-mi drumul.

Cu braţul pe care-i avea liber, ea încercă să se agaţe de unul din arbuştii ce se înşiruiau de-a lungul Somnorosului, şi-ale căror vârfuri se vedeau, din drum, peste taluz.

— Ce vrei să faci? întrebă el.

— Să mă ridic, vezi bine doar.

Stătea în picioare în faţa ei, cu obrajii în flăcări, acoperindu-i cerul” cu statura lui înaltă, cu umerii uriaşi. Un timp, o lăsă să se zbată fără a-i slăbi din strânsoare braţul ce se sucea şi se răsucea în pumnul lui. Angèle izbuti să se ridice în genunchi şi să pună o talpă pe pământ. Ochii ei căutară privirea bărbatului, implorându-l parcă să-i îngăduie să profite de această victorie; el o îmbrânci numaidecât şi ea căzu din nou pe povârnişul taluzului; uimirea şi groaza îi smulseră un ţipăt.

— Destul 1 porunci el, aplecat deasupra ei.

Dar Angèle nu se mai putea stăpâni: inima ei bătea prea repede; fără să-şi dea seama, din gâtlej îi ţâşnea un strigăt cumplit, un urlet de fiară prinsă în capcană, şi care nu mai vede alt mijloc de scăpare decât aceste răcnete de durere, şi deznădejde. Spectacolul spaimei îl făcu pe Guéret să-şi iasă din fire. Întâi o pălmui, apoi, slobozindu-i mina, o înşfăcă de păr şi-o izbi de câteva ori cu capul de pământ. Ea gâfâia, dar striga încă. Guéret îi astupă gura cu palma; ea îl muşca de palmă. În clipa aceea îl cuprinse un sol de beţie, o beţie de furie şi de suferinţă. Aruncă o privire în juri cu ochii unui om care cade în mare. Începu să rotească bezmetic braţele, izbindu-le de crengile copacilor din preajmă şi, deodată, înhăţă una şi, cramponându-se de ea cu turbare, încerfcă s-o rupă; creanga se îndoi o dată sau de două ori, frângându-se în cele din urmă cu un trosnet înfiorător şi dezvăluind imensa rană albă a trunchiului din care era smulsă.

Angèle se ridicase şi alerga de-a lungul Somnorosului; când fu la vreo douăzeci de paşi de Guéret încercă să escaladeze taluzul dar, unde se afla ea, acesta măsura doi metri peste nivelul râului şi era mult prea

abrupt Puterile n-o ajutară. O apucă iar pe cărare, continuându-şi fuga.

El o ajunse în câteva secunde şi-o apucă de cap. Părul bietei fete se desfăcu, greu şi negru, şiroind pe braţul bărbatului. Timp de-o secundă Guéret rămase împietrit simţind pe dosul mâinii. răcoarea şi povara pletelor ei, apoi degetele sale se încleştară. Angèle strigă şi vru să se răsucească spre dânsul, dar el zvârli creanga şi, apucând cu ambele braţe trupul care se zvârcolea, se trânti la pământ Fata gâfâia, răzbită de oboseală şi de groază. În turbarea care-l făcea să-şi piardă orice stăpânire, Guéret simţi deodată un elan de tandreţe, văzând albul cărnii cutremurate de-răsuflarea icnită şi murmură numele Angèlei, dar ea îl privi printre şuviţele lungi de păr ce-i ascundeau jumătate din faţă şi începu să strige din nou, înnebunită de gândul că bărbatul acela e pe cale s-o ucidă poate. Apucă să mai vadă cum mânia se întoarce iar în ochii lui, ca un val ce le schimba culoarea, şi strânse pleoapele. Guéret o ţinea de gât, v sugrumându-i strigătele în gâtlej.

— Taci, repeta el cu o voce rugătoare şi furioasă totodată.

Şi cum ea încă mai încerca să se elibereze şi să strige, Guéret o lovi de câteva ori în piept şi pesto faţă. I se păru dintr-odată că râul, copacii, văzduhul, totul se învârte în jur, şi-un răcnet nesfârşit umple cerul. Pumnii se ridicau şi cădeau fără să-i mai poată stăpâni. Singurul lui gând era să oprească urletele îngrozitoare ce ţâşneau din gura femeii, sunetul acela ascuţit, ce-i străpungea creierii ca un pumnal şi-i sfârtecau. O groază subită, groaza propriei sale victime îl cuprindea treptat Nu mai ştia cum să scape de el însuşi, de crima lui, cum să-şi oprească mâinile, cum să-i înăbuşe strigătele. Ochii fetei nu-l mai priveau, erau întorşi

peste cap, încercând să fugă *de* imaginea bărbatului aplecat asupră-i, şi ea părea oarbă, nebună, începea să semene cu viziunea femeii asasinate care i se nălucise lui noaptea trecută.

Brusc, înhaţă creanga pe care o aruncase alături şi-o avea la îndemână. Turbat de furie, înălţă această armă şi-o izbi pe Angèle drept în faţă, pe obraji, pe frunte până ce ea amuţi şi sângele ascunse privirilor învingătorului priveliştea trăsăturilor pe care le adora.

XIII

Vântul suflase toată ziua, plimbând frunzele moarte dintr-o parte într-alta a şoselei, sau risipindu-le pe suprafaţa încremenită a Somnorosului. Pe malul fluviului, iarba deasă sclipea în soare şi se înclina adânc, tăvălită parcă de nişte trupuri istovite, dornice să soarbă răcoarea ce se înălţa din pământ şi din apă. Cerul risipea o lumină egală şi nu era crenguţă să nu-şi răsfrângă pe sol conturul desluşit şi schimbător pe care vântul nu izbutea nicicum să-l şteargă. Nimic nu întrece farmecul primelor zile de toamnă, când văzduhul clătinat în ameţitoare vâltori pare o mare nevăzută ce-şi sfarmă valurile de copaci, în timp ce soarele, domnind peste această dezlănţuire şi acest tumult, îngăduie şi celei mai umile flori umbra pe care şi-o va roti în jurul tulpinii până seara. Din acest calm şi din această frenezie ia naştere o impresie în care forţa se contopeşte cu o gingăşie imposibil de exprimat în cuvinte omeneşti. E un repaus lipsit de lâncezeală, o însufleţire care nu istoveşte; sângele curge mai voios şi mai sprinten, inima înflăcărată slăveşte viaţa care o îndeamnă să bată în piept. Acelora care nu ştiu ce-i fericirea, natura le-o aduce în dărnicia unor astfel de clipe, odată cu miresmele pădurii şi ţipătul păsărilor, cu cântecele frunzişului şi toate cele în care mai freamătă copilăria.

Întreaga zi şi-o petrecuse umblând de-a lungul râului şi prin împrejurimile oraşului. Câţiva oameni, care îl observaseră, l-au urmărit cu privirea. Speriat, grăbise pasul, dar întâlnea mereu alte feţe care se întorceau încet spre el şi ochi care cercetau cu aceeaşi atenţie şi uimire dezordinea veşmintelor sale. Către seară s-a întors la locul de care fugise cu câteva ceasuri în urmă. Calmul ce domnea acum în inima lui dezminţea ceea ce-i spunea memoria; neliniştea, oboseala pieriseră, se bucura de aerul răcoros, de ceasul acela când lumina pălea. Amintirea strigătelor, a înţepenelii ei subite îl obsedase atât de mult încât, dintr-odată, nu mai putea crede că totul s-a petrecut aievea. Toate cele întâmplate nu semănau de loc cu restul vieţii sale pentru ca să poată fi adevărate şi nu se mai recunoştea în gesturile ce i se perindau necontenit prin faţa ochilor. Dacă cineva i-ar fi povestit lupta hidoasă de lângă râu, ar fi râs, fără îndoială; mergea pe malul Somnorosului ca să se încredinţeze că nimic nu s-a întâmplat într-adevăr, căuta locul pentru a-şi dovedi că nici nu există.

11 găsi: văzuse aceleaşi crengi sfărâmate şirh coşmarul său. Era oare cu putinţă să fi observat în nebunia lui atâtea amănunte, atâtea flori, şi arbori, şi reflexe? Ceva rămăsese treaz în el în timp ce tot restul fiinţei sale era cufundat într-un fel de reverie hidoasă în care se făptuiau acţiuni de necrezut, crime şi pofte. Nu se mai putea amăgi. Toată realitatea îi apăru limpede: o omorâse şi oamenii veniţi s-o ducă de acolo s-au adunat în jurul ei, au privit cu luare aminte moarta şi faţa ei îngrozitor de stâlcită, apoi au aruncat o haină, un sac, ce s-a nimerit, ca să acopere capul nenorocitei care-i înfricoşa. Dar dacă n-a murit? Nu-şi mai putea aduce aminte dacă mai respira sau nu, îşi amintea numai că, dintr-odată, cu câteva minute mai

târziu, a văzut rana pe care i-o făcuse pe obraz şi, înspăimântat, a fugit.

Alergase de-a lungul râului, apoi, escaladând taluzul. s-a întors, fără să-şi dea seama, dorind s-o mai vadă o dată; zăcea acolo, ţeapănă, întinsă de-a curmezişul cărării cu părul despletit. Atunci a rupt-o la fugă din nou, pentru ca ceva mai departe să se întoarcă iar; de astă dată însă nu mai putea s-o vadă. A fost clipa când a simţit cea mai mare uşurare din viaţa sa: va să zică nu se întâmplase nimic de vreme ce nu zărea nimic pe mal; şi începu iar să alerge cât 11 ţineau picioarele, înfundându-se în pădure, de frică să nu fie din nou ispitit să se întoarcă pe cărare. şi s-o vadă.

Şi-acum, că se afla iarăşi în preajma fluviului, chiar pe locul unde se petrecuseră aceste lucruri, acum că poteca era pustie, totul i se părea la fel de real ca şi cum ş? ar fi aflat la picioarele sale trupul Angelei. Făcu *Vreo* Câţiva paşi la djeapta şi la stânga, nemaişfiind de ce rămâne acolo în loc să fugă. Faptul că stătea pe mal îi producea un soi de plăcere la care nu? se simţea în stare să renunţe. Dacă ar pleca; s-ar întoarce numaidecât. Violenţa sa nu-i trezea nicio remuşlare. Cil puţin înainte îl haituia frica pentru fapta săvârşită> fără să creadă totuşi că ea s-a petrecut aievea; acum, când conştiinţa îi aducea dovada crimei, era calm. Examina iarba strivită, se apleca de parcă ar fi vrut să regăsească urma trupului care zăcuse acolo. Inima îi bătea cu putere, dar nu de spaimă ci din pricina unei emoţii noi pe care nu şi-o înfrâna, o curiozitate nesfâpânită pentru tot ce dădea acestui loc un caracter propriu: mirosul râului, răcoarea ce se înălţa din pământ şi freamătul neîntrerupt al crengilor deasupra capului. „Aici s-a întâmplat”, îşi tot repeta cu jumătate glas. Închise ochii o dată sau de două Ori şi respjră adânc; apoi smulse un smoc de iarbă pe care-l Vîe în buzunar şi,

deodată, împins de un elan neaşteptat se aruncă la pământ, se întinse pe locul unde se întinsese cu câteva ceasuri în urmă. Şi, întocmai ca de dimineaţă, auzi clipocitul apei la mal şi murmurul frunzelor. Deschizând ochii vedea râul parcă deasupra capului, dar nu desluşea celălalt mal, n-avea în faţă decât firele de iarbă prin care lumina şi umbra se jucau ca printr-o pădure, apoi malul înalt şi drept ca un zid.

Stătea nemişcat, cu faţa în iarbă, şi simţea cum încet-încet i se destramă toate puterile; avea impresia că pierde conştiinţa propriei sale fiinţe şi-o forţă invizibilă pune stăpânire pe el, o emanaţie misterioasă venită de pretutindeni, din toată vegetaţia care-l pătrundea cu miresmele ei. Capul parcă-i plutea dintr-odată şi-un fel de năuceală îi învălmăşea gândurile. Braţele, picioarele, întregul trup se risipea, se contopea cu tot ce respira şi foşnea în preajma lui. Nu putea adormi, dar îl cuprinse o toropeală în care sufletul său uită câtva timp că există.

Un zgomot de voci îl dezmetici; nişte oameni treceau pe drum şi discutau cu aprindere. O dată sau de două ori se opriră, părând că se ceartă dacă e cazul să se întoarcă sau să-şi continue drumul. Deşi vorbeau fără grijă, în gura mare, Guéret nu izbuti să înţeleagă ce spun. Singurele cuvinte pe care le desluşi erau: „Mai departe”, şi auzindu-le, îngheţă. Va să zică îl căutau. Era uşor să-l descopere; n-aveau decât să se aplece peste taluzul ce-l ascundea de ochii lor. Primul gând care îi fulgeră atunci prin minte fu s-o rupă la fugă, dar renunţă numaidecât. Cel mai mic zgomot l-ar fi «trădat Mai bine să aştepte şi să-şi stăpânească groaza ce-i trimitea tot sângele în coşul pieptului. Dacă-şi vor continua drumul, norocul lui; dacă vor coborî pe mal atunci se va arunca în apă.

Oamenii se depărtară. Vântul îi aducea sunetul

vocilor din ce în ce mai însufleţite în discuţie. Câteva secunde mai târziu se târî în direcţia opusă celei pe care apucaseră ei, până se depărtă cu vreo douăzeci, treizeci de metri; apoi, după ce se odihni o clipă, trecu de cealaltă parte a taluzului şi se lungi în şănţuleţul de lângă drum. Sprijinit în coate, putea să-i vadă. Erau trei şi mergeau agale, dar se aflau deja departe. Unul din ei, mic şi slab, semăna cu domnul Finssot, şi el era cel care apucându-şi însoţitorii de braţ, trăgea de ei ca să-i oprească şi gesticula apoi cu bastonul.

Guéret aşteptă până se mai depărtară vreo câţiva paşi după care, înspăimântat la gândul că s-ar putea întoarce, se ridică şi traversă drumul în goană. Locul pe care şi-l alesese era prielnic. În faţă, de cealaltă parte a drumului, se deschidea o străduţă; se năpusti într-acolo şi, căznindu-se să n-alegre, o porni, la pas pe trotuarul ce urca spre oraş.

Se întuneca repede; peste un sfert de oră totul va fi cufundat în beznă şi jartea aceea din Lorges nu era luminată noaptea; prudenţa îl sfătui să rămână locului şi să aştepte, dar cum să aştepte când picioarele sale nu mai puteau accepta starea de repaus? Vrând-nevrând, cutreiera străduţa de la un cap la altul, ca şi cum orice oprire l-ar fi ameninţat cu o primejdie.

În neputinţa lui de-a se gândi la ceva şi de-a se sfătui cu el însuşi, Guéret îşi continua această plimbare ce-ar fi putut stârni bănuielile oricănii trecător, căci toate mişcările sale trădau o groază stăpânită cu mare greutate şi era limpede că îşi pierduse, aproape orice stăpânire de sine. Din fericire, străduţa era pustie. Privind în jur, oprindu-se brusc, trădându-se cu fiecare gest, se pomeni pe-o stradă mai largă dar la fel de puţin umblată ca şi cea pe care o lăsa în urmă. Niciun copac, numai fire de iarbă

printre pietrele din caldarâm. îşi aminti că mai văzuse această stradă şi înfăţişarea ei sinistră îi tăiase pofta s-o apuce pe acolo. Acuma îl ispitea. Se afla între cele două rânduri de case sărăcăcioase cu ferestrele închise, alerga prin faţa lor, cuprins de-o groază ce-i paralizase orice iniţiativă şi-i dicta fiecare gest. Bocănitul propriilor paşi îl însoţea şi parcă se multiplica în tăcere, ca tropotul unei mulţimi ce sporeşte necontenit.

O dată ajuns în capul străzii, o va lua la dreapta sau la stânga? Habar n-avea. O să meargă şi el unde-l vor putea duce picioarele. Nu se mai bizuia decât pe acea ultimă resursă a disperării care-i inspiraţia su. bâtă a hazardului. Totul era să fugă, în ciuda cumplitelor bătăi de inimă ce-i zguduiau coşul pieptului, în ciuda ameţelii ce-i împovăra capul şi-i învălmăşea totul în faţa ochilor. Prin gâtlejul contractat ţâşnea un horcăit neîntrerupt. Foarte departe, în urmă, auzi deschizându-se o fereastră şi alergă şi mai repede; în clipa când, ajuns în capul străzii, o lua sprewdreapta, căci spre stânga ar fi trebuit să urce şi nu-l mai ţineau puterile, văzu un om care stătea acolo, la numai câţiva paşi, părând că-l aşteaptă.

Era un bărbat într-un pardesiu negru, sprijinit într-un baston; o şapcă pleoştită pe ochi îi accentua înfăţişarea de bătrân invalid care a obţinut de la azil învoirea să se plimbe prin oraş; era cocârjat din cauza vârstei şi avea ceva aproape milităresc în croiala hainelor.

O clipă se priviră, despărţiţi doar de lăţimea şoselei. Fugarul se opri brusc. îşi închipuise că-i urmărit, nu prevăzuse că i-ar putea ieşi cineva înainte sau va întâlni un om pe drum. Era atât de uimit încât nu măi putea să acţioneze. Ce-o să facă individul din faţă în cazul că îşi va continua fuga? Cu siguranţă că e prea slăbănog pentru a-l urmări, dar putea să strige şi să asmuţă asupră-i tot

oraşul. Cine-i? Oare ştie ceva? De ce nu face nicio mişcare?

Oboseala îi zdrobea coastele; îşi duse mâinile la piept şi făcu un efort să respire. Bătrânul nu scotea o vorbă şi-i urmărea fiecare gest, nelăsându-l să bănuiască ce intenţii are. Trecură câteva clipe de tăcere adâncă. Strada era îngustă şi lungă; spre stânga urca, străbătând şerpuitoare oraşul, spre dreapta cobora către fluviu, într-o pantă abruptă. Vântul căzuse, ca şi cum n-ar fi suflat până atunci decât pentru a izgoni orice urmă de zi din această parte a lumii; din minut în minut, lumina scădea. Niciun zgomot nu spărgea tăcerea şi viaţa părea suspendată, într-atât de adâncă era nemişcarea din jur. Guéret simţi cum îl cuprinde încet-încet un fel de vrajă care-i răpeşte orice libertate. Desigur că nu trecuseră mai mult de două, trei secunde, dar acest răstimp atât de scurt îl apăsa şi-l strivea* Cele câteva ceasuri trăite din zori şi până în clipa aceea i se păreau un fel de viaţă stranie în mijlocul propriei sale vieţi, o viaţă îngrozitoare, plină de durere şi sânge, nici scurtă, nici lungă, imposibil de măsurat în convenţii omeneşti, dar întreagă prin ea însăşi, intercalată în adevărata lui viaţă ca un vis în cele douăzeci şi patru de ceasuri ale zilei, şi tot atât de deosebită de ea precum nălucirile nopţii de gesturile pe care le săvârşim în plină zi. Curând avea să ia sfârşit, el avea să se trezească, să-şi reia grijile obişnuite, plictisul de dimineaţă, plictisul de seară* Dar dacă se va trezi cu mâinile însângerate, dacă toată grozăvia asta e adevărată? Era cu putinţă oare ca acest coşmar să devină el însuşi o realitate care să se amestece cu lucrurile zilnice?

Strigă pe neaşteptate:

— Ce te uiţi la mine?

— Vezi-ţi, domnule, de treabă I

Vocea care-i răspundea era piţigăiată şi obosită, o voce domoală ce nu izbutea să lege bine cuvintele.

— Dacă-ţi închipui că mă sperii, spuse Guéret, cu groaza în suflet.

Aşteptă şi adăugă: „

— ...cu bastonul ăla. Turnător bătrân I

Bătrânul scutură din cap, roşu de mânie.

— Turnător, eu? Nici nu te cunosc, eu mă plimb pe strada mea. Va să zică ai făcut o tâlhărie, că ţi-e frică de oameni? *t*

— Frică T repetă Guéret.

Tremura de furie. Făcu un gest violent, ca şi cum şi-ar fi smuls hainele de pe el şi, coborând pe trotuar, înaintă un pas.

— Ce, crezi că mi-e frică de dumneata, nu? întrebă.

Îl văzu pe bătrân scuturând iar din cap, cu gura căscată, şi brusc se năpusti asupra lui şi-i smulse bastonul. Se rostogoliră amândoi pe şosea. Bătrânului îi sari şapca din cap, dând la iveală o ţâastă pe care părul cănint era tuns perie. Agresorul apucă şapca de jos şi încercă s-o îndese în gura bătrânului, care striga cu voce stinsă. O putere neobişnuită îl ajuta, o simţea furnicându-i muşchii asemenea unui ourent electric, nerăbdătoare şi voioasă. Bătrânul se zvârcoli puţin încercând să se elibereze, apoi picioarele îi înţepeniră; braţele captive nu se mai apărau. Spaima paraliza trupul ce se lăsase doborât ca un copăcel uscat; doar faţa sa mai dădea unele semne de viaţă, o viaţă abia pâlpâind în înţelegerea înfricoşătoare a morţii, şi care se refugia nu în ochii cu privirea pustie şi deja fixă, ci în mişcările deznădăjduite ale fălcilor ineleştându-se şi descleştându-se pè mâna criminală. Bastonul înălţat căzu din nou, întâi pe pieptul victimei, apoi, năprasnic, pe frunte şi pe tâmple, până ţâşni sânge.

Guéret se îndreptă dintr-odată, văzând firicelele negre ce se prelingeau şi se adunau laolaltă pe carnea gălbejită. Nici un singur strigăt rfu-l prevenise că-i pe ducă şi moartea survenise în zgomotul sec al loviturilor de baston. În picioare îl examină gâfâind pe bătrânelul ucis. O clipă mai târziu se depărta câţiva paşi şi privi în jur. Era o adevărată minune că nu-l auzise şi nu-l văzuse nimeni. Mai ţinea în mână bastonul ucigaş; îi dădu drumul, apoi, /ridicându-l de jos, îl aruncă într-o gură de canal aflată chiar în apropiere;

Îl auzi izbindu-se de câteva ori de pereţii de piatră; acum plutea pe apa murdară spre fluviul ce-l va înghiţi şi-l va purta atât de departe încât nimeni n-o să-l mai găsească vreodată.

Coborî strada fără a se întoarce. Era aproape întuneric, O fereastră se lumină, apoi alta, chiar în clipa când trecea pe dedesubtul ei. Atunci, începu să alerge; coborâşul era atât de abrupt încât se poticni şi fu cât pe ce să oadă. Picioarele i-o luară înainte fără voie; ştia că aleargă-prea repede şi face mult prea mult zgomot. O dată ajuns pe bulevardul ce mărginea fluviul, încotro s-o ia? Începea să vadă teii profilându-se negri pe cerul stins. Mergea de-a lungul unui zid alb, de-o albeaţă ce lumina strada în dreptul său. îl recunoscu din fugă şi se grăbi să treacă mai de

Î>arte, pentru a scăpa de lumina difuză ce-l trăda, într-o secundă va ajunge la grila depozitului de cărbuni. Acolo, se va opri să-şi tragă sufletul şi să chibzuiască pe ce drum s-o apuce, pentru că fluviul se afla acum la câţiva metri doar şi Guéret nu îndrăznea să se mai aventureze o dată pe drumul acela, să fugă pe malul râului căci amintirea acestui loc îl îngrozea. Deşi era năucit, un gând răzbea totuşi la lumină şi. rămânea limpede: malurile

Somnorosului, drumul, pădurea, întreaga zonă în care suferise de dimineaţă îi este interzisă în prezent; ca şi strada pe care too mai coborâse. O întoarcere era imposibilă, oricât de mult l-ar fi ispitit. Trebuie să meargă tot înainte, să poarte aiurea ciuma crimei sale, pe străzi ce nu l-au văzut de când începuse tot coşmarul.

Picioarele îi tremurau atât de tare. Încât se îndoi că-l vor mai ţine până la imensa gaură de întuneric pe care o căsca intrarea în depozit pe albul zidului, încercă să încetinească goana şi să meargă la pas, dar o schimbare de ritm impunea un efort de care nu mai era capabil. Un om istovit nu se opreşte din fugă pentru a umbla normal, ci-şi urmează cursa până ce cade jos. Avu impresia că-i explodează coşul pieptului, incapabil să mai păstreze inima înnebunită ce se izbea de coaste şi răsuflarea ca o vâlvătaie care-l umplea şi-l mistuia.

Deodată se întrebă: „De ce mi-e frică?" Într-adevăr, strada era pustie şi doar bocănitul propriilor săi paşi pe caldarâm rupeatăcerea ei; şi timp de-o secundă spaima lui şovăi. În aceeaşi clipă, silueta unui bărbat se ivi în capul trotuarului, pe locul unde zidul făcea colţ cu bulevardul; şi acesta avea un baston în mină; auzind că cineva aleargă spre el, se opri brusc şi strigă: „Care eşti acolo 1" dar apelul său nu obţinu niciun răspuns şi, de altfel, bocănitul paşilor încetase. Omul mai aşteptă un moment, şi-o porni apoi în susul străzii, umblând prevăzător pe mijlocul şoselei. După ce depăşi grila depozitului, nu îndrăzni să mai înainteze, se opri, scrută întunericul din jur şi, cuprins de bănuieli, apoi de spaimă, coborî în goană spre bulevard. Guéret dăduse buzna în curtea depozitului de cărbuni. Nenorocitul ar fi fost pierdut dacă grila nu era deschisă: s-ar fi dat pe mâna trecătorului îngrozit, ar fi răspuns: *asasinul*, ca să termine odată; dar acum, stând culcat în

spatele grilei, trupul i se destindea şi sudoarea ce-i. scălda membrele se zvânta în „aerul răcoros al serii. Cu capul pe spate, cu ochii închişi, vedea un cer negru pe care se roteau aştrii.

Când deschise iar ochii, trecuse deja un sfert de ceas şi era noapte. Un zgomot de voci îl trezi încet-încet din aţipeală; părea să vină dintr-o clădire ce ocupa colţul cel mai depărtat al curţii, şi Guéret înţelese că-i vorba de aprinsul felinarului de la grilă. Era prea obosit ca să se poată ridica, dar izbuti să se târască de-a lungul unei stive mari de lemne, căreia îi dădu ocol pentru a se culca în spatele ei.

Era atât de năucit încât nu mai încerca niciun fel de sentiment; asculta ca prin vis paşii ce traversau curtea în diagonală; îţi dreptul grilei, se opriră; auzi atunci un zgomot de bocanci cu ţinte căţărându-se pe una din bornele ce străjuiau intrarea. Apoi, cineva fluieră încet. O clipă mai târziu, acel cineva sări de pe bornă şi paşii traversară din nou curtea. O uşă se deschise şi se închise la loc.

Guéret aşteptă. Stăvilită de grămada de buşteni, lumina felinarului nu ajungea până la el, dar o ghicea deasupra capului. Un miros proaspăt şi greu de pământ şi de lemne se înălţa jur-împrejur şi Guéret îl aspiră cu lăcomie, ca şi cum asta i-ar fi redat puterile. Mâinile începură să-i sângereze iar; îşi dădea seama ori de câte ori îndoia degetele, dar nu-i mai venea să se ridice şi nici să fugă. Impresia de-a fi atins oarecum limita nefericirii sale îi dădea o linişte nouă. Chiar dacă l-ar descoperi în spatele grămezii de lemne şi l-ar aresta, tot nu va putea suferi mai mult decât suferise astăzi. Era istovit în tăcerea care domnea, abia mai desluşea sunetul ritmic al propriei sale respiraţii, măsurând, poate, ultimele minute de libertate

ce-i mai rămâneau.

Un orologiu bătu undeva departe; la început nici nu-i trecu prin cap să afle cât e ora şi n-apucă să numere decât trei bătăi, dar trebuie să fi fost şapte, căci era întuneric beznă. În faţa lui, bulgării de cărbune captau reflexe felinarului şi străluceau ca sticla. Îi contemplă, cu ochii împovăraţi, apoi, lăsând să-i cadă capul, după ce o clipă îl ridicase, adormi cu obrazul lipit de pământ.

Somnul dură până spre miezul nopţii doar. Îl trezi ceva care trecea şi revenea apoi cu încăpăţânare atingându-i aproape obrajii. În visurile dezlânate, acel ceva luase forma unei mâini uriaşe care încerca să-l înhaţe de păr şi, căutând să se ferească de acest contact, făcea nişte mişcări convulsive, scuturând din umeri. Nu era decât un şobolan dintr-aceia lucioşi şi ghiftuiţi, iscaţi parcă spontan din cărbune, ziua dormind şi noaptea hoinărind prin depozit, ca printr-o grădină de basm, cu miresme tari şi alei întortocheate.

Guéret se ridică în picioare şi se apropie cu paşi împleticiţi de zidul ce-l călăuzi până la grilă; era încuiată şi felinarul stins, dar luna revărsa o lumină crudă şi puternică, a cărei sclipire îl sili să se frece la ochi. Curtea avea forma unui dreptunghi. Un spaţiu de vreo cincisprezece metri despărţea colţul unde se afla grila de biroul de comenzi, o căsuţă cu un singur etaj, în dreapta căreia se deschidea o altă ieşire spre stradă. De-a lungul unui perete se întindea o streaşină uşor înclinată, lungă cât să adăpostească de ploaie un docar cu hulubele la pământ şi-o stivă mare de vreascuri ridicată lângă zidul casei.

În mijlocul depozitului se înălţau trei grămezi de cărbuni de mărime egală, separate între ele, în ciuda surpăturilor ce le bonteau vârfurile şi tindeau să le apropie

la bază. Toate trei răsfrângeau cu putere lumina în care erau scăldate; un perete proaspăt tencuit n-ar fi părut mai alb decât laturile lor expuse în bătaia lunii, dar în timp ce tencuiala n-are luciu, faţetele diamantine ale mineralului străluceau ca o apă ce se vâltorează şi sclipeşte. Şuvoiul acela de lumini încremenite dădea grămezilor de huilă şi antracit o înfăţişare stranie; păreau să zvâcnească asemenea unor fiinţe cărora astrul magic le insufla, timp de câteva ceasuri, o viaţă misterioasă şi înfricoşătoare. Una din ele avea în coastă o lungă spărtură orizontală ce forma o brazdă în care nu răzbea lumina, şi dunga aceea neagră te făcea să-ţi închipui un rânjet mut pe-o faţă de metal. În spate, umbrele lor se contopeau aproape, căscând nişte hăuri triunghiulare din care păreau să se fi înălţat până la faţa pământului, ca dintr-un iad. Aşezarea lor cu totul întâmplătoare le dădea aerul unor făpturi ciudate care stau la taifas, şi le înveşmânta într-o sinistră măreţie. Privite mai îndelung în tăcerea miezului de noapte, sub bolta neagră pe fundul căreia luna părea ţintuită pe vecie, deveneau tot atât de înspăimântătoare ca nişte zei care asistă la o tragedie având drept subiect însăşi soarta creaţiunii.

Nicio adiere nu tulbura văzduhul. Ca pe un tărâm vrăjit, orice urmă de viaţă pierise dintre ziduri. Obiectele, transfigurate de iluminaţia orbitoare, nu mai aparţineau acestei lumi ci unui uhivers necunoscut omului, şi te-ai fi închipuit printre ruinele unei cetăţi, dar nu o cetate terestră, într-atât de tulburată ţi-era inima de toată măreţia şi dezolarea ce domneau acolo.

Guéret privi câtva timp înaintea lui, neînţelegând prea bine unde ia sfârşit visul şi unde începé trezia. Cu cinci ore mai devreme, când dăduse buzna în depozit dorind să evite trecătorul care venea spre el, era prea

obosit ca să reţină înfăţişarea locului unde se refugia ţ cu creierul înceţoşat de năluciri, făcuse trei sau patru paşi, până la prima grămadă de cărbuni. Încă nu-l tulbura nicio amintire; era ca un copil uluit de priveliştea piramidei soanteietoare la poala căreia se afla şi, aplecându-se, vârî mâna ca într-un torent din care scoase o piatră neagră, cu crăpăturile fulgerate de scântei jucăuşe.

O bucată de cărbune. O păstră o clipă în palmă, după care îi dădu drumul. Înconjură agale prima piramidă, trecu prin faţa celei de a doua şi ajunse în mijlocul curţii, păşind ca un somnambul. Se poticnea de pietrele pavajului; privea pierdut în jur, recunoscând încet-înoet depozitul, deşi haosul din mintea sa rămânea acelaşi. Imagini dezlânate îi răsăreau dinaintea ochilor, fără să reuşească să le îmbine, să le dea o. Înfăţişare dt de dt reală.

Faptul că traversa curtea nu mai era vis. Vis era mâna care, adineaori, căuta să-l înhaţe de păr, dar paşii ce-l puftau spre casa de la capătul depozitului erau aievea. Le auzea bocănitul; îşi vedea umbra luându-i-o înainte, mică şi neagră, apoi mai lungă, şi mai lungă dintr-o secundă într-alta, ca şi cum se grăbea să ajungă mai repede şi-l trăgea de picior.

În faţa casei se opri. Trei trepte duceau spre o uşă căreia cineva îi scosese clanţa. Obloanele erau închise. Urcă cele trei trepte şi, cu spatele rezemat de uşă, examină întreaga întindere a depozitului. Cele trei piramide aliniate în diagonală, stiva de lemne în umbra căreia se culcase, grila închisă, creasta zidurilor albe, streaşină neagră, docarul cu hulubele la pământ, ca şi cum ar fi dormit, înfăţişarea fantastică a întregului peisaj 11 tulbură. Coborî treptele şi se îndreptă spre docar. Privind toate aceste lucruri de aproape, reuşea să le despoaie de învelişul halucinant pe care îl dobândeau în luminile nopţii.

De altfel, acum îşi amintea de acest depozit. A mers va să zică de-a lungul zidului şi-a pătruns pe grilă în acest loc pe care îl ştia de altfel dinainte, căci auzise despre el. Nu cumva chiar de aici provenea cărbunele pe care îl ardea acasă? N-avea rost să se mai sperie degeaba, trebuia să găsească un mijloc de-a evada din această închisoare. Poate că grila n-a fost încuiată? Sau va sări peste ea, simplu. A reuşit el să se caţere până la primul etaj al restaurantului Londe.

La această amintire se opri brusc, ca şi cum ar fi primit un pumn în obraz. Viaţa, conştientă reîncepea, după ce, un timp, şovăise într-un soi de pâclă. Memoria se dezmeticea dintr-odată; zadarnic a încercat să trişeze, era mai tare ca dânsul; numai somnul sau moartea puteau s-o răpună. Asta îl şi înfricoşa de altfel. Nu se mai putea amăgi, trebuia să-şi urmeze viaţa în sensul pe care i-l dăduse din ajun.

Cu douăzeci şi patru de ore mai devreme, încă mai avea voie să acţioneze ca toată lumea, să stea acasă sau să iasă afară, să se întindă în pat sau să se plimbe pe câmp, să discute cu oamenii întâlniţi întâmplător pe stradă său” să tacă; acuma nu mai putea face un pas cu alt scop decât acela de-a se feri de oameni, nici să se oprească fără a se ascunde numaidecât. Rămânând în depozit, risca să fie descoperit; evadând, risca să fie prins pe stradă, pe drum, în mijlocul câmpului. Nu mai era liber. Ca şi cum viaţa sa în închisoare ar fi început deja. Primul trecător ivit în cale poate deveni temnicerul său; o femeie, un copil întâlniţi la un colţ de stradă pot deveni stăpânii libertăţii sale, exceptând cazul când i-ar ucide aşa cum l-a ucis pe bătrân, dar mâna lui n-ar mai fi în stare, îşi dădea seama. Forţa ucigaşă ce-i fusese hărăzită în ajun, ca un fel de dar, îi era luată acum înapoi. Se regăsea timid şi slab, cel de altă

dată, dar cu spiritul împovărat de amintiri pe care zadarnic încerca să le izgonească, şi-a căror grozăvie îl făcea să geamă. Avea fierbinţeli, sudoarea i se prelingea pe şira spinării şi-i lipea cămaşa de came. De disperare îşi frângea mâinile, apuca vesta, căuta pielea de pe piept ca s-o sfâşie parcă. O frică mârşavă îl ţintuia în acest ungher al depozitului, frica să nu fie văzut în caz că ar ieşi din umbra pe care streaşină o arunca asupră-i. Când îl izbea lumina, avea impresia că ea urlă ca să-l denunţe şi-şi pierdea capul, în timp ce acolo, în întuneric, putea chibzui

Primul lucru pe care trebuia să-l facă, o dată ieşit din depozit – şi oricum avea să iasă de acolo – era să se întoarcă acasă cât mai repede. Cheia. O avea în buzunar. Va intra fără s-o trezească pe nevastă-sa şi va lua toţi banii de care dispunea. Apoi» va pleca pe jos în oraşul vecin şi va sări în primul tren. Mai avea încă patru sau cinci ore până-n zori; destul, cu condiţia să ia o hotărâre.

Făcu vreo câţiva paşi pe lângă stiva de vreascuri, în umbră, ca şi cum umbra aceea ar fi fost un refugiu pe buza prăpastiei de lumină. Laşitatea biruia chiar şi instinctul ce-l îndemna să fugă. Orice pretext era bun pentru a prelungi aceste primejdioase momente de şovăială. Trebuia să chibzuiască şi să răsufle un pic.

În preajma docarului, se izbi cu piciorul de un hârdău aşezat între cele două hulube. Iq apa cu care fusese spălată trăsura, plutea un burete. Se uită la apă şi-i veni ideea să-şi spele mâinile, pentru a şterge petele suspecte ce l-ar fi putut trăda şi, cum se aplecă peste hârdău, îl apucă deodată pofta să vadă cum arată. De-o zi şi-o noapte nu-şi văzuse faţa şi tocmai din acest motiv dorinţa dui era mai imperioasă. Ce înfăţişare avea acum, după ceea ce făptuise? Voia să ştie neapărat. O formă tulbure se ivi la suprafaţa apei, un fel de umbră din care nii desluşea decât

conturul capului şi-al umerilor; umbra aceea tremura la răsuflarea lui, pentru că îngenunchease chiar lângă hârdău, şi nu-şi vedea de loc trăsăturile feţei, nici expresia ochilor.

— Atunci, uitând frica de lumină care-i interzicea să iasă de sub streaşină înşfăcă hârdăul de toatte şi-l căra în bătaia lunii. Gemea, ca şi cum această povară l-ar fi sleit de puteri… Din nou îngenunche şi se aplecă, dar nu se aşezase bine şi propria sa umbră îl împiedica să vadă. Dădu ocol hârdăului, aruncă deoparte buretele şi aşteptă până ce suprafaţa ajjpi se linişti.

Neaplecându-se prea tare, stând aproape drept, reuşea să se vadă; apa nu era limpede, dar luna o preschimba într-o oglindă; încet-încet, creţurile ce-i brăzdau luciul se netezeau şi imaginea pe care o desluşea devenea din ce în ce mai clară; acum nu mai mişca: într-adevăr el era omul acela imobil.

Rămase neclintit câteva minute. îşi vedea părul vâlvoi, îmbrăcămintea răvăşită şi barba ce-i adumbrea obrajii. Se aştepta la asta şi nu se miră câtuşi de puţin. Şi, totuşi, cum sta aşa, îngenuncheat, cu braţele atârnând de-a lungul trupului, părea victima unei fascinaţii şi nu făcea nicio mişcare. În propria sa imagine răsfrântă percepea tremurul uşor ce-i agita tot trupul. Niciodată nu va reuşi să-şi dezlipească ochii de pe reflexul magic. Scăldat într-o lumină sinistră, acum nu se mai temea de lună ci de privirea care întâmpina privirea lui şi-l pironea acolo ca printr-o vrajă. Văzuse de prea multe ori privirea aceea pentru ca s-o bage în seamă; acuma, ea venea spre dânsul şi-l căuta, vorbind şi trăind, în sfârşit, la fel ca şi gura aceea cu buzele tremurătoare, gata să se depărteze şi să răcnească. Şi faţa din fundul apei părea să urce, să se înalţe încet afară din hârdău. O recunoscuse un moment,

dar numaidecât ea se schimonosi de groază şi nu mai era aceeaşi. Dintr-o clipă într-alta avea să iasă din apă, să plutească prin aer înaintea lui şi să strige. Picioarele i se încordară brusc, Se ridică dintr-o zvâcnire şi răsturnă hârdăul.

Tăcerea din jur îi vuia în urechi, dădea alarma, ca şi cum zgomotul hârdăului ce se rostogolea pe pietre ar fi trezit noaptea. Cu pumnii la tâmple, Gueret alergă în spatele unei grăpiş de cărbuni apoi se repezi spre grila pe care zadarnic încercă s-o deschidă răsucind cu furie minerul când într-o parte, când în cealaltă, înnebunit de hârşâitul pe care îl provoca astfel. Grila era încuiată. Se căţără pe bornă, ca individul care aprinsese adineaori felinarul, dar, odată sus, îşi dădu seama că orice încercare de-a atinge creasta zidului e zadarnică. Răbdarea, forţa, timpul îi lipseau. Zorile erau aproape. Sări jos şi alergă spre casă. Ultimele sale puteri-se istoveau repede; dacă nu fuge imediat e un om pierdut. Poate că dinadins fusese închis în depozit; ghiciseră probabil că se va refugia acolo şi Guéret avu senzaţia că cineva îl pândeşte de după grămada de cărbuni şi se amuză de groaza lui. Urcă din nou cele trei trepte, încercă să deschidă uşiţa ce rezista cum rezistase şi grila.

Totul i se întuneca în faţa ochilor; genunchii îi tremurau. Lacrimi de frică i se prelingeau de-a lungul obrajilor. Zări docarul şi se urcă pe el, fără să-şi dea seama ce face; acesta basculă încet, ridicându-şi hulubele. Guéret vru să se tragă îndărăt, dar era prea târziu şi dându-şi seama că o să cadă, Sări în vârful stivei de vreascuri ce-l susţinu o clipă, după care simţi că-i fuge de sub picioare, dar acum creasta zidului îi era la îndemână. N-avea decât să ridice braţele şi să se caţere ajutându-se cu genunchii, stâlcindu-şi trupul de piatră. De fapt, escalada zidul unei

închisori.

Dedesubt, legăturile de vreascuri se rostogoleau cu un răpăit de grindină. Rămase o clipă pe creasta zidului, cu pieptul zdrobit de efort Apoi, îmbrăţişă piatra şi se-aruncă de cealaltă parte, bălăbănindu-şi picioarele deasupra străzii. Câţi metri îl despărţeau de caldarâm? Habar n-avea, nu se mai putea gândi. Degetele i se descleştau încet-încet. Trebuia să-şi dea drumul alunecând pe lângă zid. Să-şi dea drumul alunecând? Cum anume? Deodată, scoase un strigăt şi căzu.

PARTEA A DOUA y

I

— Urâtă vreme, doamnă Londe. O să zici că-i timpul să fie aşa. Totuşi, uneori, iama mai întârzie un pic. Oh I şi frigul ăsta... Dar dumitale nu ţi-e frig?

— Tot friguroasă de când te ştiu, doamnă Cauze. Mie la mâini să-mi fie cald şi la picioare, pricepi?, Cu încălzitorul şi mitenele mele, nici nu-mi pasă.

Doamna Cauze scoase un chicot lipsit de veselţe.

— Mitene, făcu ea. Mă şi vezi trebăluind la bucătărie cu mitene? Noroc că la mine în bucătărie o mai cald decât aici.

Doamna Londe păstră o tăcere plină de demnitate.

— N-am zis eu răutate, zău aşa, reluă doamna Cauze. Te rog să mă ierţi dacă te-am necăjit cumva.

— Aş „de unde, doamnă Cauze. Menţin aici temperatura care-mi place mie, şi dacă sufăr din pricina asta, mă priveşte.

Rostise cuvintele cu o voce fermă şi calmă şi-şi privi interlocutoarea, vrând parcă s-o provoace să obiecteze ceva la spusele sale, dar doamna Cauze nici nu se gândea la una ca asta: era uşor s-o pui cu botul pe labe pe această

femeie sfrijită, care dar

data de frig şi-şi freca într-una mâinile, fără a îndrăzni să ridice ochii; munca istovitoare cu care se îndeletnicea îi uzase şi-i vlăguise trupul; îmbrăcată în veşnicul ei camizol de bumbac, şedea ghemuită pe scaun, ca un copil care se temp să nu Ocupe loc prea mult. Cu ochii sclipitori, cu fruntea şi obrajii congestionaţi, părea veşnic luminată de flăcările plitei şi-ai fi spus că focul, jivina fioroasă pe care bucătăresele o stâronesc mereu din bârlog cu vătraiul, 1 i-a sărit într-o zi drept în faţă, căci nu mai avea nici gene, nici sprâncene, iar pielea tăbăcită şi lucioasă păstra parcă un reflex de incendiu.

— O să cam trebuiască să plec şi eu îndată, spuse ea după vreo câteva secunde. Uite că s-a şi întunecat

Doamnei Londe nu-i plăcea singurătatea.

— Poţi să mai rămâi un pic, spuse pe un ton poruncitor.

— Păi mă aşteaptă cina, doamnă Londe. Şi p-ormă nu-mi place să umblu singură acum.

— Eh, asta-i 1 Va să zică, a intrat frica şi-n dumneata, ca-n toată lumea. De ce ţi-o fi frică?

— Eh, o femeie singură, pe stradă, poate oricând s-o păţească.

— O femeie tânără, zic şi eu, dar dumneata eşti destul de bătrână ca să te lase-n pace.

— Şi dacă-mi taie beregata ca să-mi fure punga, sau îmi crapă capul cu bâta, ca lui domnu' ăla săracu'…

— Lasă, doamnă Cauze, nu-ţi măi fă gânduri negre. De şase săptămâni toată lumea fierbe pentru un bătrân amărât, ucis la un colţ de stradă. Ca şi cum lumea nu s-ar ucide peste tot. Ce-ai zice dumneata dacă ai locui la Paris, unde sunt căsăpiţi cel puţin zece oameni ne noapte?

— Taci» doamnă Londe. Mă şi sperii. Spui asta cu un

calm…

— Nu văd de ce mi-aş face sânge rău pentru atâta lucru.

— Deunăzi domnul Grosgeorge îi zicea doamnei că pofta de-a ucide e molipsitoare ca gripa şi d-aia crimele se ţin întotdeauna lanţ.

— Şi doamna ce-a zis?

— N-a zis nimic, ea nu zice niciodată nimic.

— Păi vezi că nici ea nu crede?

— N-aş zice că-i aşa. Avea o înfăţişare foarte ciudată. Asta-i ca şi cu ziarul, de-o bucată de vreme…

— Cu ziarul?

— Da, se repede la el.

— E firesc. Şi eu fac la fel, şi dumneata. Vrea să afle ce mai e nou.

— Dumneata n-ai văzut-o ca mine, doamnă Londe. Ce, dumitale îţi tremură mâinile când deschizi ziarul? Nu, este? Ei bine, ei îi tremură. Şi asta numai de când cu povestea aia cu domnişoara Angèle.

— Şi ce-i cu asta?

— La naiba, îi e frică.

— Dacă i-ar fi frică, n-ar umbla nopţile.

— Adevărat, alaltăieri s-a dus să ia un pachet de la gară, după cină…

— Ştiu, un pachet de la Paris.

— Da p-asta de unde o mai ştii?

— Tare curioasă mai eşti.

— Ba de loc, dar aşa i-a spus şi lui domnu'\ când s-a întors. Un pachet de la Paris, cu nişte cizmuliţe.

— Păi vezi…

— Zău că nici nu-ţi vine a crede cum le mai ghiceşti pe toate 1 înainte, aş fi priceput foarte bine că domnul i-a spus domnişoarei Angèle şi domnişoara Angèle ţi-a

povestit dumitale, dar cum domnu’ nu se mai întâlneşte cu ea…

— Las-o pe Angèle în pace.

— Vai I iartă-mă, doamnă Londe. Ştiu că n-ar fi trebuit s-aduc vorba despre asta. Cred şi eu că eşti mâhnită. O fată aşa de drăguţă… Cu rana aia pe obraz… Ce om, ce bestie, doamnă, şi Guéret ăla! O piază rea pentru toate cunoştinţele lui, şi mai ales pentru nevastă-sa. Dar cu ea ce s-o fi întâmplat, ai idee?

Doamna Londe întâmpină aceste ultime cuvinte cu o strâmbătură: nu-i plăcea să spună *nu* la asemenea întrebări.

— Ştiu ce ştii şi dumneata, răspunse în cele din urmă. Ce-i sigur e că a plecat din oraş.

— Cică W întors acasă, în Bretagne. Camerista l-a auzit deunăzi pe domnu’ că-i zicea doamnei că Guéret n-ar fi trebuit să se însoare cu o femeie ca doamna Guéret şi că de aici se trag toate.

— Da? Şi doamna ce-a răspuns?

— Nimic. Ţi-am spus doar că nu spune niciodată nimic. Dacă n-ar deschide gura ca să dea ordine, ai zice că-i mută. Dumnezeule, eu stau aici şi trăncănesc, şi uite că se face noapte. Acuma chiar că plec, zău aşa.

— Treaba duinitale.

— La revedere, doamnă Londe. O s-o iau repede pe mijlocul şoselei. Dacă auzi cumva nişte strigăte, să ştii că pe mine mă asasinează.

— N-are de ce să-ţi fie frică, doamnă Cauze.

— Aşa zici dumneata întotdeauna. Norocul dumitale că rămâi acasă. Gata, am fugit la revedere, doamnă Londe. Lasă, nu te mai ridica.

— La revedere.

„Să mă ridic, făcu doamna Londe cu jumătate glas,

când fu singură. Asta-şi închipuie că de ea nu mai pot eu. Hai, fugi, băbătie fricoasă”, adăugă aplecându-se pe fereastră.

Ultimele cuvinte fuseseră spuse cu un amestec de ciudă şi dispreţ şi atât de tare încât ea însăşi tresări. Privi stingherită în jur şâjtuşi cum fac adeseori oamenii care vorbesc singuri, pentru a-i face să creadă pe cei care i-ar fi auzit că-şi dreg vocea şi zgomotul vorbelor e doar o tuse.

Totuşi, dacă faptul că mormăi şi exclami de unul singur face parte din micile neajunsuri ale bătrâneţii, doamna Londe avea toate scuzele, căci în ultimele luni vârsta se purta foarte hain cu ea. Vederea îi scădea; fără ajutorul lornionului, de curând achiziţionat, vedea foarte prost, dar nu îndrăznea să-l folosească în public. La ce bun frumosul ei păr negru, care încă mai rezista, dacă-şi poceşte faţa cu asemenea instrument ridicol? În definitiv, n-avea decât cincizeci şi cinci de ani. Clienţii şi-i recunoaşte şi fără lornion iar când o s-o apuce cheful de citit sau de cusut, o să se închidă în cameră. O supărat mult mai mult faptul că de la o vreme era din ce în ce mai tare de urechi; la început pusese totul pe seama celor care îi vorbeau, socotind că au un defect de exprimare, dar până la urmă a trebuit să recunoască adevărul: unul câte unul, toate simţurile sale o trădau. Singura persoană care se mai putea face auzită de ea era Angèle: tânăra femeie ştia exact la ce diapazon trebuie să-şi pună vocea, pentru a străpunge pâcla acestui început de surzenie.

Doamna Londe clătina din cap, gândindu-se la aceste lucruri, aruncă o privire pe fereastră şi se ridică în picioare. O pelerină scurtă de lână neagră îi ocrotea umerii de frig şi-i dădea ceva din înfăţişarea unui preot cu glugă. Cu paşi apăsaţi, făcu înconjurul camerei, frecându-şi mâinile şi, cum se îndrepta spre fotoliu, amintirea doamnei

Cauze îi reveni în minte: „Toate-s moarte de frică”, murmură ea iritată.

Panica ce cuprindea oraşul după asfinţitul soarelui o îngrijora. Dacă şi bărbaţii se vor molipsi de bicisnicia femeilor, atunci s-a zis cu restaurantul; căci pentru a ajunge până acolo trebuia să cobori câteva străzi lungi şi prost iluminate, iar asemenea plimbare nu era de loc veselă iarna.

Acum se afla în faţa şemineului şi aprindea lampa de gaz: „Îi păstrez numai pentru că s-au obişnuit aici, îşi spuse aşezând la loc abajurul pe manşonul de sticlă. Nu le plac schimbările. Ca să nu mai punem la socoteală că sunt singura din regiune cu preţuri atât de convenabile. Nu-i vorbă că le şi impun. Poate nu chiar ca altă dată, pe vremea când Angèle mai ieşea cu ei...”

Gândurile sale făcură un salt în generalităţi, vrând parcă să scape de suferinţa unei amintiri prea exacte:

„Oare de ce toate supărările astea? spuse cu voce tare. De cem-o fi lovind soarta aşa din senin? Acum trei luni mă credeam nefericită, dar eram fericită, da, fericită. Mâncam, dormeam fără grijă. Viaţa mea părea rânduită pentru totdeauna...”

Luă lampa şi traversă camera pentru a merge să deschidă dulapul.

„Am ajuns să-mi fie frică de ziua de mâine, continuă scotocind cu braţul printre rochii şi şaluri. De câte ori aiid că ciocăneşte cineva la uşă mi-e frică de Dumnezeu ştie ce... Nimeni. Bineînţeles că nu-i nimeni în dulap. Întâi şi-ntâi, cum să încapă aici? Ar trebui să aibă un metru şi douăzeci. Eh, babele astea cu poveştile lor... Nu-i vorbă, acum trei luni nici nu mă gândeam să controlez prin cameră”.

Închizând dulapul, doamna Londe se îndreptă spre

pat şi puse lampa pe lespezile pardoselii.

„Cred şi eu că doamnei Grosgeorge îi tremură mâna când deschide ziarul. Parcă mie nu? Mi-e groază de sânge. Numai gândul că m-ar putea atinge cineva cu vârful cuţitului...” – îngenunche vrând parcă să se roage la Hristosul care-şi ridica braţele asupra ei şi-a spaimelor sale, danu-l vedea.

„La vârsta mea, gemu ea, să stau aşa în genunchi şi să mă uit sub pat! Ar fi grozav să şi găsesc pev careva. Dovadă că nu-s prea convinsă, deşi n-aş ieşi din cameră fără să mă asigur că nu-i nimeni ascuns aici”.

Sprijinindu-se în palme, se aplecă înainte până atinse lespezile cu părul; sângele îi coborî în cap, vâjâind.

„Nu văd nimic, suspină ea, ar fi trebuit să-mi pun lornionul Lampa asta nu bate până-n fund. În fine, oricum nu cred că s-ar putea strecura cineva acolo, cât de subţire ar fi. Totuşi, parcă poţi şti! lumea-i dată dracului când e vorba să facă rău unor oameni cinstiţi”.

Vocea i se pierdea sub pat Ghemuită astfel şi gemând, doamna Londe părea o dihanie mătăhăloasă care fornăie trist la poarta temniţei sale. În spatele ei, amurgul de iarnă lumina stins fereastra şi ea nu mai clintea, nu mai vorbea; privirile întunecate iscodeau în stânga şi-n dreapta; enormă şi sclipitoare în teaca-i de serj lucios, crupa împietrită a doamnei Londe părea să înjure ultimele raze ale zilei.

Seara, după ce încuiase uşa restaurantului şi vârâse clanţa în buzunar, urcă în odaia Angfelei. Fata se culcase de mult şi stinsese lampa. Vizita doamnei Londe o miră şi-o făcu să se teamă de cine ştie ce întâmplare extraordinară.

— Ce s-a-ntâmplat? întrebă din fundul patului.

Doamna Londe răsuflă un pic şi puse lampa pe şemineu...

— Ce vrei să se întjmple? răspunse cu o prefăcută voioşie. Am venit să-ţi spun noapte bună. Sper că nu dormeai.

Trase un scaun la piciorul patului şi se aşeză.

— Astă-seară, continuă, în timp ce eram jos, m-au apucat tot soiul de gânduri negre. Dar ce ai de te ascunzi acolo? spuse pe neaşteptate, văzând că fata ţine cearşaful în dreptul obrazului.

— Îmi bate lumina în ochi.

— Păi sigur, totdeauna mă întrerupi când încep să vorbesc.

Se ridică bodogănind şi puse lampa pe-o masă* într-alt colţ al odăii, în aşa fel încât patul Angelei se află iar în întuneric.

— Îţi spuneam că m-au apucat tot soiul de gânduri negre. Da. M-am molipsit şi eu de tristeţea clienţilor mei. Nu mai discută ca pe vremuri. Asta-i sigur.

— Niciodată n-au fost prea vorbăreţi; numai când se certau.

— Aş prefera să-i văd, certându-se. Degeaba spui: tăcerea asta nu-i a bună. Niciodată de când îi cunosc n-au avut asemenea mutre.

— JLI şi? N-ai decât să-i laşi în pace.

— Bravo 1 Şi dacă pleacă?

— Cine ţi-a spus că au de gând să plece?

— Nimeni. Dar dacă tac, înseamnă că-s nemulţumiţi, şi dacă-s nemulţumiţi, pot foarte bine să plece. Aşa-mi spune mie inima.

— Mie-mi spune că vor rămâne, pentru că aici e mai ieftin decât în altă parte.

— Şi confortul, fetiţo, spuse doamna Londe cu o însufleţire subită. Crezi că e chiar atât de plăcut să vii să cinezi la Lorges, când mulţi din ei locuiesc la Chanteilles,

iar la Chanteilles e veselie, lume multă şi lumină? În timp ce Lorges are o faimă sinistră şi străzile nu-s luminate. Chiar şi cel mai calic dintre domnii ăştia ar da bucuros douăzeci şi cinci de centime în plus, ca să cineze într-un restaurant de unde se poate întoarce acasă fără să-i taie cineva beregata pe drum.

— Tanti, ce-mi spui mie toate astea? Mi-ai promis doar…

— Dar lasă-mă, dragă, reluă doamna Londe cu o iritare pe care nu şi-o mai putea stăpâni. Simt şi eu nevoia să vorbesc. Tu trebuie să mă asculţi. Toate astea mă apasă, pricepi? Adineaori, a trecut pe aici doamna Cauze. Alta care moare de frică de dte ori scoate nasul din casă. Asta mă, scoate din sărite. Când oamenii încep să intre în panică, într-un orăşel ca Lorges, e rău pentru toată lumea. Nu vreau ca cineva să creadă că-şi riscă viaţa ca să cineze în restaurantul meu. Şi-a venit şi iama. De la ora cinci e o beznă de-ţi bagi degetele în ochi. Haide, sper că n-ai de gând să plingi acum, nu-i aşa? Ai ajuns să-mi faci viaţa imposibilă cu crizele tale de lacrimi. Nu-i vorbă, nici înainte nu prea mai era vesel aici. Angèle I Mă auzi, Angèle?

— Da.

— În interesul tău, ca şi-ntr-al meu, am să-ţi pun o întrebare, o întrebare serioasă. Ştii numele celui care te-a atacat? Cine-i? Spune-mi 1

Angèle se prăbuşi în fundul patului, cu capul ascuns între braţe. O clipă, din cauza lacrimilor, nici nu fu în stare să răspundă, apoi, dintr-odată, strigă:

— Mi-ai promis doar că n-ai să-mi mai vorbeşti despre asta. Lasă-mă atunci I

Doamna Londe nu clinti, obişnuită probabil cu izbucnirile Angèlei.

— Am ajuns la capătul răbdării, spuse în cele din urmă cu voce scăzută. Sunt unii care pretind că ştii foarte bine numele acelui bărbat şi că-i de datoria ta să ajuţi justiţia. Cum, tu nu pricepi că tăcând stârneşti tot oraşul împotriva noastră? Dacă-n iama asta va fi atacat cineva pe stradă, lumea o să spună precis că aşa ceva nu s-ar fi întâmplat dacă l-ai fi denunţat pe agresorul tău. Şi-atunci nu ne mai rămâne decât să ne luăm tălpăşiţa de aici.

— Dar nu pot să-ţi spun numele lui, de vreme ce nu-l ştiu.

— N-ai să mă convingi că nici „nu l-ai văzut măcar. Ia spune, cum arăta?

— Eram pe malul apei. El a venit pe la spate şi m-a lovit în cap. Asta-i tot ce ştiu.

— Bine, dar ai fost văzută cu el pe drum, nefericito 1 Doamna Koppe te-a văzut. Ceva mai departe, te-a văzut şi femeia joare închiriază scaune la biserica Saint-Jude.

— Atunci întreabă-le pe ele cu cine eram, dacă m-au văzut aşa de bine.

Acest răspuns fu urmat de o lungă tăcere, întreruptă doar de suspinele înăbuşite ale Angèlei şi de răsuflarea zgomotoasă a doamnei Londe, care se străduia să se ţină dreaptă în scaun, vrând să pară desigur mai redutabilă şi să-i impună astfel tinerei femei. Capul pe jumătate luminat de lampa aşezată chiar în spatele ei, precum şi profilul prelung i se detaşau decupate într-un soi de halo. Reflectă astfel câteva secunde; după ochii strălucitori părea preocupată să caute o răutate dt mai usturătoare.

— Las că vedem noi, spuse în cele din urmă, ce-ai să spui la tribunal. &: „

Angèle se potolise.

— Mai că-mi vine să şi râd, răspunse ea calm. De ce să-mi fie frică de tribunal?

— O să spună că eşti complice, că ai primit bani ca să ţad.

m

— Asta va trebui întâi şi-ntâi dovedit.

— Avocaţii dovedesc tot ce vor şi tu ai să intri frumuşel la închisoare.

— Mă iei „drept un copil de doisprezece ani ca să încerci să mă înfricoşezi? De când se bagă la închisoare victimele?

Urmă o foarte scurtă pauză, după care doamna Londe reluă cu răbdarea şi ferocitatea unei insecte:

— Spun că cel care te-a atacat va fi pedepsit, dar şi tu ai să fii pedepsită pentru tăcerea ce-a împiedicat justiţia să pună mai repede mâna pe el şi, cine ştie? ai să fii poate cauza altor crime şi mai groaznice, pentru că libertatea acestui individ e un pericol public, şi el e liber datorită. tăcerii tale, drăguţă. Dacă în seara asta, de exemplu, i-ar trăsni prin cap să-mi taie beregata, îţi dar seama că vei fi trasă şi tu la răspundere?

— Eu, tanti? De unde şi până unde?

— Pentru că refuzi să-mi spui numele lui.

— Îţi repet că nu-Kcunosc. Nu ştiu nimic despre el. Nici n-aş putea spune cum arăta la faţă.

— Totuşi ai fost văzută stând de vorbă cu el pe drum. Există martori.

— Martorii mint.

— Ai să explici asta la tribunal, fetiţo.

— Ah! dar lasă-mă, tanti. De ce mă chinuieşti?

— Spune-mi doar dacă-i domnul Guéret sau nu. Există unele bănuieli care apasă asupra lui. Dacă nu-i el, faci o faptă bună spunându-mi. Doar nu vrei să fie urmărit un nevinovat, nu-i aşa? Şi-apoi e vorba şi de nevastă-sa. Gândeşte-te la nevastă-sa. Ei hai, el este? Nu trebuie să-mi

spui decât da sau nu.

Angèle se ridică în capul oaselor.

— Nu răspund nimic, spuse apăsat. Lasă-mă I

— Nu răspunzi, repetă doamna Londe ridicându-se şi venind foarte aproape de ea. Şi ce-ai zice tu dacă mie, de exemplu, mi s-ar face până la urmă lehamite de tine? Dacă te-aş da afară din casă? Când te-au adus de acolo, nu te ţineai aşa de băţoasă.

Vocea i se ascuţi brusc şi începu să strige, aplecată asupra tinerei femei, a cărei formă albă se desluşea în fundul patului.

— De arestat, tot o să-l aresteze până la urmă pe banditul ăla, auzi? Şi-ai să-ţi primeşti şi tu partea. Eşti complice, ţi-a dat bani ca să taci. Toată lumea vorbeşte. Asta-i sigur.

— Nu-i adevărat, spuse Angèle agitându-se. Dacă îţi spun că nu-i adevărat I înainte mă credeai. Vorbea ca un om care se înăbuşe. Doar ai văzut în ce hal eram; cum poţi să-ţi închipui că nu m-aş răzbuna, dacă aş cunoaşte numele lui? îl urăsc mai mult decât îl urăşti tu. La ghilotină aş vrea să-l văd.

Răsuflă un pic şi se prăbuşi iar pe pernă. Doamna Londe se ridică şi păstră tăcere; se ţinea dreaptă în penumbră şi părea să chibzuiască.

Un moment mai târziu, se depărtă de pat, ducându-se să ia lampa de pe masă. Faţa ei apăru iluminată parcă de focurile unei rampe. În zbârciturile adânci ce-i brăzdau obrajii, în ochii ei ficşi cu privirea din ce în ce mai încordată bătrâneţea triumfa, în sfârşit. Nasul lung şi borcănat, sprâncenele stufoase îi dădeau înfăţişarea unui bărbat, şi /ardul, aplicaţ de-o mână tremurătoare, lupta zadarnic să mai dea un pic de prospeţime cărnii din care viaţa părea că începe să se retragă. Privi îndelung patul pe

care abia îl vedea şi oftă. I se rupea inima. Deschizând uşa, înălţă din umeri mai mult a ciudă, parca decât a nepăsare.

— În sfârşit, bună seara, spuse aproape cu regret.

Şi, fără să mai aştepte răspuns, ieşi.

n

În ciuda mobilierului urât şi-a tapetelor hidoase, era greu să nu te simţi bine în salonaşul pe care şi-l amenajase doamna Grosgeorge la etajul doi al vilei *Mon Idée*, şi această impresie se datora desigur focului de buturugi care, în după-amiaza aceea geroasă, răspândea o căldură deosebit de plăcută. Draperiile de catifea roşie, covorul vişiniu împodobit cu desene şi figuri de culoare închisă, chiar şi mobilele, canapeaua şi fotoliile în stil turcesc, totul era îmbibat de temperatura blândă a încăperii şi respira o foarte pretenţioasă obişnuinţă de confort. Desigur că o persoană de gust ar fi putut spune că prea sunt multe obiecte îngrămădite într-un spaţiu restrâns; ar fi condamnat deplorabila îmbinare a culorilor precum şi numeroasele tablouri ce acopereau pereţii, dar cineva sosit de afară şi rèbegit de rafalele lui decembrie ar fi poposit cu voluptate în această cameră.

Totuşi, doamna Grosgeorge, care tocmai intrase, părea indiferentă la căldura îmbietoare din încăpere. Aruncă manşonul pe masă şi, fără să-şi scoată mantoul lung de lutru în care era înfofolită, se aşeză lângă foc, apoi se ridică aproape imediat şi începu să se plimbe

Î) rin salon. Avea obrajii înlăcrămaţi, din cauza friguui de afară; îşi smulse mănuşile şi-şi şterse ochii cu dosul mâinilor îngheţate.

Era foarte agitată şi, timp de câteva minute, se plimbă cu paşi mari de la un cap la celălalt al încăperii. În cele din urmă, trecând prin faţa unei oglinzi agăţate de perete, se văzu pe neaşteptate şi-şi surprinse în ochi o

privire ce trebuie să i se fi părut ciudată, căci se opri şi se aşeză pe canapea.

Acum îşi scotea toca de blană ce-i ascundea capul şi, cu degetele-i prelungi, îşi netezea părul negru, uşor încărunţit în jurul frunţii şi sub ureche. S-ar fi spus că îi este ruşine de agitaţia sa de adineaori şi încearcă să-şi recâştige calmulfăcând gesturi rezonabile. Se ridică, se duse să sune, după care îşi scoase mantoul.

— N-a venit nimeni cât am lipsit eu? o întrebă pe camerista care tocmai intra.

— Nimeni, doamnă.

— Foarte bine. Ia mantoul şi pălăria. Dacă mă caută cineva, nu spui că sunt acasă înainte de-a mă fi anunţat. Domnul a ieşit?

— Aproape imediat după doamna. A luat cabrioleta.

— Bine. Poţi să pleci.

„Ce-i de făcut?” murmură ea când fu singură. Chibzui o clipă şi se îndreptă spre fereastră. Vântul zbuciuma crestele copacilor şi înălţa pe drumul ce se zărea dincolo de grilaj trâmbe de praf alb care pluteau la câţiva metri de sol, părând suspendate acolo pentru vecie. Nicio plantă nu mai rezista la frig. Cele două straturi de flori aşezate la extremităţile peluzei mari se transformaseră în două grămezi triste de pământ negru. Numai răzoarele de gazon şi tufele alternate de dafin şi salbă-moale ce ascundeau zidurile grădinii mai puneau un pic de culoare în peisajul sărăcit.

Doamna Grosgeorge dădu drumul perdelei de tul şi se aşeză lângă foc.

Erau momente când nu-şi putea închipui propria viaţă ca io succesiune de ani, ci ca pe-o fiinţă vie, un fel de dublură a ei pe care ea însăşi ar fi înzestrat-o cu un chip, gesturi şi voce omenească, şi-acest personaj misterios îşi

făcea apariţia în ceasurile de mare singurătate sau după vreo emoţie puternică, asemenea celei trăite chiar în ziua aceea, îl simţea în preajma ei, vorbind cu o voce înăbuşită de apăsarea tăcerii din jur. Parca s-ar fi aflat în tovărăşia unei călătoare întoarse dintr-o ţară depărtată, care-i povestea cele văzute acolo, şi trebuia să facă un efort pentru a se smulge din amorţeala în care o afunda treptat această stranie reverie.

Exceptând copilăria, niciodată n-a fost fericită. Nu i-au lipsit nici banii, nici sănătatea, şi natura s-a arătat darnică faţă de ea, dar poate că tocmai mulţimea darurilor pe care le primise a născut în această femeie melancolia ce i se citea în adâncul ochilor. Să fi fost oare tristeţea de-a nu putea dori nimic? Încet-încet, se detaşase de toate, ajungând să-l accepte drept soţ pe bărbatul egoist şi ridicol cu care trăia, să nu mai fie sensibilă nici chiar la urâciunea obiectelor ce-o înconjurau şi de care privirea ei se izbea veşnic. Dar, uneori, se producea într-însa ceva nedefinit, un fel de popas în scurgerea timpului, ca şi cum cineva ar fi vrut să-i dea prilejul să se trezească la realitate, şi să se vadă aşa cum este, să vadă propria sa viaţă.

Prin vinele ei curgea puţin sânge străin, căci, pentru a crea o femeie atât de ascunsă şi atât de violentă, era nevoie şi de altceva decât nepăsarea, altceva decât echilibrul şi raţiunea francezului. Oricât de rece şi gravă părea în ochii neatenţi ai lumii, ea nu era decât nelinişte şi ascundea o inimă răzvrătită sub aparenţele unei vieţi foarte ordonate. Neputând să se ataşeze de nimic, ura tot ceea ce îi sărăcea şi-l urâţea existenţa, tot ceea ce-i spunea: „E prea târziu. De acum încolo poţi să prevezi tot ce se va mai întâmpla în anii următori ai vieţii tale, căci viitorul nu va mai schimba absolut nimic”. Cu toate

acestea, ura sa era vagă şi nu se lega de nicio fiinţă, de niciun lucru anume. Considera propria-i tinereţe şi toate evenimentele ce lăsaseră urme adânci în sufletul ei ca nişte partide jucate şi pierdute din nebăgare de seamă; rămăsese doar amărăciunea omului care încearcă să afle prin ce tertip viclean a fost jecmănit de un adversar fără scrupule.

Pentru că se lăsase furată de obişnuinţele mărunte ale unei vieţi mediocre şi pentru că toate resturile de energie păreau să se fi scurs dintr-însa pe nesimţite, la patruzeci şi cinci de ani se simţea mai bătrână decât o femeie de şaizeci. Şi, chiar dacă o mai tulbura din când în când elanul unei revolte, raţiunea nu scăpa nicio ocazie ca să-i spună că e prea bătrână pentru a mai visa libertatea. Pe ce şi-ar mai putea întemeia fericirea? Frumuseţea şi-o pierduse de mult, iar averea nu mai era în mâinile ei. De altfel, îi lipsea şi forţa necesară. Cu zece ani în urmă, ar fi fugit, dar prevedea oare, cu zece ani în urmă, că se va scufunda într-un astfel de plictis, în scârba de toate şi de ea însăşi, care-i otrăvea acuma fiecare ceas din zi? „Oare cum trăiesc ceilalţi? se întreba adeseori. Cufn reuşesc să treacă dintr-o săptămână într-alta, până la sfârşitul unui an?

Această călătorie în timp, la care era silită, o irita, încotro s-ar duce? Spre ce bucurie? Ce anume i-ar putea răscumpăra oboseala? Credinţa n-a exercitat niciodată vreo putere asupra acestei femei căreia toate religiile i se păreau deopotrivă de mincinoase, de vremd ce niciuna dintre ele nu-i explica de ce-i silită să trăiască şi de ce, fiindu-i dată această viaţă, trebuie să vină şi ziua când i se va lua îndărăt? Ideea morţii îi provoca acea tulburare care-i un semn de tinereţe a inimii; nu dragostea de viaţă îi lipsea, ci darul de-a accepta faţă să crâcnească o viaţă

deosebită de toate vieţile omeneşti, şi care îi era hărăzită.

Desigur, înţelegea foarte bine că nimic nu mai poate fi modificat. Totul o îndreptăţea să creadă că îşi va sfârşi zilele în oraşul acela. Şi cea mai neînsemnată plimbare fusese dinainte prevăzută. Un fel de fatalitate îi ordona fiecare gest, fiecare gând aproape.

Se îngropa de vie în propriul ei mormânt. Moartea va veni s-o caute chiar într-una din încăperile acestei case, moartea pe care nu şi-o dorea şi care o va smulge unei vieţi pe care n-a cerut-o niciodată.

Senzaţia de-a fi prada unei forţe capricioase n-o slăbea o clipă: e o simplă jucărie în puterea voinţei care stăpâneşte lumea şi libertatea e doar o bătaie de joc. La ce bun să geamă în taină pentru faptul că viaţa e urâtă şi monotonă? Ca să scape din această închisoare e nevoie de un suflet mai puternic decât al ei. Zadarnic afişează un aer poruncitor şi-şi sperie soţul cu duritatea ei; e slabă, mai slabă decât cei cărora le impune atât de mult.

Plictiseala, disperarea o făceau amară. Obişnuită să-şi înfrângă orice elan firesc, nu reuşea decât să conserve şi mai bine otrava ce-i lucra de ani de zile în suflet. Violenţa, veşnic stăpânită, îi împietrise încet-încet inima, făcând-o în cele din urmă indiferentă la suferinţele altora. Fără să fi comis vreodată cine ştie ce păcat, avea o conştiinţă mai încărcată decât cea mai înrăită criminală. Când îşi bătea fiul se desfăta cu lacrimile pe care le vedea tremurând în ochii lui şi dorea ca o nouă poznă să-i ofere pretextul unor noi sancţiuni. Detesta acest copil care-i amintea de soţul ei; era un semn viu al sclaviei, pentru că se simţea incapabilă să-l abandoneze, să fugă de el, şi pentru că făcea parte din acea orânduire a lucrurilor ce i-a fost impusă fără să-şi fi dat consimţământul. Ori de câte ori copilul se îmbolnăvea, îl îngrijea conştiincios, dar se

simţea răvăşită de o teribilă bucurie; nici ea nu ştia ce speră.

Se împlineau curând cincisprezece ani de când locuia în vila botezată *Mon Idée* de un proprietar ridicol, căci ridicolul era o caracteristică dominantă în viaţa acestei femei. Chiar şi numele soţului ei se preta la glume. Maniile lui stârneau zâmbete şi mobilele cu care îşi ticsise casa îi dovedeau cu prisosinţă mediocritatea spiritului. Dar nu lupta împotriva acestei stări de lucruri; înlocuirea unui fotoliu cu altul nu i-ar fi adus mai multă fericire. Soarta hotărâse s-o doboare şi ea îi accepta» victimă furioasă dar pasivă, toate nedreptăţile. Era mândră că păstrează cel puţin o înfăţişare demnă.

Se spune ca, în Alpi, masele de zăpadă se îngrămădesc în coasta muntelui şi, stau prinse acolo printr-un adevărat miracol echilibristic, pe care o simplă vibraţie a aerului îl poate distruge. E destul să răsune o voce omenească în vecinătate, pentru ca tot zidul să se năruie şi să se preschimbe în avalanşa ce striveşte un sat întreg. Ar fi vrut să scoată ea însăşi acest strigăt, acest apel care să dărâme edificiul zăpezilor imobile. Când l-a văzut prima oară pe preceptorul fiului său, a avut o impresie ciudată, care se înnoia ori de câte ori îşi reamintea această întrevedere. Omul nu-i plăcea; comportarea lui timidă, servilismul lui stângaci îi displăceau, dar, oricât de puţin intuitivă ar fi fost, de la prima vedere ghicise că aveau multe ranchiune şi iluzii comune. Fără îndoială că vârsta şi-o anume exasperare proprie firii sale o împinseseră mult mai departe pe drumul renunţărilor silite, dar era destul să examineze înfăţişarea neliniştită a lui Guéret, stângăciile lui, privirea aceea emoţionată şi plictisită, pentru a fi convinsă că se zbate în dificultăţi asemănătoare celor pe care le cunoscuse % şi ea

odinioară. Nici el nu ştia să-şi stăpânească viaţa şi asta se vedea limpede pe faţa lui, în timp ce ea fusese destul de vanitoasă şi de tare pentru a-şi ascunde neîndemânarea. Sigur că şi el, ca dânsa pe vremuri, nu-şi realiza greşelile decât o dată săvârşite şi nu ştia să tragă nicio concluzie folositoare.

Altora, unor suflete mai supuse, le era hărăzit darul de-a profita de împrejurări. O mulţime de oameni învaţă fericirea cum înveţi o meserie şi acceptă mediocritatea cu resemnare, pentru a evita ceva şi mai rău. Din această înţelepciune rezultau căsniciile fecunde, mesele de familie reunind trei generaţii satisfăcute. Dar ea se afla în faţa unui om căruia, ca şi ei, de altfel, această fericire nu i-a surâs. Probabil că niciodată nu va afla. ce-i odihna. Soarta îl va lovi fără să-l înveţe ceva, nici măcar să se stăpânească, să imite înfăţişarea omului sigur pe ceea. ce face. îşi ignora până şi meseria aleasă saşa cum era preceptor, putea îi foarte bine şi funcţionar de bancă, şi poştaş, şi grădinar: locul lui nu-i nicăieri.

Vedea foarte limpede acest lucru şi suferea, nu pentru el, ci pentru ea însăşi, căci Guéret personifica spectacolul propriei sale* mizerii. Fără a-l dispreţui – cum să dispreţuieşti o fiinţă cu care semeni în atâtea privinţe? – îl ura pentru faptul că venea în casa ei, dar, cu toate acestea, n-ar fi împiedicat sub niciun motiv vizitele astea. Îi era greu să-l vadă; i-ar fi fost şi mai greu să se lipsească de prezenţa lui. Ardea să-l întrebe într-o zi despre viaţa lui, să afle: el cum procedează pentru a-şi rata viitorul.

Desigur, era un bărbat slab şi ei nu-i plăcea decât forţa; îi recunoştea oricum o superioritate: nu era atât de răbdător ca dânşa. Într-o zi, dintr-o necliibzuinţă, cuprins de-o criză de furie, pe care ea în locul lui şi-ar stăpâoi-o, va comite o prostie mai mare decât celelalte, va tulbura

ordinea lucrurilor. Ceea ce ea n-a îndrăznit să facă niciodată, el o va face poate, căci norocul îi favorizează uneori pe imbecili.

Astfel, aflând că în Lorges au fost comise două crime în aceeaşi seară şi cam în acelaşi loc, nici n-a fost nevoie să-i spună soţul ei asupra cui apasă bănuielile. Trăi, drept urmare, câteva ore de satisfacţie deplină şi trebui să se retragă în camera ei, pentru a nu-şi trăda sentimentele ce-o agitau. Totuşi, ceva condamna în ea această plăcere, amintirea unei educaţii austere în care faptele bune şi lectura cărţilor pioase jucaseră şi ele un rol. „Cât de rea sunt 1" îşi spunea cu un surâs involuntar; dar ceea ce ştia despre ea însăşi nu-i micşora câtuşi de puţin zelul cu care citea şi recitea în ziar relatarea amănunţită a groaznicei descoperiri. Privirea lacomă sărea cuvintele, rândurile; chiar şi cu ajutorul ltfmietei abia izbuti să înţeleagă ce citeşte, într-atât de tulburată îi era vederea de emoţie. I se părea că ea însăşi a participat la această dublă fărădelege. La început respinse o idee atât de absurdă. Să-i fi spus lui Guéret vreun cuvânt care i-ar fi putut inspira asemenea crimă? Şi, în timp ce citea ziarul, se străduia să combată în sinea ei gândurile stranii pe care i le provoca lèctura, dar nu avea tăria să analizeze calm tot ce-i trecea prin niinte. Mina îi tremura. Din ce în ce mai limpede, şi în ciuda voinţei ei, vedea cum se stabileşte un misterios raport între ea şi crima făptuită de altul.

„Ah 1 nu, nici vorbă 1" exclamă ridicându-se brusc. Şi aruncă ziarul la picioare. Era pusă în faţa unui fapt real şi brutal. Tot ce mai era cinstit şi convenţional într-însa protesta împotriva ideii unei complicităţi posibile cu asasinul. Şi-şi oferi timp de câteva minute comedia virtuţii. Ce fericire să te simţi nevinovată în faţa unei crime atât de sălbatice! apoi se calmă; se cunoştea prea bine că se

bucura multă vreme de fericirea sa închipuită. Crima n-o îngrozea. O uimea, o interesa. La urma urmei, puţin îi păsa că asemenea violenţb sunt un atac împotriva societăţii. Nu simţea decât dispreţ şi ură pentru această societate bicisnică. S-a găsit un om care a simţit ceva mai multă ură, a avut ceva mai multă îndrăzneală. Cu ce drept l-ar condamna? Astfel de ipocrizii nu se mai potriveau cu vârsta ei. Mai bine să se privească drept în faţă. Întotdeauna ajungea la această coheluzie ce dobândea în mintea ei valoare de principiu, şi-i adormea ultimele regrete că nu-i o virtuoasă.

Şi-apoi, nu era de loc dezagreabil să simţi că ai un suflet niţel scelerat, când soarta te leagă de un soţ ca domnul Grosgeorge, în care înflorea toată falsa pudoare burgheză. În prezenţa lui se resemna uşor la gândul ca inima ei nu-i pură. Era destul, de exemplu, să vadă indignarea cu care acest bărbat făţarnic şi vicios comenta asasinarea domnului Sarcenas, pe care altcum l-ar fi lăsat să crape de foame, şi violul unei femei căreia, cu preţul câtorva monede, i-a smuls de atâtea ori un trist consimţământ Iată aşadar unde ajungi când nu ştii să te cunoşti pe tine însuţi: la această ridicolă paradă a respectabilităţii.

Aşezată în faţa domnului Grosgeorge, îi ascultă, fără să-l întrerupă, discursul vehement. Dintr-un exçes de indulgenţă, domnul Grosgeorge n-avea pretenţia ca Guéret să fie dus chiar la eşafod şi-i dăruia viaţa, dar cu condiţia să şi-o petreacă sub cerul crunt al Guyanel. Fiecare om are dreptul la viaţă. Considera această axiomă, pe care o emitea ca pe un rod al profundelor sale meditaţii, drept limita extremă a concesiilor posibile. Răscumpăra astfel severitatea pedepsei pe care ar fi ceţut-o dacă ar fi fost el procurorul, admiţând că justiţia l-ar fi arestat pe criminal.

Numeroase motive, pe care nu-i dădea mâna să le mărturisească, explicau, justificau antipatia sa faţă de Guéret. Întâi şi-ntâi, îi fusese frică. Vestea crimei făptuite de preceptorul fiului său îi provocase un şoc teribil, ca şi cum însăşi moartea l-ar fi atins pe neaşteptate, şi două zile la rând a trăit copleşit de-o spaimă jalnică, neîndrăznind să iasă din casă, verificându-şi pistoalele. Apoi, şi acesta era probabil marele său dinte împotriva lui Guéret, socotea că acesta a comis un abuz de încredere pătrunzând în casa lui. În biata ia minte bătrână şi zăpăcită de lectura ziarelor, ideile nu erau prea limpezi. Un criminal dobândea înfăţişarea unui bolnav contagios, care n-are voie să-şi poarte ciuma printre ceilalţi. Când urzeşti proiecte de crimă, stai acasă, nu vii să bolovăneşti ochi buimatici prin saloanele oamenilor respectabili, căci domnul Grosgeorge şi-amintea că în ultima dimineaţă când îl văzuse pe Guéret, acesta avea într-adevăr nişte ochi buimaci; va spune asta când îşi va face depoziţia. Şi mai era ceva, un lucru şi mai penibil, ce gândea Guéret despre el I Ultima lor convorbire s-a învârtit în jurul picturii şi a iubirii. E clar că, în sinea lui, ticălosul acela şi-a bătut joc de el şi de toate explicaţiile sale. Râdea şi acum probabil de tablourile pe care domnul Grosgeorge a avut gentileţea să i le arate. Insuportabil gând I Dacă ar fi ştiut, dacă ar fi bănuit o clipă ce canalie primeşte în casă, cu câtă bucurie l-ar fi dat afară! Şi-acum, să ajungi să te dispreţuiască chiar omul pe care l-ai fi putut pălmui şi care-şi râde de tine în fundul unei celule! în ochii domnului Grosgeorge, aceasta era adevărata crimă a lui Guéret. Violarea Angèlei şi asasinarea unui bătrân îi ofereau doar pretextul unei indignări ce-şlavea originea în vanitatea sa grav rănită.

Cu toate acestea, ziarele vorbeau din ce în ce mai puţin despre crimă. Vinovatul era de negăsit. Numeroase

persoane fuseseră arestate, interogate, apoi eliberate. Ancheta, efectuată cu multă râvnă la început, părea să nu dea niciun rezultat. Dar spaima fusese prea mare pentru ca liniştea să revină chiar atât de repede la Lorges. Zăvoarele se trăgeau de cu vreme şi doamna Londe nu era singura care se uita sub pat. Circulau tot soiul de zvonuri fioroase. Femeile nu îndrăzneau să se aventureze pe drumul ce mărginea Somnorosul şi, odată cu căderea serii, toată vecinătatea depozitului de cărbuni părea blestemată, ca şi cum asasinul urma să se întoarcă acolo, pentru a făptui noi fărădelegi. Anumite colţuri de stradă erau evitate după asfinţitul soarelui şi, în afară de doamna Grosgeorge, nimeni nu prea avea curajul să iasă noaptea.

Ea ştia că n-are de ce să-i fie frică şi nu dădea crezare şoaptelor care puneau crimele lui Guéret pe seama unei bande de răufăcători. De câtva timp, îi venea din ce în ce mai greu să stea acasă. De multe orr poruncea să i se pregătească cabrioleta şi colinda fără ţintă câmpia înconjurătoare. Deşi, mai des, făcea plimbări pe jos, ajungând până prin împrejurimile oraşului Lorges. Vremea era friguroasă şi uscată, ea umbla repede şi se întorcea la vilă frântă de-o oboseala reconfortantă, ce-i calma nervii şi-i îngăduia să doarmă. Adesea, fără a căuta un itinerar prea complicat, o pornea de-a lungul Somnorosului până la primele case din oraşul vecin, sau, când nu era pe ea frig, se aşeza pe mal şi urmărea cu privirea cursul fluviului.

După primul moment de surpriză, mariele eveniment ce tulburase viaţa din Lorges îi lăsase o amintire asupra căreia zăbovea cu plăcere. îşi amintea de emoţia primelor minute, de expresia şi vocea cu care domnul Grosgeorge îi anunţase descoperirea crimelor, apoi de bucuria pe care a trebuit să şi-o ascundă, de clipa de ruşine ce-a urmat şi de concluziile trase din sentimentele atât de amestecate şi de

puternice care au stăpânit-o zile de-a rândul. îi plăcea să retră «iască imaginar toate fazele micii sale drame interioare dar, pentru acest gen de exerciţiu mental, avea nevoie de singurătate şi de aceea pleca de acasă şi hoinărea departe pe câmp. Astfel, nimeni nu-i tulbura meditaţia.

Poate că şi anumite peisaje exercitau asupra ei o atracţie a cărei putere nici n-o bănuia. Oare dintr-un motiv anume, sau eu totul întâmplător obişnuia să se aşeze chiar pe malul xâului, foarte aproape de locul[8]

163

unde fusese găsită Angèle? Ce curiozitate o îmboldea, ce spera de fapt? Avea o fire prea ascunsă, o educaţie severă pusese prea multe bariere între ea şi propria-i inimă pentru a putea judeca exact ceea ce face. Impulsuri nestăpânite îi dictau conduita şi nu-i plăcea să prevadă consecinţele posibile ale actelor sale viitoare. N-o interesa decât satisfacţia de-a regăsi într-un loc sau altul amintirile, emoţiile căutate acolo. Rătăcea, de exemplu, cu plăcere prin cartierul unde fusese descoperit cadavrul domnului Sarcenas. Ştia, totuşi, cât de istovită va fi după aceste plimbări solitare a doua zi când, după nesfârşite ore de somn, se va trezi din nou la viaţa banală a dimineţilor sale iar delicioasa însufleţire din ajun se va fi risipit.

De obicei, dorinţa de a se mişca şi de-a simţi sub tălpi pavajul străzilor şi pământul bătătorit de pe şosea o apuca după amiază, şi, până seara, o exaltare, ce nu se trăda câtuşi de puţin pe faţa sa, îi înfierbânta încet-încet spiritul. Călca atât de uşor încât paşii abia i se auzeau şi se întorcea acasă atât de obosită încât, uneori, spre sfârşitul zilei, se prăbuşea îmbrăcată în pat, asemenea păsărilor rătăcitoare ce se rotesc pe cer până când un glonte ucigaş

8 — Léviathan

le întrerupe zborul buimac.

Trecură câteva luni şi mai erau doar trei săptămâni până la Crăciun, când într-o după-amiază, se întoarse acasă mult mai devreme decât de obicei. Inima-i bătea cu putere. Alergase, nu că s-ar fi grăbit să se întoarcă în salonaşul unde se retrăgea de obicei, ci pentru că nu se mai stăpânea şi i se părea că şi trupul ei trebuie să participe la cumplita frământare a spiritului. Ceva mai devreme, umblând de-a lungul căii ferate, ca să ajungă pe bulevardul Somnorosùlui, îl văzuse pe Guéret. Mergea grăbit şi se îndrepta spre Lorges; avea de gând, fără îndoială, să treacă pasareia. Doamna Grosgeorge se oprise. Bărbatul pe care îl căuta fără să-şi dea seama în toate plimbările ei se afla la că ţi va metri; peste o clipă, când va fi pe pasarelă, o s-o vadă căci, pentru moment, se ţinea ceva mai în urma lui, de cealaltă parte a căii ferate. Atâtea idei îi trecură prin cap, încât nu făcu nimic şi rămase nemişcată. Să se ascundă? De ce? Dimpotrivă, voia să-i vorbească. Să-l cheme? Se va speria şi va fugi. Poate că nici nu-i el. Ba da. Hainele ponosite nu-l schimbau de loc. Chiar atunci când era corect îmbrăcat, avea ceva de vagabond; se trădase de altfel şi prin gestul cu care şi-a ridicat la un moment dat gulerul hainei. Surpriza şi un fel de bucurie confuză o ţintuiră locului. Deodată, el se întoarse.

Poate căsimţise privirea ce-l urmărea. îşi scoase repede mâinile din buzunare şi se opri. Ea îşi dădu seama că o recunoscuse şi încearcă să-i ghicească intenţiile. Pentru a-l linişti, duse un deget la gură, apoi ridică braţul făcându-i semn să se apropie, dar el o privi şi, după câteva secunde de ezitare, porni îndărăt şi întoarse capul.

Atunci, cum tocmai trecea prin faţa ei şi începuse să alerge, doamna Grosgeorge strigă cu voce înăbuşită: *j*

— Opreşte I Nij-ţi vreau răul. 1

El n-o ascultă, peste un minut va fi departe. Totuşi, ea nu-şi pierdu capul. Era inutil să-i spună să se întoarcă. Alergă vreo câţiva paşi în aceeaşi direcţie şi-l strigă; pe neaşteptate, peste calea ferată:

— Vin aici mâine seară la ora şapte 1 Nu trebuie să-ţi fie frică de nimic I – Şi-acuma, stând aşezată în faţa focului de buturugi, scena aceea atât de scurtă dobândea un aspect ciudat în mintea ei. Cu zece minute în urmă alerga pe drum strigând ceva unui bărbat care fugea de ea şi nu voia s-o asculte. Să fi fost oare cu putinţă? Parcă nu-i venea să creadă. Încă nu era ora trei şi jumătate. Probabil că aţipise toropită de căldura din mica încăpere şi visase doar. Botinele şi poalele fustei sale erau însă albe de praf şi-i mai tremurau picioarele de oboseală. Alergase din toate puterile. îşi amintea zgomotul înăbuşit al pământului sub paşi, şi respiraţia gâfâită, şi strigătul, şi gestul; îl revedea pe Gueret, hainele lui soioase, faţa speriată şi sălbatică cil care o privise la un moment dat înainte de-a o rupe la fugă ezitase o clipă; se gândise desigur: „Ce-o fi vrând femeia asta? Ma va trăda? M-a recunoscut?” Şi făcuse cale întoarsă, alergând din ce în ce mai repede. Oare auzise ce i-a strigat, când a trecut prin faţa ei? Ce caută la Lorges în plină zi? Oare mâine seară se va întoarce? v întrebările pe care şi le punea o înnebuneau de nerăbdare. Ar fi trebuit să strige: diseară, şi nu mâine seară. Zadarnic se străduia să se stăpânească şi să rămână nemişcată; imobilitatea era o tortură pe care simţea că tiu mai are curajul s-o îndure. Unde va găsi oare liniştea, necesară pentru a rezista mai bine de-o zi încă? Nu era făcută să aştepte. Precis că la noapte nu va dormi. Aveau să urmeze câteva ceasuri interminabile şi va trebui să le suporte. Întâi sfârşitul după amiezii, apoi cina împreună cu

soţul ei – dar nu va mai cina < –, apoi întunericul, tăcerea din cameră, lampa pe care o va aprinde la fiecare sfert de ceas, orologiul pe care îl va auzi bătând până în zori. Nu mai putu îndura acest gând. Se ridică, şi-şi duse pumnii la piept, ca şi cum s-ar fi temut să nu i se spargă inima.

„Nu mai pot, nu mai pot”, repeta cu jumătate glas.

După câteva secunde de gândire, se îndreptă brusc spre uşă şi ieşi.

În aceeaşi zi, şi cam pe la aceeaşi oră, Fernande ciocănea la uşă odăii situate chiar deasupra restaurantului Londe.

— Tu eşti, Fernande? întrebă Angèle, care recunoscuse paşii fetiţei. Intră.

— Bună ziua. Nu ţi-e frig aici? Ar trebui să vii să te încălzeşti la soba din salon. Nu-i nimeni acolo. Doamna Lemde a ieşit după treburi.

— Mă simt foarte bine, Fernande. Nu-ţi face griji pentru mine.”...

Stătea într-un colţ al încăperii, chiar lângă fereastră, cu scaunul lipit de perete. În clipa când intrase Fernande, Angèle pusese pe-o măsuţă rochia la care tocmai cosea ceva şi-şi ascunse faţa în şalul cenuşiu cu care era îmbrobodită.

— Uite, adăugă lipind dosul palmei de perete, nu-i nevoie să mai cobor eu lângă sobă; vine ea la mine.

Într-adevăr, burlanul, care trecea prin perete, râs* pândea tin pic de căldură, scorojind tencuiala ce se zărea prin tapetul de hâftie sfâşiat pe o lungă porţiune.

— Oricum, spuse Fernande aşezându-se pe marginea patului, la câţiva paşi de Angèle, e mai plăcut jos şi doamna Londe a plecat.

— Da, dar se poate întoarce dintr-un moment într-altul, şi eu n-am niciun chef s-o văd.

— Chiar n-o să mai vorbiţi niciodată?

Cât mai puţin dacă se poate, draga mea. De Ce mă întrebi? Tu nu poţi pricepe cât rău mi-a făcut doamna Londe.

— Ce ştii tu? Îţi închipui că nu-s la curent pentru că am treisprezece ani şi jumătate? Te înşeli. Sunt fete i mai mari ca mine, care nu ştiu ce ştiu eu:

Rostise aceste cuvinte cu Ur fel de mândrie şi întinse faţa spre Angèle, care întorcea capul, stânjenită de ochii negri ce păreau să-i caute trăsăturile prin ochiurile şalului.

— Dacă nu mă crezi, continuă Férnande după câteva clipé de tăcere, mai decât s-o întrebi pe doamna Londe. Dar tu nu vorbeşti cu ea, adăugă fata cu ipocrizie, uitasem.

— Te sfătuiesc să nu-ţi prea faci de lucru cu doamna Londe. Tot timpul te ţii de fustele ei, micuţe. Într-o zi ai să regreţi că ai ascultat-o.

— De ce? Tu nici nu ştii ce discutăm noi. E foarte drăguţă cu mine. îmi dă voie să fac ce vreau. Dacă ai şti câtă încredere are în mine 1 Mereu îmi spune că-s destul de mare acum ca să nu mai fiu dădăcită şi că n-am de dat nimănui socoteală de ce fac. Asta-mi place grozav.

— Şi maică-ta?

— XMaică-mea e încântată. Ia jumătate din banii pe care-i câştig aici la doamna Londe şi depune restul la casa de economii. Am până acum peste cincizeci de franci.

— Norocul tău, spuse Angèle pe un ton dintr-odată blând. O să-ţi prindă bine mai târziu.

— Sigur că da, aşa-mi spunea şi mămica, deunăzi. Ca să nu mai vorbim că doamna Londe mă învaţă să cos, să spăl vasele; asta prinde foarte bine, îţi dai seama.

— Foarte. Şi ce te mai pune să faci, doamna Londe?

— Oh! îi mătur camera, îi fac patul. Ce, tu nu ştiai? Eu fac curăţenie la ea în cameră, dimineaţa. Tot eu duc sus

şi cărbunii. Nimeni afară de mine n-are voie să se atingă de încălzitorul ei; i-l pregătesc zilnic, dimineaţa şi seara.

— Păi eşti o domnişoară în toată firea 1 Pun pariu că te trimite să-i faci şi comisioanele.

— Bineînţeles. Suferă groaznic din cauza picioarelor! Numai pe-o vreme dintr-asta mai poate ieşi din casă: rece şi uscat, aşa-i place ei.

— Grozav. Azi trebuie să fie mulţumită. Dar ia spunermi tu, Férnande, ce fel de comisioane te pune să-i faci?

s – Păi să-vezi. Uneori mă trimite până la mercerie, alteori la băcănie. Niciodată la ceilalţi furnizori pentru că se teme să nu mă înşele. Acum… Oh! dar ăsta-i un secret şi m-a pus să-i promit că nu povestesc nimic.

— Mie poţi să-mi spui totul, micuţo. Ştii tu, de la mine nu află nimeni nimic.

— În sfârşit, ţie, Angèle, o să-ţi povestesc, deşi sunt sigură că dacă ar afla că ţi-am spus, s-a terminat cu prietenia noastră.

— Fii pe pace.

— Ei bine, deunăzi m-a trimis la un bărbat.

— Ce vorbeşti?

— Da, m-a trimis cu o scrisoare la domnul Domène, farmacistul din Chanteilles. Mi-a spus: „Oare eşti o fată destul de mare ca să te trimit la un bărbat?” Eu am răspuns că da, fireşte. Atunci mi-a dat scrisoarea şi eu am dus-a domnului Domène.

— Şi? Vorbeşte odată, haide.

— Ce-i cu tine? Te-ai supărat?

— Da’ de unde, draga mea Férnande. Povestea ta mă interesează; sunt tare curioasă să aflu urmarea. Şi domnul Domène ce ţi-a spus?

— A fost foarte drăguţ. Mi-a dat moşmoane şi o

pungă cu gomine. M-a dus apoi cu el în odaia din dos. Acolo s-a apucat să-mi turuie verzi şi uscate. M-a întrebat dacă nu mi-e frig la picioare numai cu şosete în toiul iernii. Tu ştii că doamna Londe nu-mi dă voie să pun ciorapi. Zice că trebuie să mă călesc.

— Da, şi după asta?

— După asta m-a întrebat dacă port tricou, un tricou ca lumea şi călduros. Eu am zis că da, dar el n-a vrut să creadă şi ţinea morţiş să-şi vâre degetele sub şorţul meu. Nu crezi? Eu râdeam pentru că mă gâdila şi-am scăpat din mână punga cu gomine şi-n clipa aceea el. a auzit că intră cineva în prăvălie. Mi-a dat atunci o monedă de doi franci şi mi-a spus că asta-i drept răsplată că i-am adus scrisoarea şi trebuie să-mi fi fost frig la picioare. Pe urmă, când am vrut să adun gommele de pe jos, mi-a zis că să le las şi mi-a dat altă pungă. După aia m-a condus afară, dar nu prin prăvălie ci printr-o uşiţă ce. dădea într-un coridor* Mergi până la capăt şi te pomeneşti în stradă.

— Şi i-ai povestit toate astea doamnei Londe?

— Oh 1 dar nu i-am spus că m-a şi sărutat...”

— Te-a sărutat?

— Sigur că da, nu ţi-am spus? încolo i-am povestit totul doamnei Londe. I-am arătat şi moneda de doi franci. Mi-a zis că pot s-o păstrez şi n-am nevoie să-i pomenesc şi maică-mii. de banii ăştia. Şi pe urmă cu scrisoarea, ştii?

— Scrisoarea?

— Sigur că da, scrisoarea domnului Domène, ce naiba.

— Şi ce-i cu ea?

— Ei bine, nici nu s-a uitat măcar. A. vârât-o în buzunar, simplu; fără s-o citească măcar. Poftim de scrie-i scrisori unuia ca ăsta I

Ultimele cuvinte ale Férnandei fură urmate de câteva

secunde de tăcere, în timpul cărora Angèle rămase nemişcată, cu capul plecat şi cufundată, judecând după toate aparenţele, într-o meditaţie din care înfăţişarea îngrijorată a Férnandei nu izbutea s-o scoată.

— În sfârşit, spuse ea cu voce brusc schimbată, sper că ai să-i povesteşti şi maică-tii toate astea, nu-i aşa?

— De ce? Doamna Londe miâa spus că nù-i nevoie.

— Iar eu îţi spun că-i foarte grav, dimpotrivă.

— Am făcut rău că ţi-am povestit, izbucni Férnande. Dar n-ai să afli niciodată ce-a spus doamna Cauze despre tine şi iubitul tău.

— Ce? exclamă Angèle ridicându-se deodată, doamna Cauze à spus ceva…

— Da, am auzit-o eu, eram în odaia de alături şi coseam, iar ea vorbea cu doamna Londe. Dar nu-ţi spun ce-a zis.

— Férnande, n-ai dreptul să taci. Tu fiu ştii că eu pot să mori Trebuie să-mi” spui totul. Te implor Férnande, auzi?

— R Jură mai întâi că n-ai să povesteşti nimănui întâmplarcă cu domnul Domène.

— Da, da. Ţi-o jur.

Se aşeză lângă fetiţă, pe pat, şi-i cuprinse o mână între mâinile sale tremurătoare.

— Eram alături şi coseam, începu copilul care abia aştepta să-şi destăinuiască secretele. Doamna Londe mi-a spus să ies pentru că era şi doamna Cauze şi nu-i place să fiu de faţă când are mosafiri.

1 js-Da, ştiu asta.

— Doamna Cauze a spus întâi că nu mai eşti de văzut şi că domnii din restaurant te regretă grozav, desigur. Atunci doamna Londa a răspuns; „Nu-i una, sunt o mie în locul ei”; Nu păruse de loc încântată când doamna Cauze a

izbucnit în râs, şi s-a răstit la ea niţel, adăugând: „De altfel, am eu în vedere pe cineva care s-o înlocuiască”.

— A spus ea asta?

r

! 171

— Da. Şi doamna Cauze a râs iar şi-a întrebat-o pe doamna Londe dacă pe mine mă are în vedere. Eu I Îţi dai seama ce surpriză pe mine. În momentul acela doamna Londe s-a supărat şi i-a strigat să tacă din gură. Doamna Cauze a tăcut o bucată de vreme, apoi a întrebat-o pe doamna Londe dacă crede că o să-l prindă până la urmă pe omul care l-a ucis pe domnul Sarcenas şi te-a atacat pe tine.

— Da, şi-atunci?

— Nici asta nu prea părea să-i convină doamnei Londe. I-a zis doamnei Cauze căro fricoasă şi numai ea cu trăncănelile ei e vinovată că toată lumea din Lorges moare de frică. Atunci, doamna Cauze s-a zbârlit şi i-a răspuns că nu-i singura din oraş care crede că asasinul este... Ghici cine?

— Nu ştiu. Spune repede.

— Domnul Gueret, care a fost de două ori pe aici şi-a dispărut a doua zi după crimă.

— Doamne, Dumnezeule, ce tot îndrugi tu, Fernande? Dar doamna Londe, ea ce-a răspuns? Vorbeşte odată!

— A zis că nu-i adevărat şi-toată lumea e sigură că-i vorba de o bandă de răufăcători care a făcut asta. Doamna Cauze a zis, că nu. Strigau amândouă. Nici nu mai trebuia să stau cu urechea la gaura cheii ca să le aud.

— Şi vee spuneau? Zi mai repede.

— Stai puţin, mai repede nu pot. Doamna Cauze a zis aşa: „Toată lumea ştie că iubitul Angelei e făptaşul, pentru că poliţia îl caută şi el nu mai îndrăzneşte să se arate în

lume”. Când a auzit doamna Londe una ca asta, i-a strigat: „Ieşi afară 1” cu o voce care pe mine m-ar fi băgat în sperieţi, dar doamna Cauze îi dădea înainte, ea care totuşi pare atât de sfioasă; se bâlbâia şi doamna Londe răcnea aşa de tare că abia mai înţelegeam ce-şi tot spuneau. Şi-apoi, dintr-odată, doamna Cauze a început să strige şi mai tare ca doamna Londe: „Cred şi eu că-i ţii partea”, zicea ea. Şi-a mai zis ceva, ceva îngrozitor.

— Ce anume? spune repede, hai!

— A zis: „E limpede. Aici e ascuns 1”.

Angèle lăsă mâna fetiţei şi se depărtă fără o vorbă, dar tremura atât de tare încât Fémandei i se făcu milă de ea.

— Ce-ai păţit, Angèle. Dar asta nu-i. adevărat* haide.

Vru s-o îmbrăţişeze dar tânăra femeie, cu un gest instinctiv, îşi trase iar şalul pe faţă. Trecură câteva secunde fără ca Angèle să poată scoate un sunet: apoi se eliberă cu blândeţe din strânsoarea Fernandei. şi întrebă în sfârşit:

— A – mai spus ceva?

— Nu, a plecat imediat. Ţi-e rău? Vrei să te întinzi puţin?

— Vreau să mă laşi singură, Fernande, şopti Angèle.

— Dacă aş fi ştiuţ, nici nu ţi-aş fi povestit toate astea. Mă şi gândeam de altfel. Eram sigură că ai să suferi.

— Nu-i vina ta, micuţe. Dar să nu mai spui nimănui ce mi-ai povestit.

— Nu, bineînţeles.

Urmă o scurtă tăcere, apoi tânăra femeie spuse cu voce mai fermă:

— Fernande, sunt nefericită, tare Nefericită. Dacă într-o zi o să am nevoie de tine, ai să m-ajuţi?

— Dar ştii bine că da, ce naiba.

— De trei luni încoace duc o viaţă îngrozitoare, Fernande. Nu mai văd pe nimeni. La început s-a crezut că rănile se vor vindeca în două săptămâni. Într-adevăr, s-au închis, dar urmele o să rămână pentru totdeauna. Nu îndrăznesc să mă arăt în asemenea hal.

Va trebui totuşi să-mi reiau lucrul. Când te gândeşti ce fericită eram la spălătorie şi eu habar n-avêam I Îţi aminteşti ce drăguţă am fost?

— Ce tot spui I Dar eşti încă.

Angèle scutură din cap.

— Nu m-ai văzut după aceea…

Se opri şi păru să chibzuiască.

— Ia spune-mi, micuţa mea Fernande, reluă o clipă mai târtfiu, tu mă iubeşti? Nu ţi-e frică de mine, aşa, un pic?

— Frică, Angèle?

— Da. Veşnic mă vezi îmbrobodită cu şalul ăsta. Trebuie să fie foarte trist. Uneori mi se pare că te uiţi rla mine de parcă ai spera să-mi vezi faţa prin ochiurile şalului.

— Nu-i adevărat, spuse Fernande cu un aer surprins.

— Ba da, ba da, continuă Angèle cu voce blinda. Niciodată n-aduc vorba despre asta, înţelegi. Prea mă doare să mă gândesc că am ajuns o slută. În fiecare dimineaţă mă privesc în oglindă, şi, câteodată, îmi spun că merge spre bine, şi-apoi, sunt zile când mi se pare că, dimpotrivă, e mult mai rău; când te vezi toată ziua şi nu te mai gândeşti la altceva, ajungi să nu mai ştii cum arăţi de fapt.

— Nu trebuie să te mai gândeşti atât, răspunse Fémande, neliniştită de tonul pe care fuseseră spuse aceste cuvinte.

— Uşor de vorbit. Vezi tu, aş avea nevoiè de cineva care să-mi spună adevărul, cineva care să nu mă fi văzut la faţă în ultimele trei luni şi căruia să mă arăt.

— Doamna Londe ţi-ar spune imediat.

— Doamna Londe, repetă Angèle cu furie în glas. Ea ar fi foarte încântată să vadă cât rău mi-a făcut.

Fetiţa păli.

— Dimpotrivă, spuse. Doamna Londe îmi zicea că speră să te vadă curând vindecată, pentru ca să-ţi poţi relua slujba.

— Din. cauza ei s-a întâmplat totul, Fernande. Dacă n-aş fi cunoscut-o pe femeia asta, şi-acum aş fi fost frumoasă ca pe vremuri.

O luă pe Fentan. de de mână şi, ridicându-se brusc, se aşeză în faţa ei.

— Vreau să te rog ceva, îi spuse cu tărie. N-ai să mă refuzi, nu-i aşa? Ai spus că ţii mult la mine. Ascultă 1 Am să scot şalul. Tu ai să vii lângă fereastră şi ai să te uiţi la mine. Vrei? Spune, vrei?

Fernande izbucni în plâns.

— Ce-ai păţit? întrebă Angèle căzând în genunchi în faţa ei. Ţi-e frică? Ţi-e frică de mine? Pe vremuri mă îmbrăţişai atât de tare, nu-ţi mai aduci aminte? îmi cuprindeai gâtul şi spuneai că nu vrei să mă laşi să plec. Iar acum, când sunt singură şi toată lumea mă urăşte, chiar şi tu eşti împotriva mea? Micuţa mea Fernande, te implor, fii bună cu mine. Îţi jur că nu-i nimic ca să te sperii. Crezi că eu m-aş uita în oglindă în fiecare dimin. caţă, dacă mi s-ar face frică din cauza asta? Nu este decât o simplă cicatrice. Numai că mi-e ruşine când mi-aduc aminte că acum trei luni arătam mai bine decât acum.

Cuvintele Angèlei o liniştiră pe fetiţă, care îşi şterse lacrimile.

Când ai să ieşi pe stradă? întrebă ea.

— Când? Mâine chiar, dacă-mi spui tu că nu m-am schimbat prea mult. Vezi că poţi să-mi fii de folos? Haide.

Şi ridicându-se o trase blând către fereastră.

— Uite, îi spuse aşezându-se în colţ, în aşa fel încât K.1 existe între ea şi Férnande o distanţă de câţiva paşi, mima imprésie e cea mai importantă. Încearcă să uiţi faţa mea de altă dată şi spune-mi drept dacă pot ieşi mâine. Şi nu mai fă mutriţa asta, draga mea. Parcă ai să-l vezi acum pe dracul în persoană I Haide, nu vreau să fii tristă din cauza mea. Uite, închipuie-ţi că eşti la teătru. Se opri o clipă, apoi reluă pe tonul solemn al crainicului care anunţă un spectacol: „Doamnelor şi domnilor, reprezentaţia noastră începe, cortina se ridică. Priviţi!” *

O tăcere grea urmă ultimului cuvânt pronunţat cu voce gâtuită. Apoi, copilul scoase un strigăt, ca şi cum, pe neaşteptate, i s-ar fi tăiat răsuflarea, căci se aştepta să vadă nişte răni hidoase pe un chip oarecum familiar, dar în faţa ei se afla o femeie pe care n-o cunoştea şi-ai cărei ochi măriţi de nelinişte mai păstrau, singuri, ceva din frumuseţea ce pierise pe vecie din carnea stâlcită. Totuşi, proporţia trăsăturilor nu se schimbase de loc şi minunata arhitectură a frunţii, a orbitelor şi-a nasului dăinuia încă, dar două răni adânci, două dâre late şi tivite cu alb brăzdau o faţă de-acym încolo jalnică; prima, pornind de la tâmpla dreaptă, scobea un obraz şi dunga buzele, pentru a le impune parcă tăcerea; cealaltă zdrobea o parte din maxilar şi bărbia, dispărând sub ureche. Ai fi spus că, nemulţumită de opera sa, o mânănemiloasă a vrut s-o anuleze, însemnând cu două dâre groase de cretă cicatricile crunte ce-o condamnau.

— Haide, spuse în cele din urmă Angèle cu un suspin dureros, nu mai sta aşa fără să scoţi o vorbă, Férnande.

— Da, şopti fetiţa, rămânând nemişcată.

— Vezi, reluă tânăra, m-am obişnuit cu gândul că niciodată nu voi mai fi ca pe vremuri, dar cred, cu toate astea, că, într-o bunăv Zi, lucrurile se vor mai îndrepta. Tu nu crezi? întrebă ea după o scurtă pauză.

— Sigur că da, Angèle.

Încercarea la care fusese nevoită să-şi supună vanitatea îi mai uşurase puţin inima, şi, departe de-a înţelege zădărnicia tragică a reflecţiilor sale, îngrijorată poate de ceea ce urma să-i spună fetiţa, Angèle continuă să vorbească:

— La început* credeam că voi muri de ruşine văzându-mă astfel. Totul e să te obişnuieşti. Mi-am păstrat ochii, asta-i cel mai important. Oţi 1 Dacă s-ar putea să dispară şi semnele albe! Am impresia că pielea a redevenit ceva mai roză jur-împrejur. Am observat că în plină zi, în plin soare se vede mai puţin; numai când mă întorc cu spatele la fereastră e foarte urât, dar şi-atunci n-am decât să plec capul, pricepi tu?

Şi înclină capu'}, nelăsând la vedere decât creştetul pe care părul negru şi greu eradbspărţit printr-o cărare. Fernande tăcea mai departe; palidă, cu mâinile la spate, părea că se teme să facă vreo mişcare.

— Recunoaşte, spuse Angèle, că nu-i chiar atât de groaznic cum credeai. Ceea ce-i groaznic la vedere, e sângele, nu-i aşa? Dar o cicatrice… în sfârşit, dacă m-ai întâlni pe stradă, ţi-ar fi frică? Spune 1

— 'Nu.

— Minunat! Va să zică pot să ies? Dacă ai şti ce senzaţie am avut aflându-mă înaintea ta fără să trebuiască să-mi acopăr faţa cu şalul 1 Ajunsesem să-mi fie frică de mine însămi. Şi-a fost destul să-l dau jos, ca să mă simt grozav de bine I Ştii, de mult nu m-am mai simţit aşa şi

sunt fericită pentru tot ce mi-ai spus.

Pronunţase aceste cuvinte cu volubilitate” şi izbucni deodată în râs; o bucurie subită îi aprinse privirea şi-i îmbujoră obrajii, ascunzând albul cicatricelor. Ce speranţă o însufleţea, pentru ca într-o singură clipă să uite atâtea zile de suferinţă? O apucă de mână pe Férnande şi-o trase alături de ea, pe pat.

— Mi-ai promis că ai să fii sinceră cu mine, Fernande, reluă Angèle cu voce mai gravă. Ascultă-mă. Am o mulţime de planuri de viitor. Doar îţi dai seama i a n-am de gând să trăiesc aşa toată viaţa, ca într-o închisoare. M-am săturat să tot spăl rufele doamnei Londe şi să-i cârpesc lenjeria pe gratis. Mâine ies, aşa am hotărât. Acum vreau să-ţi pun o întrebare serioasa* Gândeşte-te bine înainte de-a răspunde.

— Da.

— Tu eşti foarte tânără încă, dar mi-ai spus că ştii multe, nu? Ei bine, uită-te la mine. Ce zici, dacă un bărbat m-ar vedea aşa cum sunt acum, ar zice că-s urâtă?

— Urâtă? Nici vorbă.

— Eşti convinsă că nu spui aşa numai ca să-mi faci plăcere? Şi crezi că s-ar putea îndrăgosti de mine?

— Da, Angèle. s

— Şi s-ar apropia de mine şi mi-ar spune: „Domnişoară, te iubesc 1”. Dar după aceea?

— După aceea?

Sigur că da, ce-ar face după aceea? M-ar lua de mână, nu-i aşa, şi m-ar săruta. Asta ai vrut să spui?

— Da.

Angèle începu să râdă.

— Spune-mi, continuă, crezi că domnul Domène m-ar fi sărutat dacă aş îi fost în locul tău, deunăzi?

Fetiţa lăsă capul în jos.

— Ei bine, spuse Angèle ridicându-se brusc în faţa ei? sărută-mă tu I

Stătea în picioare, între fereastră şi Férnande, pândind pe feţişoara din care fugise tot sângele o expresie care s-o liniştească pe deplin; dar nu văzu decât o gură crispată şi nişte ochi ce se umpleau de lacrimi. Spectacolul acestei spaime îi puse un nod în gât. Nicio oglindă, oricât de limpede şi de crudă, n-ar fi putut arăta mai desluşit uneiunea sa, ca privirea înspăimântată a Fémandei. Simţi că o lasă puterile şi i se taie genunchii. După ce oscilase luni de-a rândul între speranţă şi desperare, se pomenea dintr-odată în faţa unei certitudini hidoase: inspira oroare. Un copil refuza s-o sărute. Îi întoarse brusc spatele şi, fără a rosti o vorbă, se îndreptă spre fereastră. Câţiva trecători străbăteau mica piaţă, o bătrână doamnă căreia numai anii îi stâlciseră faţa, un băieţaş cu pielea intactă. Oare ei bănuiau că ea se afla acolo cu inima sfâşiată de tristeţe?

„Probabil că Fernande n-a înţeles, gândi ea. Am s-o mai rog o dată*”.

Se întoarse către fetiţa care nu îndrăznise să facă vreo mişcare şi-o privea în tăcere. Angèle deschise gura, dar de spaimă îi pierise glasul. Ea însăşi păru uimită de neputinţa de-a mai lega cuvintele pe care voia să le rostească. Ce linişte cumplită domnea în încăpere! Ar fi vrut să răcnească, să răcnească până ce i s-ar tăia răsuflarea, până ce viaţa s-ar scurge dintr-însa, pentru că nu era chip să scape din iadul acesta decât prin moarte. Brusc, picioarele o trădară şi căzu în genunchi, cuprinse trupul Fémandei care se ridica pe jumătate, cutremurată de scârbă la atingerea braţelor ei; şi, înfundându-şi capul în pieptul fetiţei, cu părul răsfirat pe şorţul ei de şcolăriţă, izbucni într-un plâns de nebună, cu urlete din care parcă răzbea un hohot de veselie drăcească.

IV

În salonul lung şi mohorât, cu vârfurile degetelor încrucişate, cu picioarele pe încălzitor, doamna Londe îşi aştepta clienţii. Stătea nemişcată; o pelerină tricotată îi acoperea umerii puternici, din ce în ce mai aduşi în ultimul timp, şi ochii neclintiţi, cu privirile îndreptate, ca să – zicem aşa, înăuntru, păreau fixaţi asupra unei viziuni interioare, a cărei melancolie se citea pe trăsăturile feţei. Mica vază de cositor din faţă era goală; o păstra totuşi, din teama superstiţioasă de a nu-şi strica destinul modificând măruntele tabieturi ale vieţii zilnice. Puţin îi păsa că anotimpul îi refuză florile. Avea ea alte griji. Se întâmpla ceva foarte grav, ceva atât de grav, încât, pusă în faţa unei situaţii fără precedent, doamnei Londe îi pierise tot curajul şi nu mai era în stare de nimic, să cheme chelnerul, de exemplu. * Unde erau vremurile când îi poruncea să aducă supa, pentru a sili astfel clienţii să apară? Acum nu mai îndrăznea. Pierduse încrederea în acest procedeu din zilele sale de glorie; nu i-a fost dat oare, chiar săptămâna trecută, să vadă unsprezece farfurii pline cu supă, fumegând şi-apoi răcindu-se în aşteptarea clienţilor întârziaţi?

Era ora şapte şi douăzeci şi cinci; ştia exact, numărase minutele secundă cu secundă, urmărind tic-tacul pendulei negre. Neliniştea, mânia îi picurau fiere în sânge şi-i îngălbeneau obrajii sub stratul de pudră mov. Era singură cuc în salon. Cu toate acestea, chiar de-ar fi să moară la pupitrul ei, şi tot va aştepta, gândea ea, până ce uşa se va deschide şi-o să apară careva.

În soba de lângă masa comună, focul ardea, îi auzea murmurul care pe vremuri i se părea vesel şi reconfortant. Acum căldura lui îmbietoare se risipea zadarnic în aerul rece. La tulburarea sufletească a doamnei Londe se

adăuga şi o indispoziţie fizică ce-o făcea să se întrebe cu spaimă cum va reuşi să stea nemişcată o oră şi jumătate, poate chiar mai mult. De unde această nevoie chinuitoare să vomite? Nu mâncase nimic la ora patru, îi fusese greaţă, şi-acum simţea cum o cuprinde o sfârşeală.

De ce atâta suferinţă? gândea ea. Ani întregi trăise în calmul unei vieţi banale şi lipsită de griji; totul părea să fie rânduit pentru totdeauna, scularea, culcarea, mesele, ba chiar plăcerile şi tristeţile; şi dintrvo dată, un mare haos. Cele mai vechi tabieturi erau puse din nou sub semnul întrebării, însăşi fondul existenţei sale răsturnat. Fiecare ceas aducea o nouă emoţie, fiecare început de zi ameninţa cu un dezastru. Cineva apăruse şi, odată cu el, nenorocirea. Acel cineva era Guéret. De când cinase în restaurant, totul mergea prost. Ar fi trebuit să-şi dea seama că mutra lui ursuză, muţenia lui nu prevestesc nimic bun. Din pricina lui, Angèle trebuia să se ascundă ca o leproasă; din pricina lui, doamna Londe nu mai ştia ce se întâmplă prin Lorges şi ascendentul pe care îl dobândise asupra clienţilor slăbea puţin câte puţin; tihna bătrâneţii compromisă, chinul curiozităţii nesatisfăcut, umilinţa, furia de-a simţi cum i se scurge printre degete tot ce credea că stăpâneşte pe vecie – uri-puhoi de belele se abătea asupră-i pe neaşteptate, când şi una singură din toate acestea i-ar fi fost mult prea de ajuns. Şi cine purta toată vina, dacă nu monstrul pe care îl mai şi poftise să vină la ea? Ah I dacă ar fi putut şti, dacă cerul milostiv ar fi putut s-o prevină! Dar în ceasuri grele ca acestea, doamna Londe nu credea în religie. Nu se gândea la cer decât atunci când era în toane bune; de exemplu, pe vremea când Angèle îi aducea câţiva gologani şi câteva bârfe mărunte pe seama unora şi-a altora, şi când la bucuria de-a strecura cinci franci într-un sertar şi de-a afla noutăţi, mai încerca nevoia să adauge

şi-o altă satisfacţie: sentimentul că-i o femeie cinstită. Dar acum se considera trădată, trădată de oameni, de Dumnezeul despre care se spune că e drept şi care se distrase stricând savanta maşinărie a vieţii sale burgheze. Dar ea nu va cere ajutorul nimănui pentru a-şi îmblânzi durerea, pentru a abate catastrofele ce nu vor întârzia; va rămâne singură, aşezată la pupitrul ei, ca o zeitate fulgerată pe ruinele propriului templu. Era. ora şapte şi jumătate. Ar fi vrut să fie opt, nouă, pentru ca dezastrul să fie deplin şi nedreptatea Pro videnţei dovedită o dată pentru totdeauna.

Şi, trecând de la teamă excesivă pentru ziua de mâine la bucuria de a-şi imagina toate catastrofele posibile, se văzu părăsită de clienţi, ruinată, doborâtă de mizerie, în sfârşit, la x cheremul celor care o acuză că-l ascunde pe criminal sub acoperământul ei; pentru că acest zvon absurd, născut din frică, dobândea din ce în ce mai multă crezare. Curând, invidia şi ranchiuna ce mocneau de atâta timp în jurul ei aveau să izbucnească asemenea unei molime pustiitoare ce se declara abia după o incubaţie de câţiva ani. Era destul de duşmănită pentru situaţia de care se bucura, pentru restaurantul al cărui faliment îl doreau cu toţii, pentru cei câţiva gologani puşi deoparte pentru zile negre I Ce mai putea aştepta acum de la viaţă, ea, care crezuse în trăinicia, în veşnicia lucrurilor, în loialitatea viitorului, în propriile sale puteri. Era ora opt fără douăzeci şi cinci.

De-acum încolo, în starea la care ajunsese i se părea aproape indiferent dacă vor mai veni sau nu, dacă supa va fi mâncată sau va arde pe fundul cratiţelor. Dincolo de-o anumită limită, loviturile \soartei nu mai au niciun efect. Astfel gândea când uşa se deschise; mâinile sale făcură un gest involuntar de surpriză pe care şi-l reprimă

numaidecât. Întâi au intrat trei, apoi unul, şi în cele din urmă încă trei. Parcă aşteptaseră afară, intenţionat, după copacii din piaţă, ca s-o sperie, să se răzbune astfel pentru toate jignirile îndurate. Cu toate acestea, inima doamnei Londe începuse să bată cu putere şi, cum toţi o salutau înainte de a se aşeza, ea le răspunse la salut cu un aer cât se poate de maiestuos, nu fără oarecare indiferenţă plătită cu mari eforturi.

Dacă ar fi acceptat să-şi pună o clipă lornionul, nefericita ar fi citit pe feţele clienţilor o sigpranţă pe care nu le-o ştiuse niciodată. Se uitau la ea fără să clipească. Oare, pentru că nu-i mai înfricoşa, sau ghiceau că nu prea mai vede bine şi prin urmare n-o să observe aerele lor impertinente? CÂteva minute mai târziu, toată lumea mânca, şi-n ciuda cumplitei umiliri pricinuite de întinderea pe care a trebuit s-o accepte fără crâcnire, simţea că simpla lor prezenţă o trezeşte iar la viaţă. Desigur, nu veniseră toţi; chiar şi ochii doamnei Londe desluşeau un mare gol în capul mesei, şi totuşi o bucurie timidă îi învia din nou în inimă. Nu era totul pierdut. După atâtea chinuri era minunat să constate că salonul îşi reia aspectul obişnuit Chelnerii se învârteau acum în jurul mesei, strângând farfuriile de supă cu gesturile lor repezite, de care nu vor izbuti niciodată să se dezbare. Se ivea însă o problemă ce trebuia grabnic – rezolvată. Ce-i de făcut cu farfuriile celor absenţi? Să le laşe, să le strângă de pe masă? Ce atitudine să ia? Lăsându-le, mărturisea o speranţă, ridicolă în cazul că va fi dezminţită; dar poruncind să fie* duse la bucătărie, nu însemna oare să recunoască o înfrângere?

Îşi simţi obrajii în flăcări numai gândindu-se la dispreţul pe care îl vor stârni, poate, cuvintele ei, căci, fără să-şi vadă bine clienţii şi fără să audă clar discuţia lor, ceva

o avertiza că sunt porniţi împotriva ei. De câteva săptămâni nu mâi ştia nimic despre necazurile şi distracţiile lor; dispăreau în mister ca într-o beznă din ce în ce mai adâncă, pe care privirea slăbită n-o va mai străpunge niciodată. Şi, pe măsură ce se depărtau şi redeveneau nişte necunoscuţi imperiul ei să destrăma. Într-adevăr, cine era ea fără ochii, fără urechile Angelei, şi la ce bună intuiţia cu care fusese înzestrată? Ca să se chinuiască mai mult? A mirosi doar prezenţa unui secret din care nu poţi afla nici cel mai mic amănunt, nu-i oare vmai greu de suportat decât ignoranţa absolută a celui care nu bănuieşte nimic? Ea, dimpotrivă, bănuia totul, dar, Doamne, ce noapte nu e preferabilă acestei palide licăriri? Şi, cu îndărătnicia bătrânelor maniace a căror minte se înceţoşează odată cu vârsta şi cu amărăciunile, îşi recapitula toate nenorocirile, atribuind o origine comună până şi celor mai mici necazuri. Dacă trebuie să rezolve acum problema spinoasă a celor trei farfurii de supă, asta din cauză că în ultima vreme clienţii au dobândit năravul nesuferit de-a întârzia. Şi de ce întârzie? Pentru că n-o mai respectă. Şi de ce n-o respectă? Pentru că se simt la adăpost de curiozitatea ei şi-şi redobândesc treptat independenţa. N-o mai avea pe Angèle care să-i linguşească şi să le smulgă micile secrete. Ce amar era gândul că toată această situaţie se crease din vina ei! Da, în definitiv, ea este singura vinovată, de vreme ce-l invitase atât de stăruitor pe ticălosul acela pe care s-ar fi cuvenit să-l alunge ca pe un ciumat. Poate că acolo la masa, chiar la picioarele ei, îşi rumegase crima ce-o ruina; şi ea care n-a ştiut absolut nimic, care a dat ordin să fie servit, smintita! Ah! afară cu supa aia, mai bine vărsată în strachina câinelui, aruncată pe stradă, decât s-o dea unor oameni!

Era pe punotul de-a porunci ca cele trei farfurii pline să fie duse la bucătărie, când uşa se deschise din nou în faţa domnului Goncelin (Goncelin! întotdeauna primul, pe vremuri) şi a domnului Pariset. Intrară cu pălăria pe cap, plini de ifose. Doamna Londe fu cuprinsă de-o emoţie violentă. Ceva o să se întâmple, aceşti oameni o să-i facă un rău. Duse mâna la inimă, vrând parcă să înăbuşe bătăile ce-i zguduiau coşul pieptului. Şi totuşi, nu. Iată că se întorc spre dânsa şi-o salută grav. Ea le răspunde ca un automat, cu faţa descompusă de groază, cu mâinile umede în mitenele negre. îşi bat joc? Ce tot dau din cap, privind spre uşă? Şi ceilalţi, de ce râd? Ciulea urechea şi nu prindea decât un murmur enervant Deodată, tresări. Domnul Goncelin, care se afla între domnul Blondeau şi domnul Verdet, dar încă nu se aşezase, domnul Goncelin se uita la ea şi vorbea.

Ce tot spune? Recunoştea timbrul niţel mai gros, accentul ţărănesc al vocii care suna ca printr-o pâclă, dar nimic precis ii-ajungea la urechile ei, nu se desluşea niciun cuvânt. Poate că intenţionat nu articula mai clar. Doamna Londe simţi cum sudoarea îi broboneşte fruntea la rădăcina părului şi se prelinge apoi agale pe piele; îşi trecu dosul palmei peste sprâncene şi încercă să salveze, pudra şi rujul de pe obraji de şiroaiele ce ameninţau să le ia cu ele. Între timp, domnul Goncelin tăcuse şi toţi clienţii o priveau ţintă, aşteptând fără îndoială un răspuns la întrebarea pusă cu câteva clipe în urmă. Totul se înceţoşa în faţa ochilor ei; i se părea că o lumină orbitoare inundă brusc salonul, exceptând becul de gaz ce devenise complet negru. Veşmintele începeau să i se lipească de piele. îi veni să răspundă la întâmplare: „Bine 1”, când domnul Goncelin, ducând mâinile pâlnie la gură, strigă cu voce tare şi sacadată:

— Pe domnul Léon să nu-l mai aşteptaţi. Nu mai vine 1

Ea răspunse: „Bine!” pentru că acesta era singurul cuvânt care-i trecea prin cap, şi-l scăpase ca pe un strigăt de groază. O ameţeală dureroasă o sili să coboare pleoapele, dar mai apucă, să-l zărească pe domnul Goncelin luând loc şi despăturind şervetul, în mijlocul râsetelor celorlalţi. îşi dădea seama că decăzuse, că totul s-a sfârşit; şi lacrimile îndeplineau acum ceea ce sudoarea nu izbutise; erau lacrimi de deznădejde ce-şi scobeau răbdător drumul prin fard, de la ochi până la colţurile gurii. Nimeni n-o mai băga în seamă. Putea să se lase în voia durerii, să se îmbuibe ai tristeţe. Printre picurii mari ce tremurau pe marginea genelor, vedea ca prin ceaţă mica vază de cositor şi registrul negru ce-i aminteau atâtea. La ce bun să-şi facă iluzii deşarte? Domnul Léon nu mai vine. Mâine îl va urma altul, şi peste o săptămână va trebui să închidă restaurantul, să arunce, dracului toate crătiţele şi poate chiar să plece din oraş. Căci îşi dădea perfect seama că toţi o urăsc şi au de gând să-i facă zile fripte. Ar fi trebuit să bănuiască de altfel că a pândeşte o nenorocire încă din ziua când domnul Léon şi-a achitat toată datoria, vreo patruzeci de franci; e limpede că împrumutase banii de la vreun prieten, de la patronul său şi ea, care-şi închipuia că-l are la mână pentru totdeauna 1 Ca şi cum ai vrea să ţii apa-n loc I

Acum, că se resemnase în faţa adevărului, înţelegea mai bine de ce sunt porniţi aceşti oameni împotriva ei. O duşmăneau pentru că îi lipsea de Angèle. Timp de câteva sătpămâni tot întrebaseră: „Cum se mai simte domnişoara Angèle? S-a făcut bine?” Dar răspunsul iâra întotdeauna acelaşi: „Nu chiar aşa de bine ca să poată ieşi. Mai aşteptaţi.44 Putea oare să-şi îngăduie riscul de a-i scârbi

de Angèle înapoindu-le-o prea devreme? Sigur că de mult nu mai examinase faţa nefericitei, pentru că tânăra femeie se ascundea şi de ea ca de toată lumea, dar îşi amintea mult prea bine înfăţişarea ei groaznică din ziua când fusese adusă acasă. Pe de altă parte, nu se încumeta să le explice clienţilor că frumuseţea Angèlei este compromisă probabil, iar singura şansă de vindecare deplină cere timp. De aceea, se gândea să iasă din încurcătură vorbind de o criză de nervi survenită în urma atentatului, dar această criză nervoasă dura de trei luni şi domnii clienţi se arătau din ce în ce mai neîncrezători.

Şi-apm, doamna Lqrjde nu era singura care să-şi fi văzut nepoata ui halul în care o lăsase sălbaticul ei àgresor. Mai existau câţiva martori şi-ar fi însemnat să dovedească o proastă cunoaştere a firii omeneşti închipuindu-şi că au tăcut din gură. Toată lumea spunea că Angèle nu se mai arată pentru ca urma rănilor n-a dispărut* şi-i atât de urâtă, încât se teme să nu sperie oamenii pe stradă. Degeaba susţinea doamna Londe că nu-i adevărat; la început; determinase o oarecare ezitare a opiniei publice, căci nu de mult se bucura încă de-o mare autoritate, dar acum era foarte uşor să-i ghiceşti jocul. Biata bătrână se temea pentru restaurantul ei, şi îndruga tot soiul de baliverne cu speranţa că va putea preveni un dezastru, dar se dovedise că averea, reputaţia; tot ce părea că posedă real şi solid pe lumea asta se întemeiază pe lucrul cel mai nesigur şi mai schimbător cu putinţă: gustul câtorva bărbaţi pentru o femeie. Toată lumea cunoştea secretul acestei povèsti deocheate. Nimeni nu ignora faptul că, până-n ziua când a început doamna Londe s-o prostitueze pe Angèle, restaurantul Londe lâncezea fără vreo perspectivă. De atunci, cu siguranţă, bătrâna paceaură trebuie, să fi agonisit o sumă frumuşică, dar se

pare că justiţia providenţială n-o înălţase pe culmea unei situaţii atât de înfloritoare decât pentru a-i pregăti o prăbuşire cu atât mai dureroasă şi mai infamantă.

Biata femeie ştia că lumea spune multe pe seama ei; totuşi, era departe de a bănui cu câtă asprime e judecată. Dar lumea greşea crezând-o lacomă. La drept vorbind, sistemul de mese pe credit îi aducea mai multă paguba decât câştig, şi dezordinea din registrul ei vădea un spirit în care visul covârşea simţul realităţilor. Părea exactă, dar această exactitate se mărginea la însemnarea numărului de mese datorat de fiecare client, iar sfârşitul lunii scotea întotdeauna la iveală un deficit, de zece până la cincisprezece franci. O furau? Uita ea să-şi noteze toate cheltuie

Ele? Această pierdere ce-ar fi trebuit s-o îngrijoreze n-o alarma din cale afară. Ca proprietară a celui mai important restaurant din partea locului, o scoţi oricum la capăt, îşi spunea ea, şi o voce ţâşnită din acea zonă secretă a conştiinţei, în care se ascundeau multe lucruri nemărturisite, se grăbea să adauge: „Mai ales când poţi să oferi clienţilor o fată frumoasă ca Angèle”.

Şi iată că, dintr-odată, pierdea acest sprijin. Restaurantul se ducea de râpă numai pentru că un smintit o desfigurase pe Angèle. Cât de adâncă era câinoşenia sorţii, cât de înverşunată împotriva liniştii oamenilor! Ah I dacă s-ar fi priceput şi ea să mormăie rugăciuni ca habotnicele de la Saint-Jude, ce i-ar mai fi auzit urechile acestui Dumnezeu care îngăduie asemenea grozăvii! Când te gândeşti că o fată frumoasă şi-n floarea vârstei a fost desfigurată pentru totdeauna, poate, iar femeia de ispravă care a adăpostit-o în casa ei riscă să piardă totul, drept recunoştinţă, desigur, pentru milostenia sa. Poftim, asta-i

ceea ce se numeşte Providenţă!

Bineînţeles că doamna Londe reflectase la toate mijloacele prin care să-şi salveze situaţia primejduită. Dar cum? Convingându-şi clienţii să mai rabde până când Angèle se va restabili pe deplin şi-şi va redobândi frumuseţea pierdută? Sau, de vreme ce aveau nevoie de cineva, ce mare lucru să găseşti o persoană tânără şi drăguţă care să accepte rolul de înlocuitoare? Căci ei simţeau nevoia să-şi dispute favorurile unei fete frumoase; Angèle îi obişnuise cu această stare de rivalitate amoroasă şi micul război feroce pe care-l purtau între ei de atâta vreme le gâdila vanitatea. îşi iubeau trădările şi vicleşugurile şi-şi cultivau gelozia. Şi-ntr-adevăr, ce voluptate poate fi mai violentă, mai ameţitoare în dragoste decât bucuria de a-ţi bate joc de un adversar?

O.persoană tânără şi drăguţă... Doamna Londe, căutase, făcuse anumite demersuri cu toată prudenţa necesară, dar fără speranţe prea mari: soarta nu-ţi trimite de două ori o orfană frumoasă ca lumina zilei şi niciuna din neruşinatele alea din Chanteilles n-ar fi fost în stare s-o înlocuiască pe Angèle. În cele din urmă, doamna Londe îşi fixase alegerea; o alegere ciudată, ce putea să mire şi la care nu ajunsese dintr-odată, deşi mocnea de multă vreme în mintea ei.

Dar momeala cu care avea să-şi atragă clienţii trebuia încercată întâi şi-ntâi; tocmai în acest scop fusese trimisă micuţa Fémande la domnul Domène, farmacistul din Chanteilles. Rezultatul obţinut era cât se poate de promiţător, după cum se ştie, şi, la succesul experienţei pregătitoare, doamna Londe simţi că se trezeşte din nou la viaţă; dar bucuria sa fu de scurtă durată: domnul Domène avea aproape şaizeci de ani şi la această vârstă bărbaţii nu sunt prea mofturoşi, fapt pentru care, o femeie cu bun-simţ

nu poate să tragă o concluzie valabilă. Această reflecţie îi trezi iar vechea nelinişte.

Şovăia s-o propună clienţilor pe Fémande. Ar părea fie caraghios fie teribil de suspect să-i întrebe dacă n-au nevoie de-o fetiţă cu care să iasă la plimbare. Unii din ei erau porniţi împotriva ei, domnul Goncelin, de exemplu, şi alţi doi trei zurbagii, care ar putea profita foarte bine de ocazie pentru a umple oraşul cu tot soiul de grozăvenii, ba chiar s-o şi denunţe. Şi-apoi, ce încredere să ai într-o aiurită ca Fémande? Şi-ar putea da seama cel puţin despre ce-i vorba?

În repetate rânduri, după vizita la domnul Domène, patroana trimisese copilul la câţiva dintre clienţi, invocând pretexte atât de cusute cu aţă albă încât ar fi putut să se lămurească imediat, dar niciunul nu părea să priceapă, sau poate că se temeau şi ei să nu dea de vreun bucluc. Degeaba îmbrăca fetiţa cât mai cochet cu putinţă, o pieptăna ea însăşi, o învăţa să zâmbească ademenitor; pe de o parte, în ciuda unor aparenţe; vioaie şi dezgheţate, se izbea de prea multă nevinovăţie, iar pe de altă parte de laşitate sau de indiferenţă.

Pe scurt afacerea era primejdioasă şi doamna Londe credea că-i preferabil să nu se încăpăţâneze; va lăsa lucrurile să-şi urmeze singure cursul. Cine ştie, poate ca într-o zi, vreunuia din aceşti domni îi va veni de la sine ideèa să se ocupe de Fernande; doamna Londe n-ar mai trebui decât să facă pe proasta şi să închidă ochii, aşa cum făcuse atunci când domnul Leon a început să-i dea târcoale Angèlei.

Totuşi, timpul trecea: Dacă va fi nevoită să aştepte până se mai împlineşte Fémande, sau până îşi redobândeşte Angèle frumoşiil chip de altă dată, atunci restaurantul Londe poate da faliment, orice colaborare

între patroană şi cele două fete devenind inutilă. Ah 1 de ce nu-i ea cu treizeci de ani mai tânără, cu cincisprezece ani mai tânără! Dacă ar fi cu cincisprezece ani mai tânără s-ar fi descurcat ea singură: ar fi avut exact patruzeci de ani. Cu ce plăcere s-ar fi descotorosit de mucoasa de Férnande şi de toanta aia de Angèle care se poate lăsa siluită şi desfigurată ziua în nămiaza mare I Singură ea, doamna Londe ar fi fost în stare să conducă două, trei restaurante ca acesta care-i dădea acum atâta bătaie de cap; îşi amintea mulţi ani frumoşi când nu era bărbat care să n-o vadă şi să nu-şi înăbuşe un oftat, căci avea pe vremuri nişte bucle negre şi groase ce-ai fi spus că se războiesc pentru fruntea şi tâmplele sale* o piele de catifea, faţa rumenă şi obrajii netezi; totul i se părea atât de aproape că nici nu-i venea să creadă în dispariţia atâtor lucruri minunate, şi, uneori, prezentul îi lăsa impresia unui coşmar ce va lua curând sfârşit, dar raţiunea izgonea repede această speranţă nesăbuită; coşmarul era adevărat, ea era bătrână, urâtă, neputincioasă; fiecare pas îi smulgea un geamăt şi-o strâmbătură de durere, dinţii i se clătinau, vocea i se dogea în gâtlej, părul îi cădea smocuri; nu vedea bine, auzea prost, viaţa nu mai avea nevoie de ea.

Un hârşâit asurzitor de scaune mutate din loc o smulse din aceste gânduri şi tresări; clienţii terminaseră cina, poate ultima lor cină aici. Timp de o jumătate de oră rămăsese aşezată în faţa lor, cu ochii pironiţi la oamenii aceia pe care-i zărea ca printr-o pâclă, şi nu băga de seamă nici măcar o singură dată ce fac, cum se desfăşoară serviciul. Şi iată-i ridicându-se brusc, pentru a-şi plăti consumaţia, gata de plecare. Ar fi vrut să se ridice şi ea în picioare, să dea din mâini, cu gesturi largi de actor de tragedie, şi să răcnească o dată ca la sfârşitul unei drame, pentru a izgoni astfel tristeţea care-i mocnea în inimă de

câteva săptămâni încoace. Voia să trăiască, să fie „fericită. De ce o striveau cu dispreţul lor, când propria sa conştiinţă nu-i reproşa nimic? De ce n-ar avea parte şi ea de-o bătrâneţe respectabilă ca oricare altul? Prea era totul nedrept. Şi măruntele jigniri pe care a trebuit să le îndure, umilirile înghiţite în tăcere, furiile, stăpânite de bine de rău, toată această drojdie de ranchiună părea să fi ales tocmai acest minut pentru a dospi şi-a se umfla. Unul câte unul, clienţii îi treceau acum prin faţă şi-i înmânau cei doi franci şi cincizeci, costul cinei; pentru că toţi plăteau în seara aceea; nu mai trebuia să examineze conturile, să discute cu ei; trebuia să stea doar nemişcată şi să lase banii să se îngrămădească zornăind pe tejgheaua de marmură, între vaza goală şi registrul închis.

Sângele îi năvălea în obraji ca un val de mânie şi-l simţi zyâcnind sub >iele, în gâtlej, în jurul urechilor, vrând parcă s-o întărite să înceapă odată bătălia şi să se apere. Cu toate acestea era mută şi nu clintèa; privea monedele rostogolindu-se pe pupitru „fără ca mina să fi fost în stare să mişte, gura să se descleşteze. Feţele lor viclene sau batjocoritoare se perindau pe sub ochii ei şi nici măcar nu le vedea; totul se amesteca, totul se cufunda într-un întuneric din ce în ce mai adânc, în care desluşea numai candelabrul dănţuind şi avea impresia că fiecare client zăboveşte un ceas încheiat în faţa pupitrului şi-şi 1 râde de ea.

Plecau; îi auzi strigându-i bună seara şi nu le răspunse.

Cum pendula bătea ora nouă, chiar deasupra ei, doamna Londe apucă registrul cu un gest maşinal şi-l vârî în sertar. Chelnerul stingea luminile. Ea se ridică şi ieşi din salon cu pasul acela grijuliu cu care *6* învăţase bătrâneţea. Ajungând la piciorul scării ce ducea spre camera ei, îşi

puse lornionul şi începu să urce treptele ce trosneau rând pe rând sub tălpile-i late. Un bec de gaz aprins la ultimul etaj îi învăluia capul şi umerii într-o lumină tulbure, proiectând pe perete o imensă umbră poznaşă ce părea să joace cu ea un joc sinistru.

Gâfâind un pic, păşind cu grijă pe treapta următoare, doamna Londe urca încet. Când ajunse la etajul întâi şi se pomeni în faţa uşii Angèlei, se opri lovită parcă de o inspiraţie neaşteptată şi cu pumnul strâns, bătu zdravăn în canat. Răspunsul nu veni chiar atât de repede pe cât ar fi vrut. Poate că Angèle adormise. Bătu din nou.

— Cine-i? întrebă o voce.

— Angèle, spuse doamna Londe, întredeschizând uşa, eşti aici?

— Sigur că da.

— Se aranjează totul, drăguţă* urmă patroana cu o falsă, veselie în glas. Clienţii noştri au hotărât să te ia aşa cum. eşti. Mâine poţi să ieşi. M-auzi?

După o clipă de tăcere, vocea răspunse f

— Da, tanti.

— Ei, bună seara, făcu doamna Londe, somn uşor;

drăguţă.

Îqchişe uşa binişor şi-şi continuă urcuşul, agăţâm du-se de balustradă, încovoiată parcă sub povara unei cruci blestemate.

V

De aproape o oră, doamna Grosgeorge aştepta pe drum, gândindu-se că ar fi timpul să plece şi nefiind în staré să se hotărască, deşi pierduse orice nădejde. Tremura în mantoul de lutru, iar mâinile înfundate în manşon îi erau ţepene de frig. Toată dimineaţa ninsese şi-n întunericul nopţii drumul alb părea fosforoscent.

Nu venise nimeni, dar acest fapt n-o mira de loc. Într-

adevăr, încă de dimineaţă îşi repeta că n-are niciun rost să aştepte pe drum şi că un om urmărit de poliţie nu-şi va risca libertatea, poate şi viaţa de dragul unei femei pe care n-o iubeşte; pentru că nu-şi făcea nicio iluzie cu privire la sentimentele-pe care i le nutrea Guéret, îşi amintea foarte bine privirile furibunde surprinse în ochii lui, ştia că pentru acest suflet de sclav ea întruchipa bogăţia cu tot cortegiul de nedreptăţi. Cu toate acestea, va merge şi va aştepta la locul stabilit; zadarnic încerca s-o convingă raţiunea că-şi va pierde timpul: 1 care-i ajutorul raţiunii în momentele de răscruce ale vieţii?

Şi-apoi, încă un ceas petrecut în casă şi-ar înnebuni; ar înnebuni de plictiseală, de nerăbdare, de

S93

scârbă. Ideea ca o anumită orânduire a lucrurilor, pe care ea n-o acceptase, i-a hotărât un loc între aceşti pereţi, printre aceste mobile şi bibelouri trezea într-însa o mânie cu atât mai violentă cu cât ştia zădărnicia oricărei revolte. Obişnuinţa nu avea niciun efect asupra ei, n-o domesticea. După atâţia ani de căsnicie, încă era ca o fiară căzută într-o capcană, şi care, neputându-se resemna, îşi vâra înnebunită capul printre zăbrelele cuştii, ca şi cum într-o bună zi ele ar trebui să se depărteze printr-un miracol.

În ajun, ieşise fără să ştie încotro s-o pornească, umblând, alergând pe câmp, când agitată şi gata să izbucnească în lacrimi, când exaltată de ideea unei fericiri posibile, a unei minuni pe care poate că i o rezerva ziua următoare; Credea cu o naivitate copilărească într-un viitor imediat, deşi, zilnic, viitorul îşi dezminţea promisiunile din ajun; ierta totul – nu avea încotro – destinului responsabil de trecutul lipsit de bucurii, de prezentul hidos, cu condiţia să-i lase credinţa aceea furioasă pe care luni o moştenea de la duminică, marţi de

la luni, şi aşa mai departe, până în ziua când o vor pironi într-o cutie neagră, pe ea şi toate extravaganţele bietei ei inimi.

Se întorsese acasă zdrobită de oboseală şi se trânti în pat, dar nu izbuti să adoarmă. Nervii încordaţi refuzau să aţipească. Tăcerea de miez de noapte ci *t* plină de foşnete, întunericul brăzdat de mari pete sclipitoare de care pleoapele strânse n-o puteau apăr. În cele din urmă, aprinse lampa şi se aşeză lângă fereastră, sperând că peste un minut cerul se va lumina dincolo de copacii din grădină; se războia cu ea însăşi, pentru a mai amâna clipa când se va uita la ceas, pregătindu-şi astfel surpriza plăcută a unei ore mai înaintate decât şi-ar fi închipuit. Apoi, izgonită de frig de la postul ei de pândă, se afunda iar în căldura patului, stingea lampa, număra până la d-uă sute şi scăpăra un chibrit, pentru a constata cu un oftat deznădăjduit că s-a înşelat cu mai bine de un ceas şi-o mai aşteaptă un timpinfinit de suferinţă.

Zorile au surprins-o gata îmbrăcată, în picioare la fereastră, cu faţa răvăşită şi ochii înfundaţi în orbite, Asemenea nopţi o îmbătrâneau mai repede decât vestea unei mari nenorociri, dar acuma, când vedea stelele depărtându-se în adâncul cerului şi drumul iscându-se din întuneric, prindea iar curaj, puţin câte puţin, ca şi cum în ea însăşi s-ar fi luminat de ziuă. I se părea că a străbătut cale lungă şi-a ajuns la capătul unei etape istovitoare. Mai avea de răzbit o dimineaţă şi-o după-amiază, dar drumul era mai uşor şi-o puzderie de preocupări mărunte îl vor scurta puţin. Totuşi, asemenea zile o făceau să simtă tot golul existenţei, căci după ce dădea ordinele cuvenite servitorilor, răsfoia o carte, descifra o partitură, resursele sale erau epuizate; se prăbuşea din nou în acea plictiseală cruntă care-i un blestem pentru cei bogaţi. Prima speranţă

a dimineţii pierea: acum, după ce dorise apariţia luminii ce creştea peste coroanele teilor, nu-şi mai găsea astâmpăr în aşteptarea nopţii care s-o înghită iar. Ce tortură să fie silită să urmeze călătoria nesfârşită a orelor, când totul într-însa era elan şi dorinţă de fugă I

Dimineaţa se târî cu chiu cu vai. De câteva ori, Eva Crosgeorge fu ispitită să facă o plimbare, dar ştia în ce hal s-ar întoarce, dacă ar ieşi din casă; s-ar depărta prea mult, şi-ar irosi toate puterile necesare după-amiază, când va trebui să-şi stăpânească nerăbdarea şi să umble încet pe drum, întâi într-o direcţie, apoi în cealaltă, aşteptând un bărbat care nu va veni. Pentru că era sigură că nu va veni şi, cu toate acestea, vIoia ca faptele să-i demonstreze că-i îndreptăţită să nu spere nimic. După aceasta, va găsi probabil oarecare linişte chiar în gândul că evenimentul atât üe mult dorit n-a avut loc; astfel, punea capăt agitaţiei în care se afla de când îl revăzuse pe Guéçet. viaţa sa, dispersată o clipă, abătută o clipă din făgaşul firesc, va reintra în albia urmată timp de douăzeci de ani, şi-i mai bine aşa; orice e mai bun decât spaima, palpitaţiile, alternanţa de bucurie şi nelinişte care o chinuie.

I-ar fi venit foarte greu să spună ce speră dintr-o convorbire posibilă cu Guéret şi chiar se ferea să se gândească prea mult la asta, din teama superstiţioasă că anticipând imaginar anumite lucruri, va împiedica astfel împlinirea lor. Observase în repetate rânduri că Viitorul îşi schimbă întotdeauna faţa când devine prezent fie pentru că dă mai puţin decât a promis, fie pentru că greşim noi în ceea ce priveşte calitatea fericirii scontate şi obţinem nişte fleacuri în locul bucuriilor întrezărite de închipuirea noastră. Oare nu-i mai înţelept să taci în tine însuţi şi să accepţi supus plictisul sau plăcerea adusă de scurgerea orelor, fără a cheltui anticipat plictisul sau plăcerea zilei de

mâine?

Dar nu putea să accepte. Acceptarea însemna moarte. Îi era cu neputinţă să se resemneze, de exemplu, la chinul zilnic al meselor în compania soţului. Tot dispreţul ei pentru oameni se datora acestui bărbat şi ura pe care i-o purta îi formase inima, stăpânindu-i până şi simţurile. Toate elanurile sale porneau din cap şi concepea fals ispitele la care carnea sa n-a fost supusă niciodată. La patruzeci şi cinci de ani, castitatea îşi dădea roadele şi-i aducea darul înspăimântător al unei iubiri târzii şi inutile. În această femeie maltratată de propriul destin, creierul răzbuna ţestul.

Domnul Grosgeorge îi oferea spectacolul celei mai josnice forme de lăcomie omenească din câte îşi putea închipui. Fiecare gest, fiecare inflexiune a vocii aţâţa şi hrănea într-însa o scârbă ce sporea cu cel mai mică prilej; când îi vedea faţa lătăreaţă şi fericită, trupul voinic pe care boala nu-l chinuia niciodată, iar viaţa îl îmbuiba cu toate plăcerile, avea impresia că soarta îl folosea anume ca să-şi bată joc de ea, de ea şi de suferinţele ei, de ea şi de foamea ce-o întărită şi-i dădea ameţeli.

Cât\d se gândea cum ar fi putut să trăiască, când îşi amintea că, nu «mult după ce se măritase, un bărbat tânăr şi frumos s-a aruncat într-o zi la picioarele ei şi că, de frică şi dintr-un scrupul, l-a respins cu un hohot de râs, se simţea în stare să-l ucidă pe omul care-i furase tinereţile şi-i răpise pentru totdeauna până şi gustul voluptăţii. Şi cum memoria îi înfăţişa toate amănuntele unei scene pe care n-o va uita niciodată, doamna Grosgeorge se întreba cu amărăciune, după douăzeci de ani, care din doi fusese mai ridicol, tânărul îngenuncheat la picioarele ei, ori ea refuzând iubirea pe care o chema, acum, în pragul bătrâneţii.

De ce atâta nedreptate? Oare şi celelalte femei suferă la fel? Ce folos de bogăţie şi de frumuseţe, de vreme ce a fost lipsită de fericire? După* ce a dispreţuit şi-a urât iubirea, descoperea, în sfârşit, că ceea ce-şi dorise de fapt o viaţă întreagă a fost iubirea. Dacă ar fi ştiut, dacă i-ar fi spus cineva, dacă în destinul său ar fi existat măcar o umbră de milă pentru tea, ar fi putut fi fericită şi, în orice caz, mai bună. îşi amintea fiecare gest, fiecare privire ce i-a împietrit sufletul treptat; cutare cuvânt o răvăşise mai mult decât brutalitatea de care îi era scârbă. Şi-a detestat copilul, fructul violenţelor îndurate, încă din ceasul când l-a simţit zbătându-i-se în trup, i-a însoţit cu ură primii ani ai copilăriei, pedepsindu-l cu o plăcere ce răzbuna toate durerile naşterii, bruftuindu-l până a scos dintr-însul un mic sclav îngenuncheat de spaime, cu inima deja plină de ranchiune. Era crudă şi ştia acest lucru, fără a fi totuşi capabilă să simtă remuşcarea pe care cunoaşterea de sine ar fi provocat-o, poate, la altcineva. Prea multe scuze se adunau ca s-o justifice în propriii ochi; natura ei, pământ sterp şi răzvrătit peste care cerul n-a revărsat binecuvântarea ploilor, nu rodea nimic fără să amestece şi un strop de otravă; sentimentele cele mai simple erau schilodite, orice bucurie era suspectă, orice afecţiune coruptă de la rădăcină. Desprinsă de toate bunurile lumeşti, nu din virtute, ci pentru că sărăcia sufletească o împiedica să se bucure de ele, străină totuşi de ideea unei fericiri în care simţurile ar fi lipsite de partea ce li se cuvine, îşi consuma puterile şi viaţa în mediocritate, şi căuta devorându-se o pace care i se refuza.

Există o ciudată satisfacţie în a atinge fundul desperării; excesul nefericirii naşte un fel de securitate – liman salvator pentru sufletul naufragiat, care nu mai îndrăzneşte să creadă. O durere morală devine astfel cel

mai sigur adăpost, o renunţare, odihna. Oare nu tocmai acesta era şi motivul pentru care se plimba pe drum, cu trupul îngheţat în ciuda blănurilor de pe ea, nerăbdătoare în aşteptarea clipei care s-o elibereze de nelinişte, readucând-o la certitudinea sorţii sale?

Acum, când noaptea căzuse şi momentul se apropia, ce rost mai aveau lacrimile ce i se prelingeau pe obraji şi geamătul de durere pe care şi-l înăbuşea în manşon? Era egoistă şi dură, dar cel puţin era vitează; poate că o dobora doar oboseala acestor emoţii. În curând se va întoarce acasă, va urca în salon; acolo îşi va scoate calm mantoul şi va înteţi focul, apoi va citi ori se va amuza cântând la pian, până când va fi anunţată că-i gata cina; era ora şapte şi rece, aproape şapte şi un sfert. Perfect. Nu va mai veni i-a fost frică, e firesc. Măi aşteptă-două, trei minute;, vrând parcă să fie cu conştiinţa* împăcată, după cară se îndreptă spre vilă.

Aproape numaidecât auzi clopoţelul ceanunţa vizitatorii: cineva se afla la poartă şi tocmai sunase;

VI

— Dumneata 1 Ce faci aici, Antale?

— Dumnezeule, doamna m-a speriat 1

— Pe cine cauţi?

— Veneam să cer ceva de lucru de-la-doamna.

— Nâi mai spune, ya să zică ne-am hotărât: să ne apucăm iar de treabă. Dar nu te mai ascunde aşa, fetiţo. Mi se pare că erai mai obraznică pe vremuri; Ce zici?

— Dar nu, doamnă.

— Ba da, doamnă. Şi ce fel de lucru cauţi?

— Orice, doamnă. Ceva de cusut.

— Va să zică nu vrei să te întorci la spălătorie?

E! adevărat că ţi-am văzut numele tipărit prin ziare i după asemenea cinste nu te mai poţi înjosi cărândi un prim

oraşv nmi aşa?

— Dbamnei ar trebui sad-fie milă de mine.

— Milă! N-armai. lipsi: decât: săuni vorbeşti” acum I despre morală 1 Îţi închipui: cumva că nu ştiam: ce o petrece aici, în casa mea?

Auzivocea unui servitor care răspundeala apelul 1 Hopoţelului şi venea să deschidă, şi strigă cu vocea: ÎI tăioasă:

— Inutil să deschizi „Jean; În spui domnului că? fcii întârzii la cină vreo câteva minute.

Paşii se opriră, apoi se depărtară. Se întoarse din nou către Angèle cu un fel de lăcomie, ca o fiară ce adulmecă prada. Energia îi renăştea brusc la vederea fiinţei pe care Guéret o dorise, o urmărise, o lovise. Ce satisfacţie să-şi descarce la rându-i mânia asupra acestei femei umilite, să se răzbune pe iubirea ce se trezise într-însa 1

— Nu mai dau voie să intre oricine, înţelegi. Prea multă vreme am închis ochii la mârşăviile ce se petreceau în casa mea. Şi-acum ai să-mi faci plăcerea să ridici şalul sub care ţi-ai ascuns faţa şi să te uiţi în ochii mei.

— Nu pot, doamnă.

— Nu poţi să te uiţi în ochii mei? Asta nu mă miră. Oricum, ai să-ţi descoperi faţa, sau dacă nu, plec şi dau ordin să ţi se interzică să mai calci vreodată pragul acestei case.

— Rog pe doamna să mă asculte întâi o clipă. Tocmai pentru asta am şi venit. Văzându-mă, doamna va înţelege că nu mai pot să mă arăt şi de aceea voiam s-o rog pe doamna…

— Hai spune o dată. Despre ce-i vorba?

— Aici nu mai pot trăi. Trebuie să plec din Lorges; am să mă duc oriunde, la Paris. Sunt prea nefericită.

— Ce idee 1 Dar toată lumea-i nefericită. Dacă ar fi s-

o pornim la plimbare ori de câte ori suntem nefericiţi, căile ferate ar face avere. Eşti un copil, asta-i. Ia scoate şalul şi obişnuieşte-te de pe acum să te arăţi pe stradă. Peste o săptămână nici n-ai să te mai gândeşti la asta.

— Ştiţi, aş vrea să-i cer doamnei ceva foarte important.

— R Ce anume? Grăbeşte-te.

— Dacă doamna ar vrea să-mi împrumute p mică sumă de bani.

— Bani? Şi ce să faci cu ei?

— Păi, ca să plec.

Văd că asta-i o obsesie! Adineori spuneai că ai venit să ceri ceva de lucru. La cine ai venit aici, de fapt? La mine sau la domnul Grosgeorge? Te previn că ai tot interesul să spui adevărul.

— Doamna n-are să mă ierte.

«— Va să zică pe domnul Grosgeorge îl căutai; bineînţeles, pentru ca să-i storci nişte bani… Eram sigură. Te-ai gândit să-ţi încerci farmecele, ca pe vremuri, nu-i aşa?

— Dar vă jur, doamnă…

— Asta mă face să cred că ţi-a mai rămas ceva din frumuseţea de care erai aşa de mândră. Ia să vedem şi noi…

— Pot spera cel puţin că doamna va binevoi să mă ajute?

— Un târg? Asta niciodată i s-au mă asculţi imediat şi scoţi şalul, sau ne despărţim chiar acum, şi-n acest caz îţi interzic să mai suni vreodată la această poartă. Cât despre ajutorul cerut, o să vedem; nu promit nimic.

«— Sunt gata s-o ascult pe doamna.

Foarte bine. Desfă şalul.

— Asta şi fac. Poftim.

— Nu văd nimic, absolut nimic. Haidem sub felinar.

— Dacă aş îndrăzni să-i pun doamnei o întrebare… De ce doreşte să-mi vadă faţa?

Nu-s obişnuită cu interogatoriile, fetiţo.

«— Nu, dar mă întreb dacă doamna n-are să se… Sperie.

— Mă iei drept o femeiuşcă. Dacă toate nenorocirile mele s-ar mărgini la o lovitură de baston în obraz, aş fi încântată de viaţă.

— Poate că doamna şi-aduce aminte că eu am fost întotdeauna mai rumenă la faţă şi; pe-o vreme ca-n seara asta cicatricele se văd mai mult.

Uite că am ajuns. Stai acolo. Sus capul, Haide «Apelez la bunătatea doamnei.

— Gata cu vorbăria-şi sus. capul. Vrei să măscuiţi/! da sau nu? Te previn cămu-mi plac lacrimile. Haide, sus capul şi uitare sprerfelinar. Bun… Văd. Nu-i chiar aşa de teribil pe cât credeam. Cum exagerează lumea!

— Fără îndoială, corecţia a fost administrată cu o mină sigură, dar nu s-ar putea spune că n-ai meritat-o. După atâţia. ani, de destrăbălare, aveai şi dumneata o poliţă de achitat, drăguţă.

— Doamna ce crede, cicatricele astea o să dispară până la urmă?

— Nu. *i*

— Nu!

— Ce-ai păţit? Am impresia că ţi-ai îi dat lovitura de graţie. Sperai că se vor şterge? Ascultă un sfat bun de la mine: nu spera nimic, nu spera niciodată. Nu de mult, am fost şi eu o naivă ca dumneata. Acum, m-am lecuit.

— Doamna va înţelege totuşi că nu mai pot să apar în Lorges?, în halul ăsta.

— Dar de ce? Acoperă-te dacă vrei să nu răceşti. Şi

hai să plecăm de aici. Trebuie să mă întorc acasă.

— Ştiţi, nu-i vorba de-o sumă prea mare. Cel mult o sută de franci.

— Cu acest subiect am încheiat Mai ai de cerut ceva?

— I-aş rămâne atât de recunoscătoare doamnei.

— N-am ce face cu recunoştinţa dumital.

— Dacă doamna mear îngădui măcar să cer de la domnul Grosgeorge.

— De la domniţi I Asta-i culmea I se vede că ţi-ai pierdut capul de-a binelea. În primul rând că domnul nici nu s-ar uita La dumneata cu faţa pe care o ai acum. Domnul nu ştie ce-i mila.

— Domnul are un suflet bun.

Eşti o proastă 1 Îţi închipui că îmi faci 6 plăcere spunând asta? Domnul e tot atât de bun la inimă ca şi poarta asta. Şi dumneata hai făcut aşa, dumneata şi cele de teapa dumitale. Oh I nu spun că eşti singura vinovată; pe vremea când a început, nici nu te născuseşi. Şi-acum, bună seara.

— Doamnă.

— <Nu pune mâna pe mine, te rog.

— Rog pe doamna cu lacrimi în ochi să mă ierte. Ştiu, am jignit-o odinioară, dar dacă doamna nu vrea să mă ajute, eu mă omor.

— Păi sigur, vechiul cântec al sufletelor nevolnice.

Chiar eşti atât de nefericită?

— Doamna nici nu poate să-şi închipuie. De câteva luni încoace am impresia c-o să înnebunesc.

— Mă întreb ce drept ai dumneata la mila mea. În sfârşit, ca să-ţi dovedesc că nu-s chiar atât de rea pe cât crede lumea, accept să reflectez la cazul dumitale. Am să văd. Mâine o s-aducă rufele. Îţi trimit eu vorbă prin micuţa Fernande.

— Oh I doamnă.

— Nu, lasă-mi mâna. Ţi-am spus că nu vreau să mă atingi. Şi-apoi, nu spera; prea mult. Adu-ţi aminte de sfatul meu.

— Dă, doamnă.

Urmă un moment de tăcere, timp în care doamna Grosgeorge păru nehotărâtă; pe neaşteptate, întrebă:

— Ah, da! de ce n-ai vrut să ajuţi de loc poliţia la cercetări? Te încăpăţânezi să susţii că nu Gueret te-a atacat, când numeroase persoane v-au văzut împreună pe drum. Răspunde. Dacă vrei să mă ocup de soarta dumitale, trebuie să-mi spui adevărul.

— N-a fost Guéret.

— Atunci, cine a fost?

— Nu ştiu, nu l-am văzut. M-a lovit pe la spate şi-am leşinat.

— Şi martorii?

— Martorii mint.

— Asta-i bună I Mai gândeşte-te, fetiţo. Dacă-mi vei spune adevărul, te aşteaptă o bună recompensă. Dacă nu, ne despărţim imediat, şi poţi renunţa la orice speranţă de-a mă înduioşa sau de-a mai călca vreodată pragul acestei case. De ce n-ai vrut să-l denunţi pe agresorul dumitale?

— Pot spera că doamna nu va spune la nimeni?

— Drept cine mă iei? Par eu omul care trădează un secret?

— Ei bine, nu l-am denunţat pentru că mi-era frică de răzbunarea lui. Chiar dacă l-ar fi prins, mai există şi deţinuţi care evadează. Cine ştie dacă nu s-ar fi întors aci ca să mă strângă de gât…

— Vai, vai, vai 1

— Oh, Dumnezeule, doamna găseşte că asta-i de râs?

— Râd de frica dumitale, da. Cu asta nu creşti în

ochii mei, şi văd că nu te deosebeşti de celelalte. Va să zică, într-adevăr Guéret a fost?

— Implor pe doamna să nu mai repete.

— Nu-ţi fie frică...

— Pot să sper că doamna îşi va aminti de mine şi voi primi o veste bună prin Férnandè?

— Am să-mi ţin promisiunea.

— Doamna-i atât de bună I

— Doamna-i loială, atât şi nimic mai mult. Şi-acum, bună seara.

— Bună seara „doamnă.

Angèle ascultă paşii doamnei Grosgeorge depărtându-se pe aleea principală şi aşteptă o clipă în faţa porţii, ca şi cum ar fi sperat ca peste câteva secunde această femeie dură şi cinică să reapară cu un teanc de bancnote în mână. Sufla un vânt tăios de iarnă; ea îşi înnodă capetele şalului negru sub bărbie şi porni îndărăt pe drumul spre oraş.

„Nu l-am trădat, gândi. De fapt, toată lumea îl bănuieşte, şi-apoi mi-a promis doar că nu va spune nimic”.

Într-adevăr, oricât de mult o ura pe doamna Grosgeorge, Angèle îşi închipuia că desluşeşte în caracterul rece şi violent al acestei femei o scârbă de perfidie ce-o liniştea. Cu toatè acestea, se felicită că nu i-a spus tot adevărul şi-a trecut sub tăcere motivele pentru care nu şi-a denunţat agresorul. Oare există cineva pe lume care s-o înţeleagă? Ce-i pasă ei că doamna Grosgeorge o consideră laşă? Este adevărat că această femeie bogată şi trufaşă o putea sili să-i răspundă ameninţând că nu-i va acorda niciun ajutor, dar, cu tot aurul ei, nu era în stare să-i smulgă taina pe care o păstra în adâncul sufletului. Şi, în ciuda desperării, inima ei tresări de bucurie la sentimentul că şi-a frustraţ duşmanca.

Bineînţeles că la domnul Grosgeorge voia să apeleze; s-ar fi aruncat la picioarele lui, i-ar fi sărutat mâna scârnavă. Orice umilinţă e bună cu condiţia să-i stoarcă nişte bani şi să fugă. În seara aceea, n-a mai rezistat. Toată viaţa trăise la Lorges; acum nu mai avea puterea să rămână o singură zi în acest oraş. Număra orele ca în ajunul unei plecări, şi încetineala timpului o îngrijora. N-avea niciun rost să-şi facă planuri de viitor, totul era să părăsească lui loc unde fiecare piatră, fiecare chip îi amintea nenorocirea, Ax şi fost în stare de orice, numai să plece. Îi promisese doamnei Londe că-şi va relua viaţa de altă dată şi-ar fi îngenuncheat în faţa ei dacă ar fi obţinut astfel suma de care avea nevoie. Cele trei luni de singurătate în odaia ei îi adormiseră doar temerile; cât trăise acolo, între pat şi fereastră, ca o schimnica, mai păstrase un dram de speranţă, dacă nu speranţa că se va vindeca pe deplin şi va constata că faţa ei redobândeşte frumuseţea de altă dată, cel puţin aceea că şi-a exagerat urâţenia, şi mai poate place încă. Şi astfel, în ciuda plictiselii ce-o rodea în açele zile pustii, amânaşe până la ultima limită momentul ieşirii din casă* Numai aşa putea să-şi păstreze iluzia de care avea nevoie pentru a trăi, şi pe care nu se putea hotărî s-o supună la încercarea unei plimbări în plină zi, căci oglinda n-o liniştea; carnea stâlcită se închisese la loc, fără ca dârele albe să fi dispărut şi – deşi. trăsăturile feţei nu se schimbaseră, tot farmecul lor pierise fără urmă. Frumuseţea «este o minune ce poate fi nimicită foarte uşor, şi n-ar trebui admirată decât de departe; ea piere tot atât de inexplicabil ca însăşi prezenţa sa, iar mâna omului o pângăreşte întotdeauna; pierise de pe faţa Angèlei, ea dintr-un templu profanat.

Tânăra femeie întrezărise adevărul. Zadarnic îşi spunea că nasul, gura i-au rămas aceleaşi, că cicatricele

nu-s adânci; nu se mai-recunoştea. Noua sa înfăţişare o înspăimânta ori de câte ori îşi întâlnea în oglindă privirea neliniştită şi bătrânicioasă. Oare şi pe ceilalţi i-ar înfricoşa la-fel? La început îşi spuse că da’ apoi, în slăbiciunea inimii, se mângâie cu ideea stranie că s-a înşelat, şi doar singurătatea o face să vadă anapoda. Gând te priveşti prea mult, nu mai ştii cum arăţide fapt, gândea* Angèle. Sigur, doamna Londe” ar fi; putut să-i spună adevărul, dar ar fi găsit ea destulă tărie ca să-i ceară unei duşmance să-i con* state dezastrul frumuseţii? Şi-apoi, nici doamna Londe nu ţinea să se atingă de teribilul şal negru ce ascundea chipul Angèlei; i se părea că ar descoperi astfel faţa propriului destin. Ce lovitură în caz că răul este iremediabil! Multă vreme, patroana preferase incertitudinea; de aceea, faptul că o anunţase pe tânără că domnii clienţi sunt dispuşi să iasă totuşi cu dânsa, era semn că epuizase toate resursele speranţei.

Această veste nu făcuse cine ştie ce impresie asupra Angèlei. La început ghicea că-i vorba de-o minciună, apoi atitudinea micuţei Fernande, când îşi scosese şalul, spaima, tăcerea, lacrimile ei îi tăiaseră orice curaj. Citise în ochii copilului adevărul pe care oglinda nu mai ştia să i-l spună: provoca scârbă; îi cerea unei fetiţe s-o sărute şi aceasta dădea îndărăt în faţa ei. Nu-i mai rămânea decât să se deprindă cu gândul că a pierdut totul. Începea o nouă viaţă, o viaţă de fată urâţă, dar în aşa fel urâtă, încât alunga iubirea, pentru că nu-şi închipuia că ar mai putea atrage un bărbat, după ce speriase un copil. Într-adevăr, fără să fie inteligentă, Angèle înţelegea că dorinţa ascultă de anumite legi oarecum generale, şi numai depravarea simţurilor poate îmboldi pe cineva să se îndrăgostească de un chip pe care furia unui asasin lăsase urme atât de vizibile şi atât de fioroase.

După prima criză de disperare, Angèle îşi redobândi sângele rece; câteva luni de luptă cu ea însăşi îi oţeliseră voinţa; nepăsarea şi tinereţea făcuseră loc unei resemnări plină de amărăciune, ce-i îngăduia să îndure povara zilelor. Acum se cunoştea mai bine; singurul lucru pe care-l cerea singurătăţii era s-o apere de adevăr; dar, acum, nu mai rezista, şi de aceea i se arătase Fernandei, pentru ca să afle tot răul şi să alunge din inima sa ultimele iluzii. Era un fel de-a se elibera; nimic mai chinuitor, nimic mai înrobitor decât speranţa într-o fericire pământească şi, după nesfârşite săptămâni pustii, când fiecare zi îi aducea aceleaşi tristeţi, ajunsese şi ea la această convingere. Lângă fereastra înaltă din odaie, cu capul înfofolit în şalul pe care nu-l mai lepăda niciodată, învăţase să-şi îngenuncheze orgoliul şi să-şi dezamăgească aşteptarea. Mica piaţă pe care o pândea odinioară cu ochii lacomi nu-i mai stârnea acum nici cel mai mic elan de curiozitate, şi rareori se întâmpla să-şi arunce privirea asupră-i; cunoştea pe dinafară copacii plantaţi în triunghi, pietrele inegale, băncile de lemn putregăit; spaţiul acela restrâns o făcea să se gândească la un teatru în care nimic nu se va mai petrece vreodată.

Tot cârpind la rufăria pe care i-o încredinţa doamna Londe, îşi lăsa spiritul să hoinărească pe făgaşul lui firesc. În sufletul pustiit de regretul pentru ceea ce pierduse, o singură bucurie dăinuia încă, o bucurie stranie, ce-o cuprindea din când în când şi-o făcea să se cutremure de spaimă, bucuria de-a vedea cât de adâncă îi este decăderea; uneori, găsea ceva ispititor, ba chiar plăcut în capriciul groaznic al sorţii faţă de ea şi-n felul năprasnic în care o lovise nenorocirea; se gândea îndelung la schimbarea pe care o văzuse operându-se în viaţa sa şi compara melancolia unui prezent auster cu visurile

senzuale de odinioară. Apoi, dintr-odată, se dezmeticea şi durerea o inunda ca un val. Unde se află? La ce se gândeşte? Cum de poate găsi că-i bine ceea ce-i îngrozitor de fapt? Şi brusc i se părea că simte frigurile morţii cuprinzându-i umerii şi învăluind-o din toate părţile.

Alteori, o năpădea un noian de gânduri cu toiiil deosebite, ca un vânt ce umple casa când laşi fereastra deschisă. Printr-un joc al memoriei obosite să reia mereu aceleaşi lucruri, uita subit că-i desfigurată. Impresia dura câteva secunde. Pofta de dragoste o tulbura din nou, vanitatea multă vreme umilită se aprindea în priviri şi iluzia că-i frumoasă îi dădea sentimentul unei bogăţii şi-a unei forţe ce-o desprindeau de lume, făcând-o să scape lucrul din mâini. În această stare de beţie, se vedea adorată de \m bărbat în genunchi.

Bărbatul era Guéret şi arăta exact aşa cum îl văzuse prima bară, timid şi ruşinos, cu o voce pe care se străduia să şi-o îmblânzească. Ori de câte ori îl privea, el cobora ochii, dar ea surprindea, în răstimpuri, o expresie sălbatică în trăsăturile lui, şi-atunci când ridica iar pleoapele, era uimită de focul ce-i sclipea în priviri; n-ar fi putut spune ce precumpănea în acest bărbat, blândeţea sau ferocitatea, ştia doar că-l stăpâneşte şi că tremură în faţa ei.

Sfârşitul acestei năluciri se producea întotdeauna brusc. Biata fată se pomenea xiin nou la ea în odaie, contemplând cu oroare şervetul la care cârpea, tivul şalului, tot ce-i reamintea prezentul şi-i răscolea suferinţa. Era cutremurată de aceste reverii în care o arunca durerea. Se căznea să reînvie amintirea urii şi-a grpazei încercate în clipa când văzuse braţul lui Guéret ridicat deasupra obrazului ei. Aproape că leşinase încă înainte ca el s-o fi lovit, şi i se părea că strigătele ce-i ţâşneau din gâtlej sunt ale alteia, ale unei femei asasinate undeva

alături de ea. Îi era imposibil să-şi închipuie că însăşi viaţa sa e în primejdie; nu pe dânsa o ameninţa moartea, ci pe cealaltă, femeia care striga, şi totuşi, ce furie o apucase simţindu-se ţintuită la pământ sub pumnul bărbatului şi câtă spaimă era în răcnetele acelea neîntrerupte 1 Prima lovitură i-a ars faţa de la ocluul stâng până la buză; sângele a început să-i mustească în fundul gurii; şi-a pierdut cunoştinţa, iar când s-a trezit, ceva mai târziii, un gust sărat îi pişcă limba. Cumplita suferinţă a cărnii a dezmeticit-o însă: şuvoaie de foc părea că-i scaldă faţa. Sângele şiroia din cap, prelingându-se pe braţe şi pe piept. Niciunul din curioşii atraşi acolo de urletele sale n-a îndrăznit s-o atingă şi-a trebuit să-i implore s-o ducă acasă.

Aceste amintiri îi sfâşiau-inima îşi. astupa urechiie cu pumnii şi închidea ochii, încercând parcă, să izgonească din minte miaginea supliciului îndurat;, dar memoria era neînduplecată: cele câteva clipe de alinare pe care i le acorda uneori, trebuia să le plătească scump, făcând apel la clipele fericirii sale trecute, iar aceste întoarceri în timp îi provocau lacrimi amare.

Îşi amintea o noapte stranie, pe care o trăise cu un sentiment de profundă bucurie. Era după cearta sa cu doamna Londe şi hotărâse ca în seara aceea, să nu se mai întoarcă în odaia de la restaurant, ci să doarmă la o prietenă din Chanteilles. Pentru a-şi oferi iluzia unei adevărate evadări, nu spusese nimănui nimic. Să fugă, să fugă de doamna Londe, de clienţii care se certau, pentru ea I Această idee o obseda. Se revedea rezemată în coate pe pervazul unei ferestre ca dădea spre bulevarduMSprintenului. Era o noapte neagră şi bătea vântul; picuri de ploaie cădeau în răstimpuri pe braţele-i goale şi-n păr. În spate, odăiţa era plină de lumina; patul, masa, cele două scaune nu-i aparţineau, nu-i aminteau

nimic, în timp ce la ea în odaie totul evoca numai plictis şi apăsare; aici era liberă, aerul ce-i biciuia obrajii era altul decât cel care învârtejea frunze moarte în piaţa din faţa restaurantului Londe. Se simţea fericită, un bărbat o iubea; fără să ştie unde se află. şi ce face, era sigură că se* gândeşte, la ea. şi Suferă; se răsfăţa cu acest gând aşa cum se răsfaţă iarba la căldura «soarelui. Desigur, nu prea semăna. el cu idealul visurilor ei, darv pe dev altă parte, îi venea greu să reziste la plăcerea deva fi iubită, şi-şi dorea ca această plăcere să poată continuaca bărbatul acela să nu afle nimic despre numeroasele ei aventuri. Nu că ar fi avut de gând să-i cedeze vreodată, dar începea să se deprindă cu tandreţea, cam brutală, e drept* pe care o ghicea într-însul şi-şi dădea foarte bine seama că atitudinea lui Gueret va fi cu totul alta din clipa când va descoperi ceea ce caută ea să-i ascundă. Adeseori vocea lui aspră şi timidă îi răsună în memorie, îi auzea cuvintele chinuite, şi-şi amintea tot soiul de amănunte ce n-aveau nimic de-a face nici cu trupul său deşelat, nici cu faţa sa lipsită de farmec, nici cu mâinile lui grosolane. Când îl întâlnea, nu se uita la el). îl asculta vorbind şi, fără să-şi dea măcar seama, se lăsa furată de amintirea altor chipuri, întrezărite întâmplător pe stradă. Dar vocea şi ardoarea iubirii sale violente şi reţinute o umpleau de-o bucurie nouă, de care încet-încet nu se mai putea lipsi Chiar a doua zi, întorcându-se I3 ea în odaie, îl revăzuse pe marginea drumului şi o târâse dincolo de pădurice, până pe malul râului al cărui murmur îl mai auzea şi acum în somnul zbuciumat al nopţilor. Cât de scump plătea fericirea scurtă şi. firavă la care visase 1 Dacă ar fi ştiut, gândea ea; dar tocmai acest gând o înfuria. Niciodată nu ştii când anume viaţa te va trăda; n-are rost să speri în ziua de mâine, nici chiar în ora ce urmează; nimic nu-i

sigur în afară de moarte.

Cam asta îşi spunea după ce ieşise Fernande din odaie, refttzindu-i sărutarea ce i-ar fi adus pacea. La ce bun să plângă? S-ar sluţi doar şi mai mult, buhăindu-şi obrajii... Şi pentru a douăzecea oară, de dimineaţă, se privi îndelung şi clătină din cap: apoi, cuprinsă de-o furie năprasnică împotriva ei însăşi şi-a Dumnezeului care îngăduia astfel de nenorociri, aruncă oglinda pe lespezile din odaie şi-o făcu zob sub călcâi.

„Ce face un om când e aşa de nefericit ca mine se întreba. Privi în jur mobilele, pereţii între care suferise atât şi i se păru că această lume de lemn şi de piatră prinde viaţă şi-i vorbeşte. De ce n-ar pleca? După ce ani de-a rândul râvnise o mulţime de lucruri, acum toate i se păreali străine. Niciun gând, nicio amintire n-o mai reţineau.

De aceea, când doamna Londe crăpase uşa ca s-o anunţe că domnii clienţi doresc s-o vadă a doua zi, a răspuns: „Da”, numai pentru a nu stârni o discuţie inutilă, dar planul ei era gata făcut; se va duce la domnul Grosgeorge să-i ceară nişte bani şi va părăsi cât mai grabnic oraşul. O clipă nu se îndoi de reuşită. Într-adevăr, prostia şi vanitatea bătrânului n-aveau margini, şi ea ştia din proprie experienţă ce folos poate să tragă de pe urma lor. Chiar rămânând îmbrobodită, ar face în aşa fel încât s-o creadă frumoasă încă. Înghiţise el şi până atunci destule gogoşi! Va lua refuzul ei de-a se arăta la faţă drept o cochetărie; de altfel, cu siguranţă că domnul Grosgeorge ţine foarte mult să creadă în frumuseţea ei, aşa că nu-i va fi prea greu să-l tragă pe sfoară. îşi aminti ce dorinţe aţâţa într-însul prin simpla-i prezenţă, dărnicia de care era capabil într-un moment de nerăbdare. În repetate rânduri, după nenorocirea întâmplată, a încercat s-o vadă, şi Angèle

era sigură de puterea pe care o exercită asupra acestui babalâc libidinos şi trândav. Oare simplul fapt că se duce la el după trei luni de absenţă, nu-i destul pentru a-l co-Eleşi? îi va promite orice, numai să capete banii trebuincioşi fugii: nu pierdea nimic minţindu-l; şi apoi, îl dispreţuia atât de mult şi-l socotea atât de scârnav, încât nu vedea ce poate fi înjositor pentru ea în această escrocherie, ca şi cum josnicia bătrânului ticălos ar fi scu. tii-o de orice fel de cinste.

Un capriciu al hazardului nimicea frumosul ei proiect. Apariţia doamnei Grosgeorge, femeia aceea ursuză şi misterioasă pe care n-o văzuse decât o dată sau de ori ori, la care nici nu se gândea, a împiedicat-o să-şi ducă planul la bun sfârşit. Prea semăna întâmplarea asta cu viaţa pentru ca Angèle să se mai mire. De fapt nici nu există hazard, nu există decât răutăţile sorţii şi perfidiile ei, îndelung pregătite; aparenţa lor întâmplătoare provine numai din faptul că „dedesubturile ne scapă.

VIII

Oricum, avea promisiunea doamnei Grosgeorge că va reflecta la cazul ei. Slabă recoltă. Mult mai ademenitor era manşonul de lutru în care-şi ţinea mâinile, la căldură. Nu o dată în cursul convorbirii lor de pe stradă, Angèle fusese ispitită să-i smulgă preţiosul obiect. Cine putea şti dacă înăuntru nu se ascundea vreun portofel, iar în portofel... Ah I Oare de ce bogaţii au întotdeauna inima atât de împietrită? Ce schimbări putea provoca la vila Mon *Idé*e *o p*omană de două sute de franci? S-ar fi mâncat mai rău din cauza asta? Sau ar fi fost mai frig în camerele acelea în care focul sclipeşte de dimineaţă şi până seara? Cum de izbuteşte să adoarmă un bogătaş, când e împresurat de atâtea ranchiune şi de atâtea pofte?

Îşi înnodă strâns capetele şalului sub bărbie şi grăbi

pasul. Nu-i mai rămânea decât să se întoarcă acasă şi să se culce, pentru a-şi încălzi puţin trupul îngheţat; această primă zi petrecută afară, după câteva luni de sihăstrie, o istovise şi nu se mai simţea în stare să reflecteze la ceea ce are de făcut à două zi. îi trecuse chiar şi pofta de luptă; treptat, o năpădea un fel de nepăsare faţă de fericire şi de nefericire. îşi simţea capul greu. În preajma unui foc, ar fi adormit numaâdecât...

Mergea pe drum, când auzi la un moment dat pe cineva alergând în urma ei. Cu un gest intrat în obişnuinţă, îşi trase şalul pe faţă şi se întoarse, dar nu văzu nimic. Din loc în loc, becurile de gaz scăldau zăpada într-o lumină gălbuie ce nu Izbutea să risipească întunericul. O apucă deodată frica; paşii urmăritorului se auzeau atât de aproape încât ar fi trebuit să-l vadă. Primul gând fu s-o ia la fugă; tăcerea era totuşi atât de adâncă, încât se întreba dacă nu cumva se înşelase. Oricum, nu prea avea de ce să-i fie frică; până la primele case din oraş, mai erau cel mult o sută de metri. Ştia însă că de câită începuse iama, locuitorii din Lorges nu mai ies din casă după apusul soarelui. Cum ar fi trebuit să strige, pentru a-i decide pe aceşti poltroni să-i sară în ajutor? Şi temerile, o clipă adormite, o cuprinseră şi mai stăruitoare.

În aceeaşi clipă, cineva o chemă: nu mai apucă să răspundă: într-adevăr, aproape imediat, un bărbat răsări din marginea drumului, unde se ascunsese, şi veni spre dânsa. După umeri şi mai ales după mers, îl recunoscu pe Guéret şi scoase un ţipăt.

— Taci! porunci el cu voce joasă. Îţi jur că n-are de ce să-ţi fie frică.

Se afla atât de aproape de Angèle, încât ea putea să-i desluşească vag trăsăturile feţei. O groază nebună o ţintui locului; avea impresia că tot sângele îi năvăleşte în inimă.

— Îmi risc viaţa ca să te revăd, continuă el. Dacă m-ar aresta, aş intra cel puţin la ocnă, dacă nu şi mai rău. Tot ţi-e frică de mine? Răspunde.

— Nu, suflă Angèle, dând un pas îndărăt.

— Am auzit şi eu câte ceva din ce-i spuneai adineaori doamnei Grosgeorge. Eram ascuns chiar lângă poarta vilei. Ieri, hoinărind prin împrejurimi, am vă.

zuto, Am fugit, dar ea a strigat să mă întorc mâine, la ora şapte; adică în seara asta. Am venit, apoi în ultimul moment n-am mai avut încredere într-însa şi cum tocmai sosea, m-am ascuns. Va să zică e adevărat că nu m-ai denunţat la poliţie?

— Da.

— Şi nu mai tremura aşa. Îţi fur că n-am să mă ating de tine, decât dăcăi-mi dai tu voie. Angèle, ascultă-mil. Tu ni & urăşti, nu?

Ea nu îndrăzni să răspundă, temându-se că îi întinde o cursă. Şi totuşi, ce ură trezea într-însa această voce t Aşa i-a vorbit şi-n ziua când a dus-o pe malul râului. Ce slăbiciune o apucase attinci când i-a venit ideea să descurajeze eforturile poliţiei, negând că el ar fi fost agresorul?

— Oare ai să mă ierţi vreodată? întrebă Guéret.

Niciodată. Nu-l va ierta. Ruşinea de-a se fi amurgit o clipă în ideea că iubeşte un bărbat atât de mediocru îi pricinuia mai multă suferinţă decât faptul că îşi pierduse frumuseţea. Singurele cuvinte de dragoste pe care le-a auzit vreodată fuseseră rostite de-o voce lipsită de tinereţe; ura această voce.

— Lasă-mă să plec, spuse în cele din urmă.

— De vreme ce nu m-ai denunţat, înseamnă că m-ai iertat, reluă el. Nu numai de frică, aşa-i?

Aşteptă un răspuns ce nu veni, apoi întrebă pe neaşteptate:

— De ce te-a dus doamna Grosgeorge la felinar? Ce ba venit să se uite la tine? Angèle, nu-i cu putinţă să mai fi rămas vreun semn pe faţa ta. Spune, nu-iaşa?

Ea şovăi o clipă, dar vanitatea fu mai tare décât ura.

— Nu, răspunse, n-a mai rămas niciun seinii:

Şi adaugă imediat; îmboldită de-o* pornire irezistibilă:

— Fetele din Clianteilles au răspândit zvonul ăsta, din gelozie.

El îi apucă mâna, vrând să-i mulţumească parcă.

— Cum de-am putut face una ca asta? Trebuie să fi fost nebun în clipa aceea. Trei zile am fost convins că ai murit. Când am citit ziarul, mi s-a părut că mă trezesc iar la viaţă. Tot timpul m-am gândit numai la tine. Singura mea dorinţă era să mă întorc.

Cum Angèle rămânea imobilă şi nici nu-şi trăgea mâna dintr-a lui, el îi spuse brusc:

— Te iubesc, înţelegi? Aş fi putut fugi în străinătate, dar am preferat să mă ascund la Paris şi prin împrejurimi, ca să nu fiu prea departe de tine.

Ea îi simţi răsuflarea fierbinte pe obraji şi făcu un pas îndărăt, stăpânită de scârba pe care i-o inspira acest bărbat. Nu îndrăznea să-şi elibereze mâna, înspăimântată de gândul că i-ar putea dezlănţui astfel mânia, dar, cu toate acestea, vorbele lui de dragoste. O mişcau. El continuă:

— Am ajuns să nu-mi mai pese de libertate. Doamna Grosgeorge trebuie să fi umplut oraşul că m-a văzut ieri. Probabil că acum toată poliţia e pe urmele mele. Şi totuşi, precum Vezi, nu mi-e frică să mă plimb pe aici.

— Trebuie să fugi.

— Vrei să scapi de mine. Ai multe aventuri, Angèle? Ţi-ai reluat viaţa de altă dată?

Întrebările lui o tulburau mai mult decât tot ce-i spusese până atunci. Simţea o dorinţă pe care nu şi-o putea explica: îl ura pe acest bărbat, dar nu putea să reziste la dorinţa de a-i place.

— Nu, răspunse ea, s-a terminat.

Îşi regretă cuvintele chiar din clipa în care le rostise. Avea impresia că însuşi faptul că răspunde o angajează într-o aventură primejdioasă. În loc să fugă imediat, cum îi poruncea instinctul, a rămas pe drum şi sta de vorbă cu acest bărbat; căzuse în cursă.

— De ce mă întrebi? făcu ea enervată. Dă-mi drumul şi lasă-mă să plec.

La fel vorbise şi acolo pe şoseaua de pe marginea Somnorosului; era ca şi cum aceeaşi scenă urmează să se producă din nou, şi-i fu frică de cuvintele ce-i ieşeau fără să vrea din gură. Tot timpul, Guéret o ţinuse atât de strâns de braţ, încât ea nici nu încercă să se elibereze.

— Şi dacă aş găsi bani, reluă pe neaşteptate, fără să dea vreo atenţie cuvintelor ei, ai accepta să mă urmezi?

Angèle rămase năucită; iată că i se oferea tocmai ceea ce îşi dorise din tot sufletul cu o clipă în urmă: posibilitatea de-a fugi; numai că soarta îi acorda în aşa fel acest dar încât nu-l putea accepta. Să fugă chiar cu omul pe care îl ura atât de mult! Şi ce va face acest om când o va vedea în plină zi? Totuşi, dintr-o superstiţie, hotărî să nu alunge un prilej ce putea fi preţios; o să se poată gândi pe îndelete de îndată ce va fi singură; şi cum minciuna constituia însuşi fondul naturii sale, îşi explica sieşi că-i mai bine să accepte propunerea lui Guéret dacă, în felul acesta, va reuşi să-l depărteze de ea.

— Unde ai să găseşti bani? îl întrebă.

— Ce-ţi pasă? Eu îţi spun că-i voi avea, şi încă până mâine seară.

Degetele lui fierbinţi îi frământaii încheietura mâinii sub mâneca bluzei; strânsoarea acestei mâini de ucigaş o umplu de-o asemenea groază încât îi clănţăneau dinţii. Se temu să nu stârnească bănuielile lui Guéret consimţind prea repede şi întrebă:

— Unde vom pleca?

— În străinătate. Am nişte prieteni în Belgia. Peste câteva luni, ne întoarcem iar în Franţa.

O luă în braţe.

— Vrei?

Ea îngăimă?

— Da, dacă mă laşi să plec. Dă-mi drumul.

— Adevărat că vrei? Adevărat că vrei să vii cu mine? întrebă el nebun de fericire.

— Da, dar lasă-mă, vreau.

Guéret îşi lipi buzele de mâinile ei.

— Doamna Grosgeorge mi-a promis un ajutor, reluă el. È bogată. O să mă duc la ea. Ştii la ce oră iese, şi pe unde se plimbă?

Angèle se gândi: „Dacă se întâlneştecu ea, totul e pierdut. Îl va trăda”.

— După masă, răspunse, pe la ora trei de obicei o întâlneam deseori pe lângă Chanteilles, gând căram rufe. Niciodată nu mă saluta, adăugă de parcă ar fi vorbit singură.

— Se plimbă pe jos?

— Da, când e vreme uscată. Altcum, ia cabrioleta.

«— Singură?

— Întotdeauna singură.

— Ne întâlnim mâine seară aici, între al treilea şi al patrulea felinar, dinspre pasarelă. Cât o fi ora?

— Şapte şi jumătate.

— Atunci, la şapte şi Jumătate. Mergem apoi pe jos până la il éricourt, unde nu ne cunoaşte nimeni De acolo luăm trenul.

— Bine.

— Jură-mi că vei veiil.

— Da, îţi jur.

— Altfel, ştiu eu unde7 să te găsesc, spuse el cu un râs ameninţător.

— Voi veni., Lasă-mă să plec.

— Desfă şalul, sănită-mă, vrei?

— Nu, nu. Fii atent, uite că vine cineva.

JE1 îi dădu brusc drumulsi *se* aruncă an lături, privind în jurul <său. IEaffugi. Câteva secunde mai tâzu, trecu *An* goană prin faţa primelor case din – Lorges.

IGubretulasedităpaşii depărtându-se, fără a îndrăzni s-o urmărească. Nu venea nimeni pe drum, fusese doar un rtertjp pentru ntl sili <ăti <elibereze braţul, şi totuşi reia ssigur de îiltâlnirea (lor fie a doua <zi). frica, dacă inu iubirea o wa rreafluee în acest loc. Nu se» hotăra să plece,» umbiând cde: coloredlo, ca şi cum plimbarea sa orâfidostihotărnicitădcdernişte ziduri nevăzute. O putere itainică dl: lega de această /Zonă, unde turma sto jevndă; asemenea lui în clipa aceea, peste. două zile. va călca îşi <ea pe acest pământ; şi scormoni cu vârful hetei moroiului, zăpada din mijlocul drumului, unde rămăseseră untjpărite urmele Angelei. Acum trei minute, se afla în faţa lui, şi, el ha dat drumul.

[Peste. alte câteva minute, plecă şi el. Frigul răzbea prin pardesiul – subţire cu care era îmbrăcat. >Degeaba căutau mâinile sale «ţepene un pic de căldură în fundul «buzunarelor; avea senzaţia că stă gol în vântul ităios ce se pornise dngheţându-i ilacrimile, pe «obraji, dar inima îi era

plină de bucurie.

Dedreiluni şi jumătatedtăiseiântrro singurătate deplină, oseunându-se tprin rerângurile din împrejurimi, mâncând; pe ppucate rân satele \unde se credea «la adăpost-o» barbă NStiifoasă ui» năpădea obrajii şi d făcea. aproqpe de merecunoscut; mumai «ochii neliniştiţi,» umerii. aduşi dmr dirtrădat, diacă-şirar fi dat «cineva. osteneala-săilpriveascărmai. atent, dar el selrizuia pe memoria scurtă; a «oamenilor. Întrio seară, se aventuorase până la ilorges. <Convins că nu va întâlni pe ’nimeni, urcă < o stradă, qpoi oilta, pentru a ajunge în cele; din urmă un piaţeta. din faţă. restaurantului Londe. /Avea impresia că timpul o ia rândărăt şi toată spaima şi groaza din ultimele iluni piere Ibrusc. Poate că nici nu s-a întâmplat. nimic, de vreme ce se află acolo, de vreme ce casă, pietrele sunt aceleaşi. Dacă ar fi făptuit într-adevăr o crimă, s-ar mai fi aventurat astfel într-un loc unde toată lumea e gata să-l denunţe?, Propria lui nesăbuinţă îl liniştea. Trăind veşnic hărţuit de spaime, începea să se obişnuiască cu primejdia. Şi-apoi, nici ziarele nu mai pomeneau de el; după emoţia primelor săptămâni, poliţia abandonase speranţa de a-l găsi şi încet-încet uitarea se aşternea peste o crimă redusă cu timpul la proporţiile unui fapt divers. Era ca şi cum societatea l-ar fi achitat.

Întâlnirea cu doamna Grosgeorge îl trezi iar la realitatea primejdiei. În ciuda bărbii şi-a hainelor sale zdrenţuite, femeia îl recunoscuse numaidecât. Oare îl va trăda? întrebarea era prost pusă; altfel trebuia să se întrebe: de ce nu l-ar trăda în fond? Sigur, pretindea că vrea să-l ajute, dar ce altceva ar fi spus ca să-l atragă într-o cursă? De ce să-l ajute? Amintirea privirii dispreţuitoare pe care o citise de atâtea ori în ochii ei îi dădea mari nelinişti. Ce capriciu ar putea stârni din senin milostenia

unei fiinţe atât de trufaşe, mai ales după ce-şi făcuse o adevărată plăcere umilindu-l?

Totuşi, trebuia să acţioneze cât mai rapid şi s-o întâlnească pe Angèle, până nu se dă alarma, pentru că acesta era singurul motiv pentru care se întorsese. Dar cum s-o întâlnească şi unde? Zadarnic a stat la pândă pe drumul pe care apărea ea odinioară, când se întorcea seara de la Chanteilles; într-adevăr, nu ştia că nu mai lucrează. Dezamăgit, se prezentă la locul fixat de doamna Grosgeorge şi aşteptă acolo, chinuit deopotrivă de teama să nu cadă într-o cursă şi de grija să nu piardă o şansă posibilă; însă chiar în momentul când doamna Grosgeorge avea să apară, îl apucă o frică neaşteptată şi se ascunse în umbră, lângă poarta vilei *Mon Idée*. De acolo, o văzu pe femeia de care se temuse întotdeauna plimbându-se pe drum, în prada unei nerăbdări vădite. De câteva ori trecuse chiar prin faţa lui. Ce gânduri x> munceau? Cu capul pe spate, păşind grăbit şi oprindu-se brusc, pentru a izbi pământul cu piciorul, privind în dreapta şi-n stânga, doamna Grosgeorge îi redeştepta vechile impresii de pe vremea când îl medita pe micul André. Ce acord desăvârşit între sufletul şi gesturile acestei femei 1 Dintr-o simplă atitudine a trupului, dintr-un anume fel de-a se întoarce şi a ridica din umeri ieşea numaidecât la iveală toată uscăciunea şi duritatea inimii sale. I se părea că-i aude vocea tăioasă aruncându-i de la obraz frazele cele mai insolente. Chiar şi atunci când strigase *i* „Nuţivvreau răul, nu-ţi fie frică de nimic 1” avusese intonaţia unei stăpâne care se răsteşte la o slugă. Şi mai aştepta un gest de bunătate de la această fiinţă 1 De ce nu s-ar duce să ceară ajutor chiar la primărie?

Apariţia Angèlei îl umplu de o bucurie pe care prudenţa îi dicta să şi-o stăpânească. Nu era destul de

aproape de cele două femei pentru a auzi convorbirea lor din faţa porţii, exceptând momentele când ridicau glasul, ceea ce s-a întâmplat atunci când doamna Grosgeorge i-a poruncit Angèlei să-şi descopere faţa. Şi, deşi gelûzia lui se trezi iar la amintirea scrisorii pe care, într-o zi, domnul Grosgeorge i-o dăduse s-o citească, Guéret binecuvântă împrejurările ce-o aduceau pe Angèle la acest bătrân.

Două femei ştiau acuma că se află în Lorges; una îl dispreţuia, cealaltă avea toate motivele să se teamă de el şi să-l urască, şi trebuia să fii nebun ca să-ţi închipui că vor păstra secretul. Angèle avea la îndemână o răzbunare foarte comodă: n-avea decât să anunţe la jandarmerie locul întâlnirii şi-n felul acesta el cădea într-o cursă pe care într-un fel şi-o pregătise cu bună ştiinţă. Poate că jandarmii au şi fost preveniţi, în timp ce stă şi face presupuneri deşarte în legătură cu mila la care se poate aşteptadim partea? celor două* duşmance.

Totuşi, nici nu se gândea să fugă; întrebareax dioe trebuie să rămână liber sau săşii încheie: zilkle* lk închisoare i se prezenta sub aspectofoarta-diferite. Exa* minând-o mai îndeaproape, i se-păreau absurd să ezite o secundă între închisoare: şi libertate. Ga să-i nud prindă, se va ascunde vreo» câteva izilfe* undeva» întrrum sat; un anume drururi se părea mai sigur decât aluilj o anume oră preferabilă t alteia E & r erau momente când îşi dădea seama că partida1 se-joacăi de fapt* cui totul altfel şi proiectele sale nu? contează; Doar timpul) mai putea să-l ajute; şi timpul nun» în puterea: oa – menilor. După un anumitr număr de zile saue de ani;, destinul său va fi împliniţi Gauza lui i era judecatătşi sfârşitul, ştiut. Era asemenea unui; copib care se joacă; fără să ştie că timpul trece, şbai cărui» mamădiotărăşte clipa când va fi trimislai culcare, făcmdân jurul său întunericul ce-l va daiprad &

somnului;

Îşi amintea că într-o seară, lki Pări-pe-ostrăduţărin care se ascunsese deumipoliţistbba venit; idecai săi se predea de bunăvoie; *Q* libertate plătită* cm foame;, frică* şi tristeţe poate fbtob atât de apăsătoare caişiiâm chisoarea» Poate că «şi locul* unde sec aflkî atiineb îi în spirase acest gândi Eim înti>cu seară. de noiembrie* şi; noaptea sta să cadă;, dannu sclipeadncămieiio lumină. Se înfundă în ceh mab întunecos* unghen dim străduţa» aceea, un soi de limbă în masai înaltă* şi lugubră a imobilelor ce mărgmesc a» partmastbăzibăaitit*Eazare. În pâcla neagră ce plutea; printre ziduri;, v-dOa, pata» albicioasă a* răsuflării; salfe. Ince Mnceil. bătăile inimii» se domoleau.

— Umbla; pipăind* piatra. Gb lumină palând & se strecura printre acoperişuri», fără* săi răzbească piuă» la el. Şovăia la fiecare pas „capiii orb „picioarele* în mai tremurau în că, de atâtai alergătură; Im imediată* apropiere, rumoarea neîntreruptă? a; oraşuliib se4 înălţă1 ca o imensă voce ameninţătoare, şi el se gândi fără să vrea la o jivină tiriaşă care îl caută prin noapte împleticindu-se şi mugind.

Acest sentiment de luptă inegală între el şi-o forţă misterioasa, confuză, îl stăpânea în fiecare ceas al zilei, ori de câte ori, pe stradă, ochii vreunui trecător stăruiau pe faţa lui sau când, în urmă, auzea un pas ceva mai grăbit decât ăl său; o căldură subită îi străbătea trupul şi sudoarea îi lipea pălăria de frunte. Hăituit dintr-o strada într-alta de nişte poliţişti imaginari, căutat cartierele cele mai populate ale oraşului, ocolind pieţele pustii, nesfârşitele bulevarde goale, şi totuşi, cu câtă spaimă se amesteca în mulţime 1 Atâtea ziare îi dăduseră semnalmentele 1 Era destul un capriciu de memorie

pentru ca, văzându-l; un trecător să-şi amintească subit descrierea citită cu săptămâni în urmă: talie înaltă, adus de spate (zadarnic încerca să se ţină drept), tenul mat... Sigur, era ceva improbabil, dar cea mai banală viaţa e alcătuită din evenimente improbabile. În repetate rânduri, dorinţa de-a se ascunde în mulţime îl mânase în preajma marilor gări, unde s-a pomenit prins într-un puhoi de călători. Hainele jegoase, şi mai ales neliniştea ce i se citea pe faţă îl făceau uşor de remarcat; îşi imagina atunci că este recunoscut; şi toată lumea îl înghesuie anume, ca să-i împiedice fuga. De ce se uită la el aşa? Să-şi croiască drum printre ei, ori s-aştepte până-l aruncă vârtejul deoparte, eliberându-l astfel? Avea impresia că orice atitudine ar părea suspectă şi că însăşi imobilitatea ar bate la ochi. Senzaţia de stânjeneală era urmată de-o spaimă ce-i contracta gâtlejul. Inutil să-şi repete că bărbaţii şi femeile din jur nu-l cunosc şi că, fără îndoială, nici nu le trece prin cap să se uite la el, groaza de-a fi arestat îl bântuia ca o furtună pe care nimic n-o putea linişti. În asemenea clipe de panică mentală, îi venea să facă gesturile cele mai stranii: să-l ia la pumni pe oamenii aflaţi în preajma sa şi s-o rupă la fugă ca un criminal încolţit, sau să înceapă să urle şi să se denunţe singur, pentru a grăbi astfel un eveniment de care era sigur acum.

Nu mai putea s-o apuce pe-o stradă sau să intre într-o cameră fără să nu-şi pună imediat aceeaşi întrebare: „Oare aici am să fiu arestat? Trăiesc acuma ultimul minut de libertate?” Niciun liotei nu l-a văzut două nopţi de-a rândul; rătăcea din cartier în cartier, ascultând instinctul ce-l mâna de colo-colo, rând pe rând atras, apoi înfricoşat de alte străzi. Timp de câteva săptămâni, fără vreun motiv anume, era cuprins de bănuieli ce-l izgoneau din anumite cartiere, uneori chiar din Paris, silindu-l, să se refugieze

prin împrejurimi. O perioadă de linişte sau de indiferenţă îl aducea îndărăt în capitală. Obosit să se tot zvârcolească împotriva unui duşman a cărui prezenţă părea s-o simtă pretutindeni, lua hotărârea să nu se mai gândească la marile primejdii ce-l ameninţau şi să trăiască normal, ca sutele de oameni întâlniţi pe străzi. Intervenea atunci raţiunea, deosebit de generoasă cu încurajările. În fond, nici nu-i un mare criminal. Nu urmăreşte poliţia luni de-a rândul un om, numai pentru că a violat o târfă şi-a ucis un babalâc la un colţ de stradă. După primele cercetări, sfârşeşte prin a închide ochii, pentru a-şi îndrepta atenţia asupra unor răufăcători care merită într-adevăr osteneala.

Şi, pe neaşteptate, în toiul unei mese, îl apuca iar groaza, ca un acces de friguri, din nimic, pentru că răsturnase solniţa sau era fixat de vreun chelner. Presimţea că are să se întâmple ceva. Locul acesta poartă ghinion, desigur. Cineva a fluierat trecând prin faţa restaurantului. Trebuia să se ridice, să plătească, să plece şi s-o ia la goană, fără a întoarce capul. Dar apărea un gând familiar ce-l liniştea: „N-o a fiu arestat acolo unde mă aştept”. Şi, printr-una din acele contradicţii fireşti ale minţii omeneşti, afla o încurajare în însuşi faptul că e neliniştit.

Cu toate acestea, amintirea Angelei îl obseda. Toate eforturile făcute pentru a rămâne liber, sau chiar pentru a-şi câştiga existenţa i se păreau fără rost. La început, oroarea pentru crima făptuită încâlcise totul în mintea lui; scârba de sângele vărsat, de urletele, de lupta aceea hidoasă de pe malul fluviului, coşmarul în care memoria îl silea să se recunoască îl absorbise pe de-a-ntregul. Cum de era posibil să fi făcut una ca asta şi, mai ales, de ce-a făcut-o? Toate motivele pe care şi le oferea, dorinţa, mânia, frica nu explicau cum anume, cum de-a fost cu putinţă ca

timp de câteva ore să se transforme atât de profund încât mâna lui să devină instrumentul crimei. Şi-acum, după săptămâni de gândire, nu izbuţea să stabilească în conştiinţa sa un raport între el şi asasin. I se părea că dacă ar fi fost prins, ar fi ispăşit crima altcuiva. Era ca şi cum şi-ar fi comis nelegiuirea într-o criză de somnambulism.

Din această cauză, nu simţea nicio remuşcare; acest cuvânt, atât de plin de înţeles pentru atâţia culpabili, nu corespundea sentimentelor ce-l frământau. Poate fi sufletul tras întotdeauna la răspundere pentru ceea ce făptuieşte braţul „pentru ceea ce rosteşte gura? De ce n-ar exista şi momente când se produce un divorţ între actele omului şi voinţa sa? Poate că uneori slujim unor forţe necunoscute nouă, care profită de faptul că suntem orbiţi de furie şi ni se substituie pentru a ne dicta gesturile. În orice caz, ceea ce-l frapa îndeosebi, când reflecta la crima sa, era zădărnicia ei.

Dacă violând-o pe tânăra femeie şi-ar fi putut sătura cel puţin pasiunea, eliberându-se astfel de ea, ar fi înţeles ceea ce l-a determinat să acţioneze, căci omul acesta, uzat şi ars de pofte, nu căuta atât iubirea dt pacea simţurilor. Nimeni nu ura mai mult sclavia dorinţei ca acest libertin, şi bucuria înfricoşată pe care o simţise făptuind crima nu-l scârbise de el însuşi. Se regăsea acelaşi dinainté, şi mai îndrăgostit, fără îndoială, de fiinţa pe care o desfigurase şi înspăimântat să n-o fi pierdut pentru vede.

Acest gând covârşea totul, papă şi grija pentru libertatea sa, căci libertatea nu avea niciun sens dacă nu-i îngăduia fericirea. O pasiune ceva mai violentă conţine întotdeauna o doză de încăpăţânare; numai un temperament bicisnic se resemnează să nu posede nimic din ceea ce doreşte şi acceptă să vadă imperfecţiunile idolului său. Depăşise de mult epoca în care doreşti o fiinţă

numai pentru frumuseţea ei; frumuseţea nu-i decât un punct de pornire; în prezent, nevoia lui de-a o avea pe Angèle se confunda cu însăşi instinctul ce-l împingea să trăiască: urâtă, şi tot ar fi dorit-o, sau moartă.

În această stare de spirit s-a întors la Lorges, profitând de faptul că emoţia provocată de crimă se mai potolise puţin. Viaţa pe care o ducea la Paris devenea imposibilă şi-apoi, întoarcerea sa chiar în regiunea unde avusese loc drama era un fel de-a forţa puţin mâna destinului, aşa cum reapariţia unui actor pa scenă provoacă deznodământul piesei. Trebuia să încheie odată această situaţie. Care certitudine nu era preferabilă veşnicelor spaime ce-l chinuiau? Convingerea că Angèle a plecat sau a încetat din viaţă era mai uşor de suportat decât teama că aşa ceva s-ar fi putut întâmpla, şi, în anumite zile, avea impresia că ar fi o uşurare pentru el să-l aresteze odată şi să-l arunce în închisoare, căci există într-adevăr momente când nu dorim altceva mai bun decât să fim lipsiţi de libertate.

Dar, în prezent, că se afla pe drumul unde tocmai vorbise cu Angèle, Guéret simţea iminenţa sfârşitului. N-a mai avea timp de pierdut; destinul accepta con* strângerea la care era supus şi, la dorinţa acestui om, se jucau acum ultimele scene. Era imposibil să plece fără s-o vadă pe Angèle. Va merge la întâlnirea fixată, chiar cu riscul vieţii sale. Pe de altă parte, admiţând că ea ar avea intenţia să-l urmeze, nu-i putea propune să plece fără să aibă un ban asupra lui. Oricuiri, ultima lor întâlnire întrecuse cu mult speranţele sale., Îi intrase carte. bună; trebuia neapărat să mizeze totul, dacă nu voia să piardă totul.

Se opri. Purtat ţie gândurile sale, depăşise fără să bage de seamă ultimele vile din Lorges. Unde mai avea de gând să meargă în seara aceea? Înălţând capul, privi în jur,

ca şi cum vântul ce-i şuiera în urechi ar fi trebuit să-i dea un-răspuns la întrebare. Strânse pumnii înfundaţi în buzunare şi rămase nemişcat timp de câteva secunde. Apoi, brusc, făcu cale întoarsă.

Trecuse mai bine de un sfert de ceas de când domnul şi doamnă Grosgeorge se ridicaseră de la masă, încheindu-şi seara, ca de obicei, în salonaşul de la parter. Era 6 încăpere admirabil adăpostită de vitregiile anotimpului, dar şi aici, ca pretutindeni în vila Afon *Idee*, bogăţia încurajase cele mai deplorabile veleităţi. O dată în plus, fusese adoptat stilul Ludovic al OIVI-lea şi, de la covorul portocaliu şi până la draperiile albastre cu fiori albe de crin, totul mirosea a magazin scump şi a comandă lăsată pe seama unui decorator cam grăbit. Console cu caneluri şi mescioare inutile se înghesuiau printre scaunele cu o aparenţă prea firavă pentru a îndrăzni să te aşezi pe ele, dar în dreapta şi-n stânga şemineului în care ardeau vreo patru, cinci buturugi se aflau două berjere adânci şi confortabile; într-una din aceste berjere, doamna Grosgeorge citea un ziar* în cealaltă visa soţul ei.

Domnul-Grosgeorge îşi contempla cu încântare reproducerile de tablouri ce împodobeau pereţii printre care un Fragonard se învecina cu un Boucher. Lumina crudă şi mohorâtă ce ploua dintr-un policandru îi trăda fără milă faţa bătrână, cu obrajii bugezi, pe care nici pasiunea şi nici suferinţa n-o modelaseră vreodată; era limpede că nicio flacără nu i-a însufleţit vreodată ochii placizi, fruntea pustie. Chiar şi emoţiile josnice ale plăcerii cumpărate îi erau aproape tot atât de indiferente pe cât de necesare, şi niciodată, poate, nu-şi dorise ceva cu patimă, niciodată viaţa nu-l refuzase. De aceea, ridurile ce subliniau conturul obrajilor săi căzuţi, toate zbârciturile acestei măşti nu se datorau nici grijilor, nici efortului, ci

păreau mai degrabă efectul lăcomiei şi-al vârstei. Toropit de căldura din încăpere, cu pleoapele grele şi buza umedă, aţipea în răstimpuri, ca un om care se odihneşte un pic după o zi de muncă grea.

Într-un târziu, doamna Grosgeorge împături ziarul şi-şi aţinti privirile spre buturugile ce se mistuiau. Când ultima din ele se va nărui în mormanul de jăratic, ea şi soţul ei vor părăsi salonul şi se vor retrage

În camerele lor. Era semnalul pe care îl aşteptau amândoi; aşa se încheiau serile lor de iarnă. Şi, privind flăcările, se lăsa furată de o sumedenie de gânduri. În acest interior pomic şi totodată sinistru, în care totul proclama meschinăria unei existenţe burgheze, focul f) area o fiinţă pură şi viguroasă, dar care era ţinută a respect ca o jivină încolţită în fuildul vizuinii sale, cu grătare, cleşti, vătraie, tot soiul de instrumente ridicole. Veşnic gata să se năpustească afară din temniţă, gata să devoreze covorul, mobilele, casa detestată, el trebuia supravegheat mereu şi niciodată lăsat singur în încăpere; aşchiile aprinse, pe care le arunca uneori pe marmură, trebuiau respinse, scânteile ucigaşe zăgăzuite. Era şi ea asemenea acestui foc, năprasnic şi neputincios în fundul şemineului, agonizând în faţa unor lucruri lipsite de frumuseţe şi-a unor laşi vigilenţi, pe care nu-i va putea lovi niciodată.

Pe neaşteptate, domnul Grosgeorge se trezi din toropeală:

— Ce? Poftim?. făcu el. Ai spus ceva?

— Nu, ai visat, răspunse ea cu o voce tăioasă în care răzbea dispreţul. Şi adăugă: Urc îndată.

— Ah? Şi eu. Am şi adormit. Dă-mi lopăţica să acopăr buturugile.

Luă lopăţica de bronz pe care doamna Grosgeorge i-o

întindea în tăcere şi adunând cenuşa o presără peşte flăcările ce se stinseră.

— Dă-mi şi apărătoarea.

Paravanul metalic fii aşezat în faţa şemineului cu aceeaşi grijă. Apoi domnul Grosgeorge se întinse.

— Să nu uit, spuse scotocind într-un buzunar interior al hainei, am primit adineaori ceva ce-ar putea să te intereseze.

— Despre ce-i vorba?

— Despre fiul tău. A luat note foarte proaste la liceu. Ascultă aici.

Cu lornionul pe nas, despături o hârtie şi începu să citească cu voce tare:

— Liceül Thiers. Certificat trimestrial al elevului Grosgeorge André.

Doamna Grosgeorge nu-şi putu stăpâni un gest de nerăbdare auzind acest nume.

— Spune mai repede ce catastrofă s-a mai întâmplat. L-au dat afară?

— Dat afară, nu. Dar ce note! Un dezastru. Să vedem… Grosgeorge André. Purtare şase. Aşadar la purtare, mediocru. Lucru manual, zero. Auzi?

— Sigur că aud.

— Franceză, unu; istorie, doi; geografie, doi; aritmetici… ia ghici xât a luat la aritmetică.

— Ce ştiu ei i? Zero, vezi bine.

— Nu! mai rău. Nicio notă. Cum nu există o notă sub zero, nici Kei n-au ştiut în ce fel s-ar putea exprima fioroasa nulitate a fiului tău, şi-au lăsat spaţiu alb. Ei? Ce zici?

— Zic că ai! avut o idee grozavă în ziua când l-ai dat pe mâna imbecililor de acolo.

— Ai îi preferat să-l laş să trândăvească aici?

— Trebuia să-i găseşti un preceptor şi nu să-l trimiţi la Paris.

— Un preceptor! După necazurile avute cu celălalt!

— Nu sunt toţi la fel. Am nimerit prost* asta-i tot. De altfel, nu vreau o nouă discuţie petema asta. Mai e şi altceva?

— Mai sunt obseiyaţiile pedagogului.

— Puţin îmi pasă mie de observaţiile pedagogului, dacă vrei să ştii!

— Ciudată mamă eşti tu! spuse domnul Grosgeorge vârând hârtia în portofel. Parcă nici n-ar fi copilul tău, zău aşa.

— Bietul băieţaş! exclamă ea cu un râs scurt.

Acum, urc la mine. Bună seara. * – Bună seara, răspunsQ domnul Grosgeorge ridicându-se şi el.

Ea făcu vreo câţiva: paşi spre uşă, apoi se opri brusc, – r-Ai au-it? îl întrebă.

— Ce s-aud?

— Clopoţelul de la poartă: Ce, eşti surd? E cineva la poartă.

— Cineva ta, poartă? repetă el. L-ai ora asta?

Ea traversa încăperea cu pas grăbit şi se îndreptă spre fereastra; îndepărtă o draperie; apoi, răzgândindu-se imediat, se întoarse în mijlocul salonaşului.

— De ce nu s-o fi ducând Maria să vadă cine-i? spuse enervată. Precis că a auzit Pun pariu că toanta asta moare defrică.

— Ce te tot agiţi? făcu soţul ei. Dacă-ţi spun că n-a sunat nimeni.

Fără să dea vreo atenţie acestei asigurări, doamna Grosgeorge se îndreptă» spre uşă, o deschise şi strigă în anticamera:

— Maria 1 Sună cineva. Du-te repede 1 Trânti uşa,

uitându-se furioasă la soţul ei.

— Ei bine? făcu acesta.

— Ei bine, dragul meu. Vrei să spui ceva?

— Absolut nimic. Dar văd că te uiţi la mine…

Ea ridică din umeri şi-şi reluă; locul lângă foc.

— Dacă-ţi închipui că de tine îmi arde mie acum… spuse. Aştept să meargă să deschidă v Un zgomot de paşi pe pietrişul aleii îi înştiinţa că Maria s-a hotărât să asculte porunca stăpânei sale.

Aproape imediat, răsună din nou clopoţelul. Doamna Grosgeorge sări de pe locul ei şi alergă spre uşă.

— Acum. am auzit şi eu, spuse domnul Grosgeorge. Dar ce nervoasă poţi fi T

Du-te şi vezi ce este. Nu. nu te du, adăugă ea imediat cu voce schimbată, n-are rost.

— Ţi-e frică?

Frică? Ai înnebunit?

— Doar n-ai să-ţi închipui acum că e cine ştie ce bandit? întrebă el brusc neliniştit.

— De când obişnuiesc bandiţii să sune la porţile vilelor?

Urmă o tăcere, apoi uşa salonului se deschise.

— Doamnă, spuse servitoarea gâgâind un pic, e un bărbat care ar vrea să vorbească cu doamna.

— Un bărbat? Cine? întrebă domnul Grosgeorge.

— Nu ştiu, domnule, nu l-am putut vedea.

— Bine, făcu doamna Grosgeorge luând cheia de la poartă din mâna servitoarei, merg eu să văd. Poţi să te culci, Maria.

— Doar n-ai să te duci tu, spuse domnul Grosgeorge. Trimite să-l cheme în casă. Şi-n primul rând, ce doreşte?

— I-am spus să intre, dar n-a vrut, răspunse Maria.

Fără să mai spună o vorbă, doamna Grosgeorge trecu

printre ei şi ieşi.

— Eşti o imprudentă I strigă soţul ei, prefăcându-se că aleargă după dânsa.

Dar ea se afla deja pe peronul de la intrare şi se îndrepta cu pas grăbit spre poartă. De câteva minute, inima! zvâcnea ca în preajma unui mare eveniment, şi nici nu simţea frigul ce-o învăluia de pretutindeni, răzbind prin ţesătura subţire a bluzei. Ştia cine o aşteaptă la poarta grădinii şi se grăbea spre el, dorind să ajungă imediat şi temându-se în acelaşi timp să nu piardă prea repede clipa încântătoare pe care o trăia. Nu-şi putea opri inima să spere, tot aşa cum nu-i putea potoli bătăile. Exista în această femeie, atât de dură cu ea însăşi şi cu ceilalţi, o anume pornire superstiţioasă ce-o făcea să identifice clinchetul banal al unui clopoţel de aramă cu ceva misterios ca o chemare a destinului. Oricât de prevenită era împotriva vieţii, nu refuza să mizeze pe posibilitatea unei surprize, dacă-i posibilă împerecherea acestor noţiuni contradictorii, pe un acces de generozitate al destinului, care să-i dăruiască dintr-odată ceea ce nu-şi îngăduia să implore.

Alerga de-a lungul aleii noroioase, cum alergi la o întâlnire. Noaptea era neagră, dar felinarele de pe drum încununau poarta cu un fel de aureolă şi ea văzu printre gratii silueta lui Guéret, umerii săi largi, capul niţel aplecat. Se opri.

— Doamna Grosgeorge? întrebă el. 1

— Precum vezi, răspunse ea. Se căzni să-i vorbească pe un ton mai puţin tăios, dar nuizbuti: prea o scotea din sărite numele pe care îl pronunţase acest om. De ce n-ai venit aseară acolo unde ţi-am spus?

Tăcere. Ea mai făcu vreo câţiva paşi şi se apropie de poartă. Faţa lui Guéret apăru.

— Am să-ţi spun eu, continuă ea. Ţi-a fost frică.

Şi, cedând subit unui elan în care se amestecau deopotrivă şi bucuria şi mânia, întinse braţul printre gratiile porţii şi-l puse brutal pe umărul lui.

— Am să deschid, îi spuse retrăgându-şi mâna imediat. Te ascunzi printre tufe şi peste trei sferturi de oră vin eu să te caut, ai înţeles? Nu te teme de nimic. Vreau să te ajut. Am să-ţi dau şi bani, dacă ai nevoie.

Guéret intră, fără o vorbă, pe poarta întredeschisă.

— Iute, ascunde-te, îi spuse ea.

Apoi închise poarta şi, aplecându-se peste tufele de salbă-moale în dosul cărora dispăruse Guéret, şopti:

— Peste trei sferturi de oră.

— Ei bine? întrebă domnur Grosgeorge.

Ea răspunse pe nerăsuflate:

— Un individ care cerea de pomană.

— Pomană, la ora nouă seara! Sper că i-ai spus să-şi caute de drum. xfireşte.

Îşi urară bună seara, urcând fiecare în camera sa. Singură, doamna Grosgeorge se aşeză pe pat şi aşteptă. Nu mişca şi privea drept înainte fără să vadă ceva, pierdută într-o profundă meditaţie. I se părea că lucrurile; de care era înconjurată – dobândeau altă înfăţişare decât cea obişnuită, fără să fi putut spune prin ce anume se deosebeşte această înfăţişare de aceea sub care le ştia dintotdeauna, şi avea un sentiment apropiat celui pe cave-l încerci revenind acasă după o îndelungată absenţă, când obiectele revăzute în primele are ale întoarcerii dobândesc o faţă tainică şi totodată familiară. Nu rareori i se întâmpla să se simtă străină de lume, dar în seara aceea impresia era atât de desluşită şi atât de puternică încât o înspăimânta aproape, ca şi cum o forţă irezistibilă ar fi vrut

s-o dezlipească de pământ, le-ea însăşi.

„Ce-o fi cu mine? gândea. Oare aşa*! când mari?” Zgomote de paşi, de uşi Incluse o ţineau „la curent cu mişcările, domnului Grongeorge şnale servitorilor. Toată această viaţă care pulsa în jurul ei era atât de departe rde proptia-i viaţă 1 Câte prăpăstii între un suflet şi altul I v

Stătea mai departe imobilă şi aştepta ca agitaţia din casă să se liniştească pe deplin, ca luminile să se stingă, dar nu era de Joc tulburată de nerăbdare; dimpotrivă, ar fi fost fericită să prelungească momentul bizar pe care.» îl trăia. Se simţea ţintuită de un fel de toropeală. Niciun sunet nu mai ajungea până la ea. De ce nu făcea nici 6 mişcare ¥

Bătaia unei pendule sunând ora nouă şi jumătate o smulse din visuri. rOftă ca o femeie care se trezeşte din somn şi se ridică fără grabă. Cu un gest calm şi sigur deschise şi închise uşa la loc, după ce suflase în lampă, şi se pomeni pe – scara. pe care o coborî cu precauţia şi uşurinţa unei pisici. Apoi, mina sa desfăcu lanţul şi răsuci cheia în broasca uşii de la intrare.

Din nou era afară, cu faţa biciuită de vânt. Pentru a nu fi auzită, o luă pe peluza cea mare dintre vilă şi poartă, şi ajunse imediat la tufele în „care se ascundea Gueret. Auzind-o că se apropie, el se ridică.

— \ Ai încredere în mine? îl întrebă, ca şi cum ghicea toate bănuielile ce treceau prin mintea lui.

— De ce vreţi să mă ajutaţi?

— Asta nu te priveşte. Eşti hotărât să mă urmezi r

— Unde mă duceţi?

— La mine. Ai să rămâi aici peste noapte. Îţi dau eu haine, bani. Mâine la douăsprezece şi jumătate, când toată lumea se va afla la masă, ai să pleci. Cu ceea-ce-ţi voi da, poţi ajunge până la frontieră. Gândeşte-te.

— Şi dacă mă veţi trăda?

Ea se îndreptă spre poartă şi, vârând cheia în broască, o deschise.

— Pleacă, îi spuse.

El rămase imobil şi tăcut, în picioare, la câţiva paşi de locul unde se afla doamna Grosgeorge.

— Ce mai aştepţi? îl întrebă. Trebuie să pleci dacă n-ai încredere în mine.

— Rămân, spuse el după o clipă.

Fără un cuvânt de răspuns, închise din nou poarta şi trecu prin faţa lui, dar nu se opri; el o urmă.

— Când ai să urci scara, şopti în timp ce traversau peluza, să te sprijini de perete ca să nu scârţâie treptele. La etajul întâi, te iau de mână: palierul e foarte lung. – Mi-aduc aminte.

— Sunt acolo nişte mobile de car? te-ai putea, împiedica. Dacă ai ghinionul să ţi se-ntâmp! e aşa ceva; rămâi nemişcat.

Ajunşi la peron, urcară în tăcere treptele.

— Mai ai timp să te răzgândeşti, şopti ea în pragul uşii de intrare. Poţi să fugi imediat, dacă vrei.

Erau atât de aproape unul de altul încât braţele li se atinseră şi ea se trase puţin îndărăt. În ciuda întunericului, desluşea conturul umerilor săi care o depăşeau, al capului, şi ghicea că privirea lui o fixează încercând să-i observe trăsăturile feţei. Un vânt de gheaţă sufla în jurul lor.

— Am încredere în dumneavoastră, spuse el.

Urcară. În tăcerea nopţii, ea îi auzea răsuflarea şi zgomotul treptelor ce gemeau sub povara trupului său uriaş; de câteva cât se opri, punând o mână autoritară pe umărul lui Guéret, pentru a-i porunci să rămână pe loc. Bătaia neaşteptată a unei pendule îi făcu pe amândoi să tresară.

Când ajunse la etajul întâi, îl aprfcă strâns de mână şi-l călăuzi pas cu pas printre credenţele, lăzile pentru lemne şi fotoliile îngrămădite pe palier de fantezia domnului Grosgeorge. Păşea ca prin vis, hotărâtă şi totodată îngrozită, dar pătrunsă de-o bucurie ce-ar fi susţinut-o chiar şi pe buza unei prăpăstii. Cu toate acestea, nu îndrăznea să se întrebe de ce-i atât de bine dispusă. Timpul o învăţase în sfârşit pe această femeie încăpăţânată că, deseori, e îndeajuns să examinezi cauza fericirii pentru a-i simţi toată şubrezenia. Cunoştea preţul unei iluzii. Această plimbare pe întuneric îi aţâţa imaginaţia şi, în timp ce pipăia pereţii şi mobilele cu degetele răşchirate, se gândea cu teamă la clipa când va trebui să aprindă lampa, să schimbe vorbe ce-o vor trezi din beţia sa.

Câteva minute mai târziu, se aflau amândoi în salonaşul în care petrecuse atâţia ani de plictis şi de singurătatev. Închise uşa şi murmură:

— Eşti chiar deasupra camerei soţului meu. Umblă încet. Dacă bate cineva la uşă, nu răspunzi sub niciun motiv.

Şi adăugă:

— Am să aprind lumina. Rămâi unde eşti.

Guéret ghici că ea străbate încăperea, dar nu după zgomotul paşilor, căci doamna Grosgeorge părea că umblă întotdeauna plutind, ci după foşnetul fustei; îl auzea când în dreapta, când în stânga, ocolindu-l, ca vocea unei persoane care caută pe cineva prin întuneric, şoptindu-i numele. Când auzi scăpăratul chibritului, Guéret tresări.

Doamna Grosgeorge se afla la doi paşi de el, cu profilul ei dur şi fin aplecat asupra unei lămpi pe care aşeza la loc abajurul. Curând, toată faţa îi fu învăluită de lumină, exceptând fruntea, a cărei greutate părea susţinută de sprâncenele prelungi şi negre, arcuite ca nişte

bolţi. Trecură câteva secunde, în timpul cărora această femeie în pragul bătrâneţii păru de-a dreptul frumoasă; s-ar fi spus că ultimele puteri ale vieţii se adună într-însa pentru a-i lumina privirea şi a-i transfigura trăsăturile. i

Ezită o clipă, după care se întoarse brusc spre Guéret, fără să-şi ridice ochii.

— Ai să te culci acolo, îi spuse, arătându-i canapeaua. Mă duc să-ţi caut nişte cuverturi.

O nouă ezitare, apoi se îndreptă spre uşă şi adăugă, cu o voce puţin gâtuită ca şi cum ar fi vorbit împotriva propriei sale voinţe:

— Precis că n-ai cinat. Ţi-aduc eu ceva de mâncaxe.

Era doar un pretext ca să iasă, pentru că i se părea cu neputinţă să rămână în prezenţa acestui bărbat, acuma când lumina strălucea în încăpere.

Coborî iute la bucătărie şi puse pe-o tavă o carafă cu vin, pâine şi friptură rece. Mâinile îi tremurau;

observă şi tulburarea sa crescu; de câteva ori îi veni să arunce tava pe scări. Ajunsă pe palierul etajului întâi, se aşeză pe-o ladă pentru lemne ca să-şi tragă răsuflarea, căci gâfâia de emoţie. Zgomotul propriei sale respiraţii o înspăimântă: parcă vuia în tăcerea casei.

Iu clipa când intră în salonaş, îl găsi pe Guéret aşezat pe canapea, aproape aţipit de oboseală, şi fu izbită de înfăţişarea jalnică a hainelor, salé. Încălţămintea şi manşetele pantalonilor erau pline de noror iar pardesiul, sfâşiat în câteva locuri, vădea o îndelemgată şi neîntreruptă folosinţă.

Se ridică imediat şi veni în întâmpinarea ei.

— De ce sunteţi atât de bună cu mine, doamnă Grosgeorge?

Ea văzu ochii lui arzători aţintiţi într-ai săi, şi nu se simţi în Stare să-i înfrunte privirea.

— Nu-mi mai spune doamnă Grosgeorge, îi răspunse destul de brutal. Ia tava asta. Până cinezi, mă duc să-ţi caut nişte cuverturi.

Toată energia o trăda. Ajunse cu chiu, cu vai la uşă şi ieşi; se grăbea, să se* cufunde în întuneric, pentru a-şi ascunde roşeaţa din obraji şi se întreba dacă şi Guéret a observat neliniştea ei. Cum să facă să intre iar în salonaş şi să înfrunte-curiozitatea acestui bărbat?” Ce-o să-şi închipuie despre ea?”

Ţinu lampa cu ambele mâini pentru a cobori la etajul întâi, unde se afla rufăria; abia se ţinea pe picioare. Orbecăind, găsi dulapul cel mare în care se aflau cearşafurile şi cuverturile şi-l deschise fără zgomot; dar cuverturile i se părură prea subţiri, Chibzui o clipă, apoi scoase dintr-alt dulap o haină grea de blană de-a domnului Grosgeorge. Urcă din noii, cu braţele încărcate, împleticindu-se la fiece pas aproape.

— Poftim, spuse, trântind haina de-blană în mijlocul camerei. Cu asta o să-ţi fie cald.

Apoi îşi îndreptă imediat privirile spre tavă, dar plinea şi friptura erau neatinse iar carata plină.

— N-ai mâncat nimic, spuse nemulţumită.

El scutură din cap.

— Nu pot, sunt prea neliniştit.

Ea vru să-i spună ceva pentru a-l linişti, dar nu-i trecu nimic prin minte; deprinderea de-a se purta sever cu ea însăşi ca şi cu ceilalţi o împiedica să vorbească blând. Suspină. De-o bucată de vreme avea ciudata impresie că ceea ce face o scade în propriii săi ochi; nu că ar comite vreo faptă rea, ci, dimpotrivă, nu se mai recunoştea în fapta ei bună. Fentra prima oară în viaţa sa, poate, intui bucuria pe care o încearcă un suflet generefăcând o faptă bună. Şi trisr teţea se revărsa în inima ei ca marea peste

prundişurL

— Te las, îi spuse. Mâine dimineaţă voi da ordin să nu deschidă nimeni uşa asta până după amiază. Dacă bate cineva, nu răspunzi. Şi mai ales, să nu faci niciun zgomot. Eu mă întorc pe la ora nouă, după ce coboară toată lumea. Am să-ţi aduc banii şi hainele pe care ţi le-am promis.

El păru să ezite o secundă, apoi întrebă:

— Nu credeţi că ar fi mai prudent să plec chiar noaptea asta?

— Ce vrei să spui?

— Dacă mi-aţi da acum banii pe care aţi avut bunătatea să mi-i promiteţi…

— N-ai încredere în mine.

— Nu-i doamnă, dar ziua risc să fiu văzut. *i*

Ea nu găsi niciun răspuns şi simţi cum o cuprinde o mânie datorită căreia redevenea oarecum ea însăşi. Acest om o înfrunta; cum de îndrăznea?

— N-ai încredere în mine, repetă ea în cele din urmă.

— N-aş fi aici dacă n-aş avea încredere în dumnea. voastră.

Respira gâfâit, ca un animal căzut într-o capcană. îşi frângea mâinile. Fără îndoială că n-ar fi trebuit să-i vorbească pe acest ton doamnei Grosgeorge; ea îl privea în tăcere, cu faţa în umbra, cu o pată mare de lumină pe poala fustei, îl privea cu o expresie atât de dură încât Guéret plecă ochii şi-i văzu vârful mic al botinei negre, ca o armă, şi fără voia lui îşi închipui acest picior lovind un câine, strivind capul unei păsări.

— Adineaori puteai pleca, spuse ea. Ţi-am deschis poarta. De ce ai rămas?

— Iertaţi-mă, doamnă. Am vorbit fără să mă gândesc. îmi încredinţez soarta în mâinile dumneavoastră.

Căldura din încăpere, oboseala îl siliră să ia loc. Ea îl examină o clipă, fără să rostească un cuvânt; îl văzu înclinând-capui şi cuprinzându-şi faţa în palme, ca şi cum ar fi vrut să se ascundă.

— Eşti obosit, îl spuse, trebuie să dormi.

Cu un efort, adăugă:

— Nu te teme de nimic. îţi vreau doar binele, ţi-o jur.

FI ridică ochii spre ea, dar doamna-Grosgeorge îi întorsese deja spatele şi ieşea din încăpere.

X

Se afla din nou în camera ei, aşezată în faţa unui mic birou la care tocmai trăsese un sertar. Trei-suie de franci îi ajung oare? N-avea decât această sumă, ar fi vrut-o dublă, triplă, i-ar fi dăruit bucuros acestui mizerabil cinci, zece mii de franci, dar impulsul ei generos nu-i oferea nicio iluzie cu privire la ea însăşi; ştia prea bine că dacă ar fi fost într-adevăr bună, i-ar fi dat imediat cei trei sute de franci bietului om, care desigur că nici nu va putea dormi de frică; ar fi adăugat la suma asta şi un costum furat din garderoba soţului său, un pardesiu cât mai călduros, i-ar fi deschis poarta după ce-ar fi stat cu el de vorbă, i-ar fi strâns mâinile, ca să-l linişească, şi l-ar fi ajutat să nu se simtă singur pe lume. Şi-n schimb, îl ţinea prizonier în casă şi-i propunea să fugă a doua zi în nămiaza mare, când o simplă privire distrată pe fereastră ar fi de ajuns pentru a fi zărit în timp ce străbate grădina. De ce proceda astfel? Dintr-un simplu capriciu silea o fiinţă omenească să-şi rişte libertatea, poate chiar viaţa. Adineaori, când o rugase să-i dea voie să plece, nici nu ştiuse ce să-i răspundă.

Nu voia să-i dea voie să plece; îi plăcea să se ştie stăpână pe soarta acestui bărbat, să joace oarecum. rolul destinului. Astfel, dacă-l vrea liber şi fericit, n-are decât să urce în salonaş şi să-i dea banii; dimpotrivă, dacă are chef

să-l vadă arestat, nimic mai simplu decât să dea o fugă până la jandarmerie.

Toate aceste gânduri o tulburară adânc. Era aproape îngrozită pentru că niciodată nu deţinuse asemenea putere; s-ar fi spus că se teme de cuvintele cumplite pe care gura ei poate să le rostească şi de gestul pe care mâna ei e liberă să-l împlinească oricând. Ea însăşi avusese adeseori sentimentul că fericirea ei depinde de cineva din afară, aşa cum fericirea lui Guéret va depinde de dânsa în următoarele zece sau douăsprezece ore; acum era convinsă că şi în voinţa ei intră tot atâta slăbiciune, cruzime, şovăială ca şi-n voinţa ce stăpâneşte propria-i viaţă.

Putea ea totuşi să-şi închipuie, o singură clipă, că-l va trăda? Nu era vorba să-l trădeze, ci să-l păstreze doar cât mai mult cu putinţă. Ştia că a doua zi va pleca pentru totdeauna, dar alunga acest gând; nu voia să mediteze la evoluţia vieţii sale începând cu după-amiaza zilei următoare. Cine ştie, poate că se va întâmpla ceva absolut neprevăzut, ceva care să-i schimbe cursul existenţei şi s-o smulgă din plictiseala cumplită a nesfârşitelor sale zile pustii.

Oare noaptea, tăcerea îi inspirau asemenea gânduri? Vârî bancnotele într-un plic, ca şi cum s-ar fi bizuit pe un, gest raţional care să-i redea echilibrul interior. Dar, de vreme ce doreşte atât de mult ca Guéret să rămână peste noapte sub acelaşi acoperământ cu dânsa, de ce nu urcă la el?

La această întrebare izbucni în râs şi se înfurie l Parcă nu ea şi-o pusese ci altă persoană, impertinentă şi maliţioasă. Mai bine să-şi menţină conduita pe care şi-a impus-o şi să nu se mai lase furată de asemenea gânduri. Până una-alta, se va duce la culcare şi va dormi.

Se dezbrăcă încet, suflă în lampă şi se strecură în aşternut. Te fereastra deschisă vântul îngheţat pătrundea în cameră şi ajungea până la ea. Un tremur îi străbătu trupul; patul era încă rece şi ea clănţănea din dinţi. Oare i-o fi deştuhde cald, acolo sus? Poate c-o să-i treacă prin cap să mute divanul ce fusese împins între cele două ferestre. S-ar putea însă ca hârşâitul mobilei pe parchet să-l trezească pe soţul ei. Fără îndoială că va închide măcar ferestrele. Părea frânt de oboseală când s-a trântit pe divan I S-o fi dezbrăcat cel puţin?

Se răsuci, căutând pe partea stângă somnul ce-i era refuzat pe partea dreaptă, pentru că voia neapărat să doarmă, dar întunericul „era bântuit de vedenii pe care zadarnic Je izgonea. În ciuda voinţei sale, ceva o silea să retrăiască minut cu minut evenimentele din ultima oră, asemenea actorului care la repetiţie este obligat să reia mereu o scenă prost jucată. Într-adevăr, ea modifica pe nesimţite gesturile pe care şi le imagina din nou, şi dorinţele ale înlocuiau treptat amintirea precisă a gesturilor făptuite. De pildă, îi aducea lui Guéret o plapumă şi-l ajuta să mute divanul.

După ce se război un timp cu ea însăşi, sfârşi prin a se abandona jocului propus de imaginaţie. Acum îi surâdea şi-i vorbea cu blândeţe. Ce impuls drăgăstos o îndemna să-l ia de mână? El se înclina supus şi recunoscător, iar ea, covârşită de bucuria de-a face o faptă bună, îi arăta tava încărcată cu bunătăţi. Şi el se mulţumea cu un pahar de vin, pe care-l deşerta dintr-o sorbire.

În vinul băut cu lăcomie, avusese grijă să toarne un somnifer puternic. Dar ce rost are să-l adoarmă pe Guéret? Ce-ar câştiga, adormindu-l? Se ridică în capul oaselor; îi era prea cald sub cuverturi: – picioarele, mâinile. îi erau leoarcă de sudoare. Trebuia să se scoale neapărat şi s-

aprindă lampa, să închidă fereastra, de vreme, ce nu putea adormi şi nu putea să-şi curme visele.

După o clipă de şovăială, zvârli cuverturile de pe ea şi alergă să închidă fereastra. Frigul îi cuprinse picioarele, pieptul şi tremura toată. Cu oarecare greutate, găsi chibriturile. Când, în sfârşit, lumina străluci din nou în cameră şi văzu în jur mobilele familiare, ferestrele, draperiile, toate" lucrurile ce-i povesteau viaţa şi-i aminteau cine este, se ruşină la amintirea gândurilor sale şi roşi.

Ceasul bătu ora zece. O aştepta o noapte lungă ca un drum pe care va trebui să-l urmeze cu chiu, cu vai, pentru a atinge zojile. îşi închipuia că odată cu primele minute ale zilei, când cerul va albi dincolo de copacii din grădină şi-o geană de lumină se va strecura prin crăpătura obloanelor, va fi ceva mai liniştită şi mai curajoasă. Nu suporta nemişcarea la care o condamna noaptea. Ziua putea hoinări pe câmp, şi-apoi, chiar şi acasă existau o sumedenie de treburi mărunte ce-i abăteau gândurile: ordinele pe care trebuia să le dea servitorilor, supravegherea muncii lor. Şi-aminti că a doua zi are de primit rufăria curată de la spălătorie, va trebuită plătească aşadar. Cu ce bani, dacă-i dă lui Guéret cele trei bancnote? Domnul Grosgeorge, de la care ar fi nevoită să ceară alţii, va pretinde explicaţii. Eh! o să-i spună micuţei Férnande că plăteşte abia săptăipâna viitoare.

Nu uită de asemeni, şi-acum îşi reamintea acest lucru, că-i promisese şi Angèlei un răspuns prin Férnande. Câte plictiseli dintr-odată. Şi fata asta tot bani voia, dar dacă ar fi avut de ales între Angèle şi Guéret, doamna Grosgeorge n-ar fi ezitat nicio secundă măcar.

Acum, că se afla singură cu ea însăşi şi-şi sonda inima, această inimă misterioasă căreia viaţa nu-i

îngăduise nicio bucurie, înţelegea ce-i displace atât de mult la Angèle. Văzând la lumina felinarului faţa ei jalnică şi urmele de lovituri în carnea stâlcită, simţi cum o năpădeşte o bucurie surdă. Soarta o răzbunaân sfârşit; frumuseţea fetei nu-i va mai pricinui niciun neajuns.

Se ridică din pat şi începu să umble prin cameră. Sigur că a înnebunit de-a binelea de vreme ce-şi închipuie asemenea lucruri! Cum rămânea nemişcată o clipă, imaginaţia o lua razna. Mai făcu vreo câţiva paşi, nehotărâtă, neliniştită* ca şi cum s-ar fi temut să nu se dezlănţuie cumva cine ştie ce eveniment fatal, şi, brusc, duse mâinile la piept. Printr-un labirint obscur, ajunsese în sfârşit la adevăr: ceea ce-şi imagina era adevărat; o ura pe Angèle cum numai o femeie ştie să-şi urască rivala; îl va împiedica pe Guéret să plece, pentru că se legase de el ca de-o pradă, şi-ar fi vrut într-adevăr să-l adoarmă, să-i verse un narcotic, să facă toate gesturile pe care le întrezărise adineaori în visurile sale. Luni de-a rândul refuzase să înţeleagă ce se petrece în sufletul ei pentru că îi era frică; întotdeauna îi fusese frică de viaţă; dacă nu bar fi fost frică n-ar fi fost atât de dură cu ceilalţi, dar neîncrederea sa firească o îndemna să vadă nişte duşmani în toţi oamenii din preajmă, ba chiar şi-n ea însăşi. La patruzeci şi cinci de ani încă îşi mai putea închipui că poţi să te lepezi de pasiuni prin siipplul fapt că nu te gândeşti la ele, asemenea judecătorului care porunceşte întemniţarea unui criminal şi-apoi se duce la masă. În ce dezastru hidos se prăbuşea acum! închidea7 în casa ei un bărbat căruia, peste câteva ore, va trebui să-i dea totuşi drumul. Dar cum va trăi mai departe?

Claritatea întrebării pe care şi-o punea o linişti puţin. Desigur că viaţa ei nu se va schimba şi zilele ce vor urma vor fi asemenea zilelor trăite până acum; orele de masă vor

rămâne veşnio aceleaşi, totul va continua în acelaşi ritm, inevitabil de aici înainte. Şi va suferi ca de obicei, poate şi mai mult. Poate, dimpotrivă, vârsta îi va aduce în sfârşit pacea, dar nu despre asta era vorba, era vorba de ceea ce avea de făcut imediat. Trăia o oră deosebită de celelalte, o oră excepţională, care ocupa un loc aparte în anii ei de plictiseală; trebuia să-şi dea seama de acest lucru şi să profite. În momentul acela se bucura de-o favoare a destinului care-ţi oferea ceva şi ea nu putea să accepte. Dar ce anume spera silindu-l pe Guéret să rămână peste noapte în vilă? Se oprea la jumătatea unei intenţii pe care nu se încumeta să şi-o mărturisească şi desigur că se bizuise pe-o împrejurare extraordinară, ca şi cum faptul că în stare să ascundă, un bărbat în salonaş n-ar fi fost mai extraordinar decât orişice.

Se gândi o clipă să urce la acest bărbat, să-i dea banii şi să-l expedieze, aşa cum fusese ispitită să facă de la bun început. Prea era nefericită din cauza prezenţei lui Gueret în casă. El însuşi a vrut să plece. Îl va conduce aşadar până la poartă, îi va spune adio shei va alina desperarea cel puţin cu gândul că i-a oferit posibilitatea să fugă din ţară.

Nu era în stare; sub aparenţa îndrăznelii şi-a fermităţii, această femeie era numai timiditate, numai slăbiciune. Brusc se simţi obosită, obosită de viaţă şi de lupta nesfârşită din inimă. Bătu ora zece şi un sfert. Acum, precis că doarme adânc. Cum să meargă să-l trezească, să-i spună să plece? Adineaori ar fi trebuit, să i-o spună, să-i vorbească, să acţioneze. Era prea târziu, trecuse momentul.

Deschise iar fereastra, suflă în lampă şi se culcă. Dacă nu, putea dormi, putea să stea cel puţin nemişcată, cu ochii închişi şi poate că somnul va veni totuşr amăgit de această atitudine., încerca să omoare astfel ceasurile pe

care le aşteptase cu atâta deznădejde. O povară cumplită îi strivea pieptul şi-i tăia răsuflarea; avu impresia că atinge ultima limită a suferinţei, că-i pe moarte. Întunericul era plin de zumzete. I se nălucea că aude pendula de la parter cum bate” fără încetare. În vine, sângele curgea prea repede şi vântul de gheaţă îi biciuia obrajii fără să-i aducă răcoarea. Din nou trebui să se scoale, să închidă fereastra. Zorile o găsiră în sfârşit adormită, în patul ei, lângă lampa pe care, de astă dată, nu mai avusese curajul s-o stingă.

Îmbrăcată într-un capot de molton» se uita din pat Ia; servitoarea care aprindea focul. Mici flăcări jucăuşe zburdau sub buturugi şi-o mireasmă uşoară de lemn năpădea treptat camera.

— Cum e afară? întrebă doamna Grosgeorge.

— Mai frig decât ieri, doamnă.

În sufragerie arde focul?

— Da, doamnă, de-o jumătate de oră.

— Foarte bine, cobor şi eu îndată. Cât timp lipsesc, faci curat aici în cameră.

— Doamna nu serveşte dejunul la pat?

— Nu. Du-te şi spune-i Louisei să mi-l aducă în sufragerie.

Se ridică şi traversă camera.

— R Era să uit, înainte de-a intra în budoar, în dimineaţa asta nu-i nevoie să faci curat în salonaş/

— Poftim?, r

Servitoarea se întoarse către stăpâna sa. şi părea mirată.

— Ce s-a întâmplat? Nu pricepi? Foarte simplu, după ce termini curăţenia la mine în cameră, poţi pleca* eşti liberă dimineaţa asta. De celelalte camere te ocupi după-masă.

Se încuie în budoar şi se aşeză în faţa toaletei. Două

lungi şuviţe cărunte îi încadrau fruntea; de obicei, le ascundea în masa părului negru de îndată ce se trezea, pentru ca să nu le vadă* mai târziu în oglindă, dar acum gusta o satisfacţie amară constatându-le prezenţa; o îmbătrâneau cu cel puţin cinci, şase ani, dar avea impresia că datorită lor faţa sa dobândeşte o bilndeţe pe care n-a avut-o niciodată. Suspină şi se gândi că aceasta. blândeţe este desigur efectul descurajării pe care şi-o*” citea în adâncul ochilor. Până la moarte va trebui să se scoale în fiecare dimineaţa şi să-şi reia viaţa exact din punctul în care o lăsase în ajun; nu i se va ierta nici o singură zi. Noaptea şi visurile bizare ce-o bântuiau, uneori, sporeau monotonia orelor de veghe. Acum cinci minute dormea încă înecată în visuri pe care nu şi le mai putea aminti şi avea impresia că se întoarce dintr-o ţară depărtată, unde nu se ştie ce-i tristeţea, o ţară potrivnică drumurilor dureroase.

Se pieptănă, îşi spălă faţa cu apă de trandafiri şi coborî în sufragerie. Deşi era aproapè opt, soţul ei, pe care-l auzea umblând încoace şi încolo la etajul întâi, încă nu coborâse, şi binecuvântă acest fapt. Într-adevăr, în starea ei de spirit, orice convorbire cu domnul Grosgeorge i se părea un chin. Suferinţa o istovea precum febra istoveşte un bolnav. Mai avea doar atâta putere cât să-şi ducă până la capăt planul stabilit şi tremura ca nu cumva oamenii sau lucrurile să-i stea împotrivă şi să îngreunezè şi mai mult o misitihe pe care o simţea oricum peste puterile sale.

După ce îşi bău cafeaua urcă din nou în cameră, unde găsi totul în ordine, şi se îmbrăcă repede. După mai bine de un sfert de ceas îl auzi şi pe domnul Grosgeorge coborând cu pasul lui calm şi apăsat pe care, în clipa aceea, îl ura mai mult decât orice pe lume. Inima ei bătea,

gata parcă să-i spargă pieptul; se temea de momentul când va trebui să acţioneze, şi ştia că-i foarte aproape. Prudentă, se asigură că servitoarea e la bucătărie şi urcă la ultimul etaj.

La uşa salonaşului ciocăni, uitând că ea însăşi îi recomandase lui Guéret să nu răspundă în asemenea cazuri, dar, în aceeaşi clipă, aproape, vârî cheia în broască şi descuie.

La început nu desluşi nimic, surprinsă de întunericul la care nu se aştepta; apoi îl văzu deodată pe Guéret, în picioare, în mijlocul încăperii.

— Am să deschid eu obloanele, spuse ea cu jumătate glas. Nu te apropia de fereastră. Poate să te vadă cineva din grădină.

Rostise aceste cuvinte dintr-o răsuflare, vrând să ascundă parcă tulburarea ce o cuprindea şi, străbătând salonul, se duse să deschidă obloanele. Guéret făcuse câţiva paşi spre uşă şi-o privëa în tăcere.

— Am dat ordin să nu intre nimeni aici în dimineaţa asta, adăugă, întorcându-se spre el. N-are de ce să-ţi fie frică.

Ea însăşi tremura de emoţie şi trebui să se aşeze; tot sângele îi fugise din obraji şi plecă ochii, incapabilă să susţină privirea pe care acest bărbat o aţintea asupră-i.

— Ia loc, îi spuse. Nu, nu lângă fereastră. Acolo.

Şi-i arătă un fotoliu aflat în preajmă. El străbătu încăperea cu paşi împleticiţi, de orb, apoi, în picioare în faţa ei, o întrebă pe neaşteptate:

Puteţi să-mi juraţi, doamnă, că nu aţi renunţat la hotărârea dumneavoastră de ieri?

Vocea lui era aspră şi-o făcu să tresară; îşi stăpâni neliniştea şi spuse fără să clintească:

— Şi-acum ţi-e frică. Dacă aş fi vrut să fii arestat,

trimiteam încă de aseară după jandarmi.

— Îi auzi răsuflarea gâfâită şi, privindu-l cu coada ochiului, văzu că-şi ţine mâinile pe piept, ca un om care respiră anevoie. În ciuda spaimei sale, rămase imobilă. Peste o clipă, după ce se va calma puţin, se va ridica şi-l va părăsi pe acest bărbat până în momentul când va trebui să fugă.

— Iertaţi-mă, spuse el în cele din urmă. Nici nu vă închipuiţi ce noapte am petrecut.

— Cum aşa? N-ai dormit?

— M-am trezit puţin înainte de ora unsprezece şi n-am mai putut adormi. M-a trezi un zgomot de paşi.

— Visai.

— Multă Vreme am crezutca într-adevăr e. cineva pe palier, ba chiar două sau trei persoane care urcă scara. Apoi mi s-a părut că aud o bătaie la uşă, din minut în minut, toată noaptea.

— Ce copilării! Trebuia să te gândeşti puţin, să încerci. să dormi.

— Aveam friguri.

Doamna Grosgeorge îşi aminti cum îşi petrecuse ea însăşi noaptea şi la amintirea propriilor sale suferinţe o cuprinse mila pentru suferinţele acestui om. Ceva o împiedica să plece, cum avea de gând. El continuă

— Când trăieşti singur şi ascunzându-te niereu, cum am trăit eu timp de câteva luni, ajungi să te sperii şi de propria ta umbră. Astă-noapte aş fi jurat, de pildă, că se plimbă cineva pe sub ferestrele mele, în grădină. M-am întrebat dacă nu m-o fi auzit vreun servitor intrând, aseară, şi dacă nu-i împresurată casa.

Ea îl întrerupse cu o voce care îşi regăsea fermitatea obişnuită. Slăbiciunea acestui bărbat răzbuna într-un fel, propria-i lipsă de curaj din ajun, răzbuna lacrimile sale.

— Şi nu roşeşti povestindu-mi spaimele dumitale, spuse ea. te urmăreşti, de fapt? Totuşi, eu nu te pot oprimă tremuri de vreme ce eşti fricos.

— Vreau să plec, doamnă. Mi-a fost frică, da, şi-acum mi-e frică. Dar vreau să plec. Chiar de-ar fi să nu-mi daţi banii. aceia…

Drept răspuns, ea se ridică şi scoase de la brâu plicul pregătit. Neliniştea vădită de Guéret îl scădea în ochii ei şi se felicită că nu şi-n trădat sentimentele pe care i le nutrea.

— Poftim, îi spuse întinzând banii. Şi adăugă în sinea ei: „Ia-i, laşule 1”.

El o privi fără să atingă măcar plicul şi o întrebă cu voce mai calmă:

— De ce faceţi asta?

— Treaba mea; Hai, ia banii.

Cuéret îi dădu ascultare şi vârî plicul în buzunar; apoi, regretând parcă, întoarse privirea întrebătoare cu care o fixase şi murmură: „Mulţumesc”.

— Mută-ţi gâniiul că ăi putea pleca acum, spuse ea aşezându-se. Trebuie să aştepţi până la douăsprezece şi jumătate.

— Bine, doamnă.

— Îţi dau drumul de îndată ce pleacă soţul meu, căci dacă la un moment dat. l-ar apuca fantezia sa între aici…

— Ce-aţi face?

— Linişteşte-te. N-aş deschide, dar aş fi cel puţin aici ca să-i răspund. Apropo, dacă bate cineva la uşă, când ai să fii singur, să nu răspunzi.

— Bine, doamnă.

Doamna Grosgeorge se ridică şi, trecând prin faţa lui fără sal privească, se postă la fereastră.

— De ce n-o fi ieşind? murmură ea. Doar e frumos

afară.

Nerăbdătoare să termine odată această afacere, zgâria cu unghiile pervazul ferestrei lângă care se afla. Ghicea că Guéret o urmăreşte eu privirea şi nu pierde niciunul din gesturile sale. Vor trece anii şi ea îşi va. reaminti aceste minute, şi grădina moartă, şi noroiul împietrit de frig pe alei, şi căldura încăperii în care se aflã acum, şi răsuflarea înfricoşată a acestui bărbat.

— Şi ce făceai la Taris? îl întreba fără să mişte. Din ce trăiai?

— Aveam ceva bani la mine, în ziua când am fugit.

Ar fi vrut să-l întrebe de unde avea banii dar, cuprinsă dintr-odată de sfială, tăcu. Sigur, vanitatea o îndemna să mimeze indiferenţa şi să păstreze pentru ea întrebările pe care ardea să i le pună acestui bărbat, dar spaima de-a vedea cum zboară ora pe care viaţa nu i-o va mai oferi niciodată îi strângea inima. Faptul că stătea nemişcată acolo, lângă fereastră, era un semn de tărie sufletească sau de prostie? Dar ce-i mai păsa ei dacă-i puternică sau slabă? Suferea, şi-atâta tot. Dacă ar fi ieşit din salonaş cu vreo câteva minute mai degrabă, ar fi evitat ispita crudă de-a vorbi cu Guéret. Acum, singura ei dorinţă era să-l vadă plecat. La ora douăsprezece şi jumătate totul va fi încheiat; îşi va regăsi pacea în desperare, dar, până atunci, prezenţa lui Guéret acolo o înăbuşea. Adineaori, îl dispreţuia şi era fericită descoperind laşitatea acestui bărbat, pentru că această laşitate o elibera de el, gândea doamna Grosgeorge; acum nu mai ştia ce se întâmplă cu ea. I se părea cu neputinţă să mai rămână în aceeaşi încăpere cu Guéret, dar, pe de altă parte, era ferm convinsă că nu s-ar da dusă de acolo decât cu sila. Scuza pe care i-o servise era doar un pretext neîndemânatic: îl vedea pe soţul ei traversând grădina către ieşire, şi nu

sufla o vorbă; mai mult, spera că Guéret – nu va auzi poarta deschizându-se şi închizându-se apoi în urma domnului Grosgeorge şi, chiar dacă ar auzi, era hotărâtă să-i spună că nu e soţul ei, ci un servitor.

— Zici că aveai nişte bani, repetă pentru a-i abate atenţia de la zgomotul de paşi pe pietrişul aleii.

Se întoarse către Guéret, iar acesta, închipuindu-şi că va fi supus unui interogatoriu, plecă capul.

— Vreo sută de franci, spuse el. După ce i-am cheltuit, mi-am vândut ceasul, apoi un inel.

— Nu te-ai gândit niciodată să furi? întrebă ea aspru”.

— Nu.

La capătul grădinii, domnul Grosgeorge deschidea poarta şi ieşea în stradă.

— Şi totuşi, ai asasinat un om. În definitiv”, de ce n-ai fi furat?

Rosti aceste cuvinte cu o violenţă pe care nu şi-o putea stăpâni şi, străbătând încăperea, se apropie de locul unde se afla Guéret. Cu siguranţă că n-a auzit poarta închizându-se, îşi închipuie că domnul Grosgeorge e acasă încă; putea deci să mai rămână în cameră.

— Răspunde, îl îndemnă stingherită de fâstâceala lui.

El scutură din cap.

— N-am furat, răspunse, vă jur că niciodată n-am furat.

„Ce-mi pasă mie? gândi ea. Are să plece”. Şi schimbându-şi brusc atitudinea, îl privi drept în faţă, silindu-l să coboare ochii.

— De ce ai făcut asta? Pe bătrân de ce l-ai ucis?

Din nou gândi: „Ce-mi pasă mie că l-a ucis? Nu asta vreau să aflu”. îşi auzi propria voce atât de fermă şi-atât de aspră, şi fu uimită de tonul calm pe care vorbea, când o

senzaţie de ameţeală o silea să se agaţe de colţul unei mobile.

— Nu l-am ucis* îngăimă el, îngălbenind.

— Dar fata, continuă ea, n-ai să-mi spui acum că n-ai… ucis-o aproape…

Îl văzu că se schimbă la faţă de parcă l-ar fi lovit cineva, dar nu primi niciun răspuns. Remarcase ea vreodată ridurile lui de sub pleoape şi la colţul ochilor, precum şi ciudata culoare roşietică a irişilor? I se părea că niciodată până în ziua şi minutul abela nu-i văzuse trăsăturile şi se întreba cum de are puterea să stea în faţa lui şi să-l interogheze.

— De ce-mi puneţi toate aceste întrebări?. murmură el în cele din urmă cu un oftat.

Ea repetă în sinea ei: „Într-adevăr „de ce?” şi, totuşi, continuă:

— Fata aia, Angèle… Ai chinuit-o* nu-i aşa? Acolo, pe malul apei. Aşa mi s-a povestit.

Doamna Grosgeorge avea impresia că hi încăperea zăvorâtă încare se aflau, liniştea. Încearcă să înăbuşe zgomotul cuvintelor sale, căci avea a voce surda, aproape nedesluşită. După privirea lui Guéret, îşi dădu seama că i-a ghicit tulburarea, şi de ruşine, roşi; îi venea să urle.

— Păi da, urmă ea. Mi s-a povestit totul, ziarele au povestit totul. Ce-ai avut cu ea? De ce ai maltratat-orin aşa hal? Putea să moară. De ce-o urai?

El scutură din cap.

— N-o uram.

Ea simţi cum o cuprinde o furie subită şi izbi cu pumnul în speteaza fotoliului.

— N-o urai? De ce mă minţi?. De ce ţi-e frică de mine? Doar nu-s judecător de instrucţie. Vorbeşte 1

— V-am spus adevărul. Eram furios pe ea, dar n-o

uram, dimpotrivă, aş fi vrut…

Se opri apoi brusc şi duse mâna la piept. Ea se trase îndărăt şi făcu un gest, vrând parcă să-l împiedice să vorbească. Îi era fricăde ceea ce avea să spună şi-şi regretă întrebările, dar era prea târziu.

— Dacă poţi să urăşti o fiinţă pe care o adori… reluă el.

Doamna Grosgeorge îl întrerupse imediat:

— Nu se poate, hâlbâi. Ori una, ori alta.

— Eram gelos, ştiam că toată lumea îi dă bani, continuă Guéretridicind vocea, căci la un moment dat părea să fi uitat orice prudenţă; Eu n-aveam bani şi ea îşi bătea joc de mine. Într-o zi, am sustras de la nevastă + mea nişte bani pe care îi pusese deoparte *şi* mi-am spus că îi voi da Angèlèi, şi-apoi, când am în J

tâlnit-o, atunci dimineaţa, parcă mi s-a întunecat mintea. Am lovit-o, am lovit-o…

— Da. Taci. Nu te-am întrebat…

Doamna Grosgeorge îşi împreunase mâinile şi stătea nemişcată.

— Nici nu vă puteţi da seama cât am suferit din cauza acestei femei „spuse el. Cât am putut, m-am ţinut departe de ea. După două luni, însă, n-am mai rezistat şi m-am întors aici.

La început, doamna Grosgeorge nu înţelese, apoi realiză brusc sensul frazei lui Guéret şi i se păru că n-a auzit bine. Mâinile sale îngheţate se încleştară una într-alta, ca şi cum ar fi căutat un sprijin în strânsoarea „lor.

— Pentru ea te-ai întors?

— Da, sigur, v-am spus doar…

Ea simţea că se înăbuşe şi îngăimă:

— Credeam că ai venit să mă rogi să te ajut

Regretă imediat cuvintele rostite; i se păreau

ridicole, dar dacă n-ar fi spus ceva, ar fi izbucnit în lacrimi. El îi văzu tulburarea.

— Nu îndrăzneam să sper în generozitatea dumneavoastră, spuse pe un ton schimbat, aproape slugarnic.

Ea scutură mâna, făcându-i semn să înceteze, şi se îndreptă spre uşă, cu paşi înceţi şi ţepeni de robot Cum trecea prin faţa. lui fără să întoarcă capul, Guéret fu geta să i se arunce la picioare şi s-o implore să-l lase să plece, dar se temu că neîncrederea lui i-ar putea stârni mânia. Bănuieli cumplite îl na-N pădiră brusc r femeia asta îl trădează.

— Doamnă…

Ea ajunse la uşă şi întorcându-se spre el, îl privi ţintă; ochii îi păreau lipsiţi de viaţă pe chipul palid, şi Guéret avu impresia că nici nu-l Vede.

— Trebuie să-ţi spun, făcu ea cu voce gâtuită. M-am întâlniteu Angèle. Te urăşte.

Guéret tresări.

— Te urăşte, repetă doamna Grosgeorge cu un fel de entuziasm. Se teme de dumneata. Da, îi inspiri frică, frică.

— Nu-i adevărat, murmură el, eu ştiu.

Ea scutură convulsiv din cap, părând că spune nu, şi ieşi; Guéret auzi cheia răsucindu-se în broască.

XII

Străbătu palierul ca o somnambulă şi se aşeză pe-o ladă pentru lemne ce ocupa spaţiul dintre două uşi. În toată casa domnea o tăcere adâncă. Bucătăreasa era plecată la piaţă desigur şi îşi aminti că învoise şi camerista. Prin geamlâcul ce lumina scara răzbea o lumină pe care o ştia bine, aşa cum ştia fiecare mobilă în parte, fiecare treaptă, umbra scaunelor pe pereţi, sclipirea vergelelor de aramă pe covorul roşu. Şi-n reveria

dureroasă, în care se cufundase, i se părea că toate obiectele din jur alcătuiesc o lume din care fusese gata să fugă şi care o ţinea captivă. Adineaori, în preajma lui Guéret, totul arăta altcum decât ştia; salonaşul se schimbase ca prin farmec şi timp de o jumătate de oră a avut impresia că nu se mai află acasă, printre mobilele văzute zilnic vreme de treizeci de ani. Era un sentiment familiar. În anumite momente de mare suferinţă sau numai de mare plictis, ideea că-i străină de lume era atât de covârşitoare încât, timp de câteva minute, obiectele pământeşti îşi pierdeau brusc orice importanţă. O clipă, lângă fereastră, încercase acelaşi sentiment, apoi cuvintele lui Guéret o treziseră iar la realitate. Acum, se afla prinsă din nou în>vârtejul vieţii.

„Cum poate cineva suferi atât de mult, cugetă ea, şi să nu moară?” Când se gândea la Guéret, o ruşine cumplită îi ridica tot sângele în obraji, căci avea certitudinea că s-a făcut de râs în ochii acestui bărbat, şi mai ales din cauza asta suferea. Ce întunecare \ minţii a făcut: o să-şi închipuie că el a venit să-i ceară sprijin? Numai o pasiune putea să-l arunce într-o aventură atât de primejdioasă ca o călătorie la Lorges, dar obiectul acestei pasiuni nu este ea; ea n-are niciun amestec în iubirea imperioasă care-l mână pe acest bărbat spre o femeie; ea nu-i în toată această întâmplare decât o bătrână doamnă, care se vâră în treburi care n-o privesc. Dar el? Ce-o fi gândind? îl ura, brusc, pentru gândurile pe care putea să le aibă. Nu cumva îşi închipuie acum că-i îndrăgostită de el? Şi totuşi, oare nu-i adevărat? îşi ascunse faţa în mâini. Anumite fraze, anumite cuvinte pe care şi le spunea, şi care formulau iubirea ei, i se păreau de un ridicol insuportabil, deşi admitea existenţa acestei iubiri ce-i ardea măruntaiele. Se temea de termenii exacţi pe care ar

fi trebuit să-i întrebuinţeze pentru a-şi descrie starea sufletească şi prefera, în general, să alunge pasiunea care o mistuia în haosul lucrurilor nemărturisite, dar acum îi era cu neputinţă să se mai ascundă de realitatea vieţii sale; chiar în clipa în care stătea pe lada de lemne, pe scară, destinul ei se împlinea şi doamna Grosgeorge o ştia prea bine; şi-şi repeta cu spaimă cumplită că, dincolo de uşa salonaşului, Guéret i-ar putea ghici gândurile: „Sunt îndrăgostită de acest bărbat, iar el iubeşte altă femeie, nu pe mine”.

Privirea ei ocolea uşa pe care o închisese cu câteva clipe în urmă. Numai de n-ar bănui ceva 1 Ce noroc că nu i-a spus să coboare la ea, aseară, aşa cum se gândise o clipă! mai degrabă şi-ar fi zburat creierii cu un „glonte de revolver, decât să supravieţuiască umilinţei cumplite a unui refuz; şi gândul propriei sale morţi îi stoarse lacrimi pe care violenţa emoţiei trăite cu puţin în urmă. nu izbutise să le descătuşeze. Deodată se auzi chemată de-o voce copilărească şi, ştergându-şi ochii, se ridică şi coborî. Fernande o aştepta la parter, cu un coş mare de rufe la picioare. Doamna Grosgeorge uitase că avea să vină. Se poate oare ca în asemenea momente de mare durere să mai existe conturi de verificat la spălătoreasă?

Într-adevăr, asta-i viaţa – nepăsătoare* cu rănile noastre – o obligă să examineze cămăşi şi batiste, în timp ce inima ei sângerează. Se gândi o clipă să trimită camerista să numere ea rufele, dar îşi aminti că o învoise. În definitiv, primirea rufăriei o va abate de la gândurile sale şi astfel va scurta cu vreo câteva minute această dimineaţă îngrozitoare.

— Bună ziua, doamnă.

— Bună ziua, micuţo. Pune coşul lângă masă. Unde-i registrul?

Ce înfăţişare nevinovată avea fetiţa, cu picioarele ei roşii de frig, cu mâinile crăpate şi şalul ăsta hidos de Iană neagră ale cărui capete erau prinse pe piept cu nişte agrafel

— Jată-l, doamnă.

— După ce terminăm, te duci la bucătărie şi ceri o ceaşcă de cafea cu lapte. Trebuie să-ţi fie frig, cu pulpele goale. Şi ce-i cu şalul ăsta pe tine? Ar trebui să-ţi cumpere maică-ta un paltonaş şi nişte mănuşi de lină.

(De unde, brusc, această nevoie de tandreţe? O văzuse pe fetiţa asta de vreo douăzeci de ori fără să se sinchisească vreodată de îmbrăcămintea ei, şi-acum simţea vag dorinţa să-i sărute obrajii roşii şi să-i încălzească mâinile în mâinile ei. Îi tremurau genunchii şi trebui să se aşeze.)

— Astăzi n-a să mai număr rufele-Fernande. Îi spui tu doamnei Brod că, dacă; lipseşte ceva însemnăm noi în registru săptămâna viitoare. Întreab-o pe bucătăreasă; unde-i rufăxia murdară.

— Bine, doamnă. Aveţi o; scrisoare în registru.

— O. scrisoare? Şi de la cine?

Scoase într-adevăr o scrisoare strecurată printre file, şi citi:

„Implor pe doamna să-şi aducă aminte că mi-a promis un ajutor. Dacă doamna ar fi atât de bună şi mi-ar spune ce are de gând cu mine, i-aş rămâne recunoscătoare. Doar\na ar putea să înţ trimită un bilet prin Fernande. ANGÈLE

Angèle 1 Doamna Grosgeorge lăsă să-i cadă scrisoarea la picioare şi repetă în gând numele pe care îl ura. Gare ce intenţie ascund coincidènjelè vieţii? Ea drept vorbind, nu era de mirare că a primit acest bilet; dar, în starea de spirit în care se află, numele Angèlei părea că vine anume ca să-l aţâţe durerea. Rămase nemişcată, o

clipă, după care desprinse o foaie albă şi luă creionul vârât în registru.

— Îi dai asta Angèlei, spuse cu o voce aspră şi gâfâită.

Totuşi, nu scrise nimic. Privarea *în* se oprise-asupra fătiţei.

— Ăstari şalul ei, spuse deodată. Îl recunosc.

— Da, doamnă. Mi. l-a împrumutat Angèle.

„Mă întreb dacă *el* bănuieşte că-i desfigurată, gândi ea. Am să mă duc să-i spun/4

Făcu un gest violent cu mâna. Nu, nu se va. duce să-i spună. Doar mare să se războiască cu otârfă pentru acest bărbat. Indiferent; de ceea cee gândèa în sân?

gurătate, acuma când în faţa ei se afla o „fiinţă omenească şi-o privea, simţea cum renaşte într-însa tot orgoliul, tot dispreţul ei pentru lume, căci avea impresia că însăşi lumea o priveşte şi-i judecă purtarea prin ochii acestui copil. Îi era ruşine de ea însăşi. Cu ce drept dispreţuia omenirea? Nu era şi ea la fel de slabă ca oricare altul? Dacă cineva ar fi putut s-o vadă noaptea trecută şi să-i cerceteze inima în timp ce visa narcotice şi tot soiul de absurdităţi, desigur că n-ar fi recunoscut într-însa femeia arogantă şi rece de peste zi. Oricât de trufaşă părea, totuşi ea fusese cea refuzată de un bărbat, şi nu fetişcana pe care o dispreţuia.

— Ce s-a-ntâmplat, doamnă? Nu vă simţiţi bine?

Dar doamna Grosgeorge îndepărtă copilul care se apropia de ea. Tot sângele îi fugea din obraji şi din mâini şi zvâcnete surdesâi umpleau pieptul. Dacă în clipa aceea s-ar fi putut sfărâma ceva într-însa, moartea i s-ar fi părut o binefacere; dar viaţa continua în trupul sfâşiat de suferinţa sufletului. Numai Dumnezeu ştie cum poate fi ucisă o fiinţă omenească.

— Să-i spui… Angelei…

O cuprinse mânia la gândul cumplitelor înfrângeri pe care soarta i le hărăzise. Altele sunt fericite, ea nu va fi niciodată; dacă-i adevărat că oamenii, vin pe lume. ca să se bucure de viaţă, atunci ea mai bine nu s-ar fi născut. O dorinţă smintită de răzbunare puse brusc stăpânire pe sufletul ei şi, timp, de câteva secunde, dori grozav s-o pălmuiască pe fetiţa care aproape că-i atingea mâinile cu faţa. Ar fi fost o uşurare să facă un rău la rându-i şi să provoace suferinţă, căci prea grea era povara ce-o apăsa. Viaţa sa era iremediabil pierdută, prefera să renunţe la ea. În această femeie torturată de ea însăşi, orice sentiment se vicia de la buiv început şi chiar iubirea lua chipul urii. Îl ura pe bărbatul pe care hazardul i-l dădea pe mână, aşa cum o ura şi pe femeia râvnită de el. Ispita de a-i încredinţa Angèlei soarta lui era prea mare, şi, asemenea unui sinucigaş, mâzgăli pe-o foaie albă următoarele cuvinte:

„Guéret este ascuns aici. Anunţă jandarmeria”.

— Lasă coşul acolo, îi spuse apoi printre dinţi fetiţei, şi du-i Angèlei scrisoarea asta. E ceva foarte important.

XIII

De mai bine de o oră doamna Londe se instalase lângă soba din salonul restaurantului. Tricota un şal de lână neagră şi vorbea cu ea însăşi, dar ar fi trebuit un auz foarte ascuţit ca să prinzi ce-şi spune, căci buzele sale emiteau doar un sunet confuz, în care cuvintele se amestecau de-a valma. Pentru a nu fi văzută de trecătorii curioşi, fără îndoială, îşi aşezase fotoliul de trestie între sobă şi pupitru; nevoia de-a fugi de privirile din afară se explica prin faptul că-şi pusese lornionul; această bătrână cu un picior în groapă mai păstra, într-adevăr, mici cochetării a căror zădărnicie avea ceva sinistru; dacă, de

obicei, cochetăria ascultă de dorinţa de-a place, cui oare puteau să-i mai placă cei cincizeci şi cinci de ani ai doamnei Londe? îmbrăcată în negru, enormă, adusă de spate, părea că dialoghează cu focul al cărui murmur răspundea la murmurul ei; v în răstimpuri, capul i se apleca făcând acel semn de îihpotrivire prin care bătrânii par să refuze mormântul. Mâinile i se aşezau încet pe genunchi şi şalul îi aluneca la picioare; zgomotul andraélorde os cazând. pe lespezi *x*> smulgea atunci din aţipeala, şi ea privea speriată în jur, îşi îndesa lornionul pe nasul mare şi melancolic, apoi, cu un geamăt, se îndoia din şale şi Vâslea cu o mână până-şi găsea iar şalul.

Deodată, uşa restaurantului se deschise şi cineva străbătu în goană salonul. Era Fernande. Nu o văzuse pe doamna Londe şi tocmai voia să treacă prin faţa ei, când patroana o opri strigând:

— 7 încotro, drăguţă?

Copilul scoase un ţipăt de spaimă.

— Nici nu ştiam că sunteţi aici, doamnă Londe.

— În primul rând, să-mi spui tanti. Şi-apoi văd că eşti foarte grăbită şi te întreb încotro ai pornit-o. Vrei să răspunzi? De ce te-ai întors aşa devreme? Unde ţi-e coşul?

— La doamna Grosgeorge.

— Ţi-ai lăsat coşul la doamna Grosgeorge? Eşti nebună, sau ce? Ia spune, ce-ai păţit? Vino încoace şi explică-mi.

O apucă de mână şi o trase lângă ea.

— Daţi-mi drumul, doamnă JLortde.

— O să-ţi dea ea doamna <rlonde una peste gură dacă nu-i spui tanti. Şi p-ormă ia să nu-mibâzâi. S-a întâmplat ceva? Ce s-a întâmplat, spune.

Ţinea fetiţa între; – genunchi şi-o apucă strâns de coate.

— De ce tte-ai întors în fuga mare, după ce că ţi-ai lăsat coşul. la doamna Grosgeorge?

— Doamna Grosgeorge mi-a dat un comision pentru Angèle.

— Aha! Şi ce fel de comision?

— Nu ştiu.

— Vrei să-ţi trag o; palmă?

— Scrie pe-o dările.

— Atunci, dăm coace ihâftia.

Doamna Grosgeorge o să se supere. A'zis că-i pentru Angèle.

— Lasă, râu te îngriji de asta. Unde-i hârtia?

Fetiţa scoase hârtia din sân şi-o dădu. patroanei.

— Stai acolo „spuse aceasta dându-i drumul. Şi-i arătă uiuscaun la oarecare distanţă, de pupitru.

— După ce Férnande se depărtă, doamna Londe îşi puse iar lorniomil şi încruntă din sprâncene în faţa hârtiei despăturite, căci scrisul doamnei – Grosgeorge părea o dâră de seismograf. Se căzni câteva minute să descifreze primele cuvinte şi nu-şi piitu stăpâni un strigăt.

— Nu se poate! exclamă agitându-se în fotoliu, v Un suflu de viaţă îi pompa sângele în inimă, înteţindu-i bătăjle. Iată *ca* justiţia divină îi dădea pe mână omul care-i pricinuise atâtea necazuri, care teroriza oraşul şi era o adevărată pacoste pentru restaurantul ei.

Nici nu se mai gândi să citească sfârşitul biletului pe care-l ţinea strâns în palmă şi, de emoţie, timp de câteva secunde nu fu în stare de niciun gest. Un singur gând o însufleţea: să se grăbească, dar nu se urnea din loc; ceva o ţintuia. În fotoliu, dar înăuntrul ei toate bătrânetè sale puteri se adunau pentru saltul ce avea s-o propulseze în stradă. Aşteptă, cu gura întredeschisă, apoi. deodată, un strigăt ţâşni dintre buzele ei:

— R Fernande! Pălăria!

Niciun răspuns.

— Unde s-a du*”? Dumnezeule, atâta pagubă, merg eu şi fără pălărie, fără…

Şi, brusc eliberată, se îndreptă din genunchi încordându-şi toţi muşchii şi privi în jur, stând în picioare, ca un om cuprins de ameţeli. De bucurie şijde surpriză, ochii i se holbară sub lentilele lornionului. Oftă din rărunchi.

— Atâta pagubă I repetă ea.

Căuta fără îndoială o haină, ceva, pe care să şi-o pună pe umeri, căci era un ger tăios şi-acel „atâta pagubă”, rostit cu multă gravitate, suna eroic, ca şi cuvintele unor soldaţi în preajma bătăliei: ar fi putut urca în cameră, să ia un palton, o pelerină, dar prefera să-şi sacrifice confortul, să rişte o congestie pe stradă, numai să răspundă cât mai grabnic Hidoasei sale îndatoriri.

Împingând fotoliul şi urnindu-se către uşă, sperie un şobolan, care, izgonit de frig din beciul săiv natal, căuta acum, printre fustele bătrânei care habar n-avea de prezenţa lui, un pic de tihnă şi de căldurică.

Între timp, însă, Férnande urcase în odaia Angèlei. În ciuda orei târzii, tânăra se afla încă în pat, cu faţa la perete şi cuverturile trase peste urechi; poate că dormita când fetiţa împinse uşa.

— Angèle 1 chemă Férnande cu jumătate glas. Scoală-te 1

— Tu eşti, Férnande? De ce te-ai întors aşa de repede?

— Am o veste foarte importantă pentru tine. Trebuie să te scoli şi să te îmbraci, chiar acum.

— Dar nu pot. Toată noaptea n-am închis ochii, sunt bolnavă. Ce s-a întâmplat? „x

— Doamna Grosgeorge mi-a încredinţat un comision pentru tine; îmi dăduse un bilet, dar doamna Londe mi l-a luat, adineaori.

— Ce scria în bilet? Vorbeşte odată I

— L-am citit pe drum. Doamnă Grosgeorge a scris: „*Guéret e ascuns aici*. *Anunţă jandarmii*.

Angèle sări din pat şi scoase un ţipăt.

— Doamna Londe a văzut biletul? Ce-a spus?

— În timp ce urcam la tine, am auzita că strigă după mine:» voia să-i aduc pălăria.

— Ca să meargă la primărie I Trebuie s-o împiedicăm, Fernande. Fugi după ea, cheam-o, Dumnezeule!

— S-a dus. Am auzit uşa, adineaori. Trebuie să te scoli şi să dai fuga până la doamna Grosgeorge.

— N-o să mai am timp să mă îmbrac. Primăria e la doi paşi. Fugi la vilă şi spune că vrei să-l vezi pe Gueret.

— Precis că doamna Grosgeorge n-o să-mi dea voie.

— În ce cameră se află?

— Nu ştiu.

— Strigă-l din grădină. Spune-i să fugă. Aleargă iute, Fernande.

XIV

Când se pomeni încuiat în salonaşul doamnei Grosgeorge, prima idee a lui Guéret fu să găsească un mijloc de evadare din capcană, căci din clipa aceea era. sigur de trădare şi peste cel mult o oră, cincisprezece minute poate, jandarmii vor pătrunde în vilă şi-l vor aresta. Curând se va întâmpla un lucru care-l înfricoşa mai mult chiar decât moartea: va. fi pus în cătuşe, dus la primărie şi de acolo, peste câteva zile, la închisoarea din oraşul de reşedinţă. A jucat şi-a pierdut; a riscat totul, a pierdut totul, în primul rând libertatea şi pe Angèle. Fericirea lui

pe acest pământ se încheiase; tot cejnai poate aştepta de la viaţă sunt anii înăbuşitori pe care şi-i va petrece în fundul unei celule sau traiul chinuit de ocnaş.

Cu riscul de-a fi zărit, deschise fereastra şi. privi: până jos erau mai bine de opt metri. Cu neputinţă să-şi dea drumul lunecând de-a lungul zidului căci piatra nu prezenta nicio ieşitură; să sară însemna curată sinucidere.

Uşa rezista la efortul mâinilor sale puternice, deşi răsuci clanţa gata s-o dea peste cap. Cu un briceag se apucă să deşurubeze broasca, dar ambele lame se sfărâmară fără să fi putut clinti măcar un şurub din cele patru câte erau. Eşecul îi spori, tulburarea şi, încăpăţânându-se în ideea că pentru a deschide uşa trebuie să deşurubeze neapărat broasca, începu să scotocească prin bameră, în căutarea unui obiect care să-i îngăduie să-şi ducă planul la bun sfârşit. O forfecuţă, descoperită în sertarul unui mic birou, se sfărâmă între degetele sale neîndemânatice: i-ar fi trebuit timp, dibăcie şi calm pentru a răsuci micile capete de fier pe care zadarnic le tot zgândărea.

Renunţă subit la acest proiect şi, alergând iar la fereastră, o deschise din nou. Cum se apleca în afară, vântul îngheţat îi zbici sudoarea de pe frunte şi-i dădu noi puteri. Poate că agăţându-se cu mâinile de pervaz şi lăsând trupul să atârne de-a lungul zidului, ar micşora distanţa până la sol cât să poată sări; era înalt; cu braţele întinse, măsura doi metri; dar cum să sari de la şase metri? Ar trebui să-şi dea drumul pe spate; căzând, şi-ar frânge falele. Dacă nu i-ar fi fost frică de moarte, ar fi acceptat şi această şansă de salvare, dar în clipa aceea era paralizat de spaimă.

Se depărta de fereastra fără s-o închidă, ca şi cum contactul cu aerul ce năvălea în încăpere ar fi avut ceva

liniştitor. Afară, foarte aproape, copacii se legănau în văirt şi huruitul îndepărtat al căruţelor de pe drum ajungea până la urechile prizonierului. Oamenii mergeau unde pofteau cu o indiferenţa absolută. Nimeni nu se interesa de spairriâf lui. Timp de câteva

Secunde fu parcă strivit de sentimentul unei singurătăţi depline. îl apucă o dorinţă arzătoare de-a alerga spre mulţime şi de-a se alătura omenirii de care era silit să fugă.

În picioare, în mijlocul încăperii, aruncă o privire în toate părţile. Uşa era încuiată, fereastra se deschidea spre o moarte sigură* Mai rămânea şemineul. Citise o sumedenie de întâmplări cu evadaţi, în care eroii scăpau urcându-se pe acoperiş prin şemineu, dar ceea ce s-ar fi putut într-un oraş, unde casele sunt lipite una de alta, părea imposibil în cazul său: ce rost jire să se plimbe la o înălţime de doisprezece metri, când opt sunt destul ca să-l înfricoşeze. Opt metri: unii acrobaţi sar în gol şi mai de sus.

Se aşeză şi chibzui. Poate că în momentul acela pierde cele mai preţioase minute din viaţa sa şi în loc să acţioneze stă acolo, muşcându-şi unghiile, în timp ce o femeie unelteşte arestarea lui. Adineaori, văzuse o servitoare ieşind; unde se ducea? Nu era bucătăreasa, pe care o cunoştea, ca pe toţi ai casei de altfel; era camerista cu care vorbise în ajun, la poarta grădinii. Brusc se gândi la o sumedenie de amănunte. Pe întuneric, femeia nu a putut să-i recunoască faţa, dar el cum de putea şti că ea este? După voce? Gine-i putea garanta că-ea însăşi nu-l recunoscuse în acelaşi fel? înnebunit de spaimă, îşi împreună mâinile şi le simţi îngheţând. În aceeaşi clipă poarta grădinii se deschise şi se închise la loc, dar n-o auzi; părea absent din lumea exterioară prin însăşi examinarea

primejdiei ce-l ameninţa. Latura visătoare şi nehotărâtă a caracterului său învingea, în clipa aceea, nevoia de-a acţiona, efectul unei mari spaime; dar, aproape instantaneu, îl cuprinse iar frica de-a fi închis pentru totdeauna într-o închisoare adevărată, fără ferestre deschise şi uşi ce pot fi forţate.

Din nou se repezi la uşă şi apucă vârtos clanţa cu ambele mâini, vrând parcă s-o smulgă dintr-odată, cu tot cu broască. I se părea cu neputinţă ca acest mic asamblaj de bucăţele de fier să poată ţine captiv un bărbat cu forţa sa, şi, înfuriat, după ce luptase vreo, câteva minute, se năpusti cu umărul în canat.

Gâfâia de oboseală şi trebui să se oprească, ghemuit, cu spatele proptit de perete, bolovănind priviri pline de furie şi deznădejde. Înfăţişarea acestei încăperi trezea atâta ură într-însul, încât se gândi la un moment dat să dea foc la draperii, dar era o copilărie să se războiască cu obiectele şi se gândi iar la doamna Grosgeorge. Ce motiv are să-l trădeze? De ce vorbind despre Angèle pălea şi vocea îi devenea glacială? Precis că-i nebună; are mania să facă rău, să provoace suferinţă, se amtizase întărâtând speranţele lui vane, pentru ca să-l dea apoi pe mâna poliţiei. Ar fi trebuit să-şi dea seama ce instinct q stăpâneşte încă din ziua când a văzut-o pălmuindu-şi copilul cu atâta sânge rece şi patimă în acelaşi timp.

O clipă se gândi să spargă uşa şi încercă din nou s-o clintească dar era o uşă solidă de stejar şi canatul gros rezista la asalturile sale.

Simţi că, dacă mai rămâne un sfert de ceas închis acolo, va sări pe fereastră, nu ca să scape, ci să-şi curme definitiv suferinţele. De unde se afla, pământul părea – foarte aproape; era doar o iluzie: de îndată ce mergea la fereastră şi se apleca, cei opt metri îl sfidau parcă să

evadeze fără să-şi frângă gâtul.

Totuşi, pentru a se mai asigura o dată că orice şansă de salvare este imposibilă pe acolo, se îndreptă spre fereastră, dar se opri la jumătate drum; tocmai ieşea cineva: era Férnande; putea s-o vadă alergând pe drum, spre. oraş. La început nu o recunoscu, apoi îşi aminti că o întâlnise într-o zi, când ieşea de la spălătorie împreună cu Angèle. Această amintire îi smulse un geamăt de durere. Dacă ar fi putut şti, atunci, că a fi fericit înseamnă a nu fi închis 1

Mâria lui atinse una din draperii şi brusc fu iluminat de o speranţă. Draperiile I Cum de nu se gândise? Dar stofa groasă şi grea era bine prinsă de perete. Ar trebui timp, răbdare, pentru ca s-o desprindă, s-o înnoade, să-şi confecţioneze o frânghie. Dar de ce s-o agaţe? Unde să găsească în feroneria complicată ce împodobea fereastra un spaţiu destul de larg pentru a trece o draperie printr-însul?

Se întoarse la uşă şi izbi cu pumnul în canat. Aproape numaidecât auzi pe cineva urcând în grabă scara şi dintr-un salt se retrase în fundul camerei.

Cheia se răsuci în broască şi doamna Grosgeorgo intră, Guéret fu gatăsă dea buzna peste ca, pentru a ieşi, dar înfăţişarea femeii îl surprinse şi se opri locului; era palidă şi avea privirea atât de dură şi de fixă încât părea o moartă căreia au uitat să-i închidă ochii.

— Am venit7 să-ţi cer ceva, murmură ea fără să-l privească.

— r Ce?

Ea închise uşa, rămânând cu o mână la spate.

— Mi-ai spus că te-ai întors la Lorges din cauza Angèiei. Crezi că te iubeşte?

El ezită o clipă:

— Da, cred.

— În clipa ăsta” e în joc însăşi soarta dumitale. Uită-te ce se întâmplă în grădină.

v Guéret se repezi la fereastră şi se aplecă în afară. Ea profită de ocazie şi încuie uşa de două ori, după care, înainte, ca el s-o fi putut împiedica, traversă încăperea şi zvârli cheia pe fereastră. El scoase un strigăt.

— Ce-aţi făcut?

— Ai văzut doar. Am aruncat cheia de la uşă pe fereastră. Spre amiază, soţul meu trebuie să se întoarcă acasă. Am să-l strig, el îmi va aduce cheia şi va deschide uşa. Pentru ca să nu te vadă cineva, te vei ascunde în dosul draperiilor şi-n timp ce noi vom prinzi, dumneata pleci.

— De ce-aţi aruncat cheia pe fereastră?

Ea îşi întoarse privirile spre el:

— Angèle ştie că eşti aici. Nu trebuie să te sperii de vreme ce spui. că te iubeşte. Dar dacă totuşi vor veni să te aresteze, înseamnă că a anunţat jandarmii. Vei avea atunci dovada că te urăşte.

Guéret rămase nemişcat, privind-o pe doamna Grosgeorge, încercând/parcă să citească pe faţa ei crispată înţelesul cuvintelor pe care le auzise cu o clipă în urmă.

— Dacă voi fi arestat... făcu el deodată. Dar este imposibil, doamnă. Doar n-o să mă trădaţi.

— Cine spune asta? Dacă cineva te va trăda, Angèle va fi aceea.

— De unde ştie că sunt aici?

— I-am trimis eu vorbă.

— De ce?

— Asta nu te priveşte.

— Doamnă, daţi-irii drumul să plec. Chemaţi pe cineva să aducă cheia.

— Va să zică te temi că ar putea să te trădeze. Credeam că te iubeşte foarte mult.

— Vreau să ies de aici. Dacă nu chemaţi pe cineva, sparg uşa.

— Iar eu strig şi vei fi arestat. Sunt doi bărbaţi în casă: grădinarul şi valetul. De altfel, n-am nicio grijă. Dacă vrei, poţi să încerci, uşa-i solidă.

Guéret bătu din picior şi strigă:

Şi ce-aţi spune dacă v-aş ucide? Dacă v-aş strânge de gât?

Umerii doamnei Grosgeorge tresăriră străbătuţi de un fior, clar nu-şi întoarse privirea de la bărbatul brusc înnebunit de furie.

— Nu mi-e frică de dumneata, spuse, aşezându-se, căci simţea că i se taie picioarele. Crezi că aş fi venit aici dacă mi-ar fi fost frică de dumneata?

— Băgaţi de seamă, doamnă 1 Vă jur că dacă vin să mă aresteze, întâi vă ucid eu pe dumneavoastră.

— Mai vedem noi. Nu, mă tem de moarte.

Vorbea cu o voce atât de calmă încât Guéret se miră auzind-o, şi poate că în această oră de nelinişte insuportabilă pentru oricare alta, această femeie misterioasă afla o pace de care nu se bucurase niciodată. După câteva secunde, timp în care păru să facă un efort pentru a-şi aduna puterile, se ridică şi străbătu încăperea, aşezându-se apoi la birouaşul aflat într-un colţ al camerei. Guéret, care nu o slăbea din ochi, o văzu trăgând un sertar.

— Ce faceţi? o întrebă.

— Caut un tod ca să scriu o scrisoare, răspunse ea închizând sertarul.

— Cui?

— Primului om care o va găsi.

El se postă în spatele ei şi puse mâna pe speteaza

scaunului.

— Veţi merge la fereastră şi veţi chema un servitor, îi spuse cu o voce ameninţătoare. În cinci minute, această uşă trebuie să fie deschisă. Ridicaţi-vă.

— Nu.

— Vă previn că vă puneţi viaţa în primejdie.

— Nu obţii nimic dacă mă ucizi, spuse ea fără să clintească. Moartă nu pot face nimic pentru dumneata; vie, pot porunci să se deschidă uşa, dacă vreau.

— Doamnă, fie-vă milă de mine. Vă implor, chemaţi pe cineva.

— Lasă-mă să scriu scrisoarea.

— Dar ce v-am făcut? De ce mă urâţi?

Nu primi niciun răspuns.

— De ce mă urâţi? întrebă el din nou.

— Asta mă priveşte.

— V-am jignit vreodată fără să vreau? De ce m-aţi închis aici?

— Îţi spun să mă laşi să scriu.

— Mă vă daţi seama\ că-mi risc capul, dacă-s prins?

Nu primi niciun răspuns. Guéret se aruncă la picioarele ei: – Vă implor, doamnă. Gândiţi-vă la jemuşcările pe care le veţi avea mai târziu, dacă voi fi condamnat cumva la moarte. Doar nu vreţi să mă trimiteţi la eşafod…

Dar în faţa acestui chip, căruia nu reuşea să-i atragă privirea, el se îndoi că vorbele sale ar fi fost auzite, şi, ridicându-se dintr-un salt, striga:

— N-aţi clinti un deget. Trebuia-să-mi dau seama că mă veţi trăda. Chiar dacă propriul dumneavoastră copil ar fi decapitat. Nu sunteţi femeie, sunteţi un monstru şi dacă aţi venit aici, aţi făcut-o numai ca să vă bucuraţi de suferinţa mea. Mă urâţi, dar ura dumneavoastră nu

înseamnă nimic pe lângă ura pe care v-o port eu în clipa asta. Mă auziţi? Aş vrea să nu aflaţi nici măcar un ceas de linişte pe lumea asta, să ajungeţi să suferiţi într-o zi tot ce sufăr eu acum.

Ea nu se clintea. Guéret o privi o clipă, şi fu ispitit s-o lovească, dar nu îndrăzni, atâta forţă respira imobilitatea acestei femei. Atunci, cu un gest de furie, se năpusti asupra uşii, încercând s-o sfărâme.

Doamna Grosgeorge părea să fi aşteptat acest moment pentru a deschide iar sertarul şi a scoate de acolo nu un toc, ci un mic revolver de sidef şi oţel, pe care îl strecură sub centură, lângă ceasul prins de-o panglică lungă.

O voce din grădină îi făcu pe amândoi să tresară. Era Fémande care îl chema pe Guéret. El alefgă la fereastră. Doamna Grosgeorge se ridică.

— Ce s-a-ntâmplat? strigă Guéret când o văzu pe fetiţă.

— Fugiţi! răspunse Férnande. Jandarmii au fost anunţaţi. O să vă aresteze.

Cuprins de spaimă, Guéret se întoarse spre doamna Grosgeorge.

— Te-ai convins şi dumneata că nu te iubeşte, spuse ea cu o voce sacadată.

O văzu depărtându-se câţiva paşi spre fundul încăperii, ca o somnambulă, şi se aplecă din nou pe fereastră:

— Cheia! îi strigă copilului. Ia cheia de jos şi adu-mi-o. E acolo pe alee. Caut-o în…

O detunătură bubui în spatele său. La început nu înţelese şi privi o secundă după copilul care fugea din grădină, apoi se repezi spre interiorul camerei, ca şi cum o mână l-ar fi apucat de guler.

Doamna Grosgeorge era în genunchi pe covor, frântă de mijloc şi cu braţul îndoit sub ea. Din geamătul ce-i scăpa printre buze Guéret desluşi cuvintele: „Omoară-mă. Nu vreau să trăiesc”.

— Ce tot spun acolo, Férnande? Vorbesc toate deodată. Mă. duc pe scară o clipă, ca s-aud şi eu. Dă-mi fusta.

Fetiţa puse mâna pe braţul Angèlei.

— Stai cuminte, o imploră. E doamna Londe care povesteşte mereu acelaşi lucru. Pe scară-i frig şi tu eşti leoarcă de sudoare. Acoperă-te, Angèle.

Dar femeia se împotrivea tuturor încercărilor Férnandei care voia s-o culce cu de-a sila; stătea pe pat în capul oaselor, aproape goală, fără să-i pese de frigul ce domnea în jur.

— Dacă vrei să nu mă scol. urmă ea cu aprindere, coboară şi crapă un pic uşa de la salon, s-aud şi eu ce tot vorbesc acolo.

— Şi-ai să te acoperi?

Pentru. a obţine cât/mai repede ascultarea copilului, Angèle se lungi înv pat şi trase cuverturile până sub bărbie, dar în clipa când Fémande ieşi din odaie, se descoperi din nou, gâfâind din cauza febrei. Era lac de sudoare; brusc, exasperată de umezeala ce-i lipea cămaşa de piele, Angèle apucă o batistă şi-şi şterse gâtul, umerii şi pântecele.

O clipă mai târziu, q auzi pe Fernande care, coborând scara, tocmai deschidea precaut uşa de la salon* şi zgomotul vocilor ascuţite năvăli spre tânăra femeie, asemenea apei ce ţâşneşte printr-o ecluză.

— N-ai să-mi spui dumneata mie acum că n-a vrut s-o ucidă, spunea doamna Couzè.

— Ar fi spus ea singură, răspunse doamna Koppe, proprietara merceriei.

Bineînţeles, aprobă doamna Londe, al cărei rol părea întotdeauna acela de-a potoli temerile doamnei

Cauze şi de-a o împiedica să stârnească panică. Nu cumva vă închipuiţi că i-o fi fost frică să le spună jandarmilor: „Acest individ a tras cu revolverul în mine”? Că, vorba aia, de prestat, tot l-au arestat…

— Păi, atunci, reluă cu încăpăţânare bucătăreasa casei Grosgeorge, de ce nu spune că a vrut ea să se sinucidă?

— N-a avut chef, şi cu asta, basta, răspunse doamna Londe, căreia îi fusese adresată întrebarea şi care nu părea în apele sale.

Urmă o clipă de tăcere ce ilustra respectul cu care fusese primită explicaţia patroanei. Totuşi, doamna Cauze trecu din nou la atac:

h-şi de ce, mă rog, n-a avut chef să spună?

«— Chiar, de ce? repetă doamna Pellatane, măcelăreasa, o femeie obraznică, pe care doamna Londe o primea în casă numai pentru că-i datora întotdeauna bani.

Las’ că ştiu eu de ce, spuse patroana.

Ezită până ce bătrâna ei minte obosită de evenimentele zilei fu în stare să născocească ceva.

«— Individul, spuse ea în cele din urmă, sub impulsul unei inspiraţii subite, a vrut să atenteze la onoarea doamnei Grosgeorge.

Un hohot piţigăiat salută această frază; era clar că doamna Cauze şi doamna Pellatane nu credeau o iotă din această versiune a dramei, dar vocea furioasă a doamnei Londe izbucni numaidecât:

— Ce-i de râs aici? întrebă. Ştiu eu ce spun. Gândiţi-vă cum s-a purtat cu Angèle.

Auzind aceste cuvinte, Angèle apucă mâna Férnandei care se întorsese lângă ea.

— De ce vorbesc despre mine? întreba ea. Ce spun, Fernande?

— Nu ştiu… Vrei să merg să închid uşa la loc?

— Da. Nu. Vreau să mai ascult un pic. Vorbesc aşa de tare, şi nu se înţelege mai nimic.

Într-adevăr, nu se înţelegea prea bine, pentru că cele trei cumetre începuseră iar să vorbească laolaltă; dar nu mai discutau despre Angèle, ci despre starea doamnei Grosgeorge.

— Îţi garantez eu că scapă, strigă doamna Koppe spre bucătăreasă.

— Cu un glonţ într-însa? Ha 1 Ha I v

— O să-i scoată glonţul ăla, strigă doamna Londe exasperată, ca şi cum pe ea însăşi ar fi expediat-o doamna Cauze pe lumea cealaltă. Numai proştii spun; cum vezi că lucrurile merg spre bine, te şi înfurii.

Drept răspuns, doamna Cauze, aşezată în faţa uşii crăpate de Férnande, strănută cu puterev

— E curent, gemu ea. Am răcit.

— Ai. grijă, o avertiză feroce doamna Londe, fericităvcă o poate băga în sperieţi pe fricoasa doamnă Couzé, începi cu un strănut şi peste o săptămână te duci la biserică cu mâinile pe piept.

Cineva se ridică şi închise uşa.

— Férnande, întrebă Angèle, de ce nu mai aud nimic?

— Păi au închis uşa. Doamna Cauze a strănutat; zice că-i curent. Tu n-ai înţeles ce spuneau?

Angèle nu răspunse. Sub imboldul febrei, gândurile sale începuseră s-o ia razna. Se înnoptase de mai bine de o oră şi doar licărul felinarelor din piaţă lumina odaia, dar atât de stins că nu se desluşea decât aşternutul de pe pat.

— Férnande, spuse deodată, lasă-mă acum. Vreau să mă culc.

Nu era adevărat; nu putea dormi, prea multe strigăteâi răsunau în urechi, prea mulţi aştri sclipeau în întuneric pentru ca somnul să-i lipească pleoapele, dar voia să fie singură ca să se scoale şi să se îmbrace. Un anume gând, ce-şi croise încet drum în mintea ei încă de cu seară, dobândise atâta putere încât voinţa i se supunea în sfârşit. O viaţă stranie începea acum pentru1 ea, o viaţă ce nu era nici trezie şi nici vis, ci le amesteca pe amândouă. Totul îşi schimba înţelesul în universul pe care îl ştia; imposibilul se preschimba în adevăr şi timpul nu mai exercita nicio tiranie asupra acţiunilor omeneşti.

Acum era singură şi-şi căuta pe dibuite hainele, îmbrăcându-le pe rând. Se apropia ora „hotărâtă a Trebuia să se grăbească şi să profite de această clipă de libertate, să fugă din odaie, din casă, şi să ajungă pe drum. Se va strecura prin bucătărie şi, în caz că va fi văzută şi întrebată unde merge, va spune că se simte ceva mai bine, că ceaiul de muşeţel pe care îl băuse cu de-a sila adineaori a vindecat-o. Acestea şi multe altele şi le repeta izbindu-se de mobilele din odaie, ca o femeie care a băut şi nu mai nimereşte uşa.

Se mira ea însăşi de sfârşeala ce-o silea să se sprijine de perete, căci simţea acum o mare nevoie de activitate, după ce cu puţin înainte abia se mişca şi trebuia să facă un efort ca să respire. I-ar fi plăcut să alerge, să coboare treptele sărind, ca pe vremuri.

În bucătărie se afla doar chelnerul care citea ziarul fumând: o privi şi dădu să se scoale în picioare, dar ea trecu prin faţa lui scârbită de mirosul şi de zăpuşeala ce domneau acolo şi ieşi.

Nici nu închisese bine uşa în urma ei, şi fu cât pe ce

să se prăbuşească în prag; aerul îngheţat îi pălmuia obrajii/şi-o pătrundea prin gura întredeschisă; gâfâia, buimăcită, cu mâinile întinse, vrând parcă să se apuce de ceva şi să se sprijine.

Umbla acum buimacă prin oraşul pustiu şi pasul şovăielnic o purta dintr-o stradă într-alta, spre şosea. Acolo voia să ajungă, ascultând porunca misterioasă pe care-o auzea în ea însăşi de câteva ore. Dacă fericirea există într-adevăr pe undeva, atunci, acolo, pe drum trebuie s-o caute şi nu în oraşul din care pleca pentru vecie. În sfârşit, după atâtea luni de spaimă, era fericită, avea să plece; n-o va mai vedea pe doamna Londe şi nici pe hidoşii săi clienţi din cauza cărora a suferit atât de mult. Cineva o aşteaptă pe drum, cineva i-a promis s-o aştepte. Era atât de întuneric încât nu mai putea fi mult până la ora şapte şi jumătate, şi xel a spus la ora şapte şi jumătate, între al treilea şi al patrulea felinar, dinspre pasarelă. Iată că a ajuns.

A adus-o lăptarul cu căruţa; era cât pe ce să fie strivită sub copitele, calului, pentru că zăcea nemişcată în mijlocul şoselei. Prina grijă a doamnei Londe fu s-o culce şi să aprindă un mic foc de buturugi; pentru întâia oară flăcările străluceau în soba din odaia ei, dar toată osteneala doamnei Londe n-avea nicio importanţă.

— N-avea nicio importanţă că-i întuneric sau lumină în odaie, că inima omenească poate fi împietrită sau milostivă… Lumea se destramă ca un vis. urât; din toată această viaţă nu-i mai rămânea decât durerea ce mai stăruia în came, dar şi această durere asurzea treptat, ultimele legături se rupeau. Din tot haosul în care se învălmăşeau acum toate cele pământeşti, doar sunetul vorbelor mai răzbea până la dânsa, dar nu le mai prindea înţelesul. Ochii ei începeau să se aţintească asupra viziunii pe care morţii o contemplă veşnic.

Ianuarie 1928 – ianuarie 1929

Catalogul alfabetic al colecţiei „Biblioteca pentru toţi”.

(nr. 1 – 450) (9 ianuarie 1960 – itinie 1963)

A

ABRAHAMS, PETER

În calea trăsnetului, *roman*, 1963, nr. 204.

AGÄRBICEANU, ION

Arhanghelii, *roman*, 2 vol., 1Ş62, nr. 141 – 142. ALECSANDRI, VASILE

Culegere de proză, 2 vol. (I. Călătorie în Africa, II Dridri), 1960, nr. 4 – 5.

Teatru, 2 vol. (I Chiriţa în Iaşi sau Două fete ş-o neneacă, II Fântâna Blanduziei), 1961 – 1962, nr. 104 – 105.

Poezii, 2 vol. (I Doine şi Lăcrămioare, II Ostaşii noştri), 1967, nr. 385 – 3S6.

ALEXANDRESCU, GRIGORE

Poezii Memorial de călătorie, 1961, nr. 97.

ANDERSEN, HANS CHRISTIAN

Crăiasa zăpezii, *basme fi povestiri*, 1965, nr. 310. ANGHEL, DIMITRIE Poezii, 1968, nr. 445.

APULEIUS, LUCIUS 1

Măgarul de aur, 1968, nrv 440.

ARGHEZI, TUDOR Versuri, 1960, nr. 20.

Cimitirul Buna-Vestire, *roman*, 1968, nr. 434.

ASTURIAS, M.A. – Domnul Preşedinte, *roman*, 1964, nr. 230.

ASZTALOS, ISTVÁN

Duminică cu dragoste, *povestiri şi nuvele*, 1962, nr. 131.

BABEL, ISAAK

Armata de cavalerie Povestiri din Odesa, 1967, ut. 406. BACOVIA, G.

Plumb, *versuri*, 1965, nr. 288.

BALZAC, HONORE DE

César Birotléau, *roman*, 1961, nr. 99.

Moş Goriot, *roman*, 1964, nr. 214.

BANUŞ, MARIA

Poezii, 1961, nr. 93.

BARBU, EUGEN

Tereza, *nuvele*, 1961, nr. 66.

Groapa, *roman*, 1966, nr. 336.

BARBUSSE, IIENRI

Focul, *forman*, I960, nr. 47.

BART, JEAN

Europolis, *roman*, 1962, nr. 118.

BASSARABESCU, I. A.

Pe drezină, *nuvele*, *schije*, *amintiri*, 1963, nr. 170. BÀLCESCU, NICOLAE

Românii subt Mihai-Voievod Viteazul, 1960, nr. 18. BEAUMARCHAIS

Bărbierul din Sevilla Nunta lui Figaro, *comedii*, 1967, nr. 384.

BEECHER-STOWE, HARRIET

Coliba unchiului Tom, roman, 2 vol., 1967, nr. 374375. BENIUC, MIHAI

Poezii, 1960, nr. 13.

BERNARDIN DE SAINT-PIERRE, HENRI

Paul §! Virginia Coliba indiană, 1967, nr. 390*

BJORSON, *B*.

Fata pescarului, *nuvele*, 1966, nr. 32L BLAGA, LUCIAN

Poezii, 2 vol. (I Poemele luminii, II Mirabila sămânţă), 1968, nr. 438 – 439.

BOCCACCIO, G.
Decameronul, 2 vol., 1966, nr. 345 – 346.
BOGZA, GEO
Ţara de piatră, 1962, nr. 154.
BOLINTINEANU, D.
Legende istorice, 1966, nr. 317.
BOLL, HEINRICH
Casa văduvelor, *roman*, 1965, nr. 304.
BOUREANU, RADU /
Vioara cosmică, *versuri*, 1962, nr. 152.
BRĂESCU, GHEORGIIE
Scrieri alese, 2 vol. (I La clubul decavaţilor, II Amintiri), 1965, nr. 274 – 275.
BRĂTESCU-VOINEŞTI, I. AL.
Întuneric şi lumină, *schiţe şi povestH*, 1963, nr. 201. BRECHT, BERTIIOLT
Opera de trei parale, *teatru*, 1967, nr. 376.
BRESLAŞU, MARCEL
Dialectica poeziei şi Nişte fabule, 1962, nr. 146. BRONTE, CITARLOTTE
Jane Eyre, *roman*, 2 vol., 1965, nr. 318 – 319.
BRONTE, EMILY x
La răscruce de vânturi, *roman*, 1967, nr. 420.
BUTLER, SAMUEL
Erewhon* întoarcerea în Erewhon, *romane*, 1968, iir. 426 – 427.
e
CALDERON DE LA JJARCA
Doamna Spiriduş, *comedii*, 1966, nr. 354 i CAMILAR, EUSEBIU
Negura, *roman*, 1961, nr. 57.
CAPEC, KAREL
Război cu salamandrele, *roman*, 1964, nr. 215.

CAPOTE, TRUMAN

Cu sânge rece, *roman*, 1968, nr. 449.

CARAGIALE, I. L.

Teatru, 1960, nu 2.

La hanul lui Mânjoală, *nuvele*, 1960, nr. 39.

Schiţe şi amintiri, 2 vol. (I Căldură mare, II Lanţul slăbiciunilor), 1964, nr. 216 – 217.

CARAGIALE, MATEI I.

Craii de Curtea-Veche, *roman*, 1965, nr. 309. CĂLINESCU, G.

Enigma Otiliei, *roman*, 2 vol., 1961, nr. 53 – 54; ed. a II-a, 1967.

Ion Creangă, viaţa şi opera, 1966, nr. 353 („Cultură generală”).

CĂLUGĂRU, ION

Copilăria unui netrebnic, *roman*, 1962, nr. 132.

CEILOV, A. P.

Doamna cu căţelul şi alte povestiri, 1961, nr. 62.

Un impresar sub divan, *schiţe umoristice*, 1963, nr. 188. Pescăruşul, *teatru*, 1967, nr. 391.

Viaţa lui BENVENUTO CELLINI scrisă de el însuşi, 2 vol., 1964, nr. 265 – 266.

CERNA, PANAIT

Poezii, 1963, nr. 186.

COCEA, N.D. n

Pamflete şi articole Vinul de viaţă lungă, 1960, nr. 47.

COOK, JAMES

În junii lumii (Călătoriile căpitanului Cook), 2 vol., 1967, nr. 409 – 410 („Cultură generală”).

COSTER, CHARLES DE

Ulenspiegel, 2 vol., 1964, nr. 223 – 224.

COSTIN, MIRON

Letopiseţul Ţării Moldover De neamul moldovenilor,

1961, nr. 86.

COŞBUC, G.

Fire de tort, 1960, nr. 15; ed. ea II-a, Poezii, 2 vol. (I Fire de tort, II Cântece de vitejie), 1966, nr. 15 – 15 bis. CRANE, STEPHEN

Semnul roşu al curajului, *povestiri*, 1966, nr. 362. CREANGĂ, ION

Amintiri, poveşti, povestiri, 1960, nr. 6; ed. a II-a, 1967.

D

DAICOVICIU, HADRIAN

Dacii, *sinteză istorică*, 1968, nr. 436 („Cultură generală”). DAUDET, ALPHONSE

Scrisori din moara mea Povestiri de luni, 1964, nr. 256. DAVILA, AL”.

Vlaicu-vodă, *dramă*, 1960, nr. 19.

DEFOE, DANIEL

Robinson Crusoe, *roman*, 1964, nr. 240.

DELAVRANCEA, BARBU

Sultănica, *nuvele*, 1961, nr. 83.

Apus de soare, *teatru*, 1963, nu 196.

DEMETRIUS, LUCIA

Album de familie, *nuvele*, 1967, nr. 398.

DICKENS, CHARLES – *

Marile speranţe, *roman*, 2 vol., 1962, nr? 115 – 116.

David Copperfield, *roman*, 3 vol., 1965, nr. 311 – 313.

DOSTOIEVSKY F. M.

Amintiri din Casa morţilor, 1960, nr. 3.

Crimă şi pedeapsă, *roman*, 2 vol., 1962, nr. 123 – 124. Idiotul, *roman*, 2 vol., 1965, nr. 285 – 2S0.

DRDA, JAN

Orăşelul de pe coline, *roman*, 1961, nr. 64.

DREISER, THEODORE

O tragedie americană, *roman*, 3 vol., 1965, nr. 282 – 284. DUHAMEL, GEORGES

Viaţa şi aventurile lui Salavin, *roman*, 3 vol., I860, nr. 338 – 340. I

DUMAS, ALEXANDRE (tatăl) /

Cei trei muşchetari, *roman*, *2* vol., 1964, nr. 251 – 252. DUMAS, ALEXANDRE (fiul)

Dama cu camelii, *ronum*, 1966, nr. 329.

DÜRRENMATT, FR.

Romulus cel Mare, *teatru*, 1965, nr. 303.

E

EFTIMIU, VICTOR

Cocoşul negru, *teatru*, 1966, nr. 327.

EMINESCU, MIIIAL

Poezii, 1900, nr. 1; ed. a II-a, 1962; ed. a III-a, 1, 965; ed. a IV-a, 1967.

ESCHIL – Perşii Cei şapte contra Tebei, *tragedii*, 1960, nr. 35. EURIPIDE

Bachahtele (Alcesta, Medeea, Bachanteie, Ciclopul), *teatru*, 1965, m. 279.

F

FADEEV, A.

Jnfringere, *roman*, 1960, nr. 43.

FAULKNER, W.

Ursul, *nuvele*, 1966, nr. 344.

FEDUNF, CONSTANTIN

Fraţii, *roman*, 1961, nr. 87.

Oraşe şi ani, *roman*, 2 vol., 1962, nr. 113 – 114.

Sanatoriul Arkthur, *roman*, 1964, nr. 220. FEUCHTWANGER, LION

Goya, sau Drumul spinos al cunoaşterii, *roman*, 2 vol., 1962, nr. 133 – 134.

Vulpile în vie, roman, 3 vol., 1966, nr. 322 – 321.

FIELDING, HENRY

Tom Jones. Povestea unui copil găsit, *roman*, 4 voi „1967, nr. 414 – 417.

FILIMON, NICOLAE

Ciocoii vechi şi noi, *roman*, 1960, nr. 52; ed. a ILA, 1967. FLAUBERT, GUSTAVE

Doamna Bovary, *Roma\i*, 1962, nr. 153.

FRANCE, ANATOLE

Crima lui Sylvestre Bonnard, *roman*, 1960, nr. 17.

FUCIK, JULIUS

Reportaj cu ştreangul de gât, 1960, nr. 48.

FURMANOV, D.

Ceapaev, *roman*, T961, nr. 96.

G

GALACTION, OALA

Lângă apa Vodistavei, *nuvele*, 1961, hr. 71.

Roxana Papucii lui Mahmud Doctorul Taifun, *romaneh* 1967, nr. 370.

GALAN, V. EM.

Zorii robilor, *roman*, 2 vol., 1961, nr. S0—8L GALLEGOS, ROMULO

Doña Barbara, *roman*, 1968, nr. 419.

GALSWORTHY, JOHN

Mărul în floare, *nuvele*, 1961, nr. 78.

Stelele din Eger, *roman*, 2 vol., 1963, nr. 178 – 179.

GHICA, ION

Din vremea lui Caragea (Scrisori către V. Alecsandri), 19G0, nr. 34.

GIRAUDOUX, JEAN

Război cu Troia nu se face, *teatru*, 1966, nr. 343. CIRLEANU, EMIL

Nucul lui Odobac, *schiţe şi nuvele*, 1964, nr. 267. GLADKOV, FEODOR

Cimentul, *roman*, 1960, nr. 10.

GOETHE, J. W.

Suferinţele tânărului Werther, *roman*, I960, nr. 25.

Faust, 2 vol., 1962, nr. 144 – 145; ed. a II-a, 1968.

Din viaţa mea. Poezie şi adevăr, 3 vol., 1967, nr. 387 – 339. GOGA, OCTAVIAN

Poezii, 2 vol. (I Ne cheamă pământul, II Cântece fără ţară), 1965, nr. 280 – 281; ed. a II-a, 1967.

GOGOL, N. V.

Serile în cătunul de lângă Dikanka, *povestiri*, 1961, nr. 79. Mantaua, Povestiri din Petersburg, 1962, nr. 149.

Taras Bulba (Mirgorod), 1968, nr. 446.

COLESCU, DINICU

Însemnare a călători mele, 1964, nr. 263.

GONCEAROV, j. a.

Oblomov, *roman*, 2 vol., 1964, nr. 253 – 254.

GORBATOV, BORIS

Neînfrânţii, *roman*, 1960, nr. 40. GORKI* M.

Copilăria, 1960, nr. 21.

La stăpân, 1960, nr. 22.

Universităţile mele, 1960, nr. 23”.

Foma Gordeev, *toman*, 1963, nr. 171.

Mama, *roman*, 1964, nr. 218 r

Doi vagabonzi, *nuvele şi povestiri*, 1968, nr. 437.

GREEN, JULIEN

Leviathan, *roman*, 1968, nr. 450.**

GRIMMELSHAUSEN, HANS JACOB CHRISTOFFEL VON Aventurosul Simplicius Simplicissimus, *roman*, 2 vol., 1907, nr, 401 – 402.

II

IIARDY, THOMAS

Tess d’Urberville, romqfif 2 vol., ** 1964, nr. 212 – 213. HAŞDEU, B. P.

Scrieri literare, 2 vol. (I Poezii, Micuţa, Ursita, II Răzvan şi Vidra, Trei crai de la Răsărit, Ioan-Vodă cel Cumplit), 1960, nr. 41 – 42.

IIASEK, J...

Peripeţiile bravului soldat Svejic, *roman*, 3 vol., 1964, nr. 257 – 259.

HEMINGWAY, ERNEST

Câş tigătorul nu ia nimic, *nuvele*, 1964, nr. 221.

IIOGAŞ, CALISTRAT

Pe drumuri de munte, 1960, nr. 24; ed... a II-a, 2 vol. (I Pe drumuri de munte, n Amintiri), 1967, nr. 24 – 24 bis. IIOMER

Odiseea, 1963, nr. 164.

HUCO, VICTOR

Mizerabilii, *roman*, 5 vol., 1962, nr. 136 – 140.

1IUXLEY, ALDOUS

Punct contrapunct, *roman*, 2 vol., 1967, nr. 358 – 350.

I

IBRĂILEANU, GARABET

Adela, fragment din jurnalul lui Emil Codrescu, 1963, nr. 165; ed. a II-a, 1966 (cuprinde în plus: Privind viaţa şi Amintiri din copilărie şi adolescenţă).

Scriitori români şi străini, 2 vol., 1968, nr. 431 – 432 („Cultură generală”). 4

IORGATN. V

Oameni cari au fost, 2 vol., 19G6; nr. 365 – 369 („Cultură generală”).

IOSIF, ST. O.

Versuri, 1960, nr. 11; ed. a II-a, 1965; ed. a IIL a, 1963. ISPIRESCU, PETRE

Basme, legende, snoave, 1980, nr. 9; ed. a II-a, 1966 (cu titlul: iana zânelor).

IUVENAL: vezi PERSIUS* IUVKNAL* MARŢIAL.

J

JAMES, HENRY

Daisy Miller, *nuvele*, 1968, nr. 433.

JEBELEANU, EUGEN

Poezii şi poeme, 1961, nr. 72.

JOKAI MOR

Omul de aur, *roman*, 2 vol., 1963, ne\ 302– 303.

K

KARASLAVOV, G.

Tango, *nuvele*. 1961, nr. 58.

KIPLING, RUDY ARD

Cartea jungler A* două carte a junglei, 2 vol, I960, iir. 325 – 326.

KIVI, ALEKSIS

Cei şapte fraţi, *roman*, 1963, nr. 166...

KOGĂLNICEANU, MIHAIL

Tainele inimii, Scrieri alese, 1964 „nr, 24L KOJFKNIKOV, VĂDIM

Vi-l prezint pe Bal ne\\ *romant*. 19GL nr. 92. KONSTANTINOV, ALEKO?

Bai Ganiu, *roman*, 1984, nr. 237.

KOROLENKO, V. G.

Fără grai, *nuvelă*, 1960, nr. 36.

KOVACS GYÖRGY

Cu ghearele şi cu dinţii, *roman*, 1960, nr. 33.

L

LABIŞ, NICOLAE

Moartea căprioarei, *versuri*, 1964, nr. 260.

LA BRUYERE

Caracterele, 2 vol., 1966, nr. 331 – 332; ed. a II-a, 1968. LA FONTAINE

Fabule, 1963, nr. 160.

LAMPEDUSA: vezi TOMASI DI LAMPEDUSA.
LAXNESS, HALLDOR
Clopotul din Islanda, *roman*, 1962, nr. 120.
LEONOV, LEONID
Bursucii, *roman*, 1961, nr. 84.
LERMONTOV, M. I.
Un erou al timpului nostru, *roman*, 1961, nr. 73.
LESAGE, A. R.
Gil Bias, *roman*, 3 vol., 1963, nr. 206 – 208.
LEVI, CARLO
Cristos s-a oprit la Eboli, *roman*, 1963, nr. 176.
LEWIS, SINCLAIR
Kingsblood, urmaşul regilor, *roman*, 2 vol., 1961, nr. 101
102.
Babbitt, *roman*, 1965, nr. 278.
LONDON, JACK
Călcâiul de fier, *roman*, 1960, nr. 46.
LONGFELLOW, H. G.
Cântarea lui Haiavata, *poem epic*, 1967, nr. 395.
MAJEROVA, MAHIE
Sirena, *roman*, 1902, nr. 122.
MALRAUX, ANDRfi
Condiţia umană, *roman*, 1906, nr. 316.
MANN, IIEINRICII
Profesorul Unrat, Sfârşitul unui tiran, *roman*, 1961, nr. 74. MANN, TIIOMĂS
Moartea la Veneţia, *nuvele*, 1965, nr. 272.
Casa Buddenbroolc, *somau*, 2 vol., 1966, nr. 351 – 352. MARTIN DU GARD, ROCER
Familia Tliibault, *roman*, 5 vol., 1964, or. 231 – 235. MARŢIAL: vezi PERSIUS, 1UVENAL, MARŢIAL. MAUPASSANT, GUY DE

Bulgăre de seu, *nuvele şi schiţe*, 1960, nr. 30.
O viaţă, *roman*, 1961, nr. 69.
Bel-Ami, *roman*, 1965, nr. 300.
MAURIAC, FR.
Cuibul de vipere Therese Desqueyroyx, *romane*, 1967, nr. 396.
MAUROIS, ANDRÉ
Climate, *roman*, 1966, nr. 357.
MELVILLE, II.
Benito Cereno, *nuvele*, 1967, nr. 373.
MERIMEE, PR.
Carmen, *nuvele*, 1965, nr. 270.
MIIIAESCU, CIB. I.
Nuvele, 2 vol. (I La „Grandiflora”, II Noaptea focurilor), 1967, nr. 382 – 383.
M III ALE, AUREL
Nopţi înfrigurate, *povestiri*, 1962, nr. 121.
MIKSZATH, KALMĂN
Căsătorie ciudată, *roman*, 1961, nr. 61.
Umbrela Sfântului Petru, *roman*, 1968, nr. 422.
MILESCU-SPĂTARU, NICOLAE
Jurnal de călătorie în China, 1962, nr. 156.
MINULESCU, ION
Romanţe pentru mai târziu şi alte poezii, 1967, nr. – 418. MOLIÈRE
Avarul, *comedii*, 1964, nr. 268.
MORAVIA, ALBERTO X
Povestiri din Roma Noi povestiri din Roma, 1962, nr. 150.
MORICZ ZSIGMOND
Un om fericit, *roman*, 1964, nr. 227.
MULTATULI (EDUARD DOUWES OEKKER)
Max Havelaar în Indiile Olandeze, *roman*, 1967, nr.

418. MUNTEANU, FRANCISC Lenţa, *nuvele*, 1961, nr. 88.

N

NAGY 1STVÀN

La cea mai înaltă tensiune, *roman*, 1961, nr. 95. NECULCE, ION

O seamă de cuvinte* Letopiseţul Ţării Moldovei, 1963, nr. 205.

NEGRUZZI, C.

Păcatele tinereţelor, Scrieri alese, 1963, nr. 160. NEMCOVA B02ENA

Bunicuţa, *roman*, 1962, nr. 155.

NUŞICI, BRANISLAV

Un individ suspect, *comedii*, 1964, ni. 244.

O

ODOBESCU, AL. I.

Pseudo-cynegeticos sau Falş tractat de vânătorie* 8 cene istorice, 1961, nr. 31.

OSTROVSKI, N.

Născuţi în furtună, *roman*, 1960, nr. 14. Aşa s-a călit oţelul, *roman*, 1962, nr. 143. OVIDIU

Scrisori din exil, 1966, nr. 330.

P

PANN, ANTON

Nezdrăvăniile lui Nastratin Hogea* Fabule şi istorioare 1961, nr. 77.

Povestea vorbii, 2 vol., 1967, nr. 411 – 412. PAPADAT-BENGESCU, HORTENSIA

Fecioarele despletite Concert din muzică de Bach Drumul ascuns, *romane*, 2 vol., 1966, nr. 349 – 350. PARASCHIVESCU, MIRON RADU

Declarâţia patetică* Cântice ţigăneşti Laude şi alte poeme, *versuri*, 1963, nr. 190.

PAVESE, CESARE

Luna şi focurile* Femei singure, *romane*, 1966, nr. 360. PELTZ, I.

Calea Văcăreşti, *roman*, 1966, nr. 334. V PERRAULT, CH.

Frumoasa din pădurea adormită, *basme* şi *amintiri*, 1963, nr. 435.

PERSIUS* IUVENAL MARŢIAL Satire şi epigrame, 1967, nr. 381.

PETRESCU, CAMIL

Un om între oameni, *roman*, 5 vol., 1962, nr. 125 – 129. Teatru, 2 Voi. (I Bălcescu, II Suflete tari), 1964, nr. 225226.

Ultima noapte de dragoste; întâia noapte de război, *roman*, 2 vol., 1965, nr. 291 – 293; ed. a II-a, 1966.

PETRESCU, CEZAR

Întunecare, *roman*, 2 vol., 1962, nr. 106 – 107; ed. a II-i, 1965; ed. a III-a, 1966.

PETRONIU* SENECA

Satyricon* Apolcolokyntosâs, 1967, nr. 399.

PILLAT, ION

Poezii, 2 vol., 1967, nr. 403 – 404.

POE, E. A.

Proză, 2 vol. (I Prăbuşirea casei Usher, II Aventurile lui Gordon Pym), 1965, nr. 289 – 290.

POLEVOI, BORIS

Povestea unui om adevărat, *roman*, 1962, nr. 110.

POPA, VICTOR ION

Velerim şi Veler Doamne, *roman*, 1963, nrl 192. POPOVICI, TITUS

Setea, *roman*, 2 vol., 1961, nr. 67 – 68.

PREDA, MARIN

Morometţii, *roman*, 1960, nr. 45.

Întâlnirea din Pământuri Desfăşurarea; *nuvele*, 1966,

nr. 337.

PREVOST (Abatele)

Manon Lescaut, *roman*, 1962, nr. 147.

PRUS, BOLESLAW

Păpuşa, *roman*, 3 vol., 1963, nr. 183 – 185.

PUŞKIN, A. S.

Poezii, 1962, nr. 109.

Dama de pică. Culegere de proză, 1963, nr. 177.

Evgheni Oneghin, *roman în versuri*, 1967, nr. 397.

H

REBREANU, LIVIU

Răscoala, *roman*, 2 vol., 1960, nr. 37 – 38; ed. a II-a, 1967. Ion, *roman*, 2 vol. (I Glasul pământului, II Glasul iubirii), 1963, nr. 161 – 162; ed. a II-a, 1965; ed. a III-a, 1967. Nuvele, 3 voi... (I Golanii, II Calvarul, III Ciuleandra), 1965, nr. 297 – 299.

REMARQUE, ERICH MARIA

Pe frontul de vest nimic nou, *roman*, 1965, nr. 294.

REV MONT, WLADISTAW

Fia de nobila *nuvele*, 1967, nr. 405.

ROLLAND, ROMAIN

Colas Breugnon, *ronuin*, 1966, nr. 187.

ROSTAND, EDMOND

Cyrano de Bergerac, *comedie eroică*, 1962, nr. 117. RUSSO, AL. t

Piatra – ciului, Scrieri. alese, 1963, nr. 172; ed. a lï-a, 1967. RUSTAVELL ŞOTA

Viteazul în piele de tigru, 1963, nr. 163.

S

SAADI

Golestan (Grădina florilor), 1964, nr. 264.

SADOVEANU, L.M.

Sfârşit de veac în Bucureşti, *roman*, 1966, nr. 328.

SADOVEANU, MIHAIL...

Zodia cancerului sau Vremea Ducai-Vodă, *roman*, 1960, nr. 8...

Soarele în baltă Divanul persian, 1960* nr. 29.

Istorisiri despre vânători şi pescari, 1960, nr. 44.

Locul unde nu s-a întâmplat nimic* Însemnările lui Neculai Manea, *romane* 1961, nr. 60.

Mitrea. Cocor Aventură idl Lunca Dunării, *romane*, 1961. nr. 78.

Venea o moară pe Siret, *roman*, 1961, nr. 103.

Nicoară Potcoavă, *roman*, 1962, nr. 148.

Fraţii Jderi, *roman*, 3 vol. (I Ucenicia lui Iouufe II Izvorul alb* III Oamenii Măriei-Sale), 1963, nr. 157 – 159.

Baltagul, *roman*? 1963, ne. 21L

Cosma Răcoare, *pacestiriy* 1965, nr. 273.**

— Dureri înăbuşite, *povestiri*? 1966, nr. 355.

5AHIA, AL.

Execuţia din primăvară, *nuvele, pocestând, reportaje* şi ar* *tkol*ez 1962, nr; 135. J

SAND, GEORGE

Tinereţea lui Étienne Depardieu, *roman*, 1966, nr. 848. SCHILLER, EI.

Iloţii Don Carlos, *drame*, 1904, nr. 209.

SCOTT, WALTER

Ivanlioe, *roman*, 2 vol., 1903, nr. 181 – 182.

SEBASTIAN, MIHAIL

Jocul de-a vacanţa, *teatru*, 1905, nr. 293.

Accidentul Oraşul cu salcâmi, *romane*, 1968, ar. 424 – 425. SEGHERS, ANNA

Morţii rămân tineri, *roman*, 2 vol., 1964, nr. 242 – 243. SENECA: vezi TETRONIUS SENECA-şi TEKENŢIU – SENECA

SHAKESPEARE, W.

Romeo şi Julieta Hamlet, 1962, nr. 130.
Richard al III-lea, 1964, nr. 229.
SHAW, BERNARD
Cezar şi Cleopatra, *teatru*, 1963, nr. 195.
SHELLEY, P. B.
Prometeu descătuşat, *poezii şi poeme*, 1965* nr. 287. SIENKIEWICZ, HENRYK Nuvele, 1960, nr. 12.
SLAVICI, IOAN
Nuvele, 2 vol. (I Moaâa cu noroc, II Pădureanca) * I960* nr. 31 – 32; ed. a II-a, 1965.
Mara, *roman*, 1961, nr. 75.
SOFOCLE
Teatru, 2 vol. (1 Electra, II Oedip-rege), 1965, nr. 806307.
SORBUL, MIHAIL
Patima roşie, *teatru*, 1965, nr. 271.
STANCU, ZAHARIA
Desculţ, *roman*, 2 voi... 1960, *jvi*. 26 – 27.
Costandina, *episoade*, 1962, nr. 108.
Pădurea nebună, *roman*, I960, nr. 341.
STĂNOIU, DAMIAN
Alegere de stareţă, *nuvele şi romane*, 1964, nr. 236. STEINBECK, JOHN
Fructele mâniei, *roman*, 2 vol., 1963, nr. 193 – 194. STENDHAL
Roşu şi Negru, *roman*, 2 vol., 1961, nr. 93 – 94; ed. a II-a, 1963.
Mănăstirea din Parma, *roman*, 2 vol., 1965, nr. 27*6 – 277*. STORM, THEODOR
Iezerul albinelor, *nuvele*, 1961, nr. 85.
STRINDBERG, AUGUST
Întâmplări din arhipelag, *roman*, 1968, nr. 447.
SUTO ANDRAS

Cireşe tomnatice, *schiţe şi povestiri*, 1963, nr. 189.

SWIFT, J.

Călătoriile lui Gulliver, 1967, nr. 400.

Ş

ŞALOM ALEHEM

Ţevi lăptarul, *roman*, 1961, nr. 59.

ŞOLOHOV, MIHAIL

Pământ desţelenit, *roman*, 2 vol., 1961, nr. 89 – 90.

Povestiri de pe Don Soarta unui om, 1963, nr. 202.

T

TAGORE, RABINDRANATH

Ghirlanda dragostei, *povestiri*, 1961, nr. 70. TEODOREANU, IONEL

La Medeleni, *roman*, 4 vol., 1967, nr. 377 – 380. TERENŢIU SENECA

Eunucul Medeea, *teatru*, 1966, nr. 333.

THACKERAY, WILLIAM

Bâlciul deşertăciunilor, *roman*, 3 vol., 1963, nr. 167 – 169. TEODORESCU, CICERONE

Poteca lunii, Versuri alese, 1964, nr. 222.

TOLSTOI, ALEXEI

Gobelinul reginei Marie-Antoinette, *povestiri*, 1961, nr. 56. Calvarul, *roman*, 3 vol., 1963, nr. 173 – 175.

TOLSTOI, L. N.

După bal, *nuvele*, 1961, nr. 65.

Război şi pace, *roman*, 4 vol., 1963, nr. 197 – 200. Învierea, *roman*, 2 vol., 1964, nr. 238 – 239.

TOMASI DI LAMPEDUSA, GIUSEPPE Ghepardul* Povestiri, 1965, nr. 301.

TOPIRCEANU, G.

Balade vesele şi triste, *versuri*, 1961, nr. 63; ed. a II-a, 1966.

TURGHENIEV, I. S.

În ajun, *roman*, 1960, nr. 128.
Părinţi şi copii, *roman*, 1962, nr. 119.
Povestirile unui vânător, 1966, nr. 347.
TWAIN, MARK
Un yankeu la curtea regelui Arthur, *roman*, 1961, nr. 55. Bancnota de un milion de lire, *schiţe*, *nuvele*, *pamflete*, 1964, nr. 262.
V
VERGILIU
Eneida, 1964, nr. 255.
VERNE, JULES
De la Pământ la Lună, *roman*, 1963, nr. 203.
VIANU, TUDOR
Arta prozatorilor români, 2 vol., 1967, nr. 363 – 364 („Cultură generală”)»
VITTORINI, ELIO
Călătorie în Sicilia* Oameni şi neoameni, *romane*, 1968, nr. 421.
VLAHUŢĂ, AL.
Iubire, *poezii*, 1965, nr. 305.
VOLTAIRE
Naivul, *romane filosofice*, 1902, nr. 151.
W
WAGNER, RICHARD
Olandezul zburător, 1968, nr. 423.
WELLS, ÎL G.
Omul invizibil Primii oameni în Lună, *romane*; I960, nr. 335.
WILDE, OSCAR
Portretul lui Dorian Gray Crima lordului Artur „Savile 1967, nr. 365.
Z
ZAMFIRESCU, DUILIU

Scrieri alese, 2 vol. (1 Spre mare, *nuvele fi poezii*, II Viaţa la tară Tunase Scatiu, *romane*), 1962, nr. 111 – 112. ZAMFIRESCU, G. M.

Maidanul cu dragoste, *roman*, 2 vol., 1967, nr. 497 – 403. ŻEROMSKI, ST.

Ecourile pădurii, *nuvele*, 1964, nr. 261.

ZOLA, EMILE

Germinal, *roman*, 2 vol., 1900, nr. 50 – 51.

Culegeri, antologii, folclor

ALEXANDRIA ESOPIA

1960, nr. 16; cd. a II-a, 1966.

ANTOLOGIA NUVELEI NEOGRECEŞTI (Moartea palicarului), 1967, nr. 392.

ANTOLOGIA NUVELEI SOVIETICE

(1945 – 1965), 2 vol. (I Coliba din pădure, II Ruguri. pe zăpadă), 1965, nr. 295 – 296.

ANTOLOGIA POEZIEI C11LNEZE CLASICE (Secolul al XI-lea î.e.n. – 1911), 1963, nr. 191. ANTOLOGIE DE POEZIE BELGIANA (de limbă franceză), 1968, nr. 428.

BALADE POPULARE ROMÂNEŞTI

2 vol. (I Toma Alimoş, II Meşterul Manole), 1967, nr. 366— 367.

BASME AFRICANE

2 vol. (I Ntiy, învingătorul şarpelui boa, II Furt de cămile noaptea), 1967* nr. 371 – 372...

BASME POPULARE ROMÂNEŞTI

(Tinereţe fără bătrâneţe...), 1961, nr. 100; ed. a 11-a, 2 vol. (I Tinereţe fără bătrâneţe... II Făt-frumos cu părul de aur), 1967, nr. 100 – 100 bis.

CARTEA CELOR 1001 DE NOPŢI vol. I: nopţile 1 – 24, 1966, nr. 356.

CĂRŢI POPULARE

(Viaţa lui Bertoldo ş.a. *), 1968, nr. 44S.

DRAMATURGIA ROMÂNĂ CONTEMPORANĂ *culegere*, 2 vol., 1964, nr. 245 – 246.

FLORI ALESE DIN POEZIA POPULARA

Antologia poeziei lirice, 1960, nr. 49; ed. a 11-a, 2 vol. (1 Poezia lirică, II Poezia obiceiurilor tradiţionale), 1967, nr. 49 – 49 bis.

GHICITORI

(Cinel-Cinşl), 1964, nr. 219.

LEGENDE POPULARE ROMANEŞTI

(De la Dragoş la Cuza Vodă), 1966, nr. 361.

NUVELA AMERICANĂ CONTEMPORANA

antologie, 2 vol., 1963, nr. 2Q9 – 21*0.1* – NUVELA ROMANTICĂ GERMANA

2 vol” (I Undine, II Urciorul de aur), 1968, nr. 429 – 430. NUVELA ROMANĂ CONTEMPORANĂ *culegere*, 3 vol., 1964, nr. 247 – 249.

POEZIA GERMANĂ MODERNĂ

(de la Ştefan George la Enzensberger), 2 vol., 1967, nr. 393 – 394.

POEZIA ROMÂNĂ CONTEMPORANA *culegere*, 1964, nr. 250.

POEZIA ROMÂNĂ MODERNA

< (de la G. Bacovia la Emil Botta), 2 vol., 1968, nr. 441442.

PROVERBE ROMÂNEŞTI

(Apa trece, pietrele rămân), 1966, nr. 342.

PROZA AUSTRIACĂ MODERNĂ

2 vol. (I Amurgul imperiului, II Imperiul demonilor), 1968, ni. 443 – 444.

PROZA PICARESCĂ SPANIOLA

(Isprăvile unor vântură-lume), 1961, nr. 82.

PROZĂ UMORISTICA ENGLEZĂ

2 vol. (I Povestea butoiului, II Stafia familiei

Canterville), 1965, nr. 314 – 315.

SNOAVE POPULARE v

(De-ale lui Păcală), 1964, nr. 228.

Io lunile următoare vor vedea lumina tiparului în „Biblioteca pentru toţi”:

N. KAZANTZAKIS – Hristos răstignit a doua oară, roman, 2 vol.

E. FORMENTIN – Dominique, *roman*.

* * * – Povestea Dulcei Prietene (O mie şi una de nopţi, vol. II).

H. HESSE – Narziss şi Goldmund, *roman*.

ZAHARIA STANCU – Jocul cu moartea, *roman*.

EMILE ZOLA – „La Paradisul femeilor”, *roman*.

2 vol.

GR. GREENE – Un caz de mutilare, *roman*.

VALMIKY – Rāmāyana, epopee indiană, traducere în proză, 2 vol.

A. CAMUS – Exilul şi împărăţia, *eseuri şi nu* vele.

A. CAMUS – Străinul Ciuma, *romane*.

* * * – Poezia nordică modernă, 2 voi

(I Danemarca, Finlanda, Islanda, II Suedia, Norvegia).

AL. MACEDONSKI – Excelsior, *poezii*.

M. PROUST – În căutarea timpului pierdut.

4 vol. Părţile 1 şi II Swann *şi* la umbra fetelor în floare).

H. SIENKIEWICZ – Potopul, *roman*, 5 vol.

D. BOLINTINEANU – Călătorii, 2 voi

A GIDE – Fructele pământului Noile fructe.

FR. KAFKA – Castelul, *roman*.

FLAUT – Casa cu stai îi *comedii*.

— Reeditări

CIL DICKENS – Marile speranţe, *roman*, 2 vol.
PANAIT CERNA – Floare şi genune, *poezii*.

Citiţi volumele apărute în „Biblioteca pentru toţi” – cea crai populară colecţie românească de literatură.

O garanţie a valorii literare: „BIBLIOTECA PENTRU TOŢI*

Redactor responsabil: BI ANCA DUMITRAŞCU Tehnoredactor: TRAI AN ARGETOIANU

Dat la cules 20.01.1968. Bun de tipar 26.04.1968. Apărut 1968. Tiraj 80175 ex. broşate. Hlrtie ziar de 50 gim[9]. Format 700X920/32. Coli ed. 15.13. Coli tipar 10, 5. A. nr. 22 526/1967. C.Z. pentru bibliotecile mari şi mici 84 – 31 – 59

9T iparul executat sub comanda nr. 80.066 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii“, Piaţa Sclnteii nr. 1, Bucureşti — Republica Socialistă România